

Kieler Expeditionary Force, Sommeren 1945

Hjemtagningen af danske orlogs- og handelsskibe
fra tyske havne i 1945

Af Søren Nørby, stud. mag.

Ved flådens sænkning den 29. august 1943 lykkedes at hindre at hovedparten af den danske flåde faldt ubeskadiget i hænderne på den tyske besættelsesmagt. En række fartøjer blev dog taget af tyskerne i mere eller mindre ubeskadiget tilstand, og en del af de sænkede enheder blev også efterfølgende hævet og istandsat af tyskerne. I alt endte 24 skibe i tysk tjeneste.

Ved befrielsen i maj 1945 var der ingen i Danmark, der vidste meget om disse skibes skæbne efter den tyske overtagelse. En del skibe blev genfundet i forskellige danske havne, men over halvdelen af skibene var væk.

Takket være en enkelt initiativrig søløjtnant af reserven og aktiv modstandsmand skulle dette dog hurtigt ændre sig.

Harry Larsen og kutteren Karla

Søløjtnant Harry Larsen, der som chef for M.S. 4 havde spillet en vigtig rolle i begivenhederne på Holmen den 29. august 1943, var på dette tidspunkt distriktschef for modstandsbevægelsen i området omkring Faxe Ladeplads. Da man i befrielsesdagene her tog ca. 260 tyske kadetter og soldater til fange, fik Harry Larsen den ide til at sejle fangerne direkte til Nordtyskland og her overdrage dem til de engelske besættelsesmyndigheder. Som sagt så gjort. Larsen lånte 3000 kr. i en lokal bank og chartrede kutteren Karla til togtet. 10. maj nåede man Helligenhafen nær Femern, hvor man overlod fangerne i britisk vare-tægt.

I Helligenhafen faldt danskerne pludselig over en række skibe, der umiskendeligt var tidligere danske fartøjer. Disse tog man i besiddelse og i alt blev der ved det første togt hjembragt 10 enheder – dog hovedsageligt mindre P-kuttere og et par toldkrydsere.

Togtets succes gav Harry Larsen blod på tanden, og efter at skibene var blevet afleveret i København, chartrede Larsen skonnerten Herdis, og lånte lidt flere penge i banken for at dække udgifterne til et nyt togt.

Vedels velsignelse

De frihedskæmpere der havde deltaget i

Harry Larsen fotograferet i efteråret 1945. (Marinens Bibliotek)

det første togt, blev nu efter engelsk henstilling erstattet med personel fra Søværnet. Næstkommanderende på togtet blev en af Harry Larsens kolleger, søløjtnant Ivar Westergaard, der den 29. august 1943 blev så hårdt såret af en tysk kugle, at hans ~~højre~~ ^{venstre} arm efterfølgende måtte amputeres.

I alt deltog der 21 mand i »Kieler Expeditionary Force«, som de kaldte sig selv. Harry Larsen fik dog ikke en fuldmagt til

den planlagte operation. Det skabte en del problemer, da man nåede Kiel. Her troede englænderne, at danskerne var flygtede nazister, og Harry Larsen måtte i følgeskab med en britisk officer en tur til København, hvor viceadmiral Vedel sagde god for ham, før briterne var tilfredse. Vedel gav samtidig operationen sin velsignelse. I Kiel blev danskerne først indkvarteret i det tidligere hollandske passagerskib Oranje Fonteïn. Herfra tog danskerne på ture i motorbåd ud blandt de mange

tusind skibe og vrug, der lå i området omkring Kiel for at lede efter danske skibe. Søløjtnant Larsen fik samtidig en bil stillet til rådighed og kunne derfor også besøge andre nærliggende havne i det nordtyske område. Danskerne kunne dog kun lede i den britiske zone, da de russiske besættelsesmyndigheder i den østlige del af Tyskland ikke ville tillade, at danskerne ledte efter skibe i deres område.

Ministrygere påkrævet

Danskerne fandt hurtigt en række danske orlogs- og handelsfartøjer, men succesen skabte et nyt problem. Englænderen krævede, at de udleverede skibe skulle følges af minimum to ministrygere, før de fik lov til at forlade Kiel. Søværnet havde på dette tidspunkt ingen ledige ministrygere, og derfor opstod der hurtig en større samling af danske skibe i Kiel – skibe, der ikke kunne komme hjem til Danmark.

Heldet tilsmilede dog danskerne. På vej rundt i Kiel havn stødte man pludselig på to skibe, som Larsen og Westergaard hurtigt genkendte som de danske ministry-

gore. Hovedmotoren var klart læselig, fik dog manet enhver tvivl i jorden. Tre dage senere var skibene under dansk kontrol, og efter en tiltrængt rensning af skibets ydre og indre, samt et eftersyn af motorene, var de klar til at komme i aktion.

Den hjemlige mangel på ministrygere gjorde, at Harry Larsen var bange for, at hvis Flådens ledelse fik muligheden, så ville de hurtigt overtage de to ministrygere. Derfor lagde MS-bådene ikke til ved Holmen, når de var i København. I stedet anløb de skudehavnen, og blev ikke et øjeblik længere end højst nødvendigt før de igen afgik mod Tyskland.

Uventet besøg

Mens MS 3 og MS 5 lå i Tirpitzhafen fik de uventet besøg. Ved siden af de to MS-både lå passagerskibet Milwaukee, der fungerede som base for den engelske ledelse i havneområdet, og her kom pludselig selveste feltmarskal Montgomery på besøg. Han studsede noget over at se to skibe med Dannebrog agter, og han spurgte den vagthavende kadet, hvad danskerne dog lavede i Kiel. Da han hørte at de

Montgomery hørte om den danske operation, blev de danske officerer – to søløjtnanter og tre kadetter – indbudt til at deltage i en reception ombord på Milwaukee. Det var en meget stor oplevelse for dem af trykke Montgomery – »Danmarks befrier« – i hånden.

Røntgen-ventilerne

Harry Larsen var i krigens slutfase endt i en skudveksling med danske HIPO-folk, og var i den forbindelse blevet såret i sin ene fod. Overlæge Groth på sygehuset i Fakse Ladeplads måtte tilkaldes for at fjerne et projektil fra Larsens fod – et projektil som Larsen siden da altid har båret i sin pengepung.

Overlæge Groth kom kort efter krigens slutning til Harry Larsen med et problem. Sygehusets røntgenmaskine manglede nogle ventiler, der kun blev produceret i Hamborg. Efter krigsslutningen var al tysk produktion beslaglagt af de allierede besættelsesstyrker, og det var derfor ikke muligt at få fat på nye ventiler fra Danmark. Overlægen bad derfor Harry Larsen om at måtte komme med til Kiel for herfra at søge at få fat på de manglende dele til apparatet. Med Larsens accept blev Groth udstyret med en kadetuniform, og blev optaget i skibets besætning. Til stor moro for skibets besætning gik der nogen tid, førend han fik styr på, hvem han skulle hilse på, og i starten gjorde han honnør for alt og alle.

Vel ankommet til Kiel skaffede Larsen en vogn og kørte til Hamborg. Selv om al produktion som nævnt var beslaglagt af de engelske besættelsesmyndigheder, lykkedes det alligevel at overtale direktøren for den pågældende fabrik til at sælge en sending ventiler til danskerne. Dagen efter mødte en af kadetterne op på et forud aftalt sted medbringende en til lejligheden lånt truck, og modtog her de ønskede ventiler. Tilbage i Kiel blev ventiler – der var ca. 1 meter høje og 40 cm i diameter – stuvet ombord på skibene og sejlet med hjem til hospitalet i Fakse Ladeplads.

De danske skibe blev sejlet hjem til København. Eneste undtagelse var de fire torpedobåde af DRAGEN- og GLENTEN-klassen, der efter tysk pres var blevet udleveret til den tyske flåde i februar 1941.¹ Fire af bådene blev genfundet i Flensborg. Torpedobådene var dog desværre

De to reddede ministrygere, MS 3 og MS 5

gere MS 3 og MS 5. Man fulgte skibene til Laboe, men da man her gik ombord på skibene, nægtede den tyske besætning først at skibene skulle være danske. Et hurtigt besøg til maskinrummet, hvor teksten »Møller og Jockhumsen, Horsens« på

var kommet fra København, bemærkede han »jeg var i København i går«. Det må siges at være en temmelig neutral omtale af den hyldesttur gennem København, som de københavnske borgere gav Montgomery og hans engelske styrker. Da

blevet slået til vrag som følge af en ammunitionsekspllosion i Flensborg havn – en eksplosion, der kun fandt sted få timer før danskerne ankom til havnen. De fire enheder, der stadig var flydende efter eksplosionen blev slæbt til Sønderborg og

Maskintelegrafan blev sat på »STOP«, men motoren blev ikke stoppet før besætningen sprang i vandet. Hvad man ikke havde tænkt på var, at selv om der var slået STOP på telegrafan, så var motoren stadig i gang og skruen drejede ganske lang-

det sejlede skib. Vel om bord kunne han, som maskinmand, finde de rigtige knapper og håndtag og stoppe motoren. Kort tid efter var besætningen igen vel ombord på ministrygeren, og en erfaring rigere kunne man fortsætte togtet mod Sønderborg.

Eneste uheld

Ekspeditionens eneste uheld var minesprængningen af DFDS' Esbjerg, der den 25. juli 1945 blev minesprængt nær Stevns. Esbjerg var sammen med et andet DFDS-skib Parkeston blevet genfundet i Lübeck i starten af juli 1945. Begge skibe havde siden januar 1944 opereret som målskibe for de tyske ubåde, men var begge i god stand ved krigens afslutning, og i løbet af juli havde DFDS sendt besætninger til Lübeck for at sejle skibene hjem.

Skibene forlod sammen med MS 3 Lübeck den 23. juli, men allerede næste aften fik MS 3 motorstop og måtte tages på slæb af Esbjerg. Skibene fortsatte dog mod København, kl. 2230 løb Esbjerg på en mine lidt syd for Stevns. Ved eksplosionen blev slæbetrossen mellem MS 3 og Esbjerg revet over, og MS 3 begyndte straks at drive væk. Da al strømmen var forsvundet ombord på Esbjerg, søgte besætningen på MS 3 at signalere til Parkeston at Esbjerg var ved at synke. Des-

DFDS Esbjerg fotograferet før krigens udbrud.

først senere herfra til Holmen. På vejen til Sønderborg var det dog nær gået galt for besætningen på ministrygeren MS 3. Det var en skøn sensommerdag med høj sol og stille vejr, og besætningen på ministrygeren fik derfor den ide at det ville være dejligt med en dukkert i Flensborg Fjord.

somt rundt. MS 3 begyndte derfor stille og roligt at sejle fra dens svømmende besætning!

Heldigvis var MS 3s førstestemester værnepligtig maskinkorporal, og han kunne crawl og det lykkedes ham at indhente

Deltagerne i Kieler Expeditionary Forces. Afskedsfrokost på »Esplanaden« efter endt arbejde den 15. august 1945. Siddende i midten ses Harry Larsen (t.v.) og Ivar Westergaard (t.h.) Th. ved bordet kadet John Arentoft med cigar.

↑
Asger
Vinesen

værrer var der ingen signallamper ombord på MS 3 og man måtte derfor vælge den noget alternative løsning, at holde en madras op foran lyset fra styrehuset. Noget interimistisk, men det virkede og Parkeston modtog signalet om, at Esbjerg var i nød.

Parkeston nåede ved daggry frem til det synkende Esbjerg, hvor besætningen på nær kaptajnen, førstestyrmanden og en rorgænger allerede var gået i bådene. Der gik dog endnu et par timer, førend Esbjerg lagde sig om på siden og larmende forsvandt fra havets overflade. Inden da var de tre tilbageværende dog nået velbeholdent fra borde.²

100 millioner kroner

I alt hjembragte Kieler Expeditionary Force 37 fartøjer. Fra Søværnet drejede det sig om de tre ministrygere MS 3, MS 5 og Hajen, samt i alt 10 P-kuttere. Derudover fandt man opmålingsskibet Freja i sejlklar stand samt vraget af inspektionsskibet Ingolf, der var blevet sænket af allierede fly i krigens sidste måneder. Af mindre fartøjer blev de to øvelseskuttere SVANEN og THYRA fundet i Kiel sammen med lodsåden Skagerak. Sidst blev det udbombede vrage af Dampbåd A fundet nær Flensborg. Det lykkedes ikke at finde torpedobjerningsfartøjet SLEIPNER, men danskerne overtog i stedet et tilsvarende tysk fartøj, der blev sejlet hjem og her omdøbt til SLEIPNER.

Noter:

Til side 6:

1) For en nærmere beskrivelse af udleveringen af torpedobådene i 1941, se *Marinehistorisk Tidsskrift* nr. 4 / 2002.

Til side 8:

2) I august 1946 blev Esbjerg hjerget og efterfølgende solgt til et spansk firma, der benyttede skibet indtil 1978 under navnet Ciudad de Ibiza.

I november 1945 blev ministrygeren SØHESTEN, der blev genfundet i Brunsbüttel, det sidste skib, der blev hentet hjem.

Man fandt også 16 større danske handelskibe, hvoraf de tolv var i en stand der muliggjorde hjemsejling.

De samlede udgifter beløb sig til 23.000 kr. En stor udskrivning, men senere beregninger opgjorde skibenes samlede værdi til ca. 100 mio. kr., så der er ingen tvivl om togtet kunne betale sig! Modstandsbevægelsen betalte senere de lån som Harry Larsen havde udtaget for at dække rejsens udgifter.

Rederiet DFDS, hvem hovedparten af de bjergede handels- og passagerskibe tilhørte, udtrykte senere deres taknemmelighed ved at udbetale en belønning på 2500 kr. til Harry Larsen.

Litteratur

Tak til Otto Ludwig og John Arentoft, der både har stillet deres personlige optegnelser og billeder til rådighed for mig, og som har gennemlæst og kommenteret det færdige resultat.

Harry Larsen afleverede efter togtet en længere rapport om ekspeditionen til søværnets ledelse, men trods en større eftersøgning har det ikke været muligt at lokalisere denne rapport i Søværnets arkiv.

Chefen for SOK taler ved paraden

Under stor og vedholdende medieopmærksomhed deltog Flåden i Århus Festuge og Skibstræffet »Ship Ahoy« med skibe fra øvelse DANEX 03 afviklet efter et meget tæt pakket program, som blandt andet omfattede en parade på havnen. Vi overlader Chefen for Søværnets Operative Kommando, kontreadmiral K.B. Jensen ordet:

»Som chef for Søværnets Operative Kommando, vil jeg gerne byde alle velkommen til denne parade.

Paraden holdes af flere grunde:

For det første ønsker vi at gøre opmærksom på, at et repræsentativt udsnit af Sø-

Det polske skoleskib v. SHIP AHOY

fhv. Orlogskaptajn John Arentoft.
Aarhus.

21. Juli 1995.

Deltagerne i "Kielerturene" Maj - August 1945.

Fotografiet er taget den 15. August 1945 i restaurant "Esplanaden" som afslutning på "togtet" efter en parade på Holmen for Viceadmiral A.H. Vedel.

1. række fra venstre:

dav. Underkvartermester Bent Schou (nu pens. KK)
dav. Artillerimath Otto Ludwig (Journalist og Forfatter)
dav. Søløjtnant II Asger U. Villesen (nu pens. OK)
dav. Kaptajnløjtnant Harry Larsen (nu pens. KK)
dav. Kaptajnløjtnant Iver Westergaard (død 13.8.1989)
dav. Søløjtnant II Cristian S. Børgesen (nu pens. GM FLV)
dav. Søkadet John Arentoft (nu fhv. OK)

2. række fra venstre:

dav. VP "Mejeristen" (navn kendes ikke)
dav. VP "Viggo" (navn kendes ikke)
dav. VP "Brandmanden" (navn kendes ikke)
dav. VP "Supper" (navn kendes ikke)
dav. Overfyrbøder Bonde (videre skæbne kendes ikke)
dav. Matroskvartermester Axel Madsen (død, hvornår vedes ikke)
Civil fra Faxe Ladeplads (navn og videre skæbne kendes ikke)
Overfyrbøder dav. Justesen (videre skæbne kendes ikke)
dav. Maskinkorporal VP Møller (død for over 20 år siden)
Civil fra Faxe Ladeplads (Navn og videre skæbne kendes ikke)
Civil fra Faxe Ladeplads (Navn og videre skæbne kendes ikke)
dav. Søkadetaspirant Benny Larsen (nu pens. OK)
dav. Artillerimath Jørgen Mortensen (nu pens. KL)
dav. VP (navn og videre skæbne kendes ikke)

33 danske Skibe bragt hjem fra de tyske Østersøhavne

Marinen udsender en Kommission, der skal undersøge, hvad der findes af danske Skibe i de tyske Nordøstøstøhavne samt i Holland og Belgien

Interview med Kaptajnløjtnant Larsen om Resultaterne fra Kiel, Lybæk og Flensborg

33 af de danske Skibe, som Tyskerne under Krigen har beslaglagt i Danmark, er til Dato løst hjem til danske Havne. Tallet omfatter baade Farlejer, der har tilhørt Marinen og den private Handelsflaade. Alle de hjembragte Skibe er fundet i de engelsk-besatte Havne paa den tyske Østøstøstø, hovedsagelig i Kiel, Lybæk og Flensborg.

Langs den russiske-besatte Del af Tysklands Østøstøstø har der ikke hidtil kunnet foretages Efterforskninger. Derimod har den danske Marine i disse Dage sendt en Kommission, bestaaende af Kommandørkaptajn Rosted og Kaptajnløjtnant Stamphøj, til den tyske Nordøstøstø samt til Holland og Belgien for at undersøge, hvad der her maatte findes af danske Skibe.

Det var Frihedskæmperne, der begyndte

Æren for de 33 Skibe, der er fundet og bragt hjem, tilkommer i første Række den unge Kaptajnløjtnant af Reserven H. Larsen, der i de sidste 4-5 Maanedes siden Tysklands Kapitulation næsten uafbrudt har været paa Farten mellem Kiel-Lybæk-Flensborg og en Række danske Havne for at finde de danske Skibe og føre dem hjem. Vi har spurgt Kaptajnløjtnant Larsen, hvordan han kom ind i denne Virksomhed.

— Det var Frihedsbevægelsen, der begyndte, fortæller han. Som Søløjtnant var jeg blevet valgt til Leder for Modstandsbevægelsen i Faxe Ladeplads, Faxe og Rødvig. Da Kapitulationen kom, begyndte vi straks at afvæbne og samle de Tyskere, der beandt sig paa vor Egn. Det drejede sig om ca. 300, deriblandt ca. 200 unge Kadetter fra Hitler-Jugendens Marine-Afdeling, en Vagtsstyrke paa ca. 60 Mand og 40 tyske Flygtninge, der var kommet i en Baad fra Estland samme Dag, som Meddelelsen om Kapitulationen kom om Aftenen. Jeg syntes, det var bedst at blive af med dem hurtigst muligt, og saa chartrede vi Motorskibet „Karla“, her puttede vi de 300 om Bord, og den 10. Maj sejlede vi dem til den nærmeste Havn paa den tyske Kyst, Helligenhafen.

6 danske Marinekuttere i den første Havn

Derne opdagede vi, at der laa 6 af den danske Marines Patruljefarlejer, de saakaldte P-Kuttere. Jeg traadte i Forbindelse med den engelske Kommandant paa Stedet og forklarede ham Sammenhængen, men han havde ingen Myndighed til at udlevere Kutterne til os.

Efter at vi var kommet hjem, drøftede vi Sagen inden for Modstandsbevægelsen, og Resultatet blev, at vi udsendte en ny Ekspedition med Kutteren „Herdis“. Der var en Snes Mand om Bord — en meget blandet Besætning. Der var 8 Marinere og en Del andre Søfolk, en Læge og en Ingeniør — alle Medlemmer af Frihedsbevægelsen. Vi sejlede Pinsedag.

Kiels Kommandant sender Danskerne i Karantæne

Da vi kom til Helligenhafen, var det engelske Detachment flyttet til Neustadt og de danske Skibe forsvundne. Vi besluttede saa at fortsætte til Kiel. Undervejs mødte vi en engelsk Hurtigbaad, der skulde til Kiel. Jeg og to andre Frihedskæmpere kom om Bord

mandant i Kiel satte en Stopper for dette. Han troede, vi var Flygtninge fra Danmark og gav os Ordre til at gaa ud og ankre op med „Herdis“.

Her laa vi en Uge. Til sidst havde vi ikke mere Proviant, ikke engang Vand. Saa skrev jeg et Brev til Kommandanten og fortalte ham, at det var en mærkelig Maade at behandle danske Frihedskæmpere paa. Jeg gjorde opmærksom paa, at vor Gruppe bl. a. havde skaffet ti nedstyrtede engelske Flyvere i Sikkerhed over til Sverige.

Det hjalp. Vi fik Proviant, og vi fik Lov til at samle de danske Skibe sammen, og fra det Øjeblik fik vi af den Hjælp og af den Støtte, vi kunde ønske, af Engländerne. Der kom et udmærket Samarbejde i Stand.

Den første Eskorte til København

Vi samlede i første Omgang to danske Toldkrydsere og 8 af Marinens Patruljefarlejer, og med en engelsk Hurtigbaad som Eskorte ankom vi med dem til København den 10. Juni. Under dette Ophold i København fik jeg min Udnævnelse til Kaptajnløjtnant af Reserven, men den gjaldt fra 5. Maj og havde vist ingen Forbindelse med de hjembragte Skibe.

Det næste Bytte: Opmaalings-skibet „Freja“, Torpedobaaden „Hajen“ og to Ministrygere

Vi gik ned igen med den engelske Hurtigbaad og fik en Del af Marinens Folk med — Kaptajnløjtnant Vestergaard, to Løjtnanter, to Kadetter og en Del Menige, og for Fremtiden var vi i Kiel indkvarteret paa engelske Krigsskibe.

De næste Skibe vi fik overdraget, var Opmaalingskibet „Freja“, Torpedobaaden „Hajen“, yderligere to P-Kuttere samt de gamle danske Ministrygere „M. S. 3“ og „M. S. 10“. Det havde den Fordel, at vi nu selv kunde stryge vore Konvojer hjem, og altsaa ikke behøvede engelsk Hjælp her til.

De fem danske Torpedobaade der blev ødelagt

Under en Tur til Flensborg fandt jeg

Kaptajnløjtnant H. Larsen

de to Kadetskibe, „Svanen“ og „Thyra“, der straks blev sejlet til Sønderborg. Ved samme Lejlighed saa vi fem af de danske Torpedobaade af T-Klassen, der var de første, der blev taget af Tyskerne. Men de var blevet ødelagt ved den store Eksplosion i Flensborg i Juni. Eksplosionen skyldtes, at en tysk Minortablet en Dybbømbombe i et Ammunitionsdæpot. Ved denne Ulykke blev 30-40 Skibe, der laa i Nærheden, helt ødelagt.

De fundne Handelskibe

— Hvad har De fundet af Handelskibe?

— Jeg kan nævne Passagerskibene „Kronprins Olav“, „C. F. Tietgen“, „Dronning Alexandrine“, „Vistula“, „Esbjerg“, „Parkeston“, Bornholmerbaadene „Frem“ og „Hammershus“, den gamle Lødsdamper „Skagerak“, Motorselleren „Mercurpakket“, Damperen „Trankær“ og Færgerne „Marsk Stig“ og „Isbjord“. „Isbjord“ er den sidste, der er bragt hjem. Desuden den gamle Automobilfærge „AsaThor“, der kan ventes hjem i Løbet af Ugen.

M/S „England“ helt ødelagt

„Esbjerg“ lykkedes det os jo desværre ikke at faa hjem. Den minesprængtes ud for Stevns, men det er det eneste Skib, vi har tabt undervejs. „Hammershus“, som vi fandt i Flensborg, har Engländerne midlertidig chartret til Soldattransport mellem Cuxhafen og Hull, men der er kommet bornholmsk Besætning med Kaptajn Poggenborg i Spidsen ned for at sejle med den. Det Forenede Motorskib „England“ — Søsterskib til „Esbjerg“ og „Parkeston“ — ligger i Kiel. Det har været Genstand for et Bombangreb, er sunket og hærgnet af Brand. Det kan ikke hjælpes, løvrigt tror jeg ikke, der ligger flere danske Skibe paa den Kyststrækning, vi har haft Lejlighed til at undersøge.

H. P. S.

Berlingske Tidende
9/10 - 1945

Brev fra John Arentoft d. 2. december 2003:

---- I øvrigt var Asger ikke blot navigatør på ESBJERG - han var - som jeg på PARKESTON - 1. styrmand og selvfølgelig navigatør som skibsføreren, og de to tørnede om vagterne.

De to var jo meget heldige? Der var tykke cementvægge rundt om broen for at beskytte mod maskingeværild, og ved minesprængningen faldt de sammen som et korthus - og de to og rorgængereren stod inde under. ---

Det største - og mest ærefulde - Sørøveri i Danmarkshistorien

308 **Startede fra Fakse Ladeplads for ti Aar siden, da LAS og hans Mænd drog ud og kappede mange danske Skibe**

Modstandsfolkernes store Fest i Fakse Ladeplads vil faa sit særlige Præg ved, at LAS mødes med sine Mænd, der nu er spredt viden om, men som 4. Maj vil samles i Fakse Ladeplads for at mindes, da de for 10 Aar siden begik det største - og mest ærefulde - Sørøveri i Danmarkshistorien - ved at kapse danske Skibe til en meget stor Værdi.

I de bevægede Dage for ti Aar siden, gik der ikke det Gny af Sørøveriet, som LAS, der til daglig hedder Harry Larsen og er Orlogskaptajn, begik med sin Styrke LKEF - hvilket staar for »Las Kiel Expeditionary Forces«. Grunden til det manglende Gny er sikkert, at de fleste troede, Las handlede efter Ordre fra Marinen - men det gjorde han ikke, selvom han havde sine Overordnedes Tilladelse, og hverken han eller hans Mænd spandt Guld paa det utroligt dristige og store Foretagende. Hele Lønnen kom til at bestaa i et Besøg og et Haandtryk af Viceadmiral Vedel, der erklærede, at det var et godt og gavnligt Sørøveri.

Det begyndte i Fakse Ladeplads

Det hele begyndte, da foretagsomme Frihedskæmpere fra Fakse Ladeplads laante en Baad og sejlede 300 af Egnens Tyskere til Heiligenhafen for at blive hurtigt af med dem. Undervejs hørte deres Leder, Las, det var Modstandsbevægelsens Distriktsleder i Fakse, om de mange beslaglagte danske Skibe, der laa i nordtyske Havne.

Og saa besluttede Las at hente Skibene! Han fik en Bemyndigelse fra Marinen, laante en lille Haandfuld Værnepligtige og Befalingsmænd til at blande op mellem sit brogede, civile Mandskab og begyndte at sejle - uden faste Aftaler og uden at føre saa meget som en Skibsjournal. Og Engländerne udleverede Skibe uden nogen som helst Papirer. De vilde gerne lukke Øjnene, naar bare LKEF-Folkene var informeret, og det blev de.

Stolte var de faa og ubefarne Ekspeditions-Folk, da de første Gang stævnede ind til København og med en flot Gestus afleverede to Torpedojagere og en Række Marinekuttere.

De mange Skibe

Senere fandt de »Parkeston«, »C. F. Tietgens«, »Dronning Alexandrine«, »Kronprins Olav«, »Esbjerg«, »Vistula« og »Hammershus« - og tog dem med sig. Desuden fem moderne Torpedojagere, Opmaalingsfartøjet »Freja«, 2 MS-Ministrygere samt en Række andre af Marinens Skibe. »Esbjerg« blev minesprængt paa Hjemvejen ved Stevns og sank. Bedre gik det med »Vistula« Den lagde til flere Steder under Vejs og Ste-

dernes Borgere blev inviteret til Fest om Bord. Det stolteste Øjeblik for Las var maaske Hjemkomsten med »Vistula«, da en Inspektør fra DFDS straks vilde gaa om Bord, men Las af praktiske Grunde nægtede at afgive Baaden før næste Dag, og DFDS maatte erkende hans Ret. Baaden var i hans Varetægt.

»Det var dejlig afslappende«

- Det var dejligt afslappende efter Krigsaarene, siger Las til B. T., og alligevel var det særdeles spændende. Vi fik efterhaanden hentet adskillige Skibe, men naar det er blevet sagt, at Skibenes Værdi laa paa mellem 100 og 200 Millioner Kr., tror jeg nok, det er noget overdrevet. Vi øretog syv-otte Ture, og hver Gang sejlede vi Skibene hjem i Konvoj. Der forelaa ikke nogen egentlig skriftlig Tilladelse, men det saa Engländerne stort paa.

10 år efter

søofficer

Asger Urbrand Villesen

* 24.12.1920 i Viby J

+ 20.07.1996 i Viby J

g 30.11.1946 i Holmens kirke m

Helle Agnete Rasmussen

* 17.04.1924 i Søllerød

+

børn:

Ingerd Villesen

* 24.09.1947 i Holmens k

Carsten Urbrand Villesen

* 12.08.1949 i Holmens k

Anne Kirstine Villesen

* 26.08.1953 i Rønne k

I 1920 boede familien Willesen i villa "Hebe" i Alderslyst i Viby sogn. Familien bestod af Jens Uhrbrand Willesen, der var lærer ved Viby skole, hans kone Ane Kirstine, der var hjemmegående husmor, børnene Edel på 4½ og Kjeld på 2½ år samt tjenestepigen Hanne. Midt i december var alle juleforberedelserne vel overstået, huset duftede af god mad og nybagte kager, børnene glædede sig til juletræ og gaver; men ak! da det femte familiemedlem meldte sin ankomst midt i julemiddagen, endte det alligevel med at blive en ret så forstyrret juleaften.

Den lille ny blev døbt Asger af sognepræst Niels Krarup-Hansen i Viby kirke søndag d. 20. marts 1921, hvor landmand Karl Jørgensen og hustru Dorthea fra Gjedding stod faddere, mens Ane Kirstine selv bar sin lille søn til dåben.

Sognet

Viby sogn var i begyndelsen af 1900-tallet et lille landsbysamfund en mils vej sydvest for købstaden Aarhus med huse og gårde samlet omkring skolen, præstegården og den hvidkalkede kirke fra 1200-tallet. I 1901 var der i sognet ca 130 huse og ejendomme med jord foruden 20 større gårde bl.a. Kongsgården, Balagergård, Enghavegård, Høskovgård, Grøfthøjgård, Store Ravnsbjerg, Stenkildegård og Fredensgård. Et halvt århundrede senere var der ikke flere bølgede kornmarker i sognet; alle gårdene var udstykket, og de nye veje og villakvarterer fik navne efter de gamle gårde. Af ejendomme med jord var der mange gartnerier, hvis navne ved deres nedlæggelse også videreførtes i veje og boligkvarterer som Bøgeskov, Rosenhøj, Rosenvang, Karlslund og Skovvang. Den østjyske jernbane og udfaldsvejen fra Aarhus til Skanderborg gennemskar sognet. De fleste veje var grusveje; Chr. Xs vej hed Ingemannsvej og havde dybe grøfter langs vejsiden. Viby by kom til verden langs hovedvejen: Brugsen, Handelsbanken, Viby hotel, flere slagtere, skomagere og skrædere, manufaktur-, grønt- og kolonialhandlere slog sig ned på hver side af hovedfærdselsåren gennem byen. Trafikken foregik mest med hestevogne og cykler, så mor kunne trygt sende lille Asger til Brugsen efter margarine, brød og sukker; han skulle ikke have penge med, da indkøbene blev noteret i en lille sort bog, kontrabogen, som blev afregnet en gang om måneden. Skulle man en enkelt gang helt ind til Aarhus, kunne man cykle, gå eller fra 1932 tage trambussen fra Terpvej.

Barndom

Jeg kender ikke så meget til Asgers yngste år; han var vel som børn er flest,

græd om natten for ondt i tænderne, lavede sjov om dagen, var ind imellem "en lille ustyrlig krabat"; Edel og Kjeld sagde, at han var møjforkælet og altid hang i sin mors skørter, men sådan siger de ældre søskende vist ofte om den mindste.

I 1924 købte deres far en grund på Mindevej 2, lod bygge en stor hvidkalket villa, som familien flyttede ind i ved juletid 1925. 2 etager med høj kælder uden badeværelse og med lokum i kældernedgangen uden for huset. I stueetagen køkken, som ikke kunne opvarmes, en stor mørk spisestue med sortbejsede træmøbler, en stor lys dagligstue med udgang til haven, og en lille stue, hvor familien sædvanligvis opholdt sig, da de store stuer kun blev åbnet om sommeren og ved festlige lejligheder, fordi de var for dyre at varme op. På 1. sal 4 mindre værelser, de 2 med kakkelovne, og et pænt stort soveværelse, hvor de to drenge sov sammen med deres forældre; døren til altanen stod altid på klem, og Asger fortalte, at han undertiden vågnede med sne på dynen. Senere, da Kjeld var sendt til søs og moderen død, rykkede Asger op i hendes halvdel af ægtesengen og sov der ved siden af sin far, til han flyttede til København i 1940; han havde en kommode i soveværelset til sine få ejendele. Man vaskede sig i køkkenet eller i vaskekælderen, altid i koldt vand, hvis der da ikke stod en kedel varmt på kakkelovnen, men den var som regel forbeholdt de voksne.

Asger begyndte i Viby skole i april 1926, 5½ år gammel. Han var ret lærenem og lå i den bedste trediedel af klassen; man forventede vel, at en søn af en af skolens lærere kunne sine lektier og iøvrigt opførte sig eksemplarisk; han opnåede aldrig at have sin far som lærer, og det var han svært glad for.

Til vinterens glæder hørte juletræs- og fastelavnsfesterne i Håndværkerforeningen i Aarhus og skøjteløb på Stadionsøerne, men sommerferierne var nu alligevel de bedste, for drengene var hvert år 14 dage hos farbror Kjær og tante Johanne i Thy. De var med til at køre høet hjem og byggede huler i høet, var til marked i Vildsund, sejlede på Limfjorden og måtte hjælpe med til at luge roer, "men vi blev saa trætte i Rykken af det". Resten af ferien tilbragte de hjemme. Kjeld skrev til sin far, der var på kursus i København: "Vi har i Dag lagt en Skruk paa 10 Dværg Æg og 8 store Æg. Haven er ved at blive pæn nu og vi luger hver Dag og der kommer hver Dag nye Mælkebøtter. Mor er nu ved at sy nye Bukser til Asker og mig. I Gaar var vi alle i Skoven og Moder gav store Isvafler. Asger og jeg har været ude at fange Hundestejler, nogle store Krabater, men 2 Dage efter døde de". Børnene fik tidligt cykler og tenniskechere, men legetøj havde de ikke meget af; det måtte de selv lave; en yndet (og forbudt) leg var at binde en sten eller kastanie i enden af en snor, slynge den rundt, give slip og håbe på, at den ramte og hang fast i de elektriske ledninger højt oppe over deres hoveder! Asger legede også med top og pisk. En enkelt sommer var de med deres far og mor i København, men Asger kunne ikke huske ret meget om det, kun at de havde været i Tivoli.

Edel tilbragte en stor del af sine sommerferier i Gjeding hos Karl og Dorte i Kaaegården, en prægtig firlænget bondegård med stuehus i bindingsværk. Det ved jeg ikke så meget om; derfor vedlægger jeg den sang, som Peter skrev efter Edels forlæg til Karls og Dortes guldbryllup; den gengiver på fineste måde den varme og kærlighed, jeg også fik at føle, da jeg kom ind i familien. Det meste af Asgers mors familie boede i eller omkring Gjeding, og jeg har fået beretninger om utallige store fester, hvor hele familien var samlet i Kaaegården; de hørte til børnenes bedste barndoms minder.

I 1928 døde Asgers farfar i Thy, og hans faster Dorthea, der havde passet deres far i hans sidste år, fik ophold hos sin broder og svigerinde i Viby, så hun kunne hjælpe til med husholdningen og derved spare familien for at holde tjenestepige.

I 1931 flyttede Asger til Rosenvangskolen for at kunne tage mellemskoleeksamen 4 år senere.

Mors død

9 dage før Asgers 12 års fødselsdag i 1932 indtraf katastrofen: han mistede sin mor. Der havde været travlhed i hjemmet op til jul, hun ignorerede smerterne i underlivet og kom for sent på hospitalet med en blindtarmsbetændelse. Asger huskede, at de alle havde besøgt hende på St. Josephs hospital, hvor hun døde d. 15. december, 49 år gammel. Fra begravelsen fortalte han kun, at hans far havde gået omkring kisten, da den stod foran altret i Viby kirke, og havde sat blomster på den med tegnestifter; æsken havde han stillet fra sig oven på kisten. Ellers intet. Det må have været en forfærdelig jul for dem alle sammen. De fik sikkert ikke talt ud om deres sorg; deres far var en fåmælt mand, der var dybt chokeret over at have mistet sin kone så brat; faster Dorthea sagde endnu mindre og overtog hurtigt husmoderens rolle; det kunne børnene slet ikke acceptere, og deres forhold til hende forblev vanskeligt mange år fremover. Psykologer og krisehjælp var ikke opfundet endnu. De gik hver især videre i tilværelsen med en uforløst smerte, der indkapslede sig i sindet, og måske var det derfor, Asger talte så kynisk om døden senere i livet - for at lægge låg på de følelser, døden kaldte til live i ham, og som han ikke kunne bære at tage frem og bearbejde; dybest nede var han en meget følsom og blød mand.

Efter

Dagene fortsatte med at komme og gå, hverdagen blev taget op igen, og i sommerferien 1933 fik familien en pensionær, Else Ovesen, lærerinde på Viby skole, som lejede 2 værelser på 1. sal. Asger tilbragte en stor del af ferien i Gjeding, hvor der i familien var en del jævnaldrende drenge. Faster Dorthea skriver: "Asger kom en Dag, hvor vi gjorde hovedrent, med et helt Slæng af Børn fra Gjeding efter nogle Stikkelsbær til Dorte, og Katten havde han ogsaa med hjem", og "Asger kom Lørdag Aften sammen med Jørgen fra Gjeding, de skulle med Moster Inger til Mols om Søndagen". Familien tog hånd om den moderløse.

I Rosenvang skolen fik Asger en klassekammerat, der hed Vagn Danchell. Faderen havde været bankbestyrer i Handelsbanken, men var blevet fyret på grund af uregelmæssigheder i regnskaberne, moderen var en stor frodig kvinde med et varmt hjerte; hos dem fik Asger sit andet hjem; efter eget udsagn var han i drengeårene altid hos Danchells; det er nok lidt overdrevet, men der er ingen tvivl om, at det festlige hjem med 4 livlige børn og en altid virksom mor (bankmanden sagde aldrig så meget) tiltrak ham som en magnet. Vagn var da også med til vores bryllup.

Kjeld

Kjeld gik sine egne veje; han skejede ud med kammeraterne, drak og spillede; knapt havde han fået sin mellemskoleeksamen i marts 1934, før han blev sendt ud at sejle, først med skoleskibet "Georg Stage" i 6 måneder, derefter 1 år med skoleskibet "Danmark", bl.a. til USA. Han skrev hjem og fortalte, at han havde fået ros af skibets officerer, både for sit arbejde og sin opførsel, og at han sparede på sine knapt tilmålte penge - i et forsøg på at formilde sin far? Men det hjalp ikke; fra nu af måtte han klare sig selv, han fik ingen hjælp hjemmefra og kom kun hjem på korte ferier. Han fik hyre som matros på forskellige danske og udenlandske skibe, foretrak ØK, der havde ture til Østen, og var der ingen hyre til ham, hutlede han sig igennem i København. I slutningen af marts 1940 sejlede han til England på en kuldampner, som ikke kunne vende hjem, da Danmark var blevet besat af tyskerne d. 9. april. Han lod sig afmønstre, rejste til Portugal og havde megen besvær med at få hyre til USA. Han havde næsten ingen penge tilbage, da det endelig lykkedes. Familien hørte først fra ham, da krigen var forbi.

Præliminæreksamen

Edel blev student fra Aarhus Katedralskole i juni 1934 og begyndte efter sommerferien at læse medicin på Aarhus Universitet. Asger blev konfirmeret i oktober af pastor Niels Granild i Viby kirke. Da han i marts 35 havde taget mellemskoleeksamen, ses han på skolebilledet som en lille spinkel dreng med et alvorligt sårbart ansigt blandt velvoksne kammerater; han ser ud som en 10-årig. På klassebilledet ved præliminæreksamen året efter er kammeraterne voksne unge mennesker i jakkesæt og fruekjoler, mens Asger stadig er den mindste med ufærdige træk og i matrostøjet fra konfirmationen. Det var ellers en flot eksamen, han havde fået, mg+ i gennemsnit; medmindre det har været en ekstrem dygtig klasse, må han have ligget mellem de 5 bedste

Motorbåden

I sommeren 1934 var Asgers far begyndt på at bygge en motorbåd på den store græsplæne foran huset; den byggede de på i 3 somre, døbte den "Ørn" og satte den i vandet i 1937. Med den sejlede de i 3 sommerferier rundt i de danske farvande, mest i Lillebælt og det sydfynske øhav; Edel, Asger, deres far og senere Edels forlovede Niels Peter. De havde nogle pragtfulde ture og mange skægge minder, som jeg desværre ikke kan genfortælle. Båden blev solgt og erstattet med en bil i marts 1940, da alle børn var rejst hjemmefra. Men tilbage til april 1936.

Aarhus Katedralskole

Efter en herlig lang sommerferie begyndte Asger i august 36 i 1. G matematisk på Aarhus Katedralskole. Det var en brat overgang at komme i gymnasiet; skolevejen blev lang, de ca 50 kammerater i de to 1. G'er var alle nye bekendtskaber, og karaktererne raslede ned; det kunne nu også se ud, som om han ikke gik alt for højt op i studierne, men morede sig på anden vis, for Kjeld skrev til ham i foråret 37: "Kære Asger. Først vil jeg bare sige dig at hvis jeg nogensinde ser eller hører at du gaar med Frantz og Ansgar i Byen eller drikker sammen med dem bliver vi rigtig alvorlige Uvenner og det skulde jo meget nødig ske. Dertil holder jeg for meget af dig. Du maa jo selv kunde indse at det umuligt kan gaa. Hold du dig til dine jævnaldrene Kamera-ter og lad Frantz og Co. "arbejde" alene. Fordi jeg er drattet saa langt ned at jeg "spaner" alle de Penge som jeg tjener til Spil skal du holde dig fra det ellers gaar det dig ikke godt. Tænk lidt over hvad jeg har skrevet og hold op nu ellers vil jeg ikke have noget med dig at gøre. Du kan nok forstaa at den slaks ikke kan gaa derhjemme og ovenikøbet naar du skal læse, du risikerer jo at miste din Eksamen og tænk saa paa hvor du skal faa Penge fra naar du ikke har flere at tage af". Det var en ordentlig opsang fra storebror, skrevet af bitter erfaring. Asger tog sig nok sammen efter den svada, men hans muligheder for koncentreret lektielæsning hjemme var ret så kummerlige; i den lille stue på 3 gange 4 meter, der var den eneste, der blev opvarmet om vinteren, skulle han læse og lave opgaver sammen med den ligeledes læsende Edel og faster Dorthea med stoppekurven, mens deres far snorkede i en stol det meste af aftenen; det har ikke været nemt.

Edel dumpede til 1. del af lægeeksamen i foråret 37, forsøgte at læse videre, men opgav endeligt i foråret 38, da hun var blevet forlovet med Peter, og rejste til København, hvor hun var i huset hos fru Darup i 2 år, til hun blev gift med Peter d. 28. juli 1940.

Da Edel rejste fra Viby, blev Asger alene med sin far og faster. Han kedede sig og kunne ikke samle sig om bøgerne og de mange skriftlige opgaver. Humøret var sløjt. Edel skrev til ham i november 38, da han gik i 3. G: "Mange tak for dit Brev. Det er det bedste Brev, du nogensinde har skrevet til mig. Du maa da være klar over, Asger, at du med dine Evner ikke har Lov til at se sort paa Livet, endsiges Lov til at kede dig. Giv dig til at arbejde med et eller andet

i din fritid. Prøv paa selv at lave dine Julegaver. Det giver større Glæde baade til en selv og til dem, der skal have Tingene. Kan du ikke lave noget i Træ? Du skulle ogsaa spille noget. Du kan ikke forestille dig, hvor baade Peter og jeg savner et Klaver. Du skulle ogsaa skrive ret ofte til Kjeld. Aah du, hvor vilde jeg gerne, at det skulde lykkes os at bidrage lidt til, at Kjeld blev anderledes. Bunden i ham er jo saa god, men han er alt for lidt standhaftig, er alt for afhængig af sine Kammerater. Hvis bare han forstod at vælge sine Venner blandt rigtige Mennesker, saa skulde det nok gaa". Og i marts 39 skriver hun: "Hvordan gaar det med Studierne, Asger? Se at hæn-ge lidt mere i nu paa Falderebet; du skulde jo gerne slippe saa nogenlunde helskindet over den Studentereksamen og sove sig til den, det kan man nu en- gang ikke (undskyld Formaning), men du vil selv blive glad, hvis du klarer dig ordentligt - ikke?"

Asger fik sin studentereksamen i juni 39, 18 år gammel, ikke med noget strålende resultat, bestemt ikke, snarere tværtimod, men han fik huen på, og dengang var kravene for at komme på en videregående uddannelse ikke så store som nu. Der havde tilsyneladende været et godt kammeratskab i klassen, for de mødtes med glæde til jubilæer de næste 55 år.

Søværnet

Og hvad så? Asger anede det ikke. Han skrev i sin kvide til sin broder, der svarede: "Tag du bare Arbejde som Skraldemandsaspirant. Din Hjerne vir-ker forhaabentlig endnu saa meget at du selv kan finde ud af hvad du skal være. Jeg vil i hvert Tilfælde ikke blande mig i det. Jeg kan godt betro dig at naar man har været ved eet Arbejde et Par Aar vilde man meget helle-re have været alt muligt andet men det fortager sig nok med Tiden". Svoger Peter skrev i oktober: "Det var kedeligt med det Bankjob, der gik i Vasken. Du har vist ellers god Forstand paa Penge". Det blev Asgers far, der kom til at bestemme hans livsbane. Han ville gerne have, at hans sønner skulle sejle; Kjeld havde han fået til søs; det var lidt vanskeligere med Asger. 2. Ver-denskrig var brudt ud, mens han gik og funderede over, hvad han skulle tage sig til. Skoleskibet "Georg Stage" var han for gammel til at påmønstre, og "Danmark" var i USA, da krigen brød ud, og kom først tilbage 6½ år senere. Handelsflåden var ogsaa udelukket på grund af krigen. Så var der Søværnet. "UHA! ASGER! SØOFFICER!?" skrev svoger Peter, der selv kom til at tilbrin-ge et par år i Kompedal- og Gribskov plantager som militærnægter. Men der-ved blev det. Asger forestillede sig nok det friske sømandsliv på havet, som han holdt meget af, men forudså ikke alt det meget skrivebordsarbejde, der ogsaa fulgte med, og som han afskyede af et godt hjerte. Han begyndte som lær-ling i Søværnet d. 1. juli 1940.

Så er det, man spørger sig selv: Hvad fik unge mænd til at søge ind i For-svaret 3 måneder efter d. 9. april, hvor Danmark på forsmædelig vis var ble-vet løbet over ende af tyskerne? Danmarks forsvars- og sikkerhedspolitik i 1930'erne var kendetegnet af et svagt forsvar, som - efter regeringens me-ning - kun skulle bruges ved åbenlyse neutralitetskrænkelser. I de år havde forsvaret "tidsånden" imod sig i de demokratiske lande. England og Frankrig gik ind for "appeasement" (fredeliggørelse), selv om Hitler, Mussolini og Franco rumsterede i baghaven. I Danmark fik denne holdning sit særlige præg af "Hvad-kan-det-nytte"-indstillingen, der var blevet ophøjet til landets officielle forsvarspolitik, da regeringen Stauning-Munch kom til magten i 1929. Op gennem 30'erne blev udgifterne til forsvaret stadig reduceret for ikke at tirre den store nabo mod syd. Traumatet fra nederlaget i 1864 stod som et søgelse i baggrunden.

Da de alarmerende meldinger om et forestående tysk angreb mod Danmark ind-løb fra Berlin i de første aprildage i 1940, førte det godt nok til hektisk

mødeaktivitet blandt politikerne, men ikke til beslutninger om militære beredskabsforanstaltninger af den art, som hærchefen havde ønsket. Da tyskerne så faktisk kom et par dage senere, kunne de omtrent uantastet besætte landet i løbet af en formiddag. De militære chefer var dybt frustrerede og befolkningen i chok. Jeg har spurgt Asgers kammerater, hvorfor de meldte sig til søværnet i 1940, men kun fået nogle vage og svævende svar, og Asger selv fortalte mig aldrig noget om det.

Trods krig og besættelse var der alligevel 51 unge mænd, der i foråret 1940 indsendte ansøgning om optagelse som søkadetlærlinge. Af disse fik de 41 så god en studentereksamen!, at de blev indkaldt til legemseftersyn, og efter det blev 34 antaget som lærlinge d. 1. juli. Det var nok meget godt, at Asger fik det sabbatår mellem gymnasiet og Søværnet, hvor han gik "søgende" omkring og blev lidt mere voksen, inden han tog fat på sin uddannelse, for han klarede sig utrolig flot.

Kadettiden

De første 7 uger af lærlingetiden blev anvendt til almindelig værnepligtsuddannelse på kaserneskipet "Fyn" på Holmen, hvorefter lærlingene kom ombord på mineskipet "Lossen" og sejlede et par måneder. Her blev bukkene skilt fra fårene; kun 25 blev d. 1. november antaget som søkadetaspiranter. I de nærmest følgende år under besættelsen foregik uddannelsen meget normalt. Vinterundervisningen foregik på Søofficersskolen på Holmen med afsluttende eksamen; om sommeren var inspektionsskibene "Ingolf" og "Hvidbjørnen" kadetskibe og formeredes i en skoledeling med 2-3 mindre torpedobåde, de to kuttere "Svanen" og "Thyra" samt Dampbåd A. Skoledelingens indledende øvelser afholdtes i Isefjorden, som i kadetsproget blev kaldt "Kravlegården". Senere på sommeren blev delingen forlagt til Smålandsfarvandet og farvandet syd for Fyn. Togterne blev afsluttet med bedømmelser og udnævnelser til kadet C (1. okt. 41) og kadet B (1. okt. 42), hvis man da ikke blev smidt ud.

Der skulle bestilles meget; i vinterhalvårene skulle kadetterne gennem følgende fag: artilleri, elektrisk materiel, folkeret, landkrigskunst, marineorganisation, maskinlære, meddelelsestjeneste, militær pædagogik, navigation, opmåling, skibsbygning, søkrigshistorie, søkrigslære, teknisk tegning, tjenestekendskab og sømandsskab, torpedo- og søminelære, engelsk, fransk, tysk, fysik, matematik, projektionstegning, retslære, sundhedslære, dans, legemsøvelser og militær uddannelse. I sommerhalvårene skulle de så vise, om de kunne omsætte den teoretiske viden i praksis ombord på skibene.

I årene før Asger kom på Søofficersskolen, var undervisningsmetoderne blevet gradvist ændret fra en mere bunden skoleundervisning til et virkeligt studium, der søgtes gjort så selvstændigt som muligt i de to ældste klasser. Den nye skole på Holmen var blevet taget i brug i slutningen af 1939. Her boede kadetterne 2 eller 3 sammen og kunne derfor studere mere frit og uforstyrret, end det tidligere havde været muligt ved lektielæsning i et klasseværelse på den gamle skole i Gernersegade. Søkadetterne lønnedes i de første 1½ år af deres kadettid med 50 kr, i de sidste 1½ år med 62 kr om måneden foruden udrustningshjælp ved udnævnelser til søløjtnant; endvidere blev der givet frit ophold (kost og logi), delvis fri uniform og delvis frit undervisningsmateriale. Uddannelsen kunne for en flink og nogenlunde sparsommelig kadet ske helt uden støtte fra hjemmet.

Såsnart der var tid og lejlighed til det, tog Asger ud til Edel og Peter, der havde fået en 2-værelses lejlighed på Horsekildevej i Valby. Her er et pluk fra Edels breve hjem til deres far i Viby: 9/8 40: "Asger har været her flere Gange, sidst Torsdag Aften og Nat. Det var den Dag, de var flyttet over til "Ingolf", og han var saa træt, at han ikke hørte en væmmelig Skydning,

der var afskyelig at høre paa, naar man tænker paa Aarsagen dertil. Der var ingen luftalarm, men mange Folk var alligevel gaaet i Kældrene. Bornholmerdamperen var jo stødt paa en Mine her lige uden for København; jeg haaber ikke, at "Ingolf", som Asger skal sejle med, kommer ud for noget af den Art." 5/12 40: "Asger var her i Gaar. Han vilde have skrevet hjem, men fik ikke Tid. Han er svært hængt op med Arbejde. Tak for Sedlen. Der er ellers ingen Mening i, at du betaler os noget, fordi Asger kommer her. Vi er kun glade for at have ham, og det, at vi kan mærke, at han ogsaa er glad for at komme her, er os "Betaling" nok. Vi kan desværre ikke følges med Asger hjem til Jul, da han skal med et specielt Soldatertog om Lørdagen". 8/1 41: "Asger er her i Dag. Han er ved at læse Lektier, og Peter er ved at udfylde Selvangivelse - vi har det saa hyggeligt." 2/5 41: "Det er vel nok dejligt, at Asger har klaret sig saa pænt. Vi har ogsaa tænkt at fejre det med en Gang Smørrebrød i Aften. Det skal være en Overraskelse, saa jeg maa se at faa ham og Peter sendt ud paa en Tur, mens jeg dækker Bord. Asger kom med en buket Pinseliljer, der staar her foran mig og udsender en bedøvende Duft. Det var jo ellers ham selv, der skulde have haft Blomster."

25/5 41: "Asger har haft fri en hel Del siden Examen; han var her for sidste Gang i Aftes, før Skibet stikker af. Det er dejligt at se, hvordan den sidste Tid med Roning og Sejlsport har faaet ham i Form igen; han var kommet til at se noget mat og sløj ud, da det lakkede mod Slutningen af deres Examen."

18/8 41: "Vi har ikke hørt fra Asger. Jeg er helt spændt paa at se ham i Kadettøj; det skal nok være pænt til ham." 11/10 41: "Asger har haft det saa dejligt hjemme, saa han var helt ked af at komme herover igen. Han er ellers fin i det nye Antræk. Han og Peter sidder og hygger sig med en Pibe Tobak og et eller andet Spil. Han har vel selv fortalt dig, at han har faaet Præmie i Kanonskydning, 45 kr. Han er nu ikke "tabt bag af en Trækvogn". 29/1 42: Asger og Peter var i Odd Fellow Palæet i Onsdags for at høre Falk-Hansen og se Filmen "Forår i Danmark", hvor Asger optræder klatrende til Tops i en Mast." 3/4 42: "Er du ikke stolt af Asger, far? at han saadan gaar hen og bliver Topfigur ved Examen."

17/3 43: "Asger har lavet mig en Skohylde af 2 Gardinstænger; han har ellers saa travlt for Tiden, han skal jo snart til Examen." 27/4 43: "Asger var her i Dag for at hente sit Tøj. Han havde klaret sig godt i Dag; han havde faaet et Spørgsmaal, som han lige havde undersøgt grundigt. Han har haft godt af at hvile sig hjemme i Paasken, han trængte vist slemt til det."

29. august 1943

Sommertogtet 43 påbegyndtes som de tidligere år, og i august opholdt skoledelingen sig i farvandet syd for Fyn. Asger var ombord i "Hvidbjørnen", men oplevede ikke de dramatiske begivenheder d. 29. august, hvor tyskerne overfaldt det danske forsvar, som du kan læse om i vedlagte blå hefte og i "Søofficersskolen gennem 250 Aar" side 402-414. Torsdag aften d. 26. var Asger sammen med andre A-kadetter afgået til København med torpedobådene for at deltage i et militært idrætsstævne. De var blevet indkvarteret på Søofficersskolen, hvor de søndag morgen d. 29. ved 4-tiden blev vækket af nogle gevaldige drøn; det var officerer og mandskab, der sænkede deres skibe i Flådens leje efter ordre fra viceadmiral Vedel, for at skibene ikke skulle falde i tyskernes hænder. Tyskerne blev rasende, da de noget senere ankom til Holmen, og der blev en del skyderier, hvor der både var sårede og dræbte.

Alle officerer og kadetter blev derefter interneret på skolen. Der sad de og kukkelurede i 1½ måned uden at ane, hvad fremtiden ville bringe. De læste, snakkede, spillede kort og billard; Asger forsøgte at få fat i træ eller læder for at beskæftige sine hænder, men det lykkedes ikke. Ingen vidste, hvor længe interneringen skulle vare, og rygterne var mangfoldige; nogle enkelte af de yngste kadetter sneg sig ud om natten med våben og undervisningsmateriale og kom derved i kontakt med den spirende modstandsbevægelse, men ingen

fra Asgers klasse deltog i disse natlige udflugter. Efter nogen tids internering fik kadetterne lov til at tage ud i byen hver 4. dag på æresord; Edel skrev 8/10 43: "Asger har været her i Dag; han ved endnu ikke, hvornaar han bliver hjemsendt; de Værnepligtige staa først for Tur. Han har sit Ur, sin Fyldepen, sit Cigaretetui, 2 Kapper, et sæt Tøj og en gammel Uniformsjakke i Behold; Resten er gaaet ned med Skibet."

Omsider blev de internerede sluppet ud i midten af oktober, men det blev en bitter pille at sluge, for tyskerne udsendte ved samme lejlighed følgende officielle meddelelse efter razziaen mod de danske jøder d. 1. oktober:

"Efter at Jøderne, som ved deres tyskfjendtlige Ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle Støtte til Terror- og Sabotagehandlinger, hvilket i væsentlig Grad har bidraget til Skærpelsen af Situationen i Danmark, ved de fra tysk Side trufne Forholdsregler er blevet udskilt af det offentlige Liv og hindret i fortsat at forgifte Atmosfæren, vil der som Opfyldelse af det Ønske, der næres af videre Kredse af den danske Befolkning, i de nærmeste Dage blive paabegyndt Løsladelse af internerede danske Soldater, og Løsladelsen vil finde Sted i det Tempo, der bestemmes af de tekniske Muligheder."

General Gørtz og viceadmiral Vedel protesterede omgående imod, at hærens og marinens folk blev løsladt på bekostning af andre danske statsborgere (og på et så løgnagtigt grundlag, men det kunne man kun læse i de illegale blade). Forbitrede protester strømmede ind fra hele landet.

Det civile navigationskursus

Asger blev løsladt d. 14. oktober med orlov og fuld løn; han rejste hjem til Viby til en uvis fremtid for 14 dage senere at få besked om at melde sig på Handelshøjskolen i København for som A-kadet at påbegynde "Det civile Navigationskursus". Formålet med undervisningen var officielt at bibringe kadetterne et sådant supplement til deres kundskaber, at de kunne opfylde kravene til styrmands- og skibsførereksamen for dermed at have mulighed for at gå over i handelsflåden. Hovedformålet, som ledelsen ikke officielt kunne angive, var at holde sammen på kadetterne indtil det forventede tyske sammenbrud, idet man ved undervisningen ville sikre sig, at der ikke kom alt for meget afbræk i uddannelsen; man ville nødtigt miste nogle årgange, så der kom et hul i rækken af yngre officerer, når flåden efter krigen skulle genopbygges. Undervisningen omfattede de civile fag, som de normalt havde på Søofficersskolen, idet man også så vidt muligt medtog forskellige militære emner, bl.a. fægtning og terrænsport. De elever, der havde deres hjem uden for København, fik økonomisk støtte gennem skolen.

Asger og klassekammeraten Hans Erik Hansen lejede sammen en 2-værelses møbleret lejlighed i Rymsgade 73b, 5.th., hvorfra de kunne cykle til Handelshøjskolen. Edel 12/11 43: "Tak for den dejlige Sending Æbler, som vi faar paa 100 Maader, Mortensaften ogsaa i en And, som Asger nonchelang trak op af sin Taske hen paa Eftermiddagen, da han kom fra Byen, idet han spurgte, om vi mon havde Gas til at stege den. Det var en typisk Asger-bemærkning," og 8/12: "Asger var her ogsaa i Aftes. Vi er blot kede af, at han altid skal saa tidligt herfra igen paa Grund af Spærretiden. Han er ved at samle sig sammen til at fikse op i deres nye Lejlighed. Det bliver nok som med alt praktisk Arbejde - hans Job alene, da Konturbernalene H.E.Hansen er meget upraktisk."

Søofficer

Ved den afsluttende eksamen på Handelshøjskolen i maj 1944 blev Asger nr. 2 af de 12, der bestod. Hans Erik har fortalt, at kammeraterne ofte drillede Asger, fordi han altid kom ud både fra mundtlige og skriftlige eksaminer i sort humør; han syntes altid, at han havde klaret sig elendigt, og så fik han som oftest flotte karakterer.

Som bilag til Asgers tid som kadet har jeg gemt en kasse breve, som han skrev til sin far i de 4½ år, uddannelsen varede. De viser, hvor godt han klarede sig til søs, og hvor meget han holdt af sommertogterne, mens brevene fra vintrene tydeligt viser, hvormeget han døjede med al den læsning. Alligevel klarede han sig så flot. Det var en stor præstation.

Sommeren 44: krigsskibene var ødelagt eller taget af tyskerne, forsvaret opløst og uniformerne lagt på hylden. Som civilister blev kadetterne sendt ud som understyrmænd på Fyr- og Vagervæsenets skibe, der bragte proviant og post til fyrskibene, efterså farvandsafmærkninger m.v. Under folkestrejken i begyndelsen af juli måtte kadetterne arbejde som matroser, da de ansatte også strejkede. Den illegale virksomhed, som skibene siden d. 29. august 43 havde deltaget i, bl.a. våbentransport for modstandsbevægelsen, var blevet for farlig, så det blev kun til en ret kedsommelig tjeneste. For Asgers vedkommende ophørte sejladsen i slutningen af oktober, den måned hvor A-kadetterne skulle have været udnævnt til søløjtnanter af 2. grad; det blev de selvfølgelig ikke, men de fik løn som løjtnanter fra 1. oktober, og det skulle da fejres. De samledes d. 7. oktober til en klassefest på restaurant "Esplanaden" i København; min søster Anne og jeg var med; i februar 44 havde Anne mødt Hans Erik, og de tog mig med til festen, fordi kadet Gregers Bojesen manglede en pige. Af aftenen husker jeg kun, at vi endte i en privat lejlighed, hvor Asger og jeg dansede kinddans, at Anne trådte mig over tærne og så bebrejdende på mig, fordi jeg dansede sådan med Asger, når jeg var med som Gregers' dame. Dagen efter var Asger og jeg i biografen sammen, men det blev en fiasko, fordi vi ikke anede, hvad vi skulle sige til hinanden, og mere blev det ikke til dengang.

En uges tid efter festen sendte Gregers et meget humoristisk og selvironisk brev til Hans Erik, hvor han bad ham formidle en fornyet kontakt med mig, fordi "den ækle Willeberg som en lurende og afskyelig Slange (havde) trængt sig ind paa forbudt Omraade." Hans Eriks bestræbelser på at reparere skaderne resulterede i, at han og Anne, Gregers og jeg d. 28. oktober gik sammen i Det Kongelige Teater til "Peer Gynt". Med skam at melde husker jeg intet fra den aften. Gregers så jeg aldrig mere; han var med i modstandsbevægelsen og blev dræbt ved en skudveksling i Amaliegade d. 5. maj 45 tidligt om morgenen.

Modstandsarbejde

Efter endt sejlads blev Asger indrullet i kadetgruppen i modstandsbevægelsens afsnit I, Københavns Havn, og blev senere sendt til Strib som led i Søværnets illegale efterretningstjeneste "Elverhøj"s havne- og farvandsovervågning. Han blev i Odense forsynet med et falsk legitimationskort lydende på "Willumsen, kunstmaler", stillede sit staffeli op på forskellige strategiske steder og malede løs; hvad han observerede af skibstrafik på Lillebælt meldte han til en kontaktmænd i Odense; da Asger efter krigen viste ham sine produkter, var den eneste kommentar, at dem ville han sgu ikke have hængende på sit lokum.

Før perioden på Fyn havde Asger efter eget udsagn kun betydningsløse opgaver af modstandsmæssig art, våbentransport på varecykel i København, deltager i et hold-up på et elværk på Midtsjælland for at skaffe kabler, der skulle anvendes af nogle BOPA folk i et forsøg på at sabotere det tyske krigsskib "Prins Eugen", der lå i Københavns frihavn og en orienteringsrejse til Stevns med henblik på at etablere en bådforbindelse til Sverige. Asger har aldrig villet fortælle om sin tid under besættelsen; oplysningerne stammer fra kladden til et brev til en kollega, der siden skrev en bog om Søværnet under krigen "For Flaget og Flåden".

Kielertogterne

Efter befrielsen d. 5. maj var Asger i toldkompagniet, som besatte toldboden i Københavns havn, efter at tyskerne havde forladt den, men snart kom han ud at sejle, idet han fra slutningen af maj til 15. august blev udstykket til at deltage i hjemtagelsen af civile skibe og søværnsenheder fra tyske havne under ledelse af kaptajnløjtnant i reserven Harry Larsen.

Fra september 44 havde Larsen været engageret i modstandsbevægelsen i Sydøstsjælland, senest som distriktsleder i Faxe-Rødvig, hvis gruppe bl.a. havde som opgave at modtage våben nedkastet fra engelske fly samt udskibning af flygtninge til Sverige. Fra Rødvig havde Larsen lige efter kapitulationen d. 5 maj sejlet et større antal Hitler-Jugend folk og tyske flygtninge tilbage til Tyskland på skonnerten "Karla" af Faxe Ladeplads. Ved den lejlighed opdagede han i de tyske havne en stor del danske skibe, som var blevet beslaglagt af tyskerne under krigen. Han kontaktede de britiske marinemyndigheder i Kiel for at gøre dem opmærksom på, at skibene retteligt tilhørte Danmark, og fik tilladelse til at sejle nogle af skibene hjem. Det første togt blev gennemført af modstandsfolk fra Faxe-Rødby, men efter at der var blevet etableret forbindelse mellem Flag Officer Kiel og det danske marineministerium, stillede Søværnet og de rederier, der ejede de civile skibe, besætninger til rådighed ved hjemsejlingen.

Larsens gruppe kom til at bestå af kaptajnløjtnant i reserven Iver Westergaard som næstkommanderende og nogle af de ældste kadetter som navigatører, bl.a. Asger, Christian Børgesen, Bent Schou og John Arentoft; flere har jeg ikke kunnet identificere på det lille billede af gruppen, der findes i bogen "For Flaget og Flåden", side 237. DFDS stillede med kaptajner, maskinmestre og øvrige besætningsmedlemmer. De var 21 ialt. Der blev hjembragt 37 skibe til en værdi af ca 80 mill. kr. Der skete et enkelt uheld under sejladsene, idet DFDS's ruteskib "Esbjerg" med Asger som navigatør fredag d. 27. juli løb på en mine på vej ind til ankerpladsen ved Stevns, og alle ombordværende måtte springe over bord.

Asger har aldrig fortalt ret meget om disse togter ud over, at der blev holdt nogle drabelige fester i Kiel, mens de ventede på, at skibene skulle blive gjort sejlklare, og at de engang kørte til Hamborg i bil for at se på ødelæggelserne. Asgers eksemplar af "Mein Kampf" er en souvenir fra tiden. A-kadetterne blev d. 10/7 udnævnt til søløjtnanter af 2. grad med tjenesteralder fra 1/10 44 at regne. Da Kjeld kom på besøg i Danmark kort efter krigen, morede det ham at høre om Asgers vandgang med "Esbjerg". Selv havde han uden uheld i flere år sejlet som matros på amerikanske skibe på den dødsensfarlige rute til Murmansk, hvor så mange skibe var blevet torpederet af tyske ubåde.

Ministrygerne

Efter det sikkert ret frie liv i sommeren 45 blev Asger sendt på ministrygerkursus for derefter at sejle som næstkommanderende på MR-både det næste halve år. 1/12 blev han og hans klasse udnævnt til søløjtnanter af 1. grad. Edel skrev 16/10 45: "Har du set noget til Asger, bare han kommer godt fra det Ministrygeri", og 2/11: "Hele Familien var samlet paa Peters Fødselsdag, ogsaa Asger. Hans Skib laa i Dok til Reparation. Det lækede agter og tog en Del Vand ind, fordi et Sprænglegeme var futtet af indenbords i Stedet for i Vandet", og 16/12: "Asger kom her i Dag i "nedtrykt Sindsstemning". Han er blevet flyttet til et andet Skib, har faaet en Chef, han ikke bryder sig om, og har Vagt paa selve Juleaften; han faar slet ikke Juleorlov".

Hans Erik syntes også, det var synd, at Asger skulle sidde alene og så endda på hans fødselsdag, så han overtalte mig til om formiddagen at tage med ud på Holmen og muntre ham lidt op med nogle gode sager. Det blev et hygge-

ligt besøg; jeg havde på fornemmelsen, at jeg svævede derfra. I de første måneder af 46 var vi sammen så ofte, det kunne lade sig gøre. Når Asger var i København, hentede han mig på kontoret, vi havde en stamcafe i Købmagergade, hvor vi kunne spise en billig middag, eller jeg besøgte ham ombord, når han havde vagt. I marts lå hans skib ved Langelinie, og da han fulgte mig op til sporvognen i modbydeligt koldt regnvejr, spurgte han, om vi ikke skulle forlove os til sommer. Siden påstod han altid, at det var mig, der havde friet, men det passede ikke; jeg havde nok gjort det lidt mere romantisk.

Kjeld var på sit andet besøg i Danmark i slutningen af marts og mødtes med Asger til en familiefest i København. Kjeld skrev senere til sin far: "By the way Asger was also at Helgas but left quite early for some other date. It must have been an important one, as I generally don't see him running away from parties". Det var mig, der var daten, men jeg var endnu ikke officiel.

Flyverskole

I de samme måneder havde Asger fået den ide, at han i stedet for at sejle ville ind til Søværnets nyoprettede flyvevåben, hvad jeg bestemt ikke var glad for. Han begyndte på flyverskolen på Avnø d. 1. april og gennemgik det elementære flyvekursus til slutningen af september, hvor han dumpede til prøven. Han sagde, at han ikke kunne lære at lande, fordi hans afstandsbedømmelse var forkert. Det var en stor skuffelse for ham.

Forlovelse

Og hvad husker jeg så fra den dejlige sommer i 46: En vidunderlig aftentur i den nyudsprungne Dyrehave på årsdagen for befrielsen, kun os to, lykkeligt forelskede. De mange søndag aftener, hvor jeg stod på Valby station og vinkede farvel til Asger, der skulle afsted til Avnø - med en stor klump i halsen, fordi jeg aldrig vidste, hvornår eller om jeg så ham igen. Vores forlovelse lørdag d. 17. juni; vi mødtes på Næstved station ved 17-tiden efter endt arbejdsdag, spiste stegte ål og jordbær på Næstved Vinhus, byttede ringe på sengekanten og travede en lang tur søndag formiddag, inden vi igen drog hver til sit. En herlig sommerferie på Møn med Inge og Tove Jarnes; vi boede sammen på eet værelse, så da Asger kom på besøg i weekenden og fik logi på en bondegård i nærheden, var det mig, der måtte kravle ind og ud af hans sovekammervindue med de lette hvide molsgardiner.

Mit første besøg i Viby i september, hvor jeg skulle præsenteres for Asgers far; jeg var rystet over, at man kunne bo så primitivt! Intet badeværelse og lokum med aviser som wc papir!! kakkelovne, hvori der endnu ikke blev fyret (jeg frøs forskrækkeligt) og beliggenheden klods op ad jernbanen, der larmede, så al samtale var umulig, mens togene kørte forbi. Jeg sov i Edels værelse under en centnertung fjerdyne og havde på fornemmelsen, at de store tunge damplokomotiver kørte lige igennem huset hver time, så jeg vågnede med hamrende hjerte i stadig kamp med den umulige dyne. Min kommende svigerfar og hans søster var en helt anden slags mennesker, end jeg var vant til, rundet som de var af fåmælte vestjyske bønder; de var da meget venlige, men hjertelige var de ikke, og jeg følte mig faktisk ikke særlig velkommen; noget varmt og tæt forhold fik jeg aldrig til nogen af dem; de på deres side var nok heller ikke særlig begejstrede for en Københavnerpige med fine fornemmelser; Asger havde været så godt som forlovet med Else Ovesens søsterdatter, Ellen Porsgaard, som de kendte godt; jeg har nok virket som en fremmed fugl i de jyske omgivelser. Jeg var dog ikke skyld i bruddet mellem Asger og Ellen; hun havde truffet forfatteren Tage Skou-Hansen og blev senere gift med ham.

Efterretningstjenesten

Efter det fejlslagne forsøg på at blive flyver blev Asger udstukket til den tjeneste, der skulle blive hans speciale i resten af hans tid i Søværnet: efterretningstjenesten. Han blev som det hed stillet til rådighed for Søværnskommandoen med tjeneste under den legendariske kommandørkaptajn, senere kommandør, Poul Adam Mørch, der efter krigen sammen med en hærofficer skulle opbygge den for værnene fælles efterretningstjeneste (om P.A.Mørch og efterretningstjenesten se Wilhelm Christmas Møller: Obersten og kommandøren, side 34-54). De havde kontorer i Vesterport, den store kobberbeklædte bygning, af Københavnerviddet kaldet "Femøren", der ligger i Trømmesalen skråt over for Københavns hovedbanegård. Det skulle blive Asgers arbejdsplads i 3 år.

Bryllup

Da der nu var udsigt til, at Asger skulle blive i land nogle år, bestemte vi os til at sætte bo, men det var nemmere sagt end gjort. Efter krigen var der boligmangel, og lejligheder var forbeholdt ægtepar med 1 barn og helst 1 i vente, så det var foreløbig lukket land for os. Men giftes ville vi, og vi fandt omsider et pænt stort pensionatsværelse på 1. sal i en villa på Scherfigsvej i Hellerup.

Formiddagsbryllup i Holmens kirke lørdag d. 30. november 1946. Gråt og halvt trist vejr. I mine hedeste drømme havde jeg altid set mig selv som hvid brud, men Asger ville ikke i tjenestefrakke og sabel, og hvidt stof og tyl var vanskeligt at skaffe, så jeg måtte bøje mig. Jeg var i en kort kongeblå silkekjole, og min brudebuket bestod af gule roser og koralgrene. Onkel Edvard førte mig op ad kirkegulvet, meget stolt over hvervet, men jeg syntes, han gik for hurtigt, så jeg trak lidt i ham, for øjeblikket skulle da nydes. Oppe ved alteret stod Asger, bleg og fattet; han havde drukket polterabend med Vagn Danchell hele natten og havde det elendigt. Af mangel på bedre blev vi viet af den præst, som havde konfirmeret mig, og som jeg ikke brød mig om; men vi fik da sagt ja til hinanden, og da vi partout skulle være anderledes end andre brudepar, gik vi ikke sammen ned ad kirkegulvet til Mendelsohns festlige brudemarch, men til noget organisten fandt på. Uden for kirken stod en af mine venner og fotograferede os, fordi der var typografstrejke og ingen pressefotografer på arbejde.

Vi var 17 til den efterfølgende middag i spisestuen på Gammel Kongevej. Hvad vi fik at spise, er gået i glemmebogen, men Mor havde gemt regningerne; mad og vine til 17 personer: 489,65 kr, og der blev ikke sparet. Asger fik kæmpet sig igennem den obligatoriske tale for bruden, flere taler med smukke ord om vores fælles fremtid. Jeg skrev til Mor bagefter, at jeg aldrig ville glemme den smukke bryllupsfest, hun holdt for os, og alligevel er det meste væk. Dog mindes jeg, at Mor gråd, da vi sagde farvel i entreen, og det undrede mig, for vi havde jo ikke stået på den bedste fod med hinanden.

Da vi kl. 18 stod på toget på hovedbanen, anede jeg ikke, hvor vi skulle hen på vores bryllupsrejse; vi havde kun kunnet få fri 2 dage. Først da vi skiftede tog på Fyn, fortalte Asger mig, at vi skulle til Svendborg. Vi nåede dødtrætte dertil klokken halvtolv (lokaltoget havde træsæder!), og da jeg havde fået menstruation på vejen, gjorde det ikke så meget, at Asger næsten var faldet i søvn, før han havde lagt sig. Vi havde jo taget forskud på bryllupsnatten; vi troede faktisk, at jeg allerede var gravid, fordi jeg var gået 2 uger over tiden, men det har nok været bryllupsnervøsitet.

4-5

6-7

2
3

skolelærer

Jens Pedersen Uhrbrand Villesen

* 11.09.1884 i Stagstrup

+ 01.01.1976 i Viby J

g 10.07.1915 i Tilst m

Ane Kirstine Kristiansen Brandt

* 13.04.1883 i Tilst

+ 15.12.1932 i Viby J

børn:

Edel Urbrand Villesen * 10.04.1916 i Viby J

Kjeld Urbrand Villesen * 03.05.1918 i Viby J

/ **Asger Urbrand Villesen** * 24.12.1920 i Viby J

Husmand Jens Peter Villesen og hans kone Karen Marie Uhrbrand opkaldte deres førstefødte søn efter hans morfar. Drengen, der blev født d. 11. september 1884, blev ved dåben i Stagstrup kirke søndag d. 2. november navngivet Jens Pedersen Uhrbrand Villesen. Karen Marie fødte ialt 10 børn, men 4 var dødfødte.

Hjemmet var stærkt præget af Indre Mission; Gud var allestedsnærværende og bestemte alt; man lagde sit liv i Guds hånd, gik i kirke hver søndag og takkede for det daglige brød før hvert måltid. At hengive sig til spil, dans, druk, løse kvinder og førægteskabeligt samkvem var syndigt, og de, der alligevel faldt for fristelsen, var fortabte. Hos Karen Marie udartede det sig til religionsvanvid, og hun endte sine dage på et hjem for sindssyge, da hendes yngste søn var 10 år.

Jens og hans søskende blev sat til at arbejde i køkken, stald og på mark, så snart de var store nok til at gøre nytte. Gud havde jo sagt: "I dit Ansigt Sved skal du æde dit Brød", og det kunne man ikke lære for tidligt.

Jens blev konfirmeret i Stagstrup kirke søndag d. 2. oktober 1898 og kom derefter straks ud som tjenestekarl hos sin morbroder Peter Uhrbrand i Harring og senere hos gårdmændene I Dybdahl og Søren Pedersen i Sundby, der alle gav ham skudsmål som et særdeles flinkt, ordentligt og ædrueligt menneske, pligttopfyldende som få.

Nørre Nissum

Men knægten havde ikke tænkt sig at knokle i landbruget resten af sin tilværelse; han havde større ambitioner; han ville være skolelærer og kom i september 1902 ind som lærerlærling på Nørre Nissum forskole. Efter at have deltaget i undervisningen i et år, fik han prædikatet "egnet til Lærergerning" og søgte derfor optagelse på Indre Missions Seminarium i Nørre Nissum med gode anbefalinger fra fødesognets præst og de gårdmænd, han havde tjent hos. Det viste sig imidlertid hurtigt, at hans forældre ikke mere var i stand til at understøtte ham, og han ansøgte derfor om at få et stipendium. Han bad sin gamle lærer fra Stagstrup skole om at få en udtalelse, der kunne vedlægges ansøgningen. Den forhenværende lærer O Gisselbæk skrev:

"Jens Peter Uhrbrand Villesen af Gjærup, der er Elev paa Nørre Nissum Seminarium, udviste som Skoledreng en sjælden god Opførsel og stor Energi og Arbejdslyst, saa at han, der har rige Evner, naaede vidt frem med Hensyn til

Kundskabstilegnelse. I de Aar, der hengik mellem hans Konfirmation og Optagelsen paa Seminariet, har han vist sig som en tro og paalidelig Tjener. Ved sin Nøjsomhed fik han da sammensparet 100 á 200 Kr., men da det jo er et ringe Beløb, naar man tænker paa Bekostningen ved et Seminarieophold, og Forældrene paa Grund af en stor Børneflokk ikke kan hjælpe ham mere, end at han maa gaa ud fra Seminariet med en temmelig stor Gæld, saa anbefales han paa det Bedste til at faa Stipendium, da det med stor Sikkerhed kan forventes, at han vil faa et rigt Udbytte af sit Seminarieophold og siden blive en paalidelig og dygtig Lærer. Stagstrup Skole d. 25. Nov. 1903.

Jens fik sit stipendium og kunne således fortsætte på seminariet, indtil han i sommeren 1906 bestod sin eksamen med mg+ i hovedkarakter; han fik bedste karakterer i matematik og naturhistorie, mens sang, historie og skriftlig dansk lå på det jævne, og helt galt var det med pædagogik, hvor han fik dumpekarakter. Forstander Andersens medfølgende udtalelse viste dog tilfredshed med resultatet: "Hr. J. Villesen, der nu forlader Seminariet efter endt Uddannelse, er en sjældent jævn og ligefrem ung Mand, der ikke stiller store Forventninger til Livet og aldrig har Vanskeligheder ved at begaa sig, hvor han bliver stillet. Han er ret dygtig til at undervise, og han er selv i Besiddelse af gode Kundskaber. Hans stille, rolige, beskedne og bestemte Fremtræden gør ham til en agtet og afholdt Mand, hvor han kommer hen. Vi anbefaler ham paa det bedste". Mon ikke forstanderen mente, at Jens ikke stillede store fordringer til livet? forventninger er jeg sikker på, han havde masser af; enhver ung mand på 22 år må da have forventninger til de mange år, der ligger foran ham.

Skolelærer

Jens havde nået sit mål og skulle nu prøve, om vingerne kunne bære. Han begyndte med et 3-måneders vikariat på Stenbjerg skole ved Vesterhavet, fortsatte i et lignende vikariat på Rættrup skole ved Skive og blev endelig enelærer på Skolding skole i Givskud sogn fra 1. februar 1907. Sognepræsten i Givskud omtalte ham i sin anbefaling som "en særdeles dygtig Lærer, der omfatter sin Lærervirksomhed med stor Interesse og Samvittighedsfuldhed. Han forstaar at holde udmærket Orden i sin Skole, ligesom han er afholdt af Børnene og Forældrene". Jens var meget glad for at være i Skolding og fik mange venner, men det gode varer sjældent ved.

Værnepligt

Han havde været på session i 1902 og blev d. 30. januar 1908 indkaldt for at aftjene sin værnepligt ved Sundhedstropperne i 9½ måned. Han gjorde tjeneste i sundhedsdepotet, på Garnisonssygehuset i Rigensgade i København, på Jægersborg kaserne, hvor han i august blev udnævnt til underkorporal, og endelig igen på Garnisonssygehuset. Han blev hjemsendt d. 12. november. Ifølge soldaterbogen var han 67 3/4 tommer høj (176 cm), ret svær af vækst med blond hår og brune øjne! Hvordan lægdsmanden har kunnet se hans blå øjne som brune, er lidt uforståeligt.

Jens skrev dagbog, mens han var i trøjen; desværre findes den kun bevaret fra tiden på Jægersborg kaserne, hvor han var skriver for en oversergent, som både irriterede og fascinerede ham. Dagbogen begynder: "Jeg fik i Gaar at vide, at jeg skulde til Jægersborg, og i Morges fik jeg pakket mit Tornyster og stillede Kl. 9 til Afgang. Ih, hvor de grinede. En Sygepasser med Tornyster på Skulderen, Brødpose og Feltflaske og i Hænderne en Violinkasse og en Pakke. De mente ganske bestemt, jeg blev anholdt for komisk Udseende". På vej til banegården mødte han en officer, og i sin fortvivlelse over ikke at kunne hilse reglementeret var han lige ved at stikke violinkassen ind mellem benene for at få en hånd fri til hilsen, men besindede sig dog i tide og undgik skandalen.

Jens's overordnede var en oversergent, der holdt umådelig meget af at høre sig selv tale, og da der ikke var meget arbejde på kontoret for de to mænd, havde han masser af tid til at fremlægge sine meninger om alt mellem himmel og jord, time efter time, dag efter dag, og den stakkels sygepasser fik kun få muligheder for at indskyde et par ord, mens han tænkte: "Gid du sad paa Bloksbjerg og vrøvlede". Jens fyldte dagbogen med en lang opremsning af oversergentens udgydelser, som i og for sig er underholdende læsning, men ikke relevante for denne historie. Heldigvis blev der også tid til at læse: Moliere og I P Jacobsen, og spille både violin og "Gitar i yndig Harmoni", så han egentlig syntes, at han havde det ret godt.

Søndag d. 19. juli havde Jens en hel fridag; dagen efter skrev han i dagbogen:

"I Gaar rejste jeg her fra Jægersborg til Hillerød for at besøge min Kammerat Joh. Jensen; desværre traf jeg ham ikke hjemme. For dog at faa noget ud af Tiden og Rejsen gik jeg op paa Slottet og gennemgik Musæet ret grundigt, saa Malerierne af de i Danmarkshistorien berømte Mænd og saa den kolosale storslaaede Riddersal med de vævede Tapeter. Og jeg saa den med overdaadig Pragt udstyrede Kirke, saa Fr. IIIX (?) Bedesal med Carl Blochs Kunstværker og Prædikestolen med dens mægtige Sølvornamenter.

Saa tog jeg vejen efter Holte. Paa Banegaarden saa jeg, at der var 2 Timer til Toget skulde gaa og jeg besluttede da at spasere saa kunde man da faa Landskabet studeret samtidig, og snart var jeg langt uden for Hillerøds Mure, men i en saadan bagende Solhede og den stille kvælende Luft kan man jo nok blive træt af de lange Marschture. Nu strakte jeg mine Lemmer i den kølige fristende overskyggede Vejgrøft og fik mig et lille Middagsblund. Saa marcherede jeg videre forbi Lillerød, Bloustrød, Luserød, Kajerød, Birkerød og alle Røderne, til jeg foran mig til højre fik Øje paa Furesøens blaa Vande og didhen styrede jeg da mine Fjed paa en lille Markvej og gik videre ned mod Søen ud over Engene over Hegn og Grøfter i en Uendelighed og jeg som troede at være lige ved Søen.

Saa kom jeg til en Grav. Det kunde dog være dejligt at faa sig et Bad og i Ly af Træerne fik jeg snart Tøjet af og prøvede at bunde i Graven. Det var der dog aldrig Tale om men efter nogen Betænkning vovede jeg mig dog ud paa Dybet og svømmede om i Vandet; aldrig er et Bad kommet mig bedre til Pas. Der var en mængde Fisk i Vandet og de stimlede sammen om mig og betragtede den nye Fisk, men deres Frygt var dog større end deres Nysgerrighed; saa snart jeg rørte mig var de langt borte allesammen. Saa satte jeg mig op paa Kanten af Graven og lod Solens Straaler tørre Vandet af.

Saa fik jeg Tøjet paa, Bukserne smøgede op Skoene under Armen og saa vadede jeg videre ud mod Søen; men saa kom jeg ind i noget højt uslaaet Græs og jeg begyndte at tænke paa at det maaske ikke var helt umuligt at gaa vildt, og jeg prøvede baade den ene og den anden Vej, men det var lige galt. Lidt efter kom jeg til en temmelig bred Grøft fyldt med Vand, og jeg fandt endelig et smalt sted hvor jeg nok kunde springe over. En to tre tju lige ind i en mægtig Busk Nælder og det med bare Ben og opsmøgede Bukser; jeg flyttede Benene i en fart og kom hurtigt væk og lidt efter traf jeg en Bunke Hø i Ly af nogle Træer. Der smed jeg mig, lod Søen være Furesø og nød rigtig Hvilen i det duftende Græs. Mens jeg laa der i Græsset gik Tanken tilbage til den Tid da jeg gik nede i Sundby Sø og slog Græs. Det første Aar jeg skulde slaa havde jeg jo faaet en ny Le med et rødt Flag paa havde faaet den sleben og skulde i Lag med Høet og jeg hug jo lystigt løs i Sagerne men da der var gaaet en Times Tid begyndte Lysten at tabes Armene vilde knap lystre og Kroppen maatte i et vældigt Sving for hvert Hug, men Hug for Hug sneg Tiden sig jo hen og endelig oprandt Frokosttiden. Det var den første Kvart og det var den værste jeg har oplevet i mit Landmandsliv. Siden den Tid var der aldrig noget i Vejen.

Saadan laa jeg og tænkte, saa paa det ene og saa paa det andet, mens jeg laa paa Ryggen og stirrede op mod Himlen hvor de faa Skyer sagtelig drev forbi.

Da Solen begyndte at synke og jeg syntes at det nu var Tid at begive sig videre da trak jeg Støvlerne paa og gik saa ned til Søen og langs med denne til Holte Station. Der steg jeg ombord i en af Baadene og sejlede saa i Aftens Stilhed ud paa den dejlige Furræsø. Jeg sejlede rundt til alle Anløbsstederne og det maa jeg sige hvor meget andet der end kan skuffe naar man kommer det paa nært Hold, Furræsøen skuffer ikke. Det var en af disse stille dejlige Sommeraftener som kommer efter en varm Dag. Til hvilken Kyst man vendte Øjet var der Skove. Jeg stod i Agterstavn af Damperen og betragtede Solen der lidt efter lidt svandt bag Skovene. Det dybe blaa paa Himlen der spejlede sig i Vandet, og den dunkle men dog skarpe Skovrand i Vest der tog mere og mere af Solen bort. Nu er der kun 2 Tommer tilbage nu kun een, nu svandt den og Vandet faar et gyldent Skær fra den svindende Aftenrøde. Derude ligger en Jolle ganske stille, Manden deri sidder og drømmer, rører ikke Aarene med et Slag men er ganske betaget af Naturens Skønhed.

Var jeg Digter jeg vilde skrive et Digt saa stemningsfuldt saa mægtigt gripende om denne Skønhed, Nej var jeg Maler jeg vilde fremtrylle paa Lærredet denne dunkle grønne Skov denne vidunderlige Farvesammenspil som dog syntes saa enkelt og----- nej det duer dog ikke hverken Pensel eller Pen formaar at fæstne disse Indtryk med deres Evne til at fængsle Sjælen og til at blødgøre Sindet. I Lyngby stod jeg af og spaserede saa den sidste Kvartmil hjem i den behagelige Følelse af at have tilendebragt en god Dag".

Torsdag d. 30.: "I Gaar var jeg saa en Tur rundt i Omegnen, cyklede gennem Frederiksdal og tog mig et Bad i Furræsøen. Derefter cyklede jeg til Næsse Slot. Hvem der kunde bo i disse Egne. Har man dem saa maa de for mig gerne beholde deres Sveitz og Italien, de kan dog vist ikke opvise Magen til Naturskønhed. Det er dog godt jeg kom her til Jægersborg, her faar man da nogen Udbytte af Opholdet." (Da vi flyttede til Holte i 1956, havde jeg slet ikke noget indtryk af, at min svigerfar kendte området fra sin ungdom).

Jens var ogsaa på cykeltur i Dyrehaven og så på solnedgang ved Eremitageslottet; han deltog ogsaa med andre værnepligtige i et svømmekursus i Øresund. Torsdag d. 13. august havde han ikke fridag; han skrev: "Nu har mine Kolegaer rundt om i Landet Sommerferie og kan nyde den efter Behag mens jeg maa sørgeligt henslæbe mine Maaneder mellem Fanger som Fange. Tit sætter jeg mig hen paa Bænken under Linden lige ved Landevejen og ser paa Menneskestrømmen der ustandselig drager forbi og saa ønsker jeg at kunne fare forbi dem alle langt langt ud i den vide vide Verden til de knejsende Fjælde med de hvide Tinder til de smilende Dale med de klare Bække og til de friske lystige Mennesker der sorgløse tager Dagene som de kommer og gaar klimprende paa deres Luth og smiler naar de møder Venlighed men slaar fra sig naar der er Grund til det. Ja jeg skulde bare være fri og saa have en god Cykel saa skulde jeg ikke sidde og drømme, nej saa skulde jeg fare ud med de lette Vinde over Land over Bølge uden Baand eller Følge for at finde - - - knap ved jeg det selv.

Det skal dog vare noget inden man ser mig som en agtværdig Ægtemand i en lun Pasiar paa en magelig Stol fra en hyggelig Krog - nyde Livet."

Fredag d. 14. august: "Da jeg kom hjem fra Turen fik jeg at vide at jeg var udnævnt til Underkorporal og jeg maatte da af Sted ind til Byen for at hente Distinktionerne der akkurat lige saa godt og lige saa hurtigt kunde være sendt herud. Men man kan ikke vente andet af Militæret, undertiden giver de Penge ud rent uden Fornuft og til andre Tider gør de Vrøvl dersom man benytter en Lap Papir til andet end det lige netop var bestemt til."

"Den første udmærkelse jeg fik som underkorporal er, at der blev nægtet mig Nattegn i Morgen, hvilket har sin Aarsag som følger: Jeg havde glemt min Hue i Kontorentreen og vilde gaa op og hente den. Indenfor Kontorets aabentstaaende Dør befandt sig Oberstløjtnanten. Han brøler straks: "Sygepasser". "Her!" "Jeg har jo sagt Dem, at De ikke maa gaa paa Kasernen med bart Hoved og nu har De igen trisset rundt uden Hue, Nu faar De intet Nattegn i Morgen, naar De ikke vil gøre, som der bliver sagt, navnlig nu De er bleven Underkorporal skulde De foregaa de andre med et godt Eksempel!" "Vel Hr. Oberstløjtnant!".

Det er da heldigt nok, at jeg aldeles ikke har tænkt paa at forlange Nattegn for i Morgen eftersom Sygeplejersken skal ud!"

Onsdag d. 19. august: "I Gaar havde jeg besøg af en Familie fra København som jeg har erobret, den eneste jeg kender. Særlig i Begyndelsen var jeg meget glad for Bekendtskabet thi det var i den Tid jeg laa paa Kasernen hvor vi havde megen Frihed og kunde gaa hvorhen vi vilde. Jeg traskede rundt fra det ene Sted til det andet, jeg kunde nemlig ikke lide at opholde mig paa Kasernen og naar jeg saa vandrede rundt i den store By med det travle Liv og de stadig skiftende Ansigter og jeg saa paa de tusinder af Hjem, saa var det saa trist at ikke eet af dem var aabent for mig. Derfor gjorde det mig godt da jeg endelig ved en bekendt fik Indgang i denne Familie der modtog mig med stor Hjertelighed."

I slutningen af august kom Jens tilbage til Garnisonssygehuset i Rigersgade, hvor han fik nogle kontroverser med sygeplejerskerne, der kostede rundt med de værnepligtige sygepassere. Det affødte følgende kommentarer:

"De vil bare vise deres Magt og Befalingsret og prøve at lære os, at vi kun er en Klud i deres Haand, et Redskab der slet ingen Hensyn skal tages til. Saadan er Kvinderne især naar de kommer til at kommandere og jeg siger rigtig nok Tak paa vort Fædrelands Vegne, naar Kvinderne faar Del i Styrelsen. Det var nok ingen Skade til om de fik en lille Smule at sige men giver man Fanden den lille Finger tager han snart hele Haanden. Nu er jo næsten alle gale efter at underlægge sig Kvindernes uskyldige bløde og værnende Hænder. Ja Verden vil bedrages, for silde vil den opdage og erkende sit Fejltrin, da vil den ruske og slide i Lænken naar den ikke længere kan afkastes.

Det er fra en Side set interessant at iagttage Kvinderne som overordnede. De er meget forskellige fra Mændene men hvori Forskellen bestaar er ikke saa ligetil at sige. Forleden Dag var jeg paa grund af Arbejde andensteds ikke mødt præcis Kl. 5 paa Sygestuen til Aftengerning og da jeg kommer 10 Minutter over saa farer Frøkenen straks i Hovedet paa mig og bruger gemene Udtryk, kalder mig Hallunk og m.a. Efter den Omgang opgav jeg at gøre mig Umage for at være hende tilpas og siden den Tid har vi levet i stadig Krig. Da jeg ikke er efter hendes Hoved sætter hun mig til en hel Del mere Arbejde end ellers men jeg gør det daarligt eller udfører kun det halve, hun skal da ogsaa selv bestille lidt, hun faar sin gode Løn mens vi andre maa gaa og slide uden at have noget derfor. Saa vil de gaa og kommandere stadigvæk: Hent den Kedel! Sæt det Bord paa Plads. Skynd Dem og løb ud i Køkkenet efter det Apparat osv, men et Pas Dem selv kan dog stoppe Munden paa dem et par Øjeblikke. Desuden gaar de og ruger over vor Fritid. De passer saa nøje paa at vi ikke skal gaa fra Stuen før Tiden er ude selv om vi intet har at gøre. De skal vise deres Mynlighed.

Hvad der end siges om Kvindens Dyd og gode Sider, det kan dog ikke rokke ved den Kendsgerning at hun er smaalig og intolerant. Men netop denne hendes Blik for det smaa, for det enkelte, er en Fordel paa den Plads hvor hun skal have sit Virkefelt. Der kommer denne Følelse til sin Ret, kommer hende til Gode og gør hende afholdt. Trænger hun sig derimod frem paa en forkert Plads, da vil al hendes Energi gaa til Spilde, gaa tabt i Arrigskab, Ærgrelser og Skænderi."

Med disse høje tanker om de kvindelige dyder rejste Jens tilbage til Jylland.

Viby skole

Mens Jens var indkaldt, var han blevet udnævnt til tredielærer ved Viby skolevæsen pr. 16/2 1908, men tiltrådte først i februar 1909 og må formodentlig have afviklet sit arbejde på Skolding skole i de mellemliggende måneder.

I Viby sogn var der i 1909 kun en skole, kaldet "Den hvide Skole" i modsætning til "Den røde Skole", der blev opført ved siden af den første i 1916; ved udgravningerne til denne skole fandt man middelalderlige rester af en stor gård, som formodes at have været en Kongsgård; det vides, at Valdemar den Store holdt møde her i 1176. Den hvide skole var ikke meget større end en stor villa; alligevel var der værelser til et par lærere på 1. sal; her boede Jens de næste 6 år, og et livslangt virke i Viby tog sin begyndelse. Nu var han kommet til et større samfund, end han tidligere havde været vant til, og al begyndelse kan være svær. Et brev fra stenhugger Espersen i december 1909 tydede på, at Jens ikke altid var så rolig og behersket, som anbefalingerne priste ham for at være: "Hr. Lærer Villadsen, Viby. Dette med Henstilling om De muligvis kunde lade være med at tærsk mine Børn uden Aarsag ligeledes om de maa faa Tilladelse til at gaa ud paa Naturens Vegne. I modsat Fald vil jeg tage andre og mere radikale Forholdsregler end dette. (underskrevet) Andr. Espersen". En anden gang krækkede Jens sin violinbue ved at slå en dreng i hovedet med den; jeg husker ikke, hvem det gik ud over.

Var skolearbejdet alligevel ikke noget for ham, eller var udlængselen efter de høje snedækte fjelde og de grønne dale så stor, at han søgte om 1 års orlov fra 1. september 1910? Der havde ikke været fremmede sprog på skemaet i Nørre Nisum; Jens havde gået på aftenskole hele vinteren for at lære engelsk, og han søgte nu om at komme til en opdragelsesanstalt eller på et børnehjem i London for at uddanne sig i engelsk og lære fremmede skoleforhold at kende. Han opholdt sig i London knap $\frac{1}{2}$ år, men der foreligger ikke noget om en ansættelse på en skole. Derefter rejste han til Australien; turen kostede 40 kr. for en køje og forplejning på den betingelse, at han ville arbejde ved landbruget; rejsen varede 5 uger. Han fik arbejde hos en farmer, der havde fårehold i en lille by nordvest for Melbourne og forlod igen Australien d. 17. juli 1911; tilbagerejsen gik via Indien, Italien og Tyskland. Han ville gerne have været i Amerika, men det var der hverken tid eller råd til.

Knappt var han kommet hjem i august 1911, før han igen blev indkaldt til en måneds ekstra tjeneste som sygepasser ved feltlazarettet i Køge. Men rejseysten havde fået tag i ham, og inden året var omme, havde han søgt om ansættelse som lærer på De vestindiske Øer, som dengang endnu var en dansk koloni. Hvorfor det ikke blev til noget, melder hverken officielle skrivelser eller breve noget om.

Han tog igen fat på skolearbejdet i Viby, men ud måtte han. I sommerferien 1913 kørte han til Paris på cykel gennem Hamborg, Bremen, Holland og Belgien og tilbage igen, tidsnok til at hjælpe sin far med høsten - for at få nogle dage i ro, som han skrev. Det var vældig oppe i tiden at skrive postkort, men der er begrænset plads på et kort, og da kuglepenne ikke fandtes, og fyldepenne var dyre og derfor uopnåelige for de fleste, brugte man blyant; det gør kortene næsten ulæselige i dag. Jens sendte også kort hjem fra sine rejser, mest for at fortælle familien om, hvor han var; indtrykkene fra rejserne måtte han vente med at fortælle, til han kom hjem; derfor ved vi ikke, hvad han så, eller hvilke strabadser han var ude for. En sjældnen gang fortalte han som gammel mand om Australien, men det var altid den samme historie om nogle får, som vi til sidst ikke gad høre på.

Hvad der skete i Gjørup

Inden for de sidste 5 år var der indtruffet forskellige hændelser, der havde vakt sorg og bestyrtelse på det indremissionske husmandssted i Gjørup. Jens's far havde mistet sit ene øje ved en ulykke i 1909. Samme år havde Ville fået et barn uden for ægteskabet, en lille pige Gerda Marie, som kun blev 3-4 år; Ville giftede sig i april 1910 med barnets mor Karoline Pedersen, og de fik endnu et barn Konrad i 1912, men Karoline døde allerede i 1914. Johannes emigrerede til USA i 1913 efter at have fuldenndt sin uddannelse som tømrer; han ændrede sit navn til John Willison, og senere begyndte Jens også at skrive sit efternavn med W. Efter moderens død i 1906 skiftedes de to søstre Dorteia og Maren Kirstine til at være hjemme og passe deres far eller være ude som tjenestepiger; det var ikke altid lige morsomt, og især Maren Kirstine led forfærdeligt af hjemve og søgte trøst i sin religion.

Forlovelse

Måske havde Jens mistet lysten til at bosætte sig på De vestindiske Øer, fordi han havde mødt en vis ung dame, som bedre svarede til hans kvindeideal end de skrappe sygeplejersker i København. Han friede til Stinne på vers. Han kom på et uanmeldt besøg d. 25. november 1914 og forærede hende en bog, hvori der lå et brev med udskriften "Blomsten til Sommerfuglen":

Lille lystige Sommerfugl min
flyv paa Vingerne fine
syngende, legende, svævende let
hen over Blomsterne dine.
Dans kun i Solens spillende Skær,
mere og mere du kommer mig nær.

Lille lystige Sommerfugl min
tænk paa Vingerne dine;
stands for en Stund din legende Flugt,
hvil dig paa Bladene mine.
Frisk dig med Honning og Blomstersaft,
styrk dine Vinger med Blomstens Kraft.

Lille lystige Sommerfugl se
Skyer dækker for Solen.
Skjul nu Vingernes Farvepragt,
skynd dig i Ly hos Violen.
Gemt bag mit skærmende Bladhang du
mærker ej Uvejr, ej Fjendernes Hu.

Hun gav ham jublende lykkelig sit ja. Han må have overrumplet hende; hun skrev 1 år senere: "Jeg kunne ikke helt fatte den uendelige lykke, der kom til mig; det var jo, hvad jeg havde haabet og ventet paa og bedet om; men nu det kom, syntes det mig alligevel saa ufatteligt, at jeg ejede Dig, Du den kæreste bedste af alle, som mit Hjerte saa længe havde længtes imod. Jeg læste og læste, mens Taarerne trillede, jeg ved ikke, hvorfor de trillede, men det var vel af Glæde over al den Kærlighed, jeg fandt mellem linjerne af det kønne fine Digt. Tak kæreste for den Ly Sommerfuglen har fundet hos Violen."

Stinne

Ane Kirstine Kristiansen blev født d. 13. april 1883 som niende og yngste barn af gårdmand i Tilst Vestergaard Michel Svendsen Christiansen (Mikkel Brandt i daglig tale) og Dorteia Kirstine Sørensen. I 1905 fik Stinne og hendes søskende Marius og Inger kongelig bevilling til at føre navnet Brandt.

Stinne gik i skole i Tilst hveranden dag, til hun var 14 år. "Hun viste en meget rosverdig Opførsel, hendes Flid lod intet tilbage at ønske, og hvad

Kundskaber og Aandsudvikling angaar, var hun fremmeligere end de fleste", skrev hendes gamle lærer i 1905, da hun skulle have en anbefaling for at få understøttelse til et højskoleophold. Hveranden dag var hun så i syskole og blev meget dygtig til at sy, brodere og kniple.

Efter konfirmationen gik hun hjemme og lærte husholdning hos sin mor og deltog i gårdens arbejde, hvilket ikke morede hende. Til en fest forelskede hun sig i en sønderjysk arkitekt Kjær, som ikke lige var efter forældrenes ønske; de så helst, at hun giftede sig med en gårdmand. Måske for at se om det kunne bære, tog hun i 1902 plads som husbestyrerinde hos en lægefamilie i Taps syd for Kolding tæt på den grænse, der var blevet lagt efter nederlaget i 1864. Det var meget langt hjemmefra, familien syntes for langt; de lovede mangfoldige gange i brevene at komme og besøge hende, men det blev aldrig til noget: forældrene var for gamle til så lang og besværlig en rejse, og hendes søskende havde allerede mange børn og ingen penge. Arkitekten viste sig ved nærmere bekendtskab ikke at være den rigtige, og humøret var langt nede; alligevel blev Stinne hos lægefamilien et helt år med en ferie på 3 dage i marts.

I løbet af foråret fik søster Inger, der læste til lærerinde på Varde Højskole, overtalt Stinne til at prøve det samme. Inger fik i efteråret 1903 et vikariat på Aaby skole ved Aarhus med en løn på 40 kr. om måneden samt en lille lejlighed på skolen, hvor de to søstre boede vinteren over, mens Inger forberedte Stinne til optagelse på Varde Højskole. Men det var ikke skolegerningen, Stinne havde evner for. I foråret 1904 tog hun plads hos baron Rosenkrantz på godset Sophiendal i Venge sogn, hvor hun var i 1½ år. Det var nærmere hjemmet, men det herskab var for fint efter hendes fars mening; hans datter skulle hellere søge plads hos mere jævne folk.

Efter 4 måneders ophold på Askov Højskole rejste Stinne ½ år til Norge som husbestyrerinde hos kammerherre Castenskjold i Oslo. Fra maj 1907 til maj 1908 havde hun plads hos en læge August Thybo, hvor i landet oplyses ikke.

Opholdet i de 2 lægehjem har måske givet hende lyst til sygepleje, for i 1909 var hun i 8 måneder menighedssygeplejerske i Viby hos læge Christensen, og i 1910 var hun sygeplejeelev på Rudolph Bergs hospital i København. Det fik desværre en brat ende, da hun blev smittet med lungetuberkulose og indlagt på Øresundshospitalet med efterfølgende rekreation på et sanatorium i Ry ved Silkeborgsøerne. Det varede mere end et år, før hun kunne vende tilbage til Rudolph Bergs hospital, kun for at få at vide af overlægen, at direktionen frarådede hende at fortsætte uddannelsen, da man ikke mente, at hendes konstitution var stærk nok til et så krævende arbejde. Stinne var sort fortvivlet, for hun havde både evnerne og lysten og havde endelig fundet noget, hun var glad for. Hun var meget afholdt, hvor hun færdedes, både i familien, hos sine herskaber, på sanatoriet og blandt sygehuspersonalet, for sit lyse sind og venlige stilfærdige optræden.

Stinne var umådelig dygtig til al slags håndarbejde, og i 1913 finder vi hende da også i en broderiforretning i Søndergade i Aarhus. Jeg har ikke kunnet se, om hun ejede forretningen eller kun var ansat. Hun boede hos søster Inger, som nu var fastansat ved Aaby skole; der traf hun en af Ingers veninder Marie Rasmussen fra Viby; hun var søster til gårdmand Rasmus Rasmussen på Stenkildegaard, og her kom Jens ofte på besøg. Det kan da tænkes, at Jens og Stinne mødte hinanden hos gårdejeren og hans søster, så det endte med en forlovelse.

Villa "Hebe"

Efter brylluppet tog de nygifte 3 uger til København, hvor Jens havde meldt sig til et sommerkursus i violinspil og korsang, mens aftnerne og søndagene blev brugt til at udforske hovedstaden og dens omegn. I begyndelsen af august flyttede de som lejere ind i stueetagen i villa "Hebe" på Solvangsvej nr. 9 i Alderslyst i Viby. En måned senere blev Jens indkaldt til sikringsstyrken i København og tilbragte de følgende 3 måneder som sygepasser i Idrætshuset på Østerbro, som var blevet indrettet til lazaret; det var en barsk start på deres ægteskab. De skrev breve til hinanden så godt som hver dag med gensidige forsikringer om, hvor højt de elskede hinanden, og hvor stort savnet var. Hans breve er fyldt med poesi og lykkelige tanker om det liv, der ventede dem sammen; de er en dybt forelsket mands hyldest til kvinden i hans liv. Som sygepasser havde Jens megen fritid, som han benyttede til at prøve at lære sig selv fransk og tage timer i læderarbejde.

Børn

Edel blev født i april 1916, og endnu engang blev Jens indkaldt til sikringsstyrken: 3 måneder på garnisonssygehuset i Holbæk; det syntes han, var noget sært noget; at en voksen gift mand med et barn skulle rende rundt og lade sig hundse med af sygeplejerskerne, og han skulle oven i købet selv betale sin vikar 85 kr. af sin sparsomme løn. I marts 1917 var det endelig slut med soldatertjenesten, og Stinne og Jens kunne se frem til et almindeligt familieliv, bortset fra at Jens tilbragte 3-4 uger hver sommerferie i København på sommerkurser for lærere, især ville han gerne dygtiggøre sig i tegning, men han var meget utilfreds med sine frembringelser. I maj 1918 blev Kjeld født og Asger i december 1920.

Grundkøb

Måske var det forlydender om, at villa "Hebe" skulle sælges, der fik Jens til at købe 2 byggegrunde; den første i 1919 lå på Siriusvej i Højbjerg og blev i familien altid kaldet "den yderste have", den anden i 1920 lå på Mindevej i Viby, hvor der senere blev bygget hus.

Siriusvej havde matr. nr. 27v af Viby by og sogn af hartkorn 1 fjerdingkar $\frac{1}{2}$ album; Jens underskrev et pantebrev d. 11. juni 1919 på 2300 kr., der skulle afdrages med 250 kr. til 11. juni og 11. december terminer med 6% i rente p.a.; der må have været en kontant udbetaling, men beløbet omtales ikke.

Mindevej havde matr. nr. 25u af Viby by og sogn af hartkorn 1 fjk. 1 $\frac{3}{4}$ al; købekontrakten blev underskrevet d. 24. april 1920; den kontante udbetaling lød på 2038,80 kr., og resten 1500 kr. skulle afdrages med 500 kr. pr. termin. Men allerede d. 8. juni samme år betalte Jens hele den resterende gæld på begge grunde.

Hvordan kunne han spare så mange penge sammen? Familien kunne ikke hjælpe; hans månedlige løn har højst været 100-150 kr. Stinne forsøgte at tjene penge om sommeren ved at sælge havens roser til blomsterhandler Yde i Aarhus, om vinteren havde hun nogle få elever i klaverspil og håndarbejde, og hun syede alt deres tøj selv. De må have levet på en sten og tøjet slidt til sidste trevl. Haven gav gode grøntsager, og kød var en sjældenhed på middagsbordet; alligevel havde de tjenestepige, fra Asger blev født, til faster Dorthea flyttede ind til dem i 1930.

Amerikaturen

I april 1923 rejste Jens 4 måneder til USA for at besøge sin broder John, der var kommet godt i gang derovre. Han besøgte nogle skoler i Detroit og omegn for at sætte sig ind i amerikanske undervisningsmetoder; ellers arbejdede han på en 7 etages bygning, hvor John havde opsyn med arbejdet, og således tjente han til hjemrejsen. Hans gamle far syntes, det var underligt, at han rejste alene derover.

Mindevej 2 bebygges

I 1925 blev det aktuelt at bygge hus på Mindevej, da villa "Hebe" skulle sælges, men denne gang måtte Jens låne 3000 kr. hos søster Dorteia, der havde arvet pengene efter deres afdøde morbroder Peter Uhrbrand. Huset påbegyndtes i foråret, og ved juletid kunne familien flytte ind i deres nye hjem.

I stueetagen spisestue, dagligstue, lillestue med kakkelovne og køkken uden opvarmingsmuligheder; på 1. sal forældresoveværelse, hvor drengene også sov, en smal tarm af et værelse med skråvægge til pigen og senere faster Dorteia, Edel havde sit eget værelse, og de sidste 2 små stuer med kakkelovn blev lejet ud til lærerinde frøken Else Ovesen; intet badeværelse og lokum uden for kælderdøren; man vaskede sig ved køkkenvasken, evt. i vaskekælderen. Dette hus blev rammen om Jens Uhrbrands liv de næste 50 år. Asger sørgede for, at der blev installeret badeværelse og toilet de sidste 10 år.

Dagligliv

Jens - hans kone og søster kaldte ham altid for Uhrbrand, så det gør jeg også herefter - anlagde selv haven med forsænket græsplæne foran huset, hvorfra der gik en stentrappe op til en dam omkranset af stenhøje med masser af sjældne blomster og planter; bag højene var der et spændende vildnis af gange, buske og frugttræer; bag huset et stort kirsebærtræ med vidunderlige vel-smagende frugter, ribs-, solbær- og stikkelsbærbuske samt et drivhus, som jeg nu kun har set ruinerne af; ud mod Mindevej lavede han en stor smedjernslåge med mærkelige dyr i slyngninger.

I den yderste have dyrkede han grøntsager af alle slags; også der var der mange frugttræer, bl.a. et stort valnøddetræ. Hvorfor byggede han ikke sit hus på Siriusvej? der må dengang have været en pragtfuld udsigt ud over Aarhus, men træerne voksede til, og huse blev bygget rundt omkring; så byggede han et udsigtstårn af cement med en indvendig sneglegang for at kunne se ud, men det blev aldrig færdigt; der lå også fundamentet til et hus i det bageste af haven, måske efterladenskaber fra tidligere ejere.

Så snart Uhrbrand kom hjem fra skole, spiste familien middag, hvorefter han gik ud i sin have og baksede med jord og store sten. I fritiden spillede han tennis og løb på skøjter. Stinne var hjemmegående husmoder med alt, hvad dertil hører. Hans gamle far syntes, at der manglede fællesskab ægtefællerne imellem; hertil svarede Uhrbrand, at han passede sit, og hans kone passede sit; sådan var bylivet nu engang.

Rosenvangskolen

I april 1930 forlod han Viby skole for at blive lærer ved Rosenvangskolen, der var blevet bygget i 1927. Arbejdet med jord og planter interesserede ham vist mere end lærergerningen. Jeg ved ikke, hvordan han var som lærer, men hans gamle elever har fortalt, at han var streng og havde svært ved at holde ro i klassen. På den tid var det endnu lovligt at slå børnene, men en dag blev det alligevel en far for meget; han skrev: --- Aarsagen til min Henvendelse er at De idag har tilladt Dem en ondartet Straffemetode overfor min Søn William. At rykke et Barn i begge Ører, saa Huden rives over, maa De vide er absolut ulovligt og jeg henstiller meget bestemt til Dem at sligt ikke forekommer oftere. William er bleven bange for at gaa i Skole, hvilket forøvrigt ikke undrer mig, naar De for en ganske ringe Forseelses Skyld lader et formentligt hidsigt Temperament gaa ud over Drengen i den Grad som det idag har været Tilfældet. Det burde være overflødigt at oplyse Dem om, at De, som lønnes af Samfundet for at være Lærer for vore Børn, naturligvis kun har som Opgave, at søge bibragt Børnene den bedst mulige Undervisning paa den bedst mulige Maade, under Hensyntagen til hver enkelt Elevs Evner og Karakter. Korporlig Straf er det ikke Deres Sag at give. --- Ærbødigst Handelsgartner Johannes Andersen, Landevej 29, Kongsvang.

Stinnes død

I december 1932 døde Stinne pludseligt af blindtarmsbetændelse; hun havde haft travlt op til jul og negligerede smerterne, betændelsen bredte sig til bughulen, og penicillinen var endnu ikke opfundet. Siden sin sygdom som ung pige havde hun ikke været særlig stærk, og Uhrbrand bad hende altid i sine breve om at hvile så meget som muligt. De fik kun 17 år sammen; det må have været et forfærdeligt chok for ham; han var 48 år, men giftede sig aldrig igen, selv om frøken Ovesen efter sigende lagde billet ind. Efter nytår genoptog han sin undervisning, løb på skøjter om vinteren, spillede tennis om sommeren, passede sine to store haver, læste meget, lavede læderarbejder og snittede ting i træ; han var en virksom, men nok også en ensom mand. Han omgikkes søne lærerkolleger og inviteredes til Gjeding til Stinnes familie. Imens sørgede hans søster Dorthea for at hjemmet fungerede.

Motorbåd og bil

I 1935 byggede Uhrbrand egenhændigt en motorbåd på græsplænen foran huset. Som ungt menneske ved Limfjorden havde han bygget flere mindre både til fiskeri på fjorden, og kunne han bygge en mindre båd, kunne han vel også lave en større. Alle materialer til båden fragtede han hjem på sin cykel. Byggeriet vakte en del opsigt, og det blev et større tilløbsstykke, da han skulle have den ud af haven; det viste sig, at den var for stor til at komme ud gennem gitterlågen; Uhrbrand hentede derfor resolut en økse, fældede et af birketræerne ud mod vejen, og så var det problem løst! Den kom i vandet i Århus havn og tog omgående vand ind, men Edel fik besked på ikke at øse, før de var kommet forbi molen, hvor der var færre tilskuere.

Med denne båd sejlede han med Edel, Asger og senere Peter hver sommer i det fynske øhav og i Limfjorden, indtil krigen brød ud i 1939, hvor hans børn flyttede hjemmefra. Han solgte båden og købte i stedet en lille bil, som han dog måtte klodse op året efter, da der ikke var benzin til privatkørsel.

Besættelsen 1940-45

Krigsårene var kolde og besværlige med masser af sne, is og lave kuldegrader og med mangel på kul til kakkellovnen, så de måtte fyre med briketter og tørv af ringere og ringere kvalitet; kun den lille stue blev opvarmet, resten af huset var iskoldt. Hvordan de to søskende har haft det alene sammen i de 5 krigsår, kan jeg kun gisne om, men da jeg mødte dem i 1946, var der ikke tegn på venlige følelser dem imellem; jeg syntes, at han behandlede hende som en tjenestepige.

Pensionist

I 1946 blev Uhrbrand udnævnt til overlærer, og i 1950 gik han på pension. Hvorfor han blev overlærer så sent, har jeg ikke fundet nogen forklaring på, måske skal besættelsen have skylden, men det gav i hvert fald en større pensionsudbetaling, 4.692 kr. og 33 øre - om året! Efter sin afgang fra Rosenvangsskolen tog han et par vikariater på Sjælland og i Nordjylland. Bilen kom igang igen, selv om benzinrationerne var knappe i de første år. Jeg har prøvet at køre med ham som chauffør 1 gang på Djursland; det var et mareridt; han kørte konsekvent i venstre side af vejen, også op ad bakker; heldigvis var der endnu kun ganske få biler på vejene, og da vi kom ind til Århus, måtte han rette sig ind efter den øvrige trafik; jeg sad og holdt krampagtigt om Ingerd og var lykkelig over, at vi slap levende hjem.

I 1951 rejste han med skib til Baltimore i USA for at besøge Kjeld og Isabella; hende brød han sig ikke meget om, så han kørte hver dag ud med Kjeld, der havde fået et job med at reparere enarmede tyveknægte. Senere tog han til Detroit for at besøge John og Hazel.

Bilen blev udskiftet med en knallert, en kraftig cykel med påhængsmotor. En

efterårsdag i 1954 tog han sin skolemappe, fyldte den med lidt tøj og kørte væk på sin knallert uden at sige til Dorthea, hvor han kørte hen. En ugestid senere fik hun et brevkort fra Milano. Da han kom hjem, fortalte han, at han havde sovet i høstakke eller i laden hos venlige bønder, og at han var lige ved at få forfrysninger i hænderne og ansigtet, da han kørte over Alperne.

Desværre blev han mere og mere døv, så det blev vanskeligt at kommunikere med ham de sidste 15-20 år. Asger tog derfor min køkkentragt og satte en lang gummislange på; vi talte så ned i tragten, mens svigerfar holdt slangen op til øret; det gik helt godt, men han var lidt genert ved at bruge den.

Efter Dortheas død i 1956 klarede han sig alene, og huset kom til at se ud derefter. En dag nogen tid før hans 80 års dag fik knallerten sit endeligt, da han på vej sydpå kørte over for rødt lys og lige ind i siden på en bil; der skete ikke så meget med ham selv, men han måtte dog tilbringe en ugestid på Vejle sygehus.

Vi fejrede hans 80 års fødselsdag ved en middag på hotel Kragelund i Højbjerg, hvor hele familien: Jens Kjærs med Ella og Knud Henning, Ville og Alhed, Karl og Dorthe Jørgensen, Edel og Peter med Kirsten og Torsten var forsamlet sammen med et par af Uhrbrands gamle venner fra Viby. Det var ikke helt efter hans ønske, men det var godt, at vi fik ham overtalt, for det blev sidste gang, de alle var samlet.

Efter 2 indbrud og et røveriforsøg blev Asger og Edel enige om, at det vilde være rart, hvis der boede nogen i huset, og 1. salen blev lejet ud til skiftende unge mennesker. Det gik ikke helt uden problemer, men det reddede faktisk hans liv; om aftenen kunne han lide at sidde og læse i køkkenet, og for at holde varmen tændte han for gasblussene; en aften kom han åbenbart til at skubbe til gashanen, hvorved blusset gik ud, og gassen fusede ud i rummet og gasforgiftede ham. De unge mennesker ringede efter ambulance og mig (Asger var på bumletur i byen); det var et grimt syn at se den gamle mand ligge i entreen helt blå i ansigtet. Da Asger ringede til mig sent om aftenen, kendelig beruset, blev han næsten ædru, da jeg fortalte ham, hvad der var sket.

Efterhånden måtte Asger tilbringe mere og mere tid hos sin far, mens jeg vaskede og ordnede hans tøj og jævnligt måtte rejse til København for at tage mig af onkel Edvard; det var ved at blive for meget for os. Det blev så aftalen, at Uhrbrand skulle bo hos Edel og Peter i nogle af vintermånederne, men det var ikke en holdbar løsning, så plejehjem kom på tale.

Edel kom til Viby til hans 90 års dag, og vi kørte en tur til Axel Olsens have i Kolding. Da vi kom hjem, lå der brev om, at der var en plads ledig på alderdomshjemmet. Nu havde Uhrbrand i mange mange år sagt, at han ikke ville på fattiggården, når han blev gammel, og det tog sin tid at få ham overbevist om, at plejehjemmet Borgvold var noget ganske andet end en fattiggård; han skulle betale for at være der; det trøstede ham.

Han boede der i 1½ år og blev meget glad for at være der; han nød samværet med de andre beboere og især var han glad for de gudstjenester, der blev afholdt, selv om han ikke kunne høre noget som helst, og han satte stor pris på den gode mad. Den sidste juleaften følte han sig for træt til at komme over til os, og et par timer ind i det nye år 1976 sov han stille ind.

Uhrbrand fik sikkert opfyldt mange af sine drømme i sit lange liv, men Peter og jeg er enige om, at det i høj grad var på bekostning af andre mennesker; han gik efter sit eget hoved uden at tage hensyn til sine medmennesker; hans kone, hans søster og hans børn havde det ikke nemt.

8-9

10-11

husmand

Jens Peter Villesen

* 24.12.1853 i Jannerup

+ 19.11.1928 i Stagstrup

g 11.12.1883 i Snedsted m

Karen Marie Jensen Uhrbrand

* 11.06.1857 i Villerslev

+ 18.02.1906 i Stagstrup

børn:

2 Jens Pedersen Uhrbrand Villesen	* 11.09.1884 i Stagstrup
Dorthea Villesen	* 14.09.1886 i Stagstrup
Maren Kirstine Villesen	* 25.02.1888 i Stagstrup
Ville Villesen	* 13.04.1890 i Stagstrup
dødfødt tvilling	1890
Johannes Villesen	* 09.02.1893 i Stagstrup
Jens Kjær Villesen	* 22.01.1896 i Stagstrup
dødfødt pige	1899
dødfødt pige	1900
dødfødt dreng	1902

Som søn af en lille husmand, der måtte gå ud som daglejer for at skaffe føden til familien, blev Jens Peter garanteret sat til at hjælpe til i stald og mark, så snart han kunne stavre afsted, og tidligt måtte han ud at tjene hos fremmede. Det var en slidsom opvækst, hvor alt arbejde foregik med håndkraft; spade, le, skovl, greb og plov var de vigtigste redskaber, og en hest til at trække plov og vogn var uundværlig.

Jens Peter blev gift som 30-årig i 1883 med den 4 år yngre Karen Marie; samme år rykkede de ind på en lille gård, der lå helt ned til Limfjorden, matr. nr. 3b, i Gjærup by, Stagstrup sogn. Den bestod af et stråtækt stuehus og vinkelret derpå en stråtækt længe med stald og lade. Den havde et hartkorn på 1 skæppe 3 fjerdingkar og 3/4 album med en årlig skat på 3 rigsdaler 88 skilling samt kirke-, korn- og kvægtiende; 1 skæppe land var ca 700 m².

Det var ikke Jens Peter, der købte gården i 1883; det var umuligt på en karleløn at spare så mange penge sammen, men han havde giftet sig med en gårdmandsdatter. Karen Maries far, den ret så velhavende Jens Pedersen Uhrbrand, havde allerede i 1875 købt et pantebrev i ejendommen, og da han i 1883 købte den tidligere ejer ud, oprettede han et nyt pantebrev, som svigersønnen skulle afdrage og betale 4% renter af i 2 årlige terminer. Da Jens Uhrbrand døde i 86, fik Karen Marie restbeløbet som en del af hendes arv, pantebrevet blev aflyst, og gården var derefter ægteparrets ejendom bortset fra et lån i Kreditforeningen på 1700 kr. Til gengæld fik de Karen Maries mor på aftægt. Senere købte Jens Peter mere land, så det blev en hel pæn lille gård. I 1909 blev bygningerne vurderet til brandforsikring for 2520 kr. I 1903 skrev Jens Peter til sin ældste søn, der ville søge om friplads på Nørre Nisum seminarium, at han havde 1 hest, 3 køer og 3 stkr. ungvæg, en gæld på 1700 kr. til Kreditforeningen og en formue på 3300 kr. (bygninger og besætning), men at indtægterne sjældent var større end udgifterne.

Forloverne ved vielsen var brudeparrets 2 fædre Jens Uhrbrand og Ville Salmonsens. Fadderne ved barnedåberne var fortrinsvis Karen Maries søskende.

Dette hjem med efterhånden 6 børn var meget stærkt præget af Indremission, som var en kristelig bevægelse, en åndelig vækkelse, der opstod på Sjælland i midten af 1800-tallet med Vilhelm Beck som frontfigur, men som især slog rod i de fattige vestjyske sogne, hvor lægprædikanter gik fra hus til hus, og missionshusene skød op som paddehatte.

Vilhelm Beck var præst i Folkekirken hele sit liv, men Grundtvigianismens lyse syn på menneskelivet kunne han ikke forlige sig med. Han ville have kristendommen af nåde og ikke som et tilbud; derfor måtte man leve sit liv på en sådan måde, at det var velbehageligt for Gud. Han udlagde Biblens ord i al dens strengthed; han ville kalde mennesket til omvendelse og til et liv i bevidst kristendom, hvor der ikke var plads til fornøjelser som kortspil, dans og alkohol, kun til bøn og inderlig hengivelse i Jesus Kristus. Indremission kaldte Grundtvigianerne "de glade kristne". Forældrenes breve til Jens var fyldt med kristelige ord, håb og bønner om, at han skulle følge sin Frelser og ydmyge sig for Gud, så de engang kunne "naa hjem til Herrens lyse Boliger, til vor herlige Frelser i hans evige Lys og Herlighed".

Kort efter Jens Kjærs fødsel i 1896 blev Karen Marie syg i hovedet og blev anbragt på Indremissions nerveklinikk i den lille by Kropp i Slesvig. Vi forsøgte i sin tid at få fat i nogle sygejournaler fra klinikken, men det lykkedes ikke. Hun kom hjem igen 10 måneder senere, tilsyneladende rask, men i brevene fra de følgende år kan man følge hendes tankers ustandselige kredsen om Jesus Kristus og om Guds uendelige nåde og tilgivelse for menneskers syndige liv. Efter at have født 3 dødfødte børn (Herrens straf?) og oplevet moderens død i 1905, blev hun i sindsforstyrret tilstand indlagt på sindssygeanstalten i Riisskov ved Århus, hvor hun døde i begyndelsen af 1906; hun blev begravet i Stagstrup, 48 år gammel.

Nu var Jens Peter alene med sine 6 børn. Den ældste Jens havde afsluttet sin uddannelse til skolelærer og allerede i embede langt fra hjemmet. De to søstre Dorthea og Maren Kirstine skiftedes til at være hjemme hos faderen for at passe husholdningen og være med i gårdens drift, mens den anden havde plads som tjenestepige hos fremmede. Ville arbejdede på gårdene rundt omkring, mens Jens Kjær foreløbig gik faderen til hånde indtil konfirmationen.

I 1908 kom der stridigheder på stedet, "de hellige" delte sig i to lejre, og der var ikke møder i missionshuset i mange måneder; det gik Jens Peter meget på, uden at han dog kommer nærmere ind på, hvori stridighederne bestod. Et års tid senere lagde de uoverensstemmelserne bag sig, og Jens Peter mødtes igen taknemmeligt i missionshuset med sine åndsfæller og deltog ivrigt i missionsugerne, hvor missionærer fra hele landet kom og holdt foredrag.

Året 1909 blev et anno horribilis for familien. Vinteren havde været lang og streng, så de først kunne tilså markerne sidst i maj; foderet til dyrene slap op, før græsset var kommet rigtig igang med væksten; de mistede en af hestene; Ville brækkede sit ben under et væltet læs-tang, og hans forlovede nedkom med en lille pige; det regnede hele september, da høsten skulle i hus, og sidst men ikke mindst faldt Jens Peter og slog hovedet på kanten af en balje, så hans ene øje efterfølgende måtte fjernes på sygehuset i Aalborg. "Hvor maa vi dog bede Herren lede og bevare os, naar blot et saadant Fejltrin kan have saa store Følger", skrev han, "Herren vil os noget derigjennem, maatte han faa sin Vilje helt med os. Ville fik vist en god Paamindelse, da han laa der under læsset; det er jo naturligvis ikke Guds Vilje at di skulle leve i Hor, men formedelst hans faderlige Kjærlighed og Visdom kan han maaske faa noget godt ud af det; ligesom Faderen forbarmer sig over sine Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygter ham; vi siger Tak at der er Naade for hver angrende Synder".

At den ældste Jens i 1910 rejste til England og Australien, og Johannes i 1912 emigrerede til Amerika, bekymrede den gamle bonde, der syntes, at der var langt til Århus. Hans bekymringer gik nu mest på, at de skulle miste deres tro på den nådige Gud ved omgangen med ikke-troende mennesker. Det var også hans første indvending, da Jens Uhrbrand i 1915 giftede sig med Stine Brandt, at hun ikke var troende, ikke tilhørte Indremission. Han må dog senere have forliget sig med sin svigerdatter, da han engang bebrejdede Jens, at han var meget hård mod sin kone, og i et brev spurgte, om Stine mon var særlig glad for, at han rejste til Amerika i sommeren 1923 uden at tage hende med. Han besøgte dem et par somre i Viby og var glad for at være der, men han syntes, at der manglede noget: kærlighed til Gud og fællesskab i ægteskabet.

Det begyndte at blive svært for Jens Peter at drive gården; han fik en nykonfirmeret dreng til hjælp, og hans børn kom da også og gav et nap af og til, men det var ikke fordi de ligefrem overrendte deres barndomshjem, kun i julen var de ivrige efter at samles der. Han overvejede allerede at sælge i 1917; det var under 1. verdenskrig, hvor bønderne fik for lidt for deres varer og betalte for meget for det, de måtte købe. Det var dog først i 1923, han solgte ejendommen til fremmede, fordi Jens Kjær ikke ville betale den pris, han krævede.

Jens Peter fik 26.000 kr. for gården og købte derefter en parcel af matr. nr. 13a i Sundby by, Stagstrup sogn, vest for Gjørupvejen mellem Vildsund mølle og fisker Philip Melancton Sørensens ejendom for 1.100 kr. Parcelen fik matr. nr. 13m af Sundby by med et hartkorn på 1 1/4 album. Den solgte parcel var behæftet med banklån på ialt 14.650 kr. til 2 banker i Thisted; disse lån tilbagebetalte Jens Peter d. 15. april 1924, efter at han havde fået bygget en lille villa på grunden.

Her boede han sine sidste 5 leveår sammen med den hjemmевærende datter og barnebarnet Konrad, der gik i skole i Thisted. Maren Kirstine døde i august 1927 på sindssygeanstalten i Viborg. Det var svært for den gamle far at se sin kones endeligt gentaget hos datteren. Hans svoger morbror Laust sagde, at dårlige nerver var noget, der hørte til Uhrbrand-familien.

Jens Peter var ellers en virksom mand i sit otium: byggede udhus til hønsene og plads til en ko og grise, var med til at anlægge haven og hjalp med høsten hos sin kones brødre, men det kneb med bentøjet, de svulmede op, så han havde svært ved at gå, og han klagede til stadighed over, at han ikke var rigtig rask og dårligt tålte fremmed mad; en overgang levede han kun af havregrød. Han døde ganske pludseligt af en blodprop i november 1928, 75 år gammel og blev begravet på Stagstrup kirkegård.

Om børnene, der var Asgers' farbrødre og fastre:

1. Jens Pedersen Uhrbrand Willesen (1884-1976) se ane nr. 2.

2, 3. Dorthea (1886-1956) og Maren Kirstine Villesen (1888-1927). De 2 søstres liv løb stort set i de samme baner, indtil de var 35-40 år. Efter konfirmationen blev de sendt, senere søgte de selv ud som tjenestepiger, helst i troende hjem; som regel blev de fæstet for 1/2 år ad gangen til skiftedagene 1. maj og 1. november. De var begge på et sommerkursus på Indremissions højskole i Haslev på Sjælland; der lærte de mange andre unge piger at kende, og det blev en oplevelse for livet for dem begge.

Efter moderens død skiftedes de til at være hjemme hos faderen og ude hos fremmede; det var ikke altid lige nemt; fruene kunne være særdeles strikse

og krævende, ferier og fridage var sjældne, men der var da også hjem, hvor de var glade for at være, og hvor deres arbejde virkelig blev påskønnet; lige meget hvor de var skule der imidlertid bestilles noget.

Dorthea havde fået plads som enepige i sommeren 1910 på herregården Skerrildgaard syd for Horsens: "Her er 3 voksne Døtre hjemme, saa jeg har 4 Soveværelser at gøre i Stand hver Dag, 2 Dagligstuer, en umaadelig stor Spisestue, 2 Entreer og Herreværelse foruden Køkken, Spisekammer og alt det nederunder (høj kælder med værelser HV). Madlavning og Vadsk er der nogen Hjælp til. Forvalteren har Folkene i Kost, saa dem har jeg ikke noget at gøre med. Lønnen er 250 kr. for et Aar, men Pladsen er streng nok for mig, jeg er jo ikke saa stærk. Jeg skal op Kl. halvfem om Morgen, og det er jeg jo ikke vant til." Det er ikke så mærkeligt, at Dorthea blev syg efter $\frac{1}{2}$ år og kom hjem i seng med hovedpine og "natlige anfald". Doktoren kaldte det "ligfald" eller "faldende syge", hvilket vil sige epilepsi, men det kan næppe have været den rigtige diagnose, da sygdommen forsvandt igen i løbet af et års tid, hvor hun fik lov til at tage det mere med ro hjemme hos faderen, "men nu gaar jeg her og føler mig saa overflødig og saa i Vejen hele Tiden, men jeg haaber jo paa Bedring." Hun havde vældig lyst til at rejse ud i den store verden ligesom broder Jens, måske en plads i huset i London for at lære engelsk, men hun fik aldrig sit ønske opfyldt. Hun ville meget gerne lære noget mere, men faderen mente, at blot hans døtre kunne feje møget ud og lave mad til husmandsbrug, så var de tilstrækkelig uddannede, "og er der ikke andet at lave, kan man jo altid brodere".

En anden gang havde Maren Kirstine en plads som kokkepige på herregården Nøruplund et par kilometer syd for Grenå; husstanden bestod af 6 personer, dertil kom 7 landvæsenselever, 3 karle og en stuepige, så der var mange at lave mad til hver dag, op kl. halvfem om morgenen og fuldt op af arbejde til sen aften til 30 kr. om måneden. "Fruen er vist noget streng, men hun kommer heldigvis sjældent i Køkkenet, saa det holder jeg jo nok ud i Sommer."

Dorthea var i vinteren 1917 i Alkestrup og skrev: "Du kan tro, jeg har frosset denne Vinter. Fru Jensen har ogsaa saa meget med at vi skal staa ude med alting og Tøj maa vi ikke tage paa. Døre og Vinduer skal staa aabne hele Tiden i Køkkenet, saa der heller aldrig er nogen Varme, saa hvis det ikke var for den forbistrede Hovedrengøring, glædede jeg mig svært til Sommeren." Det er utroligt, at de kunne holde til det.

I 1923 arvede hver af søstrene 3000 kr. fra deres ugifte morbroder Peter Uhrbrand, og Dorthea kunne derfor låne broder Jens en sum, da han byggede hus i Viby.

I slutningen af 1924 fik Maren Kirstine en plads hos en ældre købmand i Hvidbjerg, hvor hun var meget ked af at være og derfor længtes mere end sædvanligt efter sin familie; ikke engang i julen fik hun en fridag. Hun var heller ikke rask; det var galt med nerverne, sagde doktoren, og gav hende mikstur. Hendes far lovede at bede til Gud for hende, men det hjalp ikke. Et ophold på sygehuset i Thisted gav heller ingen bedring, tværtimod blev hun mere og mere utilregnelig; hun kunne vågne skrigende op om natten og kun se helvedets gab foran sig, så hun mente sig fortabt og forladt af Gud og sagde, at hun aldrig havde haft fred med Gud. Hendes Far og Dorthea anede ikke, hvor de skulle vende sig hen for at få hjælp; til sidst måtte de i deres rådvildhed i 1925 lade hende indlægge på sindssygehospitalet i Viborg, hvor hun hverken ville spise eller tale med nogen; hun døde i august 1927 og blev begravet i Stagstrup. *Nardi hun døde, al maden var forgiftet;*

Dorthea fortsatte derefter alene med at passe sin far, hans hus, hans have, hans dyr og Villes søn Konrad. Efter faderens død vidste hun ikke rigtig, hvad hun skulle stille op med sig selv; en ny plads som husbestyrerinde? hun var 42.

Foreløbig passede hun hus og have, ferniserede og malede, plantede blomster og slog græs, så ejendommen kunne være tiltrækkende for eventuelle købere. Der gik 1½ år, hvor hun følte sig meget ensom, da Konrad var kommet på Stenhus kostskole. Endelig blev huset solgt i sommeren 1930, og hun blev inviteret til at bo hos Jens og Stine i Viby. Da Stine døde i 1932, blev Dorthea boende og overtog Stines arbejde som husholderske for sin broder lige til sin død. Børnene i huset, især Edel, kunne ikke lide hende, så hendes stilning var vanskelig i de første år, indtil de flyttede hjemmefra.

En mørk og regnfuld novemberaften i 1956 blev hun kørt ned og dræbt af en bilist på Chr. Xs vej ved Kirkevej. Nu da jeg har læst de søde og kærlige breve, hun skrev til sin broder i sine yngre år, undrer jeg mig over den hårde, uvenlige og ofte ubehagelige måde, han behandlede hende på i de få år, jeg kendte dem.

Dorthea var en ret velbegavet pige, der aldrig fik en chance i livet; hun fik aldrig sit eget hjem, men måtte tage til takke med at bo hos andre som tjenende ånd; hun var meget glad for børn og burde have haft et par stykker selv.

4. Ville Villesen (1890-1978). Ville var den førstefødte af et tvillingepar; han må have taget al kraften, for den anden tvilling døde, og Ville havde energi for 2 hele sit liv. Han var så stor og stærk, at han kunne arbejde som en voksen karl, da han blev konfirmeret i 1904. Han var forkarl på en gård i Snedsted, gik sin morbroder Peder Uhrbrand til hånd i nogle måneder, var med til havnebyggeri i Frederikshavn en tid, gik igen tilbage til landbruget hos fremmede eller hos sin far eller hjalp til med husbyggeri på hjemegnen; det var som om han ikke kunne finde sin rette hylde.

I 1909 blev han ringforlovet med Karoline, der hørte til missionen, og en måned senere var han lige ved at dø: "Jeg har nemlig brækket mit ene Ben nedenfor Knæet; vi var ved at køre Tang fra Fjorden at et Læs væltede over mig saa dan at mit ene Ben blev maset ned i Jorden med Kanten af Vognen over det det andet Ben tog saa en anden retning medens hele læsset kom til at hvile paa Agefjælen og Agefjælen igen paa mit Bryst. I denne frygtelige stilling laa jeg en 2-2½ Time indtil de fandt mig havde de fundet mig 10 minutter senere havde de trukket mig frem som død, da jeg allerede var ved at opgive Aanden, jeg var helt sort i Ansigtet da de kom."

Nu lå han i præstegården med benet i gips og kunne hverken gøre fra eller til, da Karoline helt fortvivlet søgte husly hos hans far, fordi hun ikke havde noget sted at være; hun var frugtsonnelig og fødte nogle måneder senere en lille pige, der kom til at hedde Gerda. Karolines missionske forældre havde simpelthen smidt hende ud, og situationen var nok også meget penibel for Villess far. Hun blev boende der med barnet, til hun og Ville blev gift i april 1910.

De købte et lille husmandssted i Sundby, som Ville solgte 1½ år efter for at købe et større i Gjærstøl; det brændte 2 måneder efter indflytningen, og Ville måtte tilbringe 2 dage i "hullet", fordi politiet mente, at han havde påsat branden. De fik huset bygget op, fik en søn Konrad i august 1912 og mistede Gerda i marts 1913; hun døde af tuberkler. Året efter døde Karoline. I den anledning skrev Ville et brevkort til sin broder en uge efter dødsfaldet: "I Dag har vi haft rigtig Vejr efter knagende Tørke en Regnskyl saa det sluser og saa det yndigste Solskin bagefter, naar vi ligger med Øret mod Kornet kan vi høre at det gror, hvordan har du det ellers, kommer du hjem i Ferien Karoline er død Pinsedag hun bad mig hilse jer alle deriblandt ogsaa dig og modtag saa ogsaa de kerligste Hilsener fra din Broder Ville." Det kunne næsten lyde som om han ikke var så ked af at slippe af med hende; hun havde på det nærmeste sat sig på ham og ønskede ikke at komme sammen med hans familie, som iøvrigt ikke brød sig om hende.

Efter hendes død solgte Ville huset for 13.000 kr. og overgav pasningen af Konrad til sin far og den af søstrene, der var hjemme. Ret hurtigt blev han klar over, at han ikke ville være landmand og begyndte i 1916 at forberede sig til forberedelsesprøve til aspirantklassen på lærerseminariet i Nørre Nisum, hvorfra han fik eksamen som skolelærer i 1921. Derefter tog han et par vikariater i Nordjylland og meldte sig samtidig til Sudanmissionen som missionær i Afrika. Han rejste til Numan i Nigeria i januar 1923.

Jeg har gemt hans breve; det er som at læse en spændende roman. Der var næsten ikke den ting, han ikke foretog sig derude: lærte Hausa-sproget, underviste negerdrengene, oprettede et seminarium for de dygtigste drenge, der senere skulle overtage undervisningen, byggede skole og senere kostskole, byggede eget hus, lavede skoleinventar, holdt gudstjenester og døbte de sorte, både mænd og kvinder, som de havde omvendt til Kristendommen, dyrkede danske grøntsager, kørte rundt i sit distrikt først på cykel, senere på motorcykel og bil, giftede sig d. 15. juni 1928 med missionær Alhed Tillisch, gik på jagt efter fugle til gryden og vilde dyr for skindets skyld o.s.v. Men varmen, den stærke sol og det meget aktive liv sled på deres kræfter, selv om de "kun" var ude 2½-3 år ad gangen og derefter på ½-1 års ferie i Danmark med dage, der var fyldt med foredrag og missionsmøder. Sygdomme som dysenteri, blodforgiftning og slangebid slap de heller ikke for i det fremmede, så det var tiltrængt at komme hjem på rekreation.

De var hjemme i sommeren 1938 og rejste ud igen i august 39, som 2. Verdenskrig brød ud i september; efter at Danmark var blevet besat i april 1940, blev de afskåret fra breve og nyheder hjemmefra; de kom først hjem i maj 1946; det var meget lang tid i uvished om deres kæres skæbne. Alligevel tog de endnu engang tilbage til Afrika 1948-50 for ligesom at aflevere deres arbejde til deres efterfølgere, men da kunne de mærke, at de var blevet for gamle. Ville var 60, Alhed næsten 65.

Hjemme igen købte de huset "Solskrænten", der lå ved Vorning et par kilometer nord for Hammershøj i Midtjylland; herfra kørte de ud til missionsmøder, holdt foredrag og besøgte deres store familie. Ville anlagde haven på en skrænt og baksede med store sten, mens Alhed førte en omfattende korrespondance med deres afrikanske venner.

I 1966 fik Alhed et slagtilfælde og lå bevidstløs i 4 uger på hospital i Viborg; vi ventede alle, at hun skulle dø; næsten mirakuløst kom hun sig og levede endnu i 10 år, lige så lynende intelligent som før. Hun fortalte mig engang, hvad hun havde oplevet, mens hun lå syg: hun gik på en stenet vej sammen med en mængde andre mennesker hen imod en stor port, hvorfra lyset strømmede ud; ved porten stod Sankt Peter; da hun var kommet hen til ham, havde hun så mindelig bedt om at få lov til at vende om, for der var så meget hun skulle nå endnu, og så mange breve der skulle skrives til deres sorte venner, for slet ikke at tale om oversættelsen af Biblen til Hausa, som hun ikke var blevet færdig med; hun fik lov til at gå tilbage, men det var en lang og streng vandring mod strømmen. Alhed døde d. 17. marts 1976, næsten 90 år gammel. Tante Alhed var et umådelig sødt og kærligt lille menneske.

Ville måtte opgive deres fælles hjem og tage ophold på et plejehjem, hvor han døde d. 21. marts 1978, 88 år gammel. Han var et meget fornøjeligt menneske, altid med på en spøg, frygtelig drillesyg og ikke nær så begavet som sin kone, men han havde hænderne skruet rigtig på, og de supplerede hinanden på bedste måde.

5. Johannes Villesen (1893-1978). Johannes eller som han senere kaldte sig i Amerika John Willison kom efter konfirmationen i 1907 i lære hos tømrermester Karl Rysgaard i Snedsted; om sommeren byggede de huse rundt om i Thy, og om vinteren arbejdede de med fabrikation af møbler på Rysgaards værksted.

Han blev færdig med sin uddannelse i slutningen af 1911 og tog derefter $\frac{1}{2}$ år på Indremissions højskole i Børkop syd for Vejle for at bestå sin sven-deprøve. Han tegnede og udførte en svingtrappe, der fandt nåde for bedømmel-seskomiteens øjne, og han fik sit svendebrev i april 1912; derpå arbejdede han hos forskellige mestre et halvt års tid for 40 øre i timen.

Allerede i 1910 havde han leget med tanken om at rejse til Amerika, men han var godt klar over, at han måtte lære noget mere og helst have en uddan-nelse. Nu var han tømrersvend og parat til at tage afsted, 20 år gammel; d. 10. juni 1913 sejlede han fra Esbjerg ud i den store ukendte verden uden at kunne ret mange engelske ord.

Han kom i land i Parkeston i England og rejste nordpå til Glasgow i Skot-land for at gå ombord i Amerikabåden. Turen over Atlanten var der ikke me-get ved; han var søsyg det meste af tiden, og de andre passagerer uinteres-sante.

Hans første bopæl i USA var i Portland i staten Maine, hvor han straks fik arbejde hos en tømrermester; om aftenen gik han på sprogskole og meldte sig desuden til et korrespondancekursus i New York for hurtigst muligt at lære sproget. Næste sommer ville han så købe sig en motorcykel og med værk-tøjet på bagsækken køre vest på for at se sig om og slås med indianerne!

Den drøm blev nu ikke til noget; det næste brev fra oktober 1913 var skre-vet på et lidt ubehjælpsomt engelsk, som blev bedre og bedre med årene. Han var stadig i Portland og havde godt arbejde, men beklagede, at de ikke kunne arbejde i regnvejr, for så fik de ingen løn.

Krigen brød ud i Europa i august 1914, og John flyttede til Buffalo i sta-ten New York, men brød sig ikke om byen, selv om han tjente gode penge. Hans misnøje ændrede sig, da han fik et bedre sted at bo i et privat hjem, hvor han kunne lære amerikanernes way of life at kende; desuden blev han optaget som medlem i en kirke, som lignede den hjemlige, og i kirkens sangkor, hvis medlemmer tilhørte et højere socialt lag, end han var vant til, og det pas-sede ham ret godt, selv om det kostede ham penge til pænere tøj; han star-tede en afholdsforening og kom igang med et korrespondancekursus for at kun-ne kalde sig entreprenør.

I foråret 1915 var han stadig i Buffalo med masser af arbejde, men han længtes hjem og planlagde en tur til Danmark i julen 1915 og derefter et trip til Belgien og Frankrig for at se på slagmarkerne og samle souvenirs, hvis krigen var holdt op til den tid; det gjorde den jo ikke.

I maj 1916 var John i Detroit og havde meldt sig på Detroit Business Uni-versity for at studere forretningsengelsk; han var langt fra tilfreds med sine sproglige talenter, fordi han ikke kunne være med i diskussioner på samme niveau som de andre deltagere, hvilket fik ham til at kaste sig over studierne med fornyet iver; han tjente nu 110 kr. om ugen, men havde også mange udgifter, så det var svært at spare op.

I september samme år var han bekymret for sit helbred og forudså, at han skulle have blindtarmen fjernet. For alle eventualiteters skyld (hvis han skulle dø af det) skrev han til sin broder Jens om sin økonomiske situation;

han havde sparet 6000 kr. op, hvoraf han havde 800 kr. i kontanter, mens resten var investeret; desuden havde han tegnet en livsforsikring på 3.750 kr., som skulle deles mellem hans søskende, hvis det værste skulle ske. Flot klarret på 3 år med mange udgifter til uddannelse, tøj og kirkearbejde, men han havde heller ikke megen tid til at more sig.

USA kom med i krigen i 1917, og brevet fra januar 1918 handlede mest om, hvor meget han længtes hjem efter familien i Danmark, og at han måske ville blive indkaldt for at kæmpe i Europa, hvad han ikke var meget for; det skete heller ikke; i stedet gjorde han "war work" i 1½ år for regeringen og rejste rundt i mange stater for at bygge militære anlæg.

Krigen sluttede d. 11. november 1918, og d. 21. august 1919 kunne han endelig gå ombord i S/S Frederik VIII, der gik fra New York til København. Han tilbragte en herlig ferie i familiens skød i Gjærup, tog del i gårdens arbejde i høsttiden og fortalte vidt og bredt om det storslåede Amerika til de måbende tilhørere, som åbenlyst beundrede ham. ½ år senere tilbage til Detroit og arbejdet.

I marts 1921 sendte John 2 par små støvler til lille Asger; de var lavet af hans unge veninde. Han havde nu slået sig fast ned i Detroit, men efterkrigstiden i Amerika var vanskelig; der var ikke noget arbejde; han var ved at bygge et hus, som han håbede, han kunne sælge, men han manglede penge til at bygge flere for. Nærmest i en bisætning fortalte han, at han var blevet forlovet, men næppe kunne gifte sig de første 2 år; han var temmelig langt nede.

Det må være gået fremad igen, da han tirsdag d. 27. november 1923 blev gift med Hazel Irene Cook i East Grand Boulevard Methodist Episcopal Church. De flyttede til Philadelphia, hvor der skulle bygges nogle store boligblokke; herfra begyndte de at sende den årlige julepakke med gaver til hver eneste af familiens medlemmer; den blev altid ventet med spænding. Senere var de et par år i Boston, inden de vendte tilbage til Detroit, hvor Mary Ann blev født i 1927 og John David i 1930.

I 1929 var de en tur i Danmark efter 2 ugers ferie i Florida, og disse rejser blev gentaget mange gange i de følgende år med eller uden børn; John må have tjent mange penge på sine byggerier i tidens løb, for han klarede fint sin familie igennem depressionen i 30'erne. Under 2. verdenskrig måtte han opgive sin byggevirksomhed på grund af manglende materialer, der skulle bruges til andre formål, og i stedet arbejdede han på en fabrik, der fremstillede krigsmateriel. Efter krigen steg alle priser til skyerne, ligeså lønningerne, således at han måtte betale sine tømrersvende næsten 20 dollars om dagen; han var rystet!

I 1954 købte han et stykke land ved søen kaldet Grosse Pointe, udstykkede det til villagrunde, solgte nogle og bebyggede et par andre, bl.a. et stort hus til sig selv og kaldte gaden Willison Road; men ellers var han ved at trappe ned; Hazel fik et slagtilfælde, der lammede hendes højre side, men hun genoptrænede sig selv med en ufattelig energi, så der ikke var meget at mærke på hende.

Deres 2 børn var veluddannede på High Schools og Universiteter, hvad der er hundedyrt i USA; John David blev entreprenør som sin far og bygger huse, Mary Ann blev kemi-ingeniør, men holdt op, da hun blev gift. De fik hver 4 børn, der indtil nu febr. 2004 har produceret 23 efterkommere, men dem fik oldeforældrene ikke at se. John døde d. 27. november 1978 på deres 55. bryllupsdag, Hazel d. 5 november 1983.

6. Jens Kjær Villesen (1896-1966). Jens Kjær var den eneste af Jens Peters sønner, der forblev landmand hele sit liv. Han lod sig ikke afskrække af det hårde legemlige arbejde i barndom og ungdom i mark og stald hos sin far eller hos morbror Peter Uhrbrand. I de få breve, der findes fra ham, giver han ikke udtryk for at ønske sig andet; at læse eller rejse ud i den store verden kunne han slet ikke tænke sig; måske rakte evnerne ikke dertil eller han var bange for det uvisse. Han var en høj, tynd, fåmælt og dybt religiøs mand. Jeg har kun truffet ham få gange og har ikke rigtig noget indtryk af ham.

I vinteren 1915/16 var han på Nørre Nissum højskole, og i 1917/18 aftjente han sin værnepligt i København; det bekom ham ikke vel. Han skrev til sin broder Jens i august 1917: "Der er intet jeg hader mere (næsten) end Soldaterlivet. Du skriver at der er ikke saa lidt skønt ved det naar vi skal paa de lange Ture, ja vi var paa en lang Tur forleden Dag paa 6-7 Mil, dem sværmeg jeg just ikke for; mine Fødder var saa ømme da vi kom hjem saa jeg næsten ikke kunde støtte paa Benene. Det kan maaske nok være at det var rart at være herovre en Sommer, men saa skulde man ikke være Soldat, men kunde man bare se lidt lyst paa Tingene saa kunde man maaske have det en Kende bedre men det er ikke let, særlig naar man skal leve blandt saadan nogle slubberter f. Eks. naar vi er kommet i Seng om Aftenen saa ligger de og diskers op med det mest gyseligste Sludder de mest modbydelige Historier om Piger og deres Forhold til dem; jeg havde ikke tænkt eller troet at noget Menneske kunde sige saadan noget, men saadan er Verden jo nu engang, og det er Danmarks Fremtid vi ser her, unge Mænd der i de kommende Tider skulde bære Danmark, det ser i Sandhed sørgeligt ud. Jeg tænker tit paa om der er saa megen Raadenskab over alt i Danmark som blandt Soldaterne, saa havde vi ikke fortjent at blive sparet for Krigen, men det er jo Guds Langmodighed og Kærlighed til os, kunde vi mere skønne derpaa og takke ham derfor."

Efter soldatertiden arbejdede han som karl hos forskellige bønder i omegnen, mens hans far forsøgte at overtale ham til at købe fødegården, først for 32.000 kr., senere for 26.000 kr., da Jens Kjær ikke ville betale så meget for gården. I efteråret 1919 blev han forlovet med Johanne Abalone Jensen fra Stagstrup, og da han ikke kunne komme overens med sin far om købet af fødegården, købte han i 1922 en lille ejendom ikke langt fra Hurup; han blev gift med Johanne d. 22. august samme år.

I begyndelsen af deres ægteskab var Johanne ofte syg og blev opereret flere gange, en gang i Tyskland hos en specialist. De fik 2 børn: Ella Lydia i 1925 og Knud Henning i 1932. Jens Kjær døde d. 19. november 1966, og Johanne flyttede til et lille hus i Hurup, hvor hun døde i 1986.

Efterkommere:

1. se ane nr. 2.

2. og 3. ingen børn

4. Ville Villesen g. 1. 19.04.1910 m Karoline Petersen i Snedsted
* 13.04.1890 i Stagstrup * 08.05.1889 i Gjersbøl
+ 21.03.1978 i Vorning + 31.05.1914 i Stagstrup

børn: Gerda Villesen * 1910, + 1913

Konrad Laurentius Villesen g. 09.07.1934 m Inga Henrikke Snejstrup Christensen
* 23.08.1912 i Snedsted * 17.01.1912 i Kastrup sg.
+ i Afrika + 1994

børn: Per * 15.8.1936, + sept. 1936

Dorthe * .09.1937, gift i Afrika

Anna Charlotte * .06.1947, gift i Afrika

5. se næste sider.

6. Jens Kjær Villesen g. 22.08.1922 i Stagstrup m Johanne Abelone Jensen
* 22.01.1896 i Stagstrup * 26.12.1893 i Stagstrup
+ 19.11.1966 i Ginnerup + 1986 i Hurup

børn: Ella Lydia Kjær Villesen g. 15.09.1946 i Hurup m Ejner Snejstrup Graugaard
* 16.06.1925 i Hurup * 31.03.1921 i Hurup
+ 1992 i Hurup

børn: Paul Kjær Graugaard * 03.03.1948 i Hurup 2 børn
Dorte Kjær Graugaard * 28.11.1949 i Hurup 1 barn
Inge Kjær Graugaard * 16.01.1954 i Hurup 2 børn
Peter Kjær Graugaard * 18.02.1956 i Hurup

Knud Henning Kjær Villesen * 24.11.1932 i Villerslev, g 28.05.1955 i
Hassing m Anna Elisabeth Sørensen * 12.01.1933 i Hassing.

børn: Allan Kjær Villesen * 28.02.1956 i Villerslev, lærer
Hanne Kjær Villesen * 11.10.1957 i Villerslev, sygeplejerske
Jens Jørgen Kjær Villesen * 22.06.1960 i Villerslev, automekaniker

familien i USA

1. generation

John Willison (Johannes Villesen) * 09.02.1893 (Stagstrup, Danmark), død i Detroit, USA 27.11.1978, g.m. 27.11.1923 Hazel Irene Cook * 14.06.1901 i Canada, død i Detroit 05.11.1983. 2 børn.

2. generation

1. Mary Ann Willison * 05.12.1925, g.m. 19.08.1950 Glenn Harold Schneider * 25.02.1922, død 22.10.1991. 4 børn.

2. John David Willison * 22.07.1930, g.m. 22.11.1958 Mildred Esther White * 22.05.1927, død 24.01.2008. 5 børn.

3. generation

1a. Irene Ann Schneider * 20.05.1952, g.m. 30.01.1982 Douglas Alan Golike * 15.06.1952. Ingen børn.

1b. Louise Beth Schneider * 25.08.1954, g.m. 07.02.1981 Robert Conradi * 08.09.1952. 3 børn.

1c. Joyce Carol Schneider * 08.01.1958, g.m. 30.06.1979 Richard Carrier * 08.12.1956. 2 børn.

1d. Paul David Schneider * 21.04.1960, g.m. 18.07.1999 Mirette ? * 08.05.1976. 1 barn.

2a. John Paul Willison * 29.03.1960, g.m. 19.10.1985 Carol Wen-Jen Lin * 04.06.1962. 5 børn.

2b. Ann Elizabeth Willison * 13.10.1961, g.m. 25.06.1994 Reiner Lemke * 21.03.1958. 3 børn.

2c. Stephen Frederick Willison * 01.11.1963, g.m. 14.05.1994 Amy Lynne Kortesmaki * 11.04.1973. 6 børn.

2d. Roberta Jane Maria Willison * 25.09.1966, g.m. 18.01.1997 Scott Thomas Kisker * 26.06.1967. 5 børn.

2e. Theresa Anna Willison (adopteret som 11-årig) * 08.04.1974, g.m. 07.07.1995 Dennis Lewis Kerley III * 13.07.1968. 1 barn.

4. generation

1a. Ingen børn.

1b. 1. Mark Conradi * 01.10.1983.
2. Caleb Conradi * 26.06.1985.
3. Laurel Conradi * 01.10.1987.

- 1c. 1. Brandon Carrier * 24.07.1984.
2. Darrin Carrier * 08.02.1988.
- 1d. 1. Alex Schneider * 21.01.2003.
- 2a. 1. Wesley Wei Willison * 27.03.1990.
2. Keelia Lin Willison * 15.12.1991.
3. Paul Matthias Min Willison * 03.09.1993.
4. Ashley Yin Willison * 18.05.1995.
5. Joel David Yu Willison * 15.09.1997.
- 2b. 1. Annabel Sophie Lemke * 11.02.1996.
2. Lukas Sebastian Lemke * 24.07.2000.
3. Stefan Erik Lemke * 22.01.2003.
- 2c. 1. James Asher Willison * 31.03.1995.
2. Joanna Kay Willison * 10.07.1996.
3. Julie Isabella Willison * 18.01.1998.
4. Abigail Stephanie Willison * 26.10.1999.
5. Peter Abraham Willison * 06.09.2003.
6. Daniel Adam Willison * 2005.
- 2d. 1. Maria Esther Hope Kisker * 04.04.1999.
2. Susanna Frances Grace Kisker * 02.11.2000.
3. Isaac John Courage Kisker * 06.11.2002.
4. Tabitha Jane Faith Kisker * 23.01.2005.
5. Naomi Elisabeth Truth Kisker * 04.05.2007.
- 2e 1. Dennis Lewis Kerley IV * 30.08.1997.

16-17

18-19

husmand

Ville Salmonsens

g 07.11.1845 i Thisted m

* 30.03.1818 i Janneerup

Dorthe Sørensdatte

+ 04.08.1902 i Janneerup

* 06.04.1816 i Tved

+ 10.05.1896 i Janneerup

børn:

- Salmon Villesen * 12.01.1846 i Janneerup
- Maren Kirstine Villesen * 26.06.1847 i Janneerup + 1861
- Johanne Marie Villesen * 19.09.1849 i Janneerup
- Inger Villesen * 29.11.1851 i Janneerup + 1862
- 4/ **Jens Peter Villesen** * 24.12.1853 i Janneerup
- Jensine Villesen * 28.04.1856 i Janneerup + 1858
- Jens Larsen Villesen * 10.09.1858 i Janneerup

Ville Salmonsens var husmand med 4 skæpper i Janneerup i Hundborg herred. Han hørte under lægdsmanden i Thisted amt, lægd nr. 29, løbe nr. 103 og blev indkaldt for at aftjene sin værnepligt d. 1. maj 1840 til tjeneste ved 2. Jydske Infanteri Regiments Grenaderkompagni, som efter Hærloven 1842 benævntes 9. bataljon. D. 9. august 1844 overgik han til krigsreserven.

I 1845 blev han trolovet med det 2 år ældre ugifte fruentimmer (som der står i kirkebogen) Dorthe Sørensdatte Kiær af Thisted; vielsen blev foretaget et par måneder senere i Thisted med postbud Niels Krabe og tømmermand Jens Larsen Lynges som vidner. Den første søn blev født 2 måneder efter vielsen.

Før sit giftermål havde Ville været karl på en mølle i Klitmøller; i 1843 kom han til Thisted, hvor han mødte Dorthe, der havde været tjenestepige forskellige steder i Thisted og omegn i adskillige år.

Ville blev genindkaldt d. 1. maj 1848 til tjeneste ved 5. reservebataljon, 2. kompagni som menig nr. 85, senere nr. 91. Som reservist deltog han ikke i det første år af den slesviske krig og havde orlov ved årsskiftet 1848/49, hvad der resulterede i ægteparrets 3. barn i september 1849. Men da krigen blev genoptaget i sommeren 1850, kom han med.

I fægtningen ved Klapholz d. 24. juli 1850 var Ville Salmonsens blandt de 21 sårede ved kompagniet. Samme dag blev han bragt til forstadslazarettet i Flensborg. Via Holstenhus kom han d. 3. august til Odense lazaret til behandling for skudsår. Han blev udskrevet d. 2. september og blev i 2 dage forplejet af kommandantskabet i Odense, før han d. 5. september igen mødte friskmeldt ved sit kompagni.

Men d. 30. oktober meldtes han igen fra tjeneste syg indtil d. 11. november. Han gjorde derefter tjeneste indtil d. 14. februar 1851, hvor han sammen med 173 andre menige, 22 underkorporaler og 4 underofficerer ved kompagniet blev hjemmitteret.

I 1876 modtog Ville Salmonsens Jannerup efter ansøgning erindringsmedaljen for sin deltagelse i krigen 1848-50.

En husmand, der kun havde 4 skæpper, måtte nødvendigvis gå ud som daglejer for at kunne forsørge den voksende familie; han havde også sin mor boende på aftægt. Ville Salmonsens var bl.a. med ved udtørringen af Sjørring sø, og på sine gamle dage som aftægtsmand var han en flittig kurvefletter.

Ægteparrets datter Johanne Marie (kaldet Hanne) var i 1887 blevet gift med husmand Kristen Hansen, og hos dem tilbragte Dorthe og Ville deres sidste år, indtil de døde i hhv. 1896 og 1902.

Kilder:

Kb fra Thisted 1837-53
Kb fra Jannerup 1814-52, 1853-89, 1892-1917
Brev fra Hørens arkiv 8/2 1965
Fotos af Thomas Nykrog

20-21

22-23

selvejergårdmand

Jens Pedersen Uhrbrand

* 26.02.1817 i Villerslev

+ 13.06.1886 i Snedsted

g 20.12.1850 i Villerslev m

Maren Kirstine Larsdatter

* 02.02.1826 i Hørdum

+ 29.10.1905 i Stagstrup

---

børn:

Peder Jensen Uhrbrand

* 20.05.1851 i Villerslev

Karen Jensdatter Uhrbrand

* 21.03.1854 i Villerslev

Karen Marie Jensdatter Uhrbrand

* 11.06.1857 i Villerslev

Lars Jensen Uhrbrand

* 15.05.1861 i Villerslev

Johanne Jensdatter Uhrbrand

* 13.12.1864 i Villerslev

Christen Jensen Uhrbrand

* 04.09.1871 i Snedsted

Jens Pedersen Uhrbrand arbejdede hjemme på sin fars gård, indtil han som 28-årig i maj 1845 kom til Boddum præstegård for at tjene som avlskarl i 1 år.

I 1846 købte Jens for 1000 rdl en parcel matr. nr. 11a i Gudnæs af Peder Christensen i Villerslev, der havde fået tilladelse til at udstykke sin gård. I løbet af sommeren 1847 hjalp hans brødre ham med at bygge stald og lade, dvs. stald og lade skulle flyttes fra Peder Christensens parcel, og det var noget af et arbejde, for det var jo bindingsværk, så det var træskelettet, der skulle flyttes, mens lervæggene blev revet ned og klinet op fra ny. Jeg har taget nogle uddrag af Lars Peters dagbog og indsat dem efter denne beretning.

Jens Uhrbrand blev gift d. 20. december 1850 med møllerdatteren fra Hørdum Maren Kirstine Larsdatter, som han havde været forlovet med et par år. Hun var en frisk og glad pige. De boede først i den lille gård ved Gudnæs. I april 1871 flyttede de til en større firlænget gård "Bredahl" i Bersted, Snedsted sogn. Den overgik senere til sønnen Lars Uhrbrand.

Jens Uhrbrand var livet igennem plaget af tungsind; han kunne om aftenen sidde og græde og vride sine hænder, så det var helt uhyggeligt at se og høre på (broderen Lars Peters ord). Han må alligevel have været en dygtig mand, for han blev efterhånden ret velhavende. Derfor kom det også som en bombe for familien, da han på Vestervig marked d. 24. juni 1869 stjal nogle fisk. Det gjorde ikke hans tungsind og syndsbevidsthed mindre; han virkede helt forstyrret, og Lars Peter kunne slet ikke trøste ham; det var en umådelig skam for familien.

Det endte da også med, at Jens Uhrbrand i 1886 hængte sig i laden, hvor han blev fundet stiv og kold den næste morgen. Asgers farbror Ville fortalte, at det efter sigende var af sorg over konen, der ikke kunne lade være med at stjæle æg fra hønsenes reder hos naboerne. Hun gik altid med muffedisser om håndleddene, man sagde, for at skjule arrene efter en fælde, der var klappet sammen om hendes hånd; deraf historien om æggene! Sognets beboere så nok lidt skævt til familien Uhrbrand, som, har man fortalt mig, følte sig lidt finere end de andre.

Maren Kirstine overlevede sin mand i næsten 20 år. Hun boede hos datteren

Karen Marie og hendes mand Jens Peter Villesen i Gjørup, men blev begravet på Snedsted kirkegård. Hendes barnebarn, min svigerfar, har kendt hende i 20 år, men jeg har aldrig hørt ham tale om hende.

Det billede, som Lars Peter tegner af hende i sin dagbog som en dejlig frisk og munter pige, er svært at finde i det fotografi, vi har af hende. Livsglæden forsvandt i samlivet med den tungsindige mand; hun skulle også opleve, at Karen Marie blev sindssyg, så hendes mål blev fuldt.

Børnene: Peder Jensen Uhrbrand købte en gård i Harring og levede der som ugift til sin død i 1928. Han led af tungsind, vist nok religionsskrupler. Han testamenterede sin gård og størsteparten af sin betydelige formue til Indre Mission.

Karen Jensdatter Uhrbrand blev som ganske ung gift med den rige enkemand Chr. Søndergaard, der var ca 60 år. Han døde 27. februar 1908, 92½ år gl. Karen giftede sig igen d. 24. nov. 1908 med Martin Jensen Hammer, der var 26 år, mens hun var 54. Efter 6 års ægteskab døde Karen d. 20. nov. 1914, og et par år efter giftede Martin sig med en 22-årig pige. Han var blevet en særdeles velhavende mand ved det første giftermål.

Karen Marie Jensdatter Uhrbrand blev gift med Jens Peter Villesen i Gjørup. Hun blev sindssyg.

Lars Jensen Uhrbrand var soldat i garden. Han blev gårdmand i Bersted på "Bredahl", som han overtog efter faderen. Han giftede sig sent og fik ingen børn. Solgte gården og levede sine sidste år i en villa i Snedsted. Han døde d. 22. marts 1929 og efterlod sig en formue.

Johanne Jensdatter Uhrbrand blev gift med gårdmand Kristen Ringgaard i Skyum.

Christen Jensen Uhrbrand havde en gård i Stagstrup, som han solgte, men købte sig en ny i den nordlige del af Skyum. Han var meget velhavende. Han var meget musikalsk, spillede violin og orgel, og reparerede også instrumenter. Han havde en mængde ure, som han også reparerede, så han var vel nok noget af et mekanisk snilde. Han var velbegavet og ugift, men levede på polsk med sin husholderske.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1837-55, 1855-74
Kb fra Snedsted 1865-80, 1880-91
Kb fra Stagstrup 1892-1930
Lars Peter Uhrbrands dagbøger

1847. I Sommerens Løb flyttede vi Jenses Lade.

ons 28-4 I disse Dage er Jens, Zidsel og Poul henne ved Jenses Gaard for at jævne Grunden.

ons 12-5 Har hjulpet til med at køre nogle Sten til Jenses Gaard.

tors 27-5 I Formiddag har vi gjort det sidste Stykke af Vejen færdig. I Eftermiddag har vi lagt Spor over Hovedvejen, der hvor Laden skal køres over, og saa har vi revet noget ned i Stalden derhenne.

lør 29-5 I Formiddag har Jens, Lars og jeg revet Lervæggene ned i P. Chr.'s Lade og i Eftermiddag har vi kørt det til Jenses Gaard.

ons 2-6 I Formiddag bragte vi det første Stykke paa sin Plads, det var herligt! Alt gik rigtig godt, skønt det var meget brøstfældigt. I Eftermiddag fik vi det andet Stykke anbragt, og det gik lige saa heldigt.

tors 3-6 Mens Folkene gjorde det tredie Stykke færdigt, kørte jeg to Læs Sten derhen.

fre 4-6 Vi har fået det næstsidste Stykke af Laden østerpaa. Ogsaa det gik godt.

lør 5-6 Det blæser meget i Dag. Alligevel har vi Gud ske Lov! faaet det sidste Stykke anbragt, hvor det skal være. Det gik ogsaa meget godt. I Aften fik vi fint Brød, Kaffe o.s.v. Havde det varet længere, var jeg snart bleven ked af det.

søn 6-6 Jeg har arbejdet hos Jens hver Dag i den sidste Uge og set det altsammen. Det kan i Fremtiden være mig til Nytte. Vi blev hjulpet af Nabofolkene og havde hver gang otte Heste for: en fra Toftdal, en fra Svalgaard i to Dage, to fra Søndergaard hver Dag P Jenses Hest, P Hoves i tre Dage og for Resten vore egne. Kun over Hovedvejen var det besværligt, ellers gik det meget nemt.

tors 10-6 I Dag har vi kørt Sten med 4 Heste.

fre 11-6 I Formiddag kørte jeg alene med Sten, og i Eftermiddag kom jeg Vand paa Leret.

lør 12-6 Jens er i Agger for at købe træ.

tirs 15-6 Nu har vi æltet Ler - ikke vi selv, men Kreaturerne; saa har vi sat Sten under Bygningen, endvidere lagt Lægter paa, lavet Port, o.s.v.

tors 17-6 I Dag har vi haft 6 Kvindfolk til at kline Vægge; jeg har kørt Ler til.

lør 19-6 I Dag kom Thomas Chr. for at lægge Taget paa.

man 21-6 I Formiddag har jeg knust Ler ved Jenses Gaard.

tirs 22-6 I Dag har vi arbejdet med Leret.

tirs 13-7 var jeg ved Jenses Gaard. Vi kastede Ler, æltede det o.s.v. - det skal være til en Skillevæg mellem Stalden og Laden.

- fre 23-7   hjalp jeg Lars med at slaa Lægter paa hos Jens. Thomas Chr.
tækker den østre side af Stalden - Jens syer - og nu skal han
til Jenses Hus.
- lør 31-7   har jeg hjulpet med at mønne paa Jenses Stald.
- man 23-8   I Formiddag har vi kørt Jenses Byg ind.
- tirs 24-8   I Eftermiddag har jeg revet Jenses Mark.
- ons 25-8   Jens er til Auktion.
- lør 4-9   Resten af Dagen var vi i Jenses Gaard ved Arbejde, som jeg
ønskede 100 Mil borte.
- man 6-9   Jens og jeg kørte med to store Læs Tørv til Teglovnene i Træd-
holm. I Eftermiddag har vi kørt Korn for Jens.
- ons 8-9   Vi har kørt Kløver hjem til Jenses Gaard.
- ons 15-9   Jens er nordpaa i Dag at faa sine Sten af Ovnene.
- tors 16-9   I Eftermiddag var Jens og jeg i Harring Hede efter Tegl. Fader
og Jens er saa gnavne.
- tirs 21-9   Jens og jeg har kørt Tegl fra Lildberg.
- tors 23-9   I Formiddag har jeg kørt et Læs Sand til Jenses Gaard.
- lør 2-10   Jens og Lars er til Session.
- søn 3-10   Jens har givet mig 8 Bøger Papir, fordi jeg har arbejdet for
ham iaar, sagde han.

1847.

- man 1-11 I Dag har jeg pløjet for Jens, han har to Heste der. For-
øvrigt er alt virkelig godt indrettet der, og han er veltil-
freds.
- fre 5-11 I Dag har jeg pløjet for Jens paa Øst-Vasbjerg, mens han selv
gravede Tørv der.
- søn 14-11 Da Jens har været til Guds Bord, har jeg røgtet hans Kvæg og
høvlet paa en Baad.
- man 1-12 Jeg har været i Jenses Lade, fordi Jens er med Mor i Thisted.
Imens har jeg gjort Baaden færdig.
- søn 5-12 Jeg har skrevet et Gældsbrev for Jens; han har min Mødrenearv
440 Rd.
- tirs 7-12 I Eftermiddag har Lars og jeg pløjet Rækker sammen for Jens
paa Vasbjerg.
- ons 15-12 I Eftermiddag var jeg øst paa hos Jens for at maale Byg op.

1848.

- tors 6-1 I Dag tog jeg en Tur hen til Jens med Pandekager o.s.v. han
har været syg i nogle Dage. Hele Aaret har han faaet sin Mad
her hjemme og ligget her; han har altsaa forkølet sig i den
haarde Frost. - Han gaar for Tiden og tænker paa et eller an-
det - Frøken --- Tiden vil vise det.
- tors 13-1 I Gaar Aftes var Jens i Hørdum Mølle for at - ja, hvad for no-
get? Se 6 Januar.
- lør 22-1 I Dag er Else Marie og Lars øster hos Jens at faa Korn af Loen.
Han selv er der ogsaa, men syg er han. Jens har længe været
syg og endnu mere tungsindig; der er ogsaa saa øde og ensomt
hos ham. Kun om Natten er han herhjemme. Vi har det rigtignok
ikke saa godt, men Gud hjælper nok!
- man 6-3 I Aften var jeg i Visby efter Sirup til Jenses Heste.
- man 20-3 I Formiddag var jeg øster hos Jens - det er en infam Ørdning.
- tirs 21-3 I Dag var jeg med Jens ved Pakhuset med hans Tiende. Billede:
Jens holder østen for Huset; jeg render for at finde en Vej;
hos ham staar Lars Møllers Datter (se 13/1 1848). Hun var gaa-
et herhen ganske uden --. Til Efteraaret skal han have hende -
maaske for stedse. Gud alene ved det.
- man 1-5 Jens har det, tror jeg, rigtig godt. I Foraaret er han kun
hjemme om Middagen. I Høsten og senere skal han have Lars Møl-
lers Datter, og muligvis trækker det op til en Kærestehistorie;
de besøger sommetider hinanden, hun ham f. Eks. Søndag Aften.
Sikkert en ordentlig Pige.
- ons 10-5 I Formiddags var jeg øster hos Jens og harvede i Havrelandet.
Jens har været syg nogle Dage, men er i Bedring.

- søn 14-5 Jeg har røgtet for Jens.
- man 15-5 I Dag skulle jeg hjælpe Jens med Gødning til Kartofflerne. Da jeg kom derhen i Morges, hvem var der saa? Lars Møllers-Datter!
- tirs 16-5 I Dag lægger Jens Kartoffler og har igen sin Kæreste (endnu maa-ske ikke, men det er dog vist begges Mening); hun ligger her i Nat, fordi hun ogsaa vil hjælpe ham i Morgen. Hun er en ordentlig og køn Pige, og vi ønsker alle, at de engang vil blive forenede.
- ons 17-5 I Eftermiddag har Maren Kirstine og jeg samlet Sten af Kløveren paa Brunsager. Det er en god Pige.
- tirs 30-5 I Formiddags var jeg hos Jens, kørte 2 Læs Tag o.s.v. Nu vil han have Stuehuset færdigt. Til Efteraaret bliver der Bryllup, tænker jeg.
- lør 10-6 Vi har været i Mosen (Stenskjær) Lars, - , jeg og Maren Kirstine. Det er virkelig en køn og begavet Pige, (hende har jeg haft megen Glæde af; jeg kommer til at længes efter hende). Jens er forlovet med hende; det tror jeg, fordi han endogsaa har ligget ved hende nogle Gange.
- fre 23-6 Jens og Lars er til Marked i Vestervig.
- søn 9-7 I Eftermiddag har vi, Maren Kirstine, Lars, Ane og jeg æltet Tørv for Jens i Starkjær. Det var rigtig rart. Gud give, at vi til næste Aar alle sammen glade og raske, kunde gøre det samme for ham og hende som lykkelige Ægtefolk. Skæbne! Vil du opfylde mit Ønske for dem.
- søn 23-7 I Formiddags har jeg hjulpet Jens at slaa i Havrelandet; det gik lystigt.
- man 7-8 Den gode Jens er syg, og jeg har flyttet for ham.
- tirs 8-8 Lars hjælper Jens at sætte en Høstak.
- ons 9-8 I Eftermiddag har Lars og jeg været ved Visbygaard med Geder for Jens. Han er syg.
- tors 10-8 flyttede jeg for Jens; han er meget syg.
- fre 11-8 samme Arbejde som i Gaar.
- lør 12-8 at Jens er syg, saa jeg har flyttet hans Kreaturer.
- søn 13-8 flyttet for den syge Broder.
- man 14-8 I Efterm. har vi hjulpet Jens at meje noget Byg paa Vasbjerg. Maren Kirstine var her. Jens, mener man, har Koldfeber. Naar han har det lidt bedre, kommer han sommetider øster.
- tirs 15-8 Jeg og Maren Kirstine har høstet samme Sted som i Gaar, ogsaa i Eftermiddag. I Aften hjalp vi den syge Jens med en Halmstak.
- lør 26-8 Vi har voldsomt travlt; snart sveder vi for os selv, snart for Jens; snart maa vi flytte baade for ham og for os selv.

32-33

34-35

husmand

Salmon Larsen

dbt 20.01.1788 i Hundborg

+ 12.03.1840 i Jannerup

g 30.03.1817 i Hundborg m

Maren Andersdatter

dbt 01.11.1788 i Hundborg

+ 08.12.1871 i Jannerup

børn:

- 8 **Ville Salmonsens** * 30.03.1818 i Jannerup
- Birthe Salmonsdaughter * 07.11.1819 i Jannerup
- Inger Salmonsdaughter * 24.10.1821 i Jannerup + 1827
- Anna Kirstine Salmonsdaughter * 30.10.1823 i Jannerup
- Mette Salmonsdaughter * 15.09.1826 i Jannerup
- Jørgen Salmonsens * 22.02.1829 i Jannerup
- Inger Salmonsdaughter * 16.09.1831 i Jannerup

Salmon Larsen var husmand i Jannerup. Jeg har ikke gjort ham til genstand for en nærmere undersøgelse. Ved børnenes dåb var ægteparrets søskende rigt repræsenteret.

Den ældste datter Birthe Salmonsdaughter blev i 1880 gift med Anders Madsen i Hundborg, + 1886. Hun døde i 1899 i Skyum. Datteren Anna Kirstine ernærede sig som væverske; hun flyttede til Vang i maj 1849; hendes videre skæbne kendes ikke. Den yngste datter Inger døde i 1851.

Maren Andersdatter sad enke i 31 år; hun døde af alderdoms svaghed i 1871 som aftægtskone hos sin søn Ville Salmonsens

Kilder:

- Kb fra Jannerup 1814-52, 1853-89
- Kb fra Hundborg 1814-39

36-37

38-39

husmand

Søren Nielsen Kiær

g 03.11.1804 i Tved m

dbt 27.09.1767 i Tved

Kirsten Pedersdatter Holst

+ 14.05.1832 i Thisted

dbt 24.10.1779 i Ræhr

+ 21.03.1864 i Thisted

børn:

Ane Elsebeth Sørensdatte	dbt 26.10.1805 i Tved
Peder Sørensen	dbt 22.03.1807 i Tved
Ane Sørensdatte	dbt 13.08.1809 i Tved
Maren Katrine Sørensdatte	dbt 03.03.1812 i Tved
Dorthe Maria Sørensdatte	* 30.10.1814 i Tved
9 Dorthe Sørensdatte	* 06.04.1816 i Tved
Niels Kiær Sørensen	* 12.08.1819 i Tved
Ingeborg Sørensdatte	* 02.10.1822 i Nors

Søren Nielsen Kiær var husmand, men synes at have haft en omtumlet tilværelse. De første 7 børn blev født i Tved sogn, hvor han må have haft et lille husmandssted. I 1820 flyttede familien til Nors, hvor den yngste datter blev født; men allerede 5 år efter trak de igen teltpælene op og slog sig ned i Hestekjærhuset i Tingstrup i Thisted sogn med de 3 yngste børn.

Fra 1812 havde ægteparret hendes gamle far Peder Holst boende som aftægtsmand, men han flyttede ikke med dem til Nors eller Tingstrup.

Søren Kiær's opvækst havde heller ikke været så let; hans mor døde, da han var knapt 2 år. Faderens 2. kone døde efter 3 års ægteskab. Da han var 7 år, fik han sin tredje "mor"; hun har nok betydet en del for ham; det var i hvert fald sine halvsøskende fra dette sidste ægteskab, som han valgte til faddere ved sine børns dåb. Kirstens eneste broder gårdmand Jens Smed var også fadder ved de fleste barnedåber.

Søren Kiær døde i Hestekjærhuset i 1832. Kirsten giftede sig ikke igen, men hvor hun opholdt sig i de følgende 30 år, ved jeg ikke. Ved folketællingen 1860 boede hun i Nørregade 263 i Thisted hos datteren Ane, der var enke, sammen med den yngste datter Ingeborg, der var ugift. De blev forsørget af Tingstrup fattigvæsen.

Kirsten døde i 1864 91 år gammel og blev begravet på fattigvæsenets regning.

Kilder:

Kb fra Tved 1781-1814, 1814-62
 Kb fra Nors 1814-
 Kb fra Thisted 1824-36, 1854-91
 Fkt. 1860 Thisted

40-41

42-43

gårdmand og sognefoged

Peder Jensen Uhrbrand

g 18.12.1812 i Villerslev m

dbt 24.09.1784 i Villerslev

Karen Lauridsdatter Toftdal

+ 23.11.1862 i Villerslev

dbt 18.10.1783 i Villerslev

+ 15.12.1833 i Villerslev

børn:

Else Marie Pedersdatter Uhrbrand

dbt 12.10.1813 i Villerslev

Christen Pedersen Uhrbrand

* 17.05.1815 i Villerslev

10 **Jens Pedersen Uhrbrand**

* 26.02.1817 i Villerslev

Johanne Pedersdatter Uhrbrand

* 31.08.1819 i Villerslev + 1820

Lauritz Pedersen Uhrbrand

* 21.08.1821 i Villerslev

Johanne Pedersdatter Uhrbrand

* 04.11.1823 i Villerslev

Peder Pedersen Uhrbrand

* 09.01.1826 i Villerslev + 1826

Lars Peter Pedersen Uhrbrand

* 14.08.1827 i Villerslev

Lægdsrullen fortæller, at Peder Jensen Uhrbrand i 1802 var 17 år, født i Villerslev, hjemmeboende og 64 tommer høj (167 cm). Fra 1806 aftjente han sin værnepligt i 1. Jydske Regiment.

Peder Uhrbrand blev gårdmand i Villerslev, da han d. 31. juli 1812 af sin mor Else Pedersdatter Bisgaard fik skøde på fødegården, som havde et hartkorn på 3 tdr 7 skp 2 fjk 1½ alb. Til gengæld skulle han yde aftægt til moderen og overtage hendes gæld på 2000 rdl samt for den resterende del af købesummen 3000 rdl stille sikkerhed og kaution med pant i gården. Købesummen blev så stor, fordi handelen blev foretaget ganske kort tid, før staten gik bankerot og rigsdaleren på grund af inflation næsten intet var værd.

I december 1812 giftede Peder Uhrbrand sig med Karen Lauritsdatter Toftdal efter at brudgommens farbroder Anders Bach og brudens far Laurits Toftdal d. 28. november havde bevidnet, at de begge havde afgivet løfte om ægteskab med fædrenes samtykke, at der intet var til hinder for ægteskabet efter de kongl. anordninger, at de ikke var af samme familie, og at de begge havde haft de naturlige kopper, dvs. var blevet vaccineret mod kopper.

At Peder Uhrbrand var en dygtig landmand, kan der ikke herske tvivl om; desuden må han have været en fremragende handelsmand, for i løbet af de næste ca. 20 år skabte han sig en ret så betydelig formue. Han var ligeledes særdeles velanskrevet i sognet, hvor han både beklædte embedet som sognefoged og lægdsmand. Børneflokken forøgedes med 1 barn ca hvertandet år, og de har sandsynligvis skullet hjælpe til med husholdning og landbrug; i 1834 var de alle hjemmeboende, og der var kun ansat 1 tjenestekarl.

Karen Lauritsdatter døde i 1833, 50 år gammel, og Peder Uhrbrand fik bevilning til at sidde i uskiftet bo, men da han allerede året efter besluttede at gifte sig igen, skulle han skifte med sine børn; han benyttede sig af sin ret til at lade afholde et samfrændeskifte, dvs. dvs. uden skifterettens indblanding. Som kurator mødte Peder Jensen Visbye fra Stagstrup, mens afdødes bror Christen Lauritsen Toftdal var formynder for de umyndige børn; desuden var der 2 vurderingsmænd.

Selve gården tillige med den indbjergede avl ansattes til 1600 rdl, mens besætning, redskaber samt ind- og udbo ansattes til 550 rdl. Herudover forelå ikke mindre end 8 forskellige panteobligationer på beløb, som Peder Uhrbrand havde tilgode hos forskellige gårdmænd i omegnen.

Boets samlede værdi blev herefter opgjort til 4368 rdl 18 sk, mens gælden alene omfattede udgifterne i forbindelse med skiftets afholdelse, nemlig 102 rdl 59 sk. Der blev til deling arvingerne imellem 4265 rdl 55 sk, hvoraf Peder Uhrbrand forlods skulle have halvdelen samt en broderlod af den anden halvdel. Han nøjedes dog med 2065 rdl og 55 sk, således at børnenes samlede lod blev på 2200 rdl, der fordeltes med 440 rdl til hver af sønnerne og 220 rdl til hver af døtrene. Børnenes arvelodder skulle udlægges i de omtalte pantepblicationer. Udover pengene lovede Peder Uhrbrand at give hver af sine sønner, når de blev 18 år, et forsvarligt nyt chatol, og skulle de blive udskrevet til krigstjeneste desuden 20 rdl sølv. Når døtrene forlod hjemmet, ville han give dem hver en forsvarlig sengs klæder og en ny dragkiste, og blev de gift, ville han holde et anstændigt bryllupsgilde og give dem hver en rok, et par karter og en stol, samt sengeklæder til deling.

I dette samfrændeskifte kaldes slægtsgården Kærvboegaarden; jeg har ikke set det andre steder.

Peder Uhrbrand giftede sig igen d. 30. oktober 1835 med Karen Pedersdatter Hove, der var datter af gårdmand Peder Christensen Hove og dennes 2. hustru Ane Cathrine Poulsdatter af Vibbestoft i Villerslev sogn.

Kort efter købte Peder Uhrbrand et mindre jordareal af hartkorn 1 fjk 1 1/4 alb, og i 1846 udvidede han atter gårdens jordtilliggende. Denne handel blev foretaget med gårdmand Peder Christensen af Villerslev, der var ejer af gården matr. nr. 11, som han kort forinden havde fået tilladelse til at udstykke. Han solgte gårdens hovedparcel matr. nr. 11a til Peder Uhrbrands søn Jens for 1000 rdl, mens den noget mindre parcel matr. nr. 11b med et hartkorn på 7 skp 2 fjk 1/2 alb blev købt af Peder Uhrbrand. Matr. 11d, der havde samme størrelse som 11b, beholdt Peder Christensen selv, mens 11c på et senere tidspunkt ses at have været ejet af Peder Uhrbrands yngste søn Lars Peder.

I disse år blev gårdens stuehus udvidet og istandsat, hvorfor der i 1852 blev foretaget en ny taksation over gårdens bygninger. Stuehuset, der lå mod nord, bestod nu af 24 fag, 8 alen bredt, og med loft over de 17 fag. Bygningen var opført af fyrreover- og undertømmer og dels med murede og dels med klinede vægge; den blev nu takseret op fra 320 rdl til 500 rdl. Bygningen mod syd på 25 fag, 11 alen bred, var indrettet til lo og stald og var opført af fyrreover- og undertømmer med klinede vægge og stråtag; den blev takseret op fra 240 til 300 rdl.

Bygningen mod øst blev takseret ned fra 80 til 70 rdl, mens den vestre bygning, som var indrettet til vognhus og fåresti, og som bestod af 9 fag, 8 alen bredt, nu takseredes til 130 rdl.

Hertil kom endnu en bygning, som antagelig var beliggende på den tilkøbte parcel matr. nr. 11b, og som bestod af et 25 fags stuehus, 10 alen bredt, med loft over de 13 fag; det var opført af fyrreovertømmer og grundmuret med stråtag, og foruden beboelse indeholdt huset tørveplads, stald og lade; denne bygning takseredes til 600 rdl.

Få måneder efter takseringen blev Peder Uhrbrand erklæret for sindssvag og umyndiggjort. Hans hustru indsendte d. 25. oktober 1852 et andragende til Herredsfogeden for Hassing-Refs herreder justitsråd Claudi:

"Da min Mand Gaardmand Peder Jensen Uhrbrand i den Grad er sindssvag, at han ei er i Stand til at styre sine Anliggender, og han desuagtet under denne Tilstand viser megen Tilbøjelighed til at drive Handel, saa det er at befrygte, at han kan herved forvolde vor fælles Ejendoms Ødelæggelse og Ruin, saa tager jeg herved den underdaanigste Frihed at bede at Amtet gunstigst vil le snarest muligt afgive dets Resolution for, at han erklæres umyndig samt at Gaardmand Christen Jensen Svalgaard i Willerslev som dertil findes villig, maatte beskikkes ham til Værge." Ansøgningen var vedlagt to attester. Den ene var underskrevet af skolelærer A. Jensen og sogneforstander Niels Søndergaard, den anden af sognepræst pastor von Hauen til bevis for sandheden af det anførte.

Allerede en uge senere var ansøgningen bevilget af amtmand Rosenkrantz i Thisted amt. Slægtsgården blev herefter overtaget af sønnen Laurits Uhrbrand ved skøde af 26. juni 1853 for 2500 rigsbankdaler; den havde nu et hartkorn på 3 tdr 7 skp 3 fjk 2 3/4 alb. Fra handelen var undtaget Søsiftet, som køberen skulle bekoste fraskilt; det er muligvis den tilkøbte parcel matr. nr. 11b, og har det i taksationsforretningen andet nævnte stuehus været beliggende på denne parcel, er det sandsynligt, at Peder Uhrbrand og hans hustru i forbindelse med afståelsen af gården er flyttet derover.

Under alle omstændigheder ses samtlige sønner og svigersønner på nær den yngste søn Lars Peter, d. 26. juni 1853 til faderen og stedmoderen at have udstedt en erklæring om, at de havde modtaget al den arv, udgørende 2500 rdr, som de kunne tilkomme efter deres tidligere afdøde moder og deres endnu levende far. Når den yngste søn Lars Peter ikke var medunderskriver på dette afkald, må det hænge sammen med, at han først på et senere tidspunkt modtog sin arv.

Peder Jensen Uhrbrand døde d. 23. november 1862, 78 år gammel. Det begyndte så godt for ham, men hans sidste 20 leveår var en lang deroute. Det har været nævnt, at han vist nok deltog i Napoleonskrigene, men jeg har ikke kunnet finde belæg for påstanden. Det er dog muligt, at hans oplevelser fra de år har formørket hans sind.

Hans anden hustru Karen Pedersdatter Hove døde d. 14. april 1869. D. 10. august 1869 ses skifteretten derpå at have udstedt en attest som adkomst for den yngste søn Lars Peter på ejendommen matr. nr. 11b, som han er blevet ejer af ved hendes død, hvilket forklarer, hvorfor han ikke tidligere havde fået udbetalt sin arv.

Af Peder Uhrbrands og Karen Toftdals børn blev Else Marie (+ 13.06.1890) g. 10.11.1847 m gårdmand Lars Christensen Toftdal (+ nov. 1885). Christen Uhrbrand (+ 09.09.1865) g 20.11.1846 m Petra Petersen (+15.05.1867); han var skolelærer i Nysted på Lolland. Jens (+ 13.06.1886) g 20.12.1850 m Maren Kirstine Larsdatter (+29.10.1905). Johanne (+17.08.1903) g 30.05.1845 m Jens Andersen Ramsgaard i Hørsted (+24.09.1879). Lars Peter (+1905) g 04.06.1858 m Kirstine Jensen (+31.07.1891).

Laurits Uhrbrand (+03.01.1891) g 21.04.1854 m Johanne Visby (+31.07.1891)

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814, 1814-37, 1855-74
Nordisk slægtsforskning, Skals: slægten Uhrbrand fra Villerslev sogn
Lars Peter Uhrbrands dagbøger
Hassing-Refs hrds. skøde- og panteprotokol 1846-54
Hassing-Refs hrds. skifteprotokol 1832-38

Peder Uhrbrands yngste søn Lars Peter skrev dagbog, ikke hver dag, men jævnt hen gennem årene. Vi har fotokopier af nogle af dem: 1847-50, 1856-58 og 1868-99, i oversættelse, idet han skrev store dele på engelsk og tysk, for at andre ikke skulle kunne læse dem. Sprogene havde han lært sig ved selvstudium. Han stod som regel ude i stalden og skrev, fordi hans far ikke kunne lide, at han gjorde det om aftenen inde i stuen. Han var på session i 1850, men blev kasseret for døvhed; han var 65 tommer høj = ca 169 cm.

Lars Peter var en usædvanlig godt begavet og kundskabsrig mand, som meget gerne ville have været lærer ligesom den ældre broder Christen, men hans tiltagende tunghørighed forhindrede ham i at få dette ønske opfyldt. Han spillede violin og fløjte, komponerede små melodier, især danse, digtede og tegnede lidt, alt imens han passede sin fars gård.

I dagbogen fra 1847 og frem beretter han om faderens tiltagende åndelige svækkelse og tungsind, som resulterede i umyndiggørelsen. Det var ham en dyb skuffelse, at det ikke blev ham, der fik lov til at overtage fødegården, men han var jo den yngste søn og som sådan udset til at hjælpe forældrene på deres nye sted.

44-45

46-47

møller

Lars Andersen Møller

dbt 23.09.1787 i Hørdum

+ 12.06.1857 i Hørdum

g 29.03.1820 i Hørdum m

Karen Jensdatter

dbt 20.02.1791 i Hørdum

+ 13.04.1876 i Hørdum

børn:

Maren Larsdatter

* 01.12.1820 i Hørdum

Jens Larsen

* 05.12.1822 i Hørdum

// **Maren Kirstine Larsdatter**

* 02.02.1826 i Hørdum

Anders Larsen

* 03.07.1829 i Hørdum + 1829

dødfødt tvilling

+ 1829

Johanne Larsdatter

* 29.09.1831 i Hørdum

Lars Andersen var møller i Vester Hørdum og overtog formentlig møllen efter sin far, som gik på aftægt hos ham. Lars overlod senere møllen til sønnen Jens Larsen og døde i 1857 som aftægtsmand hos ham.

Lars Andersens hustru Karen Jensdatter døde derimod i Grurup i 1876, men blev begravet i Hørdum. Desværre meddeler kirkebogen ikke, hvem hun boede hos.

Forloverne ved vielsen i 1820 var brudgommens far Anders Møller og brudens stedfar Niels Olesen.

Tvillingerne, der blev født i 1829, blev formedelst svaghead døbt af Jor-demoderen Sara Caroline Jensen, selvfølgelig kun den dreng, der levede 36 timer efter fødselen.

Af børnene blev Maren Larsdatter g m gårdmand Just Andersen af Bedsted, Johanne Larsdatter g m gårdmand Christen Andersen af Hørsted og Jens Larsen g m Karen Michelsen.

kilder:

Kb fra Hørdum 1814-37, 1838-60, 1861-81

22
23

64-65

66-67

husmand

Laurs Salmonsens

g 12.10.1787 i Vester Vandet m

dbt 08.09.1762 i Jannerup

Birgithe Christensdtr. Brandi

+ 24.03.1842 i Hundborg

* 29.04.1763 i Vester Vandet

+ 10.10.1823 i Hundborg

børn:

- 16 **Salmon Larsen** dbt 20.01.1788 i Hundborg
- Kresten Larsen dbt 05.12.1789 i Hundborg
- Jørgen Larsen * 27.03.1793 i Hundborg
- Christian Larsen * 14.05.1796 i Hundborg
- Karen Larsdatter * 29.12.1798 i Hundborg
- Maren Larsdatter * 22.03.1802 i Hundborg

Laurs Salmonsens var husmand på Raastrup mark i Hundborg sogn. Han var først fæstebonde, men ved Raastrup hovedgårds udparcellering i 1795 i forbindelse med Landboreformerne købte han sin gård, der havde nr. 18. Jordstykkerne hed Brede Knold og Vestre Brunsbierres Fald og var på 4 skp. Ved en taxationsforretning d. 25. august 1797 blev hans hus vurderet til 390 rdl. Han har næppe kunnet forsørge sin familie på sine 4 skæpper og har formentlig fortsat med at arbejde som daglejer, hvor der var forefaldende arbejde.

Laurs blev gift i Vester Vandet kirke i 1787 med Birgithe Brandi fra Klitmøller uden foregående trolovelse efter kongelig allernådigste bevilning. Som forlovere stod Jens Broe og brudens velstående far skipper og skudehandler Christen Brandi. Hvad mon han har sagt, da hun måtte gifte sig med en temmelig fattig fæstebonde? Det første barn kom 3 måneder efter brylluppet. Han må have givet sit samtykke for at datteren ikke skulle lide den tort at komme hjem med en uægte unge. Ægteparret fik 6 børn. Den ældste Salmon blev husmand i Jannerup. Den næstældste Kresten blev møller i Vester mølle i Klitmøller, hvor han døde i 1870; efter moderen tog han navnet Brandi; han var gift med Johanne Marie Andersdatter, * 1791 i Thisted og død 1846 i Klitmøller.

Birgithe Brandi blev sindssyg; inde i byerne havde man dårekister til opbevaring af de syge, men på landet måtte man selv tage vare på de mennesker, der blev forstyrrede i hovedet. I kirkebogen fra Hundborg-Jannerup sogne er noteret, at Birgithe det sidste år før sin død var berøvet forstandens brug og var blevet bevogtet skiftevis af begge byers beboere.

Laurs døde 20 år senere som aftægtsmand, 80 år gl.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet 1732-92

Kb fra Hundborg-Jannerup 1787-1802

Kb fra Hundborg 1814-39, 1840-55

Historiske meddelelser fra Thisted amt 1963 side 277

Brandtaxationsforretninger for Thisted amts landdistrikt 1795-98

68-69

70-71

fæstebonde

Anders Pedersen Smed

g 27.07.1782 i Hundborg m

dbt 11.01.1761 i Hundborg

Kirsten Jensdatter

+ 17.07.1839 i Hundborg

dbt 12.11.1758 i Hundborg

+ 30.08.1835 i Hundborg

børn:

Kirsten Andersdatter	dbt 24.11.1782 i Hundborg	
Jens Andersen	* 1784 i Hundborg	+ 1785
Peder Andersen	dbt 09.03.1785 i Hundborg	+ 1785
17 Maren Andersdatter	dbt 01.11.1788 i Hundborg	
Ane Andersdatter	* 09.08.1791 i Hundborg	
Dorthe Marie Andersdtr.	* 29.01.1795 i Hundborg	
Jens Andersen	* 27.11.1797 i Hundborg	
Karen Andersdatter	* 05.07.1802 i Hundborg	
dødfødt		+ 1805

Anders Pedersen Smed var fæstegårdmand under Ulstrup gods i Hundborg sogn, indtil godset blev udparcelleret i 1807. Han fik fæstebrev på gården d. 20. april 1785, efter at den tidligere fæster Christen Christensen Har-kiær havde frasagt den formedelst armod. Anders var ikke smed; navnet fulgte med fra faderens erhverv. Anders fik tilbudt fæstegården, fordi han havde "staaet som Land Soldat ved det Siællandske nu fyhnske Infanterie Regiments 7de Afdeeling No. 1" for Ulstrup gods.

Gården i Hundborg var ansat under nr. 8 for hartkorn 2 tdr 4 skp 2 alb med bygninger og besætning tillige med noget øde jord af hartkorn 6 skp 1 fjk ½ alb, ialt 3 tdr 2 skp 1 fjk 2½ alb hartkorn. Alt dette måtte han nyde og bruge sin livs tid, hvis han betalte de kongelige skatter til tiden, og hvert års Martini dag betalte sin landgilde med 2 tdr byg og arbejde på Ulstrup med 1 hest i alle påkommende tilfælde tillige med de andre fæstebønder; desuden skulle han betale 2 rdl årligt for den øde jord. Gårdens huse var ret brøstfældige, så han fik udleveret træ og tagmateriale af godsejeren til istandsættelse samt 1½ td rug og 2 tdr byg til sommerføde til dyr og mennesker.

I 1807 købte Anders gården til selveje, men tiden før og især efter statsbankerotten i 1814 var særdeles vanskelig for landbruget, og Anders Smed og hans kone hutlede sig igennem, indtil fattigvæsenet måtte tage sig af dem som almisselemmer. Ved Kirstens død i 1835 noteres det i Hillerslev-Hundborg herreds dødsanmeldelsesprotokol: Fattigvæsenets Fordring kan ikke dækkes.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86, 1787-1802, 1803-13

Kb fra Hundborg 1814-39

Fæsteprotokol fra Ulstrup gods 1720-1800

72-73

74-75

fæstebonde

Niels Nielsen Kiær

g 30.10.1761 i Tved m

dbt 26.09.1734 i Sjørring

Anne Sørensdatter

bgr 16.09.1811 i Tved

dbt 21.03.1734 i Tved

+ 08.08.1769 i Tved

børn:

Karen Nielsdatter dbt 22.08.1762 i Tved

Niels Nielsen dbt 04.03.1764 i Tved

Ingeborg Marie Nielsdtr. dbt 12.01.1766 i Tved

18 **Søren Nielsen Kiær** dbt 27.09.1767 i Tved

dødfødt 1769

Da Niels Nielsen indfandt sig hos godsejeren på Raastrup, medbragte han et pas fra sin husbond Knud Christensen i Vang, der tillod ham at søge en fæstegård under et andet gods. Fæsteren enkemand Peder Andersen Kiær i Sønderby i Tved sogn ville formedelst alderdom og svaghed godvilligt afstå sin fæstegård, hvis Niels Nielsen giftede sig med hans ældste steddatter Anne og gav ham selv et fornødent og sømmeligt ophold på gården, så længe han levede. Desuden skulle de omgås hinanden på en føjelig og skikkelig måde uden nogen slags fortrædeligheder, men skulle Peder Andersen få nogen påviselig årsag til at begive sig et andet sted hen, skulle den nye fæster årligt give ham 2 tdr rug og 2 tdr byg.

Stedet var ikke stort; det stod i hartkorn til 1 td 5 skp 3 fjk 1½ alb. I landgilde skulle Niels Nielsen årligt betale 1 rdl 3 mk, så længe Peder Andersen levede og efter hans død 3 rdl 3 mk samt de årlige skatter. Desuden skulle han betale til en soldats anskaffelse dvs. til mundering, hest, ophold m.v. Niels Nielsen underskrev sit fæstebrev d. 20. juli 1761 og giftede sig med Anne i oktober samme år.

Det kom åbenbart ikke til nogle svære fortrædeligheder mellem Niels og den gamle aftægtsmand, som døde i Kiærgården i maj 1769. Hans 3 brødre kom for at dele arven mellem sig, da Peder Andersen ikke havde livsarvinger. Der var nu ikke noget at arve, da han kun efterlod sig sine klæder; de skulle egentlig have været solgt for at dække begravelsen, som Niels Nielsen havde bekostet. Men han overlod alligevel klæderne til brødrene, som på det kærligste takkede ham derfor og ligeledes for den gode og kærlige pleje ægtefællerne havde givet deres broder.

3 måneder senere døde Anne Sørensdatter efter at have bragt et dødfødt barn til verden, og Niels Kiær som han nu kaldes, stod alene med 4 små børn. Det var tidens svøbe, at så mange unge kvinder døde i barselsseng. Der blev holdt skifte efter Anne d. 23. oktober 1769.

Huset havde 2 stuer og 1 sengekammer. I dagligstuen stod der sengesteder langs de 3 vægge forsynet med hver en olmerdugs- eller vadmelseoverdyne og 2 hovedpuder. Langs den 4 væg stod det lange fyrrebord omgivet af 1 lang og 2 mindre bænke og 2 egetræsstole. Til opvarmning var der en jernbilæggerkakkellovn. Desuden blev noteret pottes og pande, sorte lergryder, træ- og lerkar,

drikkekrus, hornskeer og tallerkener, 2 brødknive og 1 dug, men hvor i stuen alle disse genstande var anbragt, siger skiftet intet om. 2 tinlysestager og 1 glaslygte var stuens belysning.

I sengekammeret var der et fast sengested med 1 rød- og blåstribet olmerdugsdyne, 2 hovedpuder og 1 sortstribet underdyne. I vesterstuen var der ligeledes 1 sengested med dyne og puder foruden 1 langt fyrrebord. Her var også anbragt 1 kiste med Anne Sørensdatters tøj:

8 skørter i uld og bomuld med stærke farver som grøn, rød, rød/blå, blå og sort; dertil 9 trøjer i samme farver og stof samt 1 grønt og 1 stribet livstykke. En sort ulden kiol, 1 sort fløjelsshue, 1 fløjelspandepude, 6 stk hør-lærredslin med kniplinger og sko med sølvspænder; Anne var fornemt klædt, når hun gik i kirke med psalmebog i hånd eller til fest. Men dagligdagene var der jo flest af, hvilket 6 brogede forklæder og 2 par uldne strømper vidner om, ligesom rok og mangelfjel.

I frammerset, som var bryggers og køkkenrum med åbent ildsted, var også indgangen til huset; her stod gruekedlen i kobber, diverse bryggerkar og skæpper, en jerntrefod til at sætte over ilden, som gryderne kunne stå på; på væggen hang 1 par lyngleer og flere tørvespader; i hjørnet stod 1 hjulbør. I ølkælderen var anbragt 3 egeøltønder og nogle flasker og glas.

Desuden var der et rum, der kaldtes malkammeret, hvor der fandtes kværn, selder, solde, løber, tønder, 1 kærne med stav og flødbøtte og 1 stige til loftet, hvor der ikke var mere korn, end der skulle bruges til husholdningen.

Går vi ud i vognhuset og ladehuset var der, hvad der skulle være i en fæstegård af vogne, plove, harver og redskaber til arbejdet med jorden og dens afgrøder og til reparationer af huset. Besætningen bestod af 4 heste og 1 føl, 5 køer og 2 kalve, 10 får, 2 lam og 1 galt.

Endelig nåede taxator til gårdens brøstfældighed, og det så ikke godt ud; han beregnede, at der skulle bruges 108 rdl 12 sk til reparationer af de 3 huse: bjælker, stolper, rimmer og tag. Niels Nielsen fik besked om, at han med det første skulle sørge for at opbygge gården til forsvarlig stand, især ladehusets ene ende var ved at falde sammen.

Udgifterne var større end indtægterne, så der blev intet at arve, og Niels Kiær fik igen overladt fæstegården mod at sørge for de små børn med klæder, føde og en christelig optugtelse og lærdom.

Niels Kiær giftede sig igen d. 26. juni 1770 med Maren Andersdatter Klitte, som døde d. 9. oktober 1773, 26 år gl. De fik 2 døtre: Anna i 1771, + 1773, og endnu en Anna i 1773, som nok kom til at koste moderen livet.

Niels Kiær giftede sig 3. gang d. 7. oktober 1774 i Torsted med Dorthé Christensdatter. De fik børnene Anne Marie i 1775, + 1775; Christen i 1777; Anne Marie i 1779; Christian i 1783, + 1785, og Christian i 1786, + 1787

Kilder:

Kb fra Tved 1759-81, 1781-1814

Kb fra Torsted 1770-1814

Fæsteprot. fra Raastrup G 79 sag nr. 165

Skifteprot. fra Raastrup 1720-80

78-79

smed

Peder Jensen Holst

g 02.06.1778 i Ræhr m

* 1745

Anne Jackobsdatter

+ 23.01.1829 i Tved

dbt 16.09.1742 i Ræhr

bgr 26.04.1812 i Tved

børn:

19 **Kirsten Pedersdatter Holst**
Jens Pedersen Holst

dbt 24.10.1779 i Ræhr
dbt 22.07.1781 i Ræhr

Peder Jensen Holst var smed i Ræhr. Hans fødsel og forældre har det ikke været muligt for mig at finde.

Han blev gift 1. gang d. 2. juli 1777 med Kirsten Nielsdatter, der blev begravet d. 16. oktober samme år med sit dødfødte barn.

Året efter blev han gift med Anne Jackobsdatter, der skænkede ham 2 levedygtige børn. Jens blev senere gårdmand i Nors, men kaldtes kun Jens Smed efter faderens erhverv.

Efter Annes død i 1812 gik Peder Smed på aftægt i Sønderby i Tved sogn hos datteren og svigersønnen, hvis tjenestepige Kirsten Maria Christensdatter han gjorde gravid. Barnet blev døbt Ane Kirstine d. 13. februar 1813 og Peder Smed udlagt som barnefader. Den lille pige blev kun ½ år.

Peder Smed døde som indsidder og almisselem i 1829, 84 år gammel.

Kilder:

Kb fra Ræhr 1709-93
Kb fra Tved 1781-1814, 1814-62

fæstebonde, senere selvejer

Jens Pedersen Uhrbrand

* 1727 i Villerslev
bgr 27.12.1796 i Villerslev

g 1779-80 m

Else Pedersdatter Bisgaard

* 1751 i Hurup
+ 19.04.1816 i Villerslev

børn:

dødfødt

1781

Zophie Jensdatter Uhrbrand dbt 18.08.1782 i Villerslev

20 Peder Jensen Uhrbrand dbt 24.09.1784 i Villerslev

Maren Jensdatter Uhrbrand dbt 20.08.1786 i Villerslev + 1787

Jens Pedersen Uhrbrand var fæstegårdmand under Tandrup gods. Han fik fæstebrev på halvdelen af sin fødegård i Villerslev sogn d. 6. april 1752 med løfte om at kunne overtage hele gården, når hans far døde, mod at betale til indfæstning 4 rdl. Hele gården var ansat for hartkorn 2 tdr 6 skp 2 fjk 2 alb under nr. 13; i skyld og landgilde skulle han årligt betale 6 rdl.

Jens Uhrbrand giftede sig d. 3. april 1759 med Sophia Pedersdatter Kirk i Villerslev. 2 år efter d. 27. april 1761 købte han sin fødegård til selveje for 150 rdl. af Poul von Klingenberg til Tandrup.

Ægteparret fik børnene Peder i 1760; Mette i 1761, + 1761; Mette i 1762,+; Laust i 1763; Johanna i 1765, +; Johanna i 1767; Kirsten i 1769; Elisabeth i 1771 og Mette i 1774.

I oktober 1777 udvidede Jens Uhrbrand gårdens jordtilliggende ved af broderen Christen at købe et areal på Villerslev mark med et hartkorn 1 td 4 fjk 2 1/3 alb, således at det samlede jordtilliggende nu androg 3 tdr 7 skp 2 fjk 1 1/3 alb. Gården er opført under nr 10 af Villerslev i hartkornsspecifikationen af 1788.

Sophia Pedersdatter døde d. 4 marts 1780, 47 år gl, og der blev holdt skifte efter hende 6 dage senere for at dele boet mellem enkemanden og deres fælles børn: Peder 20 år, Laurits 16 år, Johanna, Kirsten, Elisabeth og Mette. Som formynder for de umyndige børn mødte deres morbroder Christen Pedersen Kirk af Hurup. Selve gården vurderedes til 118 rdl 3 m 4 sk, mens indbo, besætning og redskaber sattes til 152 rdl 8 sk. Besætningen bestod af 4 heste, vurderet til fra 4 til 16 rdl pr stk, 4 køer, 2 stude, 2 unghoveder, 3 åringskalve, 8 får med lam, 4 væddere og 2 svin. Boets gæld androg imidlertid 213 rdl 8 sk, hvoriblandt 150 rdl ifølge en panteobligation til Christen Pedersen Helligsøe samt forskellig løs gæld der på egnen på 30 rdl. Der blev derefter til deling arvingerne imellem 57 rdl 3 m 4 sk, hvoraf enkemanden fik halvdel, mens den anden halvdel fordeltes med 7 rdl 1 m 6½ sk til hver søn og 3 rdl 3 m 11 1/4 sk til hver datter, eller ialt 28 rdl 5 m 10 sk, for hvilket beløb Jens Uhrbrand d. 2. juni 1780 udstedte en panteobligation til Overformynderiet mod 1. prioritets panteret i gården i Villerslev. Arvemidlerne skulle herefter blive stående i boet, til børnene nåede deres myndighedsalder.

Efter Jens Uhrbrands død blev der d. 19. december 1796 afholdt skifte i boet mellem hans anden hustru og børnene af to ægteskaber. Fra 1. ægteskab Peder

36 år, opholdende sig hjemme, Laurits 33 år, i tjeneste på Vestergaard i Nors, Kirsten, g m Søren Tølbøll i Skyum, Johanne 29 år, i tjeneste hos Christen Vangsgård i Villerslev, Elisabeth 25 år, i tjeneste hos Peder Helligsøe i Skyum, og Mette 22 år, opholdende sig hjemme; og af 2. ægteskab Peder 12 år og Sophia 14 år gl.

Jens Uhrbrand havde giftet sig 2. gang 1779-80 med Else Pedersdatter fra Refs Bisgaard i Hurup, hvor Kb mangler fra det tidsrum.

Som lavværge for enken mødte hendes bror selvejer Jens Pedersen fra Refs i Hurup sogn, mens Peder Christensen fra Hurup var formynder for de umyndige børn og selvejer Anders Back fra Villerslev tilsynsværge for samme børn.

På skiftet blev samtlige boets effekter registreret og vurderet, og fra registreringen kan nævnes: I dagligstuen: 1 langt fyrretræsbord med fod og 2 skuffer, 1 skammel, 1 jernbilæggekakkelovn, 1 24-timers viseværk (stueur), 3 træstole, 1 stolehynde, 1 jernfyrfad, 1 salmebog og nogle andre gudelige bøger, 10 hornskeer, 6 røde stenfade, 2 stenkrus med tinlåg, 1 lygte, 1 gammelt jernbundet skrin og 2 alkovesengesteder med tilhørende sengetøj bestående af olmerdugsoverdyner, bolsterunderdyner, hovedpuder og blågarnslagner.

I østerstuen: 1 sengested med tilhørende sengetøj, 1 bord på fod med skuffe under samt 1 fyrretræsskab, som bl.a. indeholdt afdødes gangklæder bestående af 1 blå vadmelskiol, 1 blå vadmelsstrøje med metalknapper, 1 blå brystdug med metalknapper, 1 skindnatrøje med metalknapper, 1 strikket natrøje med metalknapper, 2 par gule skindbukser, 1 hvid natrøje, 1 sort hat, 1 grønt hatteslag, 1 par huer, 1 par blå vanter, 3 hørgarnsskjorter, 2 par blå strømper, og 1 par træsko.

I ølkammeret: 2 øltønder, 1 øltragt, 1 teje, 1 mangelbræt og 1 ølkrukke. I køkkenet: 1 fyrretræsbord på fod, 2 trug, 2 spande med åg, 2 stripper, 4 gryder, 1 sort krus, 4 sættekar, 4 bøtter, 1 jernpande, 1 rist, 1 ildklemme og 1 messinglysestage. I bryggerset: 1 gruekedel i kobber på 3/4 td. rum, 2 store og 2 mindre kar og noget ovntømmer. I mælkekammeret: 1 degnekar, 7 løbe, 4 selde, 1 par bygværne, 5 hampesække og 1 garnvinde. På loftet: 2 grynkuuber, 2 spinderokke, 2 høleer med drag, 2 maltløbe og 1 skind til en sadel.

Af redskaber i gården nævnes bl.a. 1 beslagen vogn, 1 gammel arbejdsvogn med tilbehør, 2 harver, 1 trillebør, 1 lang stige, 1 agestol, 1 plov med 2 sæt jern, 1 slibesten med jernaksel, 1 plejl, 4 river, 4 jerngrebe, 2 skovle, 2 spader, 1 skærekiste med kniv, 2 forke, 1 gammel sav og 1 sæt drættetøj, mens gårdens besætning bestod af 4 heste, 1 føl, 2 stud-ungnød, 2 kvier, 3 ikælvede køer, 6 får, 4 væddere og 2 galte.

Besætning, redskaber og indbo vurderedes til 269 rdl 11 sk, mens selve gården med tilhørende jorde sattes til 400 rdl. Herimod var imidlertid en række gældsposter, hvoriblandt kan anføres afdødes panteobligation af 3. juni 1793 til Christen Jacobsen i Villerslev på 206 rdl, de 3 yngste døtre fra 1. ægteskab deres tilgodehavender i arv efter deres mor på ca 10 rdl, den ældste søns tilgodehavende på 60 rdl i løn for de år, hvor han havde tjent hos faderen, den yngste søn Laurits' tilgodehavende i løn på 14 rdl, tjenestekarlen Christen Backs tilgodehavende i løn på 5 rdl, og endvidere amtsstueskatter, folkeskatter og kornskatter på 5 rdl. Herudover krævede Niels Bollesen i Hørdum 30 rdl, Jens Korsgaard i Ullerup ifølge regning 30 rdl, Bertel Jensen i Villerslev 14 rdl, Peder Knarckhøjs enke samt en farverenke i Thisted hver 4 rdl, og endelig afdødes begravelse på 14 rdl samt udgifterne ved skiftets afholdelse på 19 rdl.

Gældsposterne androg herefter 489 rdl 1 mk 13 3/4 sk, således at der efter fradrag i aktiverne blev et beløb på 179 rdl 4 mk 13 1/4 sk til deling mellem enken, de 3 yngste døtre af 1. ægteskab og de 2 børn af 2. ægteskab, idet der fra de 3 ældste børn af 1. ægteskab forelå arveafkald, hvoraf fremgik, at de havde modtaget deres arv, mens faderen levede. Boets overskud blev derpå fordelt således, at de 3 døtre af 1. ægteskab og datteren af 2. ægteskab hver fik tillagt 16 rdl 2 mk 4 3/4 sk, mens sønnen af 2. ægteskab Peder fik tillagt 32 rdl 4 mk 9½ sk, mens resten var enkens boeslod.

Else Pedersdatter Bisgaard fortsatte driften af gården og indgik derpå d. 13. juli 1797 i Villerslev kirke ægteskab med sin tjenestekarl Christen Christensen Back, der d. 14. juli 1798 på sin hustrus vegne udstedte en kvittering til herredsfoged Høyer for de ham udbetalte 25 rdl, som hans hustru havde arvet efter sin afdøde bror Christen Pedersen Bisgaard i Hurup, der var død barnløs.

D. 31. juli 1812 døde Christen Back, og samme dag afhændede Else Pedersdatter gården i Villerslev for 5000 rdl til sin søn Peder, hos hvem hun var på aftægt til sin død i 1816.

Der blev afholdt skifte efter Else d. 13. december 1816. Tilstede var foruden skifteforvalteren hendes søn gårdmand Peder Jensen Uhrbrand og hendes datter Sophia Jensdatter, i tjeneste i Villerslev. Hun var nu 34 år, men da hun stadig var ugift, ønskede hun sig degnen Vestergaard i Hørdum til værge. Sophia fik afdødes tøj og sengeklæder på nær en rødtavlet dyne, som Peder gerne ville beholde. Intet af det blev vurderet, da det allerede var taget i brug.

Derimod anmeldte Peder, at han stadig skyldte sin mor 1406 rdl 1 mk 8 sk, som blev boets indtægt, der skulle deles mellem arvingerne. Men inden dette skete, erklærede Peder, at han, i betragtning af den tålelige pris han havde fået fødegården for, af sin arvepart ville give sin søster 300 rdl sølv værdi, der skulle stå som 1. prioritet i gården, således at hun hvert år kunne hæve renterne hos ham; desuden ville han gøre hendes bryllup, hvis det kom dertil. Skiftet sluttede til alles tilfredshed.

kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814, 1814-37
Nordisk slægtsforskning, Skals: Slægten Uhrbrand fra Villerslev
Tandrup gods, fæsteprotokol 1719-
Skifteprot. fra Hassing-Refs herred 1795-1804, 1816
Hassing-Refs herreds skøde- og panteprot. 1807-15

84-86

86-87

selvejergårdmand

Lauritz Christensen Toftdal

g 13.10.1781 i Villerslev m

* 1749 i Villerslev

Johanne Jensdatter Houe

+ 03.08.1826 i Villerslev

dbt 21.10.1758 i Villerslev

+ 30.09.1824 i Villerslev

børn:

Anne Kierstine Lauritzdatter Toftdal

dbt 13.08.1782 i Villerslev

2/ **Karen Lauritzdatter Toftdal**

dbt 18.10.1783 i Villerslev

Chresten Lauritzen Toftdal

dbt 16.09.1785 i Villerslev

Jens Lauritzen Toftdal

dbt 09.07.1787 i Villerslev

Peder Lauritzen Toftdal

dbt 13.07.1789 i Villerslev

Nicolaj Lauritzen Toftdal

dbt 05.12.1791 i Villerslev

Johanne Maria Lauritzdatter Toftdal

dbt 09.12.1793 i Villerslev + 1793

dødfødt pige

1795

Anders Lauritzen Toftdal

dbt 06.10.1796 i Villerslev

Johanne Lauritzdatter Toftdal

dbt 09.03.1800 i Villerslev

Laurits Christensen Toftdal var født og opvokset i Villerslev sogn på gården Toftdal, som han overtog efter sin far ved dennes død i 1776. Gården havde været ejet af Laurits Toftdals fætter Niels Jespersen, og ved dennes død i 1765 var den testamentarisk overgået til hans farbrors børn Jesper Jensen Møller og Maren Jensdatter. Da Jesper Møller døde i 1786, solgte hans enke Cecilie Kirstine Møller (enkemadam Møller) gården til Laurits Toftdal.

Allerede året efter d. 12. februar 1787 solgte han imidlertid gården, der stod til hartkorn 2 tdr 6 skp 3 fjk, til sin broder Anders Toftdal, der var købmandskarl i Nykøbing på Mors formedelst 200 rdl., men Laurits flyttede ikke.

Ved folketællingen 1787 anførtes Laurits og hans kone med 3 børn, Laurits' mor Maren Laustdatter, der var 60 år, samt en tjenestekarl, en tjene-stepige og en tjenestedreng som boende på gården.

I Thisted amtsstues hartkornsspecifikation fra 1788 har Toftdal matrikelnummer 18; den havde nu et hartkorn på 4 tdr 3 skp 2 fjk $2\frac{1}{2}$ alb og var beboet af Laurits Toftdal, men ejet af Anders Toftdal.

Ifølge skøde af 19. juni 1798 købte Laurits gården tilbage til selveje. Hvad der ligger bag alle disse transaktioner, har jeg ikke fundet.

Laurits solgte Toftdal til sønnen Chresten for 666 rdr 4 m ifølge skøde af 18. april 1814; gården havde nu et hartkorn på 3 tdr 7 skp 2 fjk $2\frac{1}{2}$ alb. Samtidig med overdragelsen af gården gik Laurits og hans kone på aftægt hos sønnen, hvor de døde i hhv. 1824 og 1826.

Toftdal var endnu i 1977 i slægtens eje.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814, 1814-37

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

90-91

møller

Anders Obekiær Larsen

g 24.11.1786 i Vestervig m

* 1751

Maren Pedersdatter

+ 15.02.1831 i Hørdum

dbt 28.05.1752 i Vestervig

+ 11.05.1838 i Hørdum

børn:

<i>22</i> Lars Andersen	dbt 23.09.1787 i Hørdum
Karen Andersdatter	dbt 13.06.1790 i Hørdum
Peder Andersen	dbt 27.10.1793 i Hørdum

Anders Obekiær Larsen var møller i Vester Hørdums veje mølle. Hans fødsel har jeg søgt overalt. Det er en kendt sag, at møllere kunne komme langvejs fra, så det kan ikke udelukkes, at han var fra Obbekiær i Ribe amt, men der findes ingen kirkebøger så tidligt fra det sogn.

Blandt fadderne ved barnedåberne var der ingen fra hans familie, men heldigvis bar hendes søster fra Vestervig 2 gange deres børn til dåben, så jeg fandt hendes slægt i Vestervig.

Begge ægtefæller døde som aftægtsfolk i Hørdum i hhv. 1831 og 1838. De har formodentlig opholdt sig hos Lars i møllen.

Datteren Karen blev gift med gårdmand Mads Nielsen i Sønderhaa. Peder blev gårdmand.

Kilder:

Kb fra Vestervig 1770-1809

Kb fra Hørdum 1784-1815, 1814-37, 1838-1860

92-93

94-95

fæstegårdmand

Jens Christensen

g 08.05.1790 i Hørdum m

dbt 26.08.1759 i Hørdum

Maren Bertelsdatter

bgr 07.04.1798 i Hørdum

dbt 30.03.1765 i Villerslev

+ 05.12.1855 i Hørdum

børn:

29 Karen Jensdatter	dbt 20.02.1791 i Hørdum
Mette Kristina Jensdatter	dbt 03.02.1793 i Hørdum
Johanna Jensdatter	dbt 15.03.1795 i Hørdum
Peder Jensen	dbt 01.08.1797 i Hørdum

Jens Christensen var gårdmand i Øster Hørdum og fæster under hovedgården Irup. Han overtog en ret så forfalden fæstegård efter sin far i 1788. Da han døde 10 år senere, kun 37½ år gammel, efterlod han en blomstrende bedrift med et nyrestaureret udvidet stuehus, hvor skifteforvalteren ikke kunne finde noget tegn på brøstfældighed, og ~~havde~~ desuden en udlånt formue på 340 rdl, der stod som 1. prioritet i 2 andre gårde. Hvordan havde han båret sig ad?

Han opdrættede stude, og det må have været en god forretning; desuden solgte han havre og hvede fra de samme jorde, hvor hans far knap kunne få det til at løbe rundt. Havde han lyttet til præsten, der som den fremmeste mand i sognet udbredte kendskabet til dræning af jordene og nye gødskningsmetoder? Det var i Landboreformernes tid; mange nye ideer kom fra de store godsejere, og nogle af de mest opvakte bønder prøvede dem af med stort held. Ingen tvivl om, at Jens har været et godt hoved og slidt som en hest; skade at han fik så kort tid til at nyde frugterne af sit arbejde.

Den gode fortjeneste havde også bragt moderne ting ind i stuerne: 2 karaffer og 2 vinglas, 1 hvid tepotte og 4 krus, 1 hængeskab med lås og nøgle, som sikkert har været opbevaringssted for de nye skrøbelige genstande; 1 skrive-tavle og 1 lidet spanskrør med sølvbeslag vidner om, at Jens ville holde sine børn til bogen og tugte den, der ikke kunne sine bogstaver. Husmoderen havde fået 1 messingstrygejern med 2 bolter, 1 klædesbørste og 1 lidet spejl i brun ramme, og nu noteres der både 1 dusin hvide tallerkener og 6 hornskeer. De 5 sengesteder - de 4 i dagligstuen - var nu rigere forsynet med puder og dyner end i faderens tid, og skulle det knibe med at få varmen, var der et messing-fyrbækken til rådighed.

Jens Christensen havde klæder, han ikke behøvede at skamme sig over, når han tog ud for at gøre en god handel: 1 sort hjemmegjort kiol og vest, 1 blå klædes kiol og vest, 1 par skindbukser, 1 blå vadmel kiol og vest, 1 ny vad-mels vest (hvid), 1 grøn flonels brystdug, 1 par gule skindbukser, 1 hat og 3 huer, 1 gult firhjørnet silke klæde, 1 sæt lintøj, 2 par muffediser, 1 par handsker, 1 blå hatslag, 2 blågarns skjorter, 1 par blå og 1 par hvide strømper med fod, 1 par blå uden fødder, 1 par støvler, 1 par knæspænder, 1 par hvide vanter, 1 sribet nattøje, 1 gl skindnattøje og noget gammelt arbejds-tøj.

Besætningen bestod af 5 unge heste, 6 køer, 5 stude, 3 kalve, 6 får med

1 lam, 1 vædder og 1 galt samt 4 stude og 2 kvier, som var solgt til Peder Gittebech, men endnu ikke afhentet og betalt.

Vurderingen af indbo og besætning kom til at lyde på 578 rdl 1 mk 3 sk; dertil kom 1 panteobligation fra Jørgen Andersen i Giærup på 208 rdl incl. renter og 1 fra Christen Jacobsen i Harring på 145 rdl 3 mk 9 sk ligeledes incl. renter til førstkommende forfaldsdag. Summa boets indtægt 931 rdl 4 mk 12 sk.

Gælden kom til at bestå af regningen fra begravelsen på 20 rdl; enken ville have det samme sat til side til sin egen begravelse. Godsejeren skulle have en sum på 235 rdl 3 mk 12 sk stående i fæstegården for heste, vogne, plove og harver; der skulle betales nogle skatter, og der skulle sættes penge af til at betale karlens og pigens løn for sommerhalvåret samt til indkøbte stude; dertil kom skiftets omkostninger. Til rest til deling blev der 576 rdl, hvoraf enken fik halvdelen og overlod den anden halvdel til børnene, skønt hun havde ret til en broderlod af denne del.

Børnenes arvelodder blev udlagt i de 2 panteobligationer: Peder fik en broderlod på 100 rdl og døtrene hver en søsterlod på 50 rdl. Renterne skulle udbetales til deres mor, indtil de blev 18 år, hvorefter formynderne skulle modtage pengene og sørge for, at de blev velanbragt til gode renter.⁺⁾ Da Peder tillige fik 40 rdl som compensation for sin afdøde fars tøj, blev det aftalt, at hver af døtrene til sin tid skulle have en bryllupsfest og en seng med sengeklæder til en samlet værdi af 20 rdl.

+) Skifteretten pålagde de 2 debitorer at lade deres bygninger forsikre i Brandkassen.

Enken erklærede derefter at ville blive på gården og efterleve sin mands fæstebrev og lovede at give børnene en god og christelig opvækst samt forsyne dem med nødvendige klæder efter deres stand.

Maren Bertelsdatter forblev ikke længe i enkestanden, idet hun allerede d. 29. september 1798 blev viet til Niels Olesen af Vibbestoft. Deres første barn blev som skik var opkaldt efter den afdøde ægtemand.

Niels Olesen overtog fæstet, men købte gården til selveje, da Irup blev udparcelleret. Han døde i 1837, 68 år gl. Maren overlevede ham i 18 år; hun døde i 1855, 90 år gl.

Kilder:

Kb fra Skyum-Hørdum 1784-1815
Kb fra Hørdum 1838-60
Skifteprot. fra Irup 1756-1800

fæstegårdmand i Snejstrup, Jannerup sogn

Salmand Christensen

g 14.06.1754 i Jannerup m

dbt 17.03.1723 i Jannerup

Maren Jensdatter

+ 26.05.1797 i Jannerup

* 1722

+ 07.03.1799 i Jannerup

børn:

Kiersten Salmandsdatter	dbt 21.12.1755 i Jannerup	+ 1756
Christen Salmansen	dbt 25.09.1757 i Jannerup	g m Inger Willadsdatter
Kirsten Salmandsdatter	dbt 16.03.1760 i Jannerup	g m Niels Bredal
32 Laurs Salmonsen	dbt 08.09.1762 i Jannerup	
Dorethea Salmandsdatter	dbt 17.11.1765 i Jannerup	+ 1770
Zidseel Salmandsdatter	dbt 31.01.1768 i Jannerup	g m Christopher Steensgaard

Når en ung mand var født på et gods, hvor hans far var fæstebonde, kunne han ikke rejse frit omkring uden herremandens tilladelse, og den blev sjældent givet, dels fordi herremanden skulle stille med et vist antal bønderkarle som soldater, og dels fordi han skulle have bortfæstet sine bøndergårde, efterhånden som de blev ledige ved død eller alderdom.

Salmon eller Salmand var fæster under Ulstrup gods. Hans fæstebrev har følgende ordlyd:

nr. 151. Jørgen Christian Poulstrup til Ulstrup Deres Kongl: May^{ts} CancellieRaad Kiendes herved at have Stæd og Fæst, som jeg herved Stæder og bortfæster til Salmon Christensen i Snejstrup det Stæd samme steds beliggende som Hans Fader Christen Salmonsen hidintil udi Fæste haft haver, men Forreedelst Alderdom den halve deel af stædet, til bem^{te} sin Søn haver overladt, ansat i alt for Hartkorn 1 t^r 5 skp^r 2 f^r hvor af den halve part er 6 skp^r 3 f^r. Hvilket Hartkorn og den halve deel af Gaarden og Eyendommen, bem^{te} Salmon Christensen sin Livs tid maae i Fæste bruge og beholde, naar Hand derimod holder sin part af Bygning og Eyendom i Forsvarl: Stand, samt svarer skatter af bem^{te} Halve Gaards Hartkorn i Rette tiid og Landgielden at betale til hver Martini 1 rd 4 M, hvilket er Halvparten af det heele Landgieldd, som Hans Fader hidintil haver betalt. Derimod er Hand frie for Hoveri Egt og arbejde. Naar endelig Hans Fader Christen Salmansen ved Døden er afgangen, da nyder Hand det heele Stæd i Fæste, som er Hartkorn 1 t 5 skp 2 f, saa og Bygningerne og tilhørende Eyendom, det være sig Acher og Eng, Fidske Vand og FæDrifte, Lyngslet og Tørve Skier, Fellig og uddrift, intet i nogen Maade undtagen, som dertil ligger og af alders tiid tillagt haver, det være sig af Hvad Navn nævnes Kand, og haver hand da befrielse, for videre Fæste Brev at tage, siden denne Fæste Brev nu er skreven paa saa Høyenordned Stemplet Papier, som ellers til den heele Stæd udkræves, Lige saa er Hand befried for Videre Indfæstning at give, siden Hand nu for det heele Stæd fornøvelig Indfæstning betalt haver, I lige Maade er Hand saavel til som efter sin Faders Død befried for ald Hoverie Egt og Arbejde baade her til Gaarden og anden stæds. Men derimod skal Hand forpligtig være at betale den fulde Landgieldd aarlig med 3 rd 2 M Skrifer Tre Rixdaler Toe Mark.

Hvilket alt Forestaaende baade i min tiid samt Arvinger og efterkommere Deres tiid urygelig skal være. Iøvrigt Retter og forholder Hand sig efter

Lov og Forordninger, samt er mig som sin Hosbonde efter Dette Fæstebrevs Indhold hørig og lydig. Til bekræftelse under min Haand og Zignete.
Ulstrup dend 29. Decbr. 1749.

Ligelydende gienpart haver ieg in originali nemet, som ieg mig herved Reverserer at efter Leve. Datum et loco ut supra

Salman Christensen

Som ældste søn overtog Salmand Christensen således halvdelen af faderens fæstegård, da denne var ved at blive gammel, og allerede 5 år efter fik han hele gården ved faderens død. Samme år giftede han sig med Maren Jensdatter, som ikke var født i Jannerup og ikke har kunnet findes i de omliggende sogne, da navnet er så almindeligt. Forloverne ved vielsen var Salmand Christensens fætter Salmon Nielsen i Hundborg og Mads Salmonsens i Skyum.

Salmand passede sin gård (eller det kan måske kun kaldes et husmandssted) upåklageligt, indtil han d. 8. marts 1774 overlod stedet til sin ældste søn Christen Salmonsens.

Ægtefællerne blev begravet på Jannerup kirkegård, Salmand fredag d. 2. juni 1797 og Maren fredag d. 15. marts 1799.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86, 1787-1802
Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800.

selvejer, skipper og skudeejer i Klitmøller

Christen Christensen Brandi d. yngre g 1) 07.10.1750 i Vester Vandet m
* 03.10.1722 i Vester Vandet **Karen Christensdatter Krog**
+ 21.08.1803 i Vester Vandet * 06.02.1727 i Vester Vandet
+ 20.06.1784 i Vester Vandet
g 2) 30.01.1790 i Vester Vandet m
Dorthe Andersdatter Søe
1755-1803

børn:

Mette Christensdatter Brandi * 21.06.1751 i VV, + 1825, g m Morten Andersen Frost, 1737-92.

Anne Cathrine Christensdtr. Brandi * 15.07.1753 i VV, 1788, g m Jens Andersen Broe, 1745-1820.

Michel Christensen Brandi * 14.04.1755 i VV, + 1756.

Kirsten Christensdtr. Brandi * 03.04.1757 i VV, + 1825, g m Anders Pedersen Krog, 1759-82.

Kirstine Marie Christensdtr. Brandi * 25.04.1759 i VV, + 1805, g m Michel Jensen Wester, 1742-1823.

Christen Christensen Brandi * 04.08.1761 i VV, + 1788, g m Inger Christensdtr. Dragsbech, 1764-97.

33 Birgithe Christensdatter Brandi * 29.04.1763 i VV, + 1823, g m Laurs Salmonsen, 1762-1842.

Anne Marie Christensdtr. Brandi * 23.04.1765 i VV, + 1850, g m Christen Pedersen Hausgaard, 1768-1840.

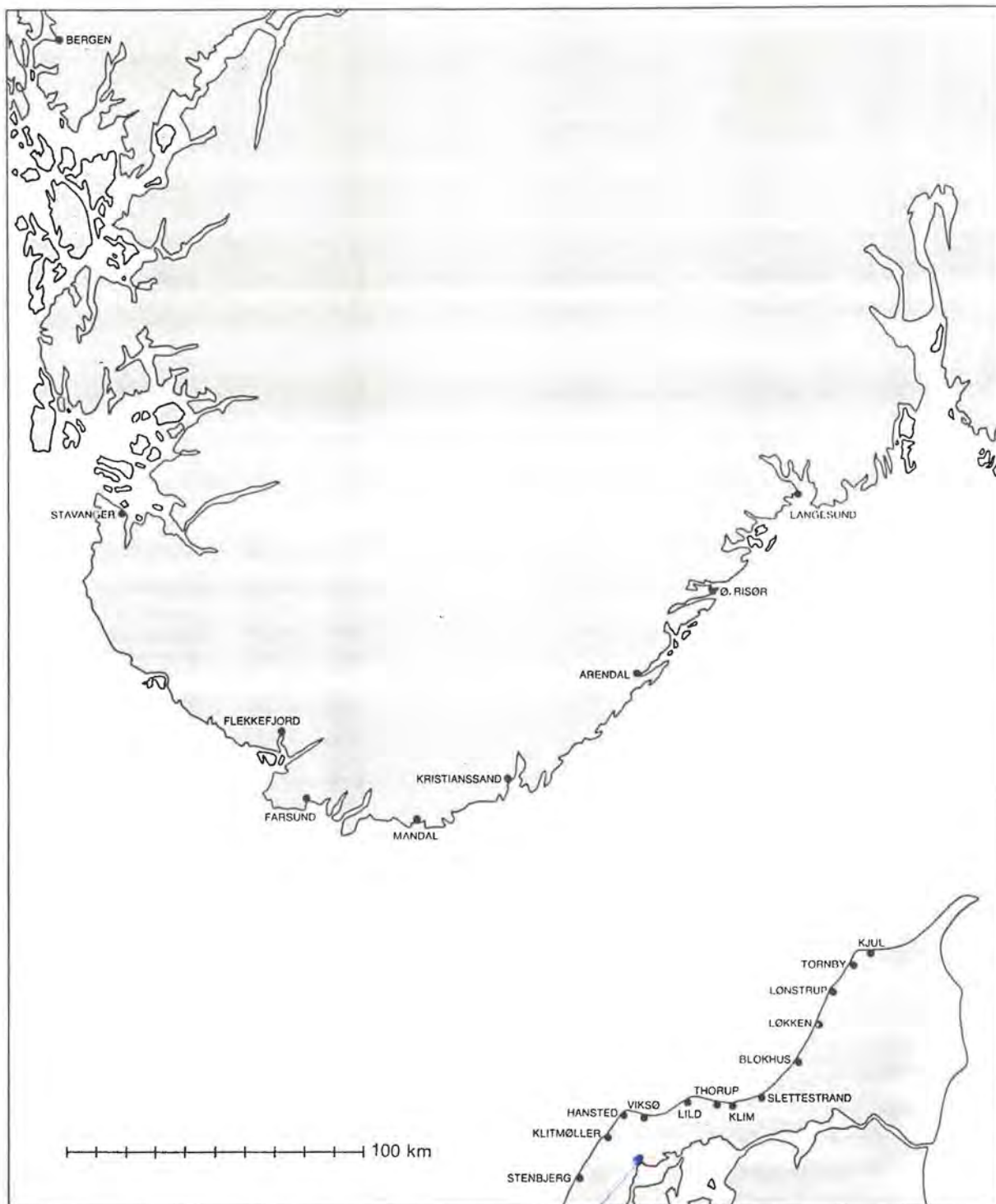
Anne Christensdatter Brandi * 23.07.1767 i VV, + 1850, g m Christen Pedersen Kaagersbøl, 1768-

Med Christen Christensen Brandi d. yngre kommer vi ind i den gren af slægten, der i 200 år udfoldede sig i Klitmøller på den nørrejyske vestkyst, et magert og stormomsust område, hvor livet kun kunne opretholdes med lidt fiskeri og fårehold. Men driftige og dristige mænd havde fundet ud af, at der ikke var så langt over havet til tvillingeriget Norge, og at nordmændene behøvede korn, ligesom de selv manglede træ.

Norgeshandelen - eller skudehandelen - begyndte i det små langt tilbage i tiden, tog fart i begyndelsen af 1600-tallet og fortsatte med opgangs- og nedgangsperioder til omkring 1850. Vesterhavet var i 1825 brudt igennem landtangen ved Agger og havde dannet forbindelse med Limfjorden, så skuderne nu kunne sejle ind til Thisted i stedet for at anløbe stranden ved Klitmøller.

Efter gældende ret havde købstæderne eneretten til al handel, men skudehandelen kom til at udgøre en undtagelse fra de handelspolitiske forordninger og hvilede på særrettigheder. Det kom der selvfølgelig i begyndelsen en masse stridigheder ud af mellem den nærliggende købstad Thisted og Klitmøllerfolkene, indtil Thistedkøbmændene fandt ud af, at ordningen også kunne være til fordel for dem.

Klitmøller var ikke det eneste sted på kysten, hvorfra der sejlede sandskuder, også Slettestrand, Thorup, Vixø, Hanstholm m.fl. var med, men Klitmøller blev det vigtigste med det største antal skibe. Gennem toldregnskaberne ved man temmelig meget om skudefarten, men man ved så godt som intet om de fartøjer, der sejlede. Der findes ikke et billede, en tegning eller model, som med

Kortet viser de vigtigste ladepladser på vestkysten af Thy og Vendsyssel og de norske byer, hvortil skuderne sejlede. (Tegning: Lone Bygholm).

sikkerhed kan siges at være en sandskude; skudeejerne byggede oftest deres skuder selv, de behøvede ingen tegninger. Men efter en storm i 1976 skyllede der ved Klim forskellige vragester i land, som formodes at være dele af en sandskude.

Hvis man skal gøre sig en forestilling om, hvor store sandskuderne har været, ligger læstetallet for disse fartøjer hele perioden igennem på mellem 6 og 8 kommerslæster. En kommerslæster svarer til ca 2 tons af den nuanvendte bruttoregisteretons og er ikke et direkte udtryk for, hvormeget skibet kunne laste i vægt eller rumme, men et vedtaget beregningsgrundlag, hvorefter man betalte toldafgifter. For skudeejerne gjaldt det derfor om at få dette tal sat så lavt som muligt, men de gentagne opmålings- og genopmålingssager viser, at toldembedsmændene var af en anden opfattelse.

Ud over skudernes læstertal indeholder dokumenterne om opmålingssagerne også nogle nøjagtige mål på sandskuderne. Omregnet fra de gamle mål i fod viser de en gennemsnitslængde på 12-13 meter, en bredde på knap 4 meter og en dybde på 1½ meter. Det var klinkbyggede træskibe med træagler af enebærtræ, som gjorde dem mere elastiske. Sejlføringen ved man af gode grunde ikke så meget om, men spor i de fundne vragele tyder på, at der har været 1 mast placeret midtskibs formodentlig rigget med et enkelt stort råsejl. Vægten af hele skuden med behør er beregnet til 14-19 tons.

Om efteråret blev skuderne halet op over den flade sandstrand af 20-30 mand ved hjælp af tove og stænger, ofte helt op til pakhusene, der lå i første klitrække. På samme måde blev de om foråret trukket ned på stranden for at blive klargjort til sommerens sejlads; først den dag skuderne skulle afgå til Norge, blev de slæbt ud på vandet. Var rejsen til Norge risikofyldt, var hjemturen værre, for da havde man også indsejlingen til Klitmøller foran sig; den kunne være yderst problematisk, helt afhængig af vejr og vind.

Den sidste halvdel af 1700-tallet kaldes i Danmark for den florissante periode på grund af den blomstrende handel fra ca 1740 til 1807. Tilmed var regeringen i 1735 kommet med en forordning, som tvang Norge til at aftage alt sit brødkorn fra Danmark; det blev skudehandelens store chance. Christen Brandi var så heldig at være skudeejer i den periode; han blev ikke alene en meget velhavende mand, men nød også stor tillid og anseelse viden om. Man møder ham utallige gange i tidens protokoller som formynder for mindreårige, som værge for enker, som vurderingsmand ved skifter, som velgører for dårligt stillede og i forskellige andre tillidshverv.

I 1745 nævnes han første gang i toldregnskaberne som skipper på en sandskude på 3 læster, der ejedes af folk i Thisted, men han begyndte sikkert i 15-16 års alderen at sejle som matros på skuderne. I 1746 noteres han som skipper på en klitmøllerskude "Sct. Peter" på 5 læster, som han købte 1/4 part af i 1750. Samme år giftede han sig og købte 1/4 part af skuden "Enigheden" på 5 læster, senere ommålt til 6½ læster, med hvilken han sejlede som skipper til og fra Norge 2-4 gange årligt indtil 1771.

I 1754 var han med til at skænke Vester Vandet kirke et kæmpestort standur, der var så finurligt indrettet, at det havde urskive både på forsiden og på bagsiden, så det var muligt for såvel præst som menighed at holde øje med tidens gang. Man kender ikke årsagen til denne gave, måske fandt mølboerne præstens prædikener lovlig lange, men at kirken værdsatte gaven, kan man se deraf, at der er ophængt en tavle med de 21 giverses navne ved siden af uret.

I 1772 købte Christen Brandi på auktion sandskuden "Methea I" på 8 læster for 490 rdr, som han sejlede med i 8 år. I 1776 købte han et hus i Klitmøller

for 400 rdr, i 1777 1/4 part i skuden "Sct. Tobias" for 180 rdr og i 1778 et hus i Klitmøller, der var fæstet bort til Peder Andersen Frost, for 48 rdr. "Methea I" blev i 1781 skiftet ud med "Methea II" på 7½ læster, som han ejede til sin død, i 1801 vurderet til 1225 rdr.

I 1788 foretog han sin sidste rejse til Norge som skipper, 66 år gammel; han overgav roret til sin svigersøn Christen Pedersen Hausgaard og 8 år senere til sin dattersøn Peder Andersen Krogh, der allerede i folketællingen 1787 er anført som hans plejesøn; hans far Anders Pedersen Krogh var i 1782 omkommet ved skuden "Jomfru Marias" forlis. I 1803 kort før sin død købte han igen en sandskude, her kaldet en galease, "Christiane Dorthea" på 7½ læster, bygget i 1798, vurderet med alt sit behør til omkring 2000 rdr. Peder Krogh stod som ejer og skipper af denne skude de følgende 25 år.

Christen Brandi boede som selvejer i et jordløst hus i Klitmøller. Han giftede sig i 1750 med Karen Christensdatter Krog og fik med hende 8 børn. I 1773, 12. februar, fik han og hustruen bevilling til, at længstlevende kunne sidde i uskiftet bo og skifte med samfrænder, dvs. at ingen offentlig myndighed kunne blande sig. Karen døde i 1784, og Christen klarede sig alene med hjælp fra sine 3 yngste endnu ugifte døtre, indtil han i 1790 giftede sig igen med enkekone Dorthe Andersdatter Søe. De sidste år tilbragte ægteparret som aftægtsfolk hos dattersønnen Peder Andersen Krogh og hans kone Christiane Pedersdatter Møller, der havde overtaget bedstefaderens ejendom. Dorthe døde d. 20. juni 1803, og Christen fulgte hende et par måneder senere.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet 1732-92, 1793-1814
Dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn, nr. 303:
Kristiansand toldregnskaber
Specifikation over skudeskate 1750-71
Thisted toldregnskaber
Skøde- og panteprot. fra Hillerslev-Hundborg hrd. 1738-83
Jyske registre 1773
Mandal toldbog 1782
Folketællingerne 1787 og 1801
Thisted amtsstuerregnskaber 1798-1804
Ekstraskat 1798.

136-137

68
69

fæstehusmand og smed i Hundborg

Peder Madsen Smed

g 20.12.1748 i Hundborg m

dbt 03.11.1720 i Hundborg

Dorethe Christensdatter

bgr 21.02.1773 i Hundborg

* 1717

+ 29.11.1799 i Hundborg

---

børn:

Christen Pedersen Smed	dbt 07.09.1749 i Hundborg	
Jens Pedersen Smed	dbt 30.07.1752 i Hundborg	
Mads Pedersen Smed	dbt 26.12.1754 i Hundborg,	g m Anna Nielsdatter
Kiersten Pedersdatter	dbt 18.12.1757 i Hundborg	
Helvig Pedersdatter	dbt 25.03.1759 i Hundborg	+ 1759
34 Anders Pedersen Smed	dbt 11.01.1761 i Hundborg	
Christian Pedersen Smed	dbt 29.09.1765 i Hundborg	+ 1768

Da Peder Madsens mor døde i 1727, var hendes søster Annes mand Christen Jensen Smed til stede ved skiftet som børnenes værge, og det kan tænkes, at dette ægtepar tog Peder til sig, da hans far var en meget fattig mand. Christen Smed kan da have oplært Peder så vel i smedefaget, at herremanden på Ulstrup kunne bruge ham på godset.

Peder Madsen underskrev sit fæstebrev d. 1. maj 1749, hvoraf det fremgår, at Jørgen Christian Poulstrup til Ulstrup, kgl. Majestæts cancellieraad, havde ladet opsætte et nyt hus og en smedie på 1/6 af Nørbygaards ejendom med hartkornet 7 skp 1 fjk ½ alb. Dette sted skulle Peder Madsen nyde, bruge og beholde sin livstid mod at betale kgl. skatter og holde det hele i forsvarlig stand. I huspenge skulle han betale 2 rdr 4 m til hvert års martini og desuden gøre årligt arbejde på godset med 1 dag om høsten og 1 dag ved høbjergning, hver dag med fuldt jern, dvs. 1 vogn med 6 heste, overholde love og forordninger og være sit herskab og dets repræsentanter hørig og lydige, alt under fæstets fortabelse, dvs. at han kunne blive sat fra stedet, hvis han misrøgtede det. Han underskrev fæstebrevet med egen hånd Peder Madsen.

før Et halvt år havde han giftet sig med Dorethe Christensdatter, hvis fødsel og forældre det ikke er lykkedes mig at finde. Forloverne ved vielsen var Peders far Mads Skræder af Vang og Peder Salmonsen Kløvborg i Hundborg.

Der findes ikke noget skifte efter ægtefællerne.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86, 1787-1802
Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800

140-141

142-143

70
71

fæstegårdmand i Hundborg

Jens Jensen Harkiaer

dbt 22.04.1725 i Hundborg

+ 10.05.1797 i Hundborg

g 18.01.1753 i Hundborg m

Maren Villesdatter

dbt 19.11.1719 i Hundborg

+ 19.11.1809 i Hundborg

børn:

Anne Jensdatter

dbt 15.04.1753 i Hundborg + 1791, g m Jens Jepsen
Rysgaard, 1753-1847

Maren Jensdatter

dbt 05.03.1755 i Hundborg g m Hans Laursen

35 **Kirsten Jensdatter**

dbt 12.11.1758 i Hundborg

Jens Harkiaer var barn under den værste landbrugskrise i 1700-tallet. Hans far var ludfattig og døde, da drengen var 9 år. Hans mor giftede sig med den nye fæster, men døde kun 1½ år efter. Nu havde Jens kun sin stedfader, men fik ret hurtigt en stedmoder. Stedfaderen lovede ved skiftet efter moderen at beholde Jens, til han var 13 år, og forsyne ham med klæder og føde og give ham en christelig opdragelse. Derefter skulle han ud som tjenestekarl. Hvordan mon sådan en knægt har haft det. Stedforældrene kunne være søde og rare mennesker, men det modsatte kunne også være tilfældet.

Jens Harkiaer giftede sig i 1753 28 år gammel med Maren Villesdatter; forloverne ved vielsen var Marens stedfader Hans Mogensen og Jens's broder Christen Jensen Harkiaer.

Hvad de lavede, og hvor familien boede de næste 20 år, aner jeg ikke; det er sådanne huller, man pludselig opdager, når noterne skal skrives sammen! Jeg synes, jeg har været Ulstrup fæsteprotokol igennem fra ende til anden, men jeg har først et fæstebrev for Jens Jensen Harkiaer fra d. 16. juni 1773; da var han 48 år gammel; det var usædvanligt at få en fæstegård så sent i livet. Måske har han haft en mindre gård, før han fik denne store, som han overtog efter Peder Clausen, der måtte forlade den på grund af armod.

Den nye fæstegård havde et hartkorn på 4 tdr 3 skp 2 fjk, desuden fæstede han 1/3 part af Nørbygaards hartkorn og ejendom ansat til 1 td 6 skp 2 fjk 1 alb, tilsammen 6 tdr 2 skp 1 alb. Den måtte han nyde og bruge sin livstid mod at betale kgl. skatter og i landgilde 2 tdr byg foruden at forrette arbejde på Ulstrup hovedgård med ½ plov og 3 heste ligesom de andre fæstere. Han underskrev sit fæstebrev med bogstaverne J:J:H:

Der er ikke skifte efter ægtefællerne, der blev begravet på Hundborg kirkegård.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86, 1787-1802, 1802-14
Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800.

smed i Sjørring

Niels Lauridtsen

* 1685

bgr 27.05.1749 i Sjørring

g 06.06.1724 i Sjørring m

Ingeborre Madsdatter

* 1699

bgr 27.09.1744 i Sjørring

børn:

Lauridtz Nielsen	dbt 30.03.1727 i Sjørring	
Bertel Nielsen	dbt 23.01.1729 i Sjørring	
Anne Nielsdatter	dbt 17.12.1730 i Sjørring	
Madtz Nielsen	dbt 21.09.1732 i Sjørring	
36 Niels Nielsen	dbt 26.09.1734 i Sjørring	
Maren Nielsdatter	dbt 09.02.1738 i Sjørring	+ 1738
Christen Nielsen	dbt 08.01.1741 i Sjørring	

Blandt fadderne ved barnedåberne var Christen Lauridtsen, hans hustru og datter Anne; han må være Niels Lauridtsens broder. Desuden var der en Mads Dollerup og en Mads Nielsen, en af dem kunne være Ingeborres far, men kirkebogen begynder først i 1703.

Kilde:

Kb fra Sjørring 1703-69

148-149

-151

74
75

fæstehusmand i Tved

Søren Jensen

g 03.06.1725 i Tved m

dbt 10.01.1697 i Tved

Karen Jensdatter

+ 1747

dbt 13.05.1703 i Tved

bgr 29.09.1752 i Tved

børn:

37

Anne Sørensdatter

dbt 21.03.1734 i Tved

Maren Sørensdatter

dbt 27.11.1735 i Tved

Johanne Sørensdatter

dbt 30.05.1737 i Tved

dødfødt

1739

Else Sørensdatter

dbt 29.12.1740 i Tved

Catharine Marie Sørensdatter

dbt 01.08.1745 i Tved

Søren Jensen har været noget af en gåde. Han blev gift i 1725, men det første barn blev ikke født før i 1734; det var meget usædvanligt på den tid, da der ikke fandtes prævention. Ægtefællerne må have levet adskilt fra hinanden, men hvor Søren har været, har jeg ikke kunnet finde.

Ved den første datters dåb siges det, at familien boede ved kiæret i Sønderby i Tved sogn, og da han fik et fæstehus under Kjølbygaard gods d. 12. november 1740, blev han da også i fæstebrevet kaldt Søren Jensen ved Kiæret. Han overtog et hus efter afdøde Kield Pedersen og i hus- og arbejdspenge årligt betale 3 mark og 12 skilling.

Ved opkrævning af ekstraskatterne i 1743 skal han ikke betale noget, så meget har han ikke ejet; det noteres, at han nu var fæster under herregården Rostrup, men det er mærkeligt, for da hans efterfølger på stedet fik sit fæstebrev, hørte det stadig under Kjølbygaard.

Søren Jensens død er ikke indført i Tved kirkebog, men d. 2. november 1747 blev Peder Andersen ny fæster af fradøde Søren Jensens sted i Sønderby i Tved sogn. Han giftede sig med enken Karen ved Kiæret og kaldte sig derefter Peder Andersen Kiær.

Karen Kiærs døde 5 år senere i 1752, og Peder Kiær sad alene tilbage med sine 5 steddøtre. Han blev som fæster ved stedet indtil 1761, da han formedelst alderdom og tiltagende svaghed godvilligen afgav det til sin ældste steddatters mand Niels Nielsen mod at blive forsørget af dem til sin død. Peder Kiær døde d. 19. maj 1769, 65 år gammel.

Kilder:

Kb fra Tved 1675-1735, 1736-61

Fæsteprot. fra Kjølbygaard gods 1676-1787

Ekstraskatter 1743: Formue- kop- og karosseskat.

fæstegårdmand i Ræhr

Jacob Ovesen

dbt 06.10.1709 i Ræhr

bgr 17.11.1762 i Ræhr

g 23.09.1736 i Ræhr m

Else Christensdatter

* 1704

bgr 19.04.1790 i Ræhr

børn:

Christen Jacobsen

dbt 06.07.1737 i Ræhr

Mads Jacobsen

dbt 06.07.1737 i Ræhr

Anna Maria Jacobsdatter

dbt 02.02.1739 i Ræhr

Ove Jacobsen

dbt 05.03.1741 i Ræhr + 1741

39 **Anne Jacobsdatter**

dbt 16.09.1742 i Ræhr

Karen Jacobsdatter

dbt 07.10.1744 i Ræhr g m Peder Christensen i Bierre

Maren Jacobsdatter

dbt 16.07.1747 i Ræhr + 1747

Jacob Ovesen var fæstegårdmand i Ræhrgaard under Nørtorp gods. Der findes ingen fæstebreve, men det nævnes i skiftet efter Jacob, idet skifteforvalteren tilspurgte enken, om hun ville efterleve sin salig mands fæstebrev, hvortil hun svarede ja.

Det er sandsynligt, at tvillingebrødrene Christen og Mads eller den ene af dem overtog faderens fæstegård og havde moderen boende på aftægt, indtil hun døde næsten 30 år senere som "enken i Ræhrgaard".

I 1762, d. 10. december, var der skiftesamling efter Jacob Ovesen. Hans broder Christen Ovesen var beskikket som formynder for de 3 umyndige døtre, og enkens lavværge var Knud Mogensen af Ræhr. Ejeren af Nørtorp Jens Clementin var syg; i hans sted mødte hans søn Henrich som skifteforvalter sammen med 2 vurderingsmænd.

I dagligstuen var der et fyrrebord med åben fod, 2 træstole, 1 kakkellovn, et stueur med hus, 1 bibel, 1 huspostil og Halles Saxo Grammaticus, noget værktøj som øxe, hammer og sav, 2 sengesteder med over- og underdyner, lagner og puder, 2 krus med tinlåg, 2 brødknive og diverse lerkar.

Udi et lidet kammer ved stuen 1 par tinlysestager, 4 tintallerkener, 6 stentallerkener, 4 glas og andre småting, hvoriblandt 2 uldsakse.

I østerstuen stod der et rødmalet skab og en fyrrekiste med lås og nøgle og den salig mands klæder:

1 brun klædeskiol (lang jakke) med dito bukser (krækorte)

1 sort vadmelskiol med vest og bukser

1 rød klædestrøje, 1 sort vadmelsstrøje og 1 hvid vadmelsstrøje

1 blå vadmelsvest, 1 skindvest med dito bukser

3 par uldne underbukser

1 blå vadmels brystdug (inderste klædning, lang, uden ærmer)

1 kalemankes brystdug

5 lærredsskjorter, 5 par strømper

1 ny kramhue, 2 hatte, 1 stor foret hue, 1 hatslag

1 par støvler, 2 par sko og 1 par spænder

6 hvide halsklæder, 1 par halværmer og 2 kraver, 2 par vanter, 1 par handsker.

Frammerset (køkkenet) var ret velforsynet med 1 kobbergruekedel på 1½ tønne, kar, spande, trug, gryder, tallerkener, potter og hornskeer. Det undrer mig altid, at der ikke er nogen grydeskeer og knive i boerne.

I stalden stod 6 heste og 1 føl, 9 køer, 2 kalve, 30 får, 4 vædere, 6 høns og 1 kok og 2 grise.

Af vogne med behør, plov og harve havde Jacob Ovesen, hvad der krævedes på en fæstegård; dertil hø- og lyngleer, skovle spader, plejle, river, en skærekiste med kniv og 1 slæde.

Her blev skifteforretningen afbrudt på grund af det tiltagende mørke og udsat en uge, men da herremanden døde lige efter, kom skiftet først igang igen d. 14. juli. Her blev alt det nedskrevne læst op og de tilstedeværende spurgt, om der fandtes guld, sølv eller rede penge, som ikke var opgivet, og da alle svarede nej, blev boets midler og formue sammentalt til 207 rdr 1m 4 sk.

Derpå gik skifteforvalteren over til boets besværinger. Gården havde et hartkorn på 5 tdr 1 fjk; der fordredes et dygtigt plovbæst (hest) á 20 rdr pr tdr, 2 vogne med alt tilhørende, 1 plov og 2 harver beregnet til 121 rdr. Jacob Ovesen havde godt nok, hvad der krævedes, men det var kun vurderet til 90 rdr 2 m. Gårdens huse var rimeligt vedligeholdte på nær stråtaget, som trængte svært til at blive udskiftet; tjenestekarlen fordrede sin løn, og enken ville have penge sat til side til sin egen begravelse.

Med skifteomkostningerne blev boets besværing ialt til 173 rdr 5 m 12 sk; således blev der til deling 33 rdr 1 m 12 sk, hvoraf enken skulle have det halve, og resten deles mellem de 5 søskende i 2 broderlodder og 3 søsterlodder. Børnenes arv skulle dog blive stående i boet hos deres mor; de to myndige sønner kunne dog få den fædrene arv udbetalt mod behørig afkald, mens døtrene måtte vente, til de blev gift.

"Herpå Skifte Retten 3de gange paa raabte om der var nogen som hafde noget videre ved dette skifte at erindre. Mens ingen gaf noget til gienmelle uden de Samtlige Forsikkrede at holde Skifte Forvalteren Fri og uden ansvar udi alle optænkkelig Maader for dette Skiftes behandling". Hvorefter alle skrev under: skifteforvalteren, lavværgeren, de to myndige arvinger, formynderen for de tre døtre og de to vurderings- og vitterligheds mænd. Alt gik efter bogen og loven, selv om døtrenes fædrene arv kun var 2 rdr 2 m 4 2/7 skilling til hver. I dette tilfælde fik hverken skifteforvalteren eller vurderingsmændene noget for deres umage.

Kilder:

Kb fra Ræhr 1709-93
Skifteprot. fra Nørtorp gods 1719-66

fæstegårdmand i Villerslev

Peder Jensen Uhrbrand

g m

* 1691 i Villerslev

bgr 28.02.1764 i Villerslev

Mette Pedersdatter

* 1688

+ 27.11.1758 i Villerslev

børn:

Karen Pedersdatter Uhrbrand * 1718 + 16.02.1784, g m Jens Madsen i Villerslev

Christen Pedersen Uhrbrand * 1719 + 19.05.1792, g m Kirsten Nielsdatter

Johanne Pedersdatter Uhrbrand * 1723 + 04.07.1792 ugift

40 **Jens Pedersen Uhrbrand** * 1727

Peder Jensen Uhrbrand overtog sin fars fæstemål på fødegården i Villerslev; den havde matr. nr. 13 og et hartkorn på 2 tdr 6 skp 2 fjk 2 alb. Gården hørte under Tandrup gods. Hvornår nøjagtigt han overtog gården, vides ikke, men mon ikke det skulle være omkring 1716/17, da han blev gift med Mette Pedersdatter.

I 1752 overgav han fæstet til sin yngste søn Jens, og forældrene kom på aftægt hos ham. I 1756, d. 9. januar blev Peder Uhrbrand udnævnt til stokkemand på Tandrup birketing, en bestilling der bestod i at være tinghører og holde øje med, at alt gik rigtigt til.

I 1758 døde Mette Pedersdatter 70 år gammel; ved begravelsen d. 3. december talte præsten ud fra teksten i Salmernes bog 102. 2 dage efter udstedte Peder Uhrbrands og Mette Pedersdatters børn Christen, Karen og Johanne et arveafkald til deres yngste broder. Det lød:

"Da vi underskrevne arfvinger efter afgangne Mette Pedersdatter som døde i Villerslef sidst afvigte 27 November indeværende Aar, og efter hendes efterladte Mand Peder Jensen Uhrbrand, som tillige med vores yngste Broder Jens Pedersen beboer en Gaard her i Villerslef, høyædle og velbaarne Herr. Major Poul von Klingenberg tilhørende, ieg Christen Pedersen Urbrand en søn af ermelte forældre, nu boende her i Villerslef, ieg Jens Madsen og af Villerslef paa min hustrues Karen Pedersdatter, en datter af ovenmelte hendes Vegne, og paa den yngste Datter Johanne Pedersdatter hendes Vegne vores ovennævnte kiære Fader Peder Jensen ere saaledes med merbemelte kiære Fader og elskelige Broder Jens Pedersen forenede om den Arfve der kunde tilfalde os efter vores kiære Forældre saavel efter vores salig Moder som efter vor kiære Fader, naar hand ved Døden skulle afgaae, at vi ere velfornøiede og intet mere haver hos vor kiære broder Jens Pedersen at fordre og hermed giver ham Afkald for ald den Arfve og Arfveprætention, af hvad Nafn det er baade for os og vores; een for alle og alle for een baade for føde og uføde; thi forlanger vi derfor ingen skifte og Deling at have hos merbemelte vores kiære broder, enten nu eller herefter, men at hand med vor kiære Fader for os og vores, kand giøre sig vor kiære Moders efterladenskaber samt det der kunne blive efter vor Fader, naar han ved Døden afgaar saa nyttig som hand selv bedst ved og kand uden ringeste Prætentioner af os alle eller vores. Takkende ham ellers got og ønsker ham Guds Velsignelse, Naade og Bistand, vel at omgaas med vor kiære Fader, saalænge Gud vil de skal leve sammen.

Dets til Bekræftelse haver vi ombedet hæderlige Christen Ludvigsen Muldorff, Sognedegn for Hassing og Hillerslev, og velagte Christen Poul-

sen af Villerslef dette med os til Vitterlighed ville underskrive og tillader gierne, at apfbemelte kiære Broder Jens Pedersen maa forevise denne vor Afkald for Vedkommende, naar og hvor hand vil, samt at bilægge dend med behørig stemplet Papir, naar forlanges".

Så omstændeligt kan det siges, at de 3 søskende Christen, Karen og Johanne gav afkald på yderligere arv efter forældrene for sig selv og deres efterkommere, når blot deres yngste broder Jens ville tage sig godt af deres far på hans gamle dage.

Peder Jensen Uhrbrand blev begravet d. 28. februar 1764 på Villerslev kirkegård ved siden af sin hustru.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814
Skifteprot. fra Tandrup gods 1728-

164-165

fæstegårdmand i Hurup

Peder Clausen

g 1) m ukendt

dbt 06.01.1709 i Hurup

g 2) 04.11.1745 i Ydby m

+ 1777-84 i Hurup

Maren Jensdatter

+ før 1784 i Hurup

børn:

Sidse Pedersdatter

+ før 1798, en datter

Karen Pedersdatter

g m Niels Bollesen i Vester Hørdum

4/ **Else Pedersdatter**

* 1751

g m 1) Jens Pedersen Uhrbrand 2) Christen Back

Jens Pedersen

* 1756

Anne Cathrine Pedersdatter

g m Peder Christensen Helligsøe i Skyum

Anne Kirstine Pedersdatter

g m Jens Christensen i Visby

Peder Clausen blev født på Refs Bisgaard i Hurup sogn i 1709. Da gården i 1741 blev solgt til Jens Clementin på herregården Hindsels, blev den drevet af Claus Sørensens enke og hendes 4 sønner. Hvornår Peder Clausen overtog fæstet, vides ikke nøjagtigt, måske efter at han i 1745 havde giftet sig med Maren Jensdatter fra Ydby. Der er nogle, der mener, at Maren var datter af Jens Amorsen og Karen Christensdatter i Dover i Ydby sogn, men da der er flere Maren Jensdatter i Ydby sogn på den tid, og da jeg ikke har kendskab til vores Marens alder ved hendes død, fordi kirkebogen mangler 1733-83, er der ingen beviser for den nævnte påstand. Den manglende kirkebog er også årsagen til, at navnet på Peder Clausens første kone ikke kendes.

Peder Clausen drev Refs Bisgaard til 1776/77, da han overlod gården til sønnen Jens. Forinden, d. 23. juni 1774 købte han af Niels Madsen Smed i Heltborg en ejendom i Refs, som var beboet af Jens Laursen og havde et hartkorn på 6 skp 3 fjk 1 alb. Denne ejendom ses han derpå at have afstået til sin søn af første ægteskab Christen formedelst det samme beløb, som han selv havde givet for den, nemlig 106 rdr. Skødet til sønnen er underskrevet: Refs Bisgaard, dend 26. Septbr. 1777. Peder Clausen.

Nævnte søn fra første ægteskab Christen Pedersen Bisgaard døde først på året 1798, 63 år gammel; hans hustru Anne Madsdatter var død kort forinden, og da ægteparret var barnløst, nævnes som udarvinger hans halvsøskende, og herfra kender vi Peder Clausens børn.

Kilder:

Hassing-Refs herreders skifteprot. 1795-1804

Nordisk Slægtsforskning, Skals 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev, Hassing hrd. Kb fra Hurup 1669-1733

gårdmand i Villerslev

Christen Andersen Toftdal

g før 1749 m

dbt 23.04.1719 i Stagstrup

Maren Laustdatter

bgr 25.11.1776 i Villerslev

* 1727

bgr 06.12.1789 i Villerslev

børn:

42 **Laust Christensen Toftdal** * 1749 i Villerslev

Anders Christensen Toftdal

Karen Christensdatter Toftdal

dbt 12.04.1759 i Villerslev + 1779

Anna Kierstina Christensdtr. Toftdal

dbt 23.05.1763 i Villerslev

Kirkebogen fra Villerslev findes først fra 1757, så det er muligt, at der har været flere børn. Anna Kierstina er den eneste, der er noteret som fader ved barnedåberne, Anders nævnes ved en gårdhandel.

Parrets vielse er forgæves eftersøgt i Skyum, Hørdum, Skjoldborg, Stagstrup, Haring, Heltborg, Visby med flere sogne, hvorfor det må antages, at de er blevet gift i Villerslev. Af folketællingen 1787 fremgår det, at Maren Laustdatter da var 60 år gammel, hvorfor hun må være født i 1727. Går man ud fra at vielsen er foregået i Villerslev, må hun have været fra dette sogn, men matr. 1735 for Villerslev nævner ingen person med fornavnet Laust eller Lauritz.

Christen Andersen købte d. 1. maj 1753 af herredsfoged Andreas Høyer gården Toftdal i Villerslev sogn med et hartkorn på 3 tdr 2 skp 3 fjk og til en pris af 420 rdr. Skødet havde følgende ordlyd:

"Kiendes ieg underskrevne Andreas Høyer Schibstedgaard, kongelig Majestæts herredsfoged i Hassing-Refs herreder at ieg haver solgt og skiødt som ieg og hermed sælger skiøder og aldeles afhænder fra mig og mine Arvinger til velagte Christen Andersen og hans Arvinger een mig forhen tilhørende Gaard i Thyeland, Hassing herred, Willerslef sogn, Toftdahl kaldet, Hartkorn 3 Tdr 2 skp 3 Fjdkr, og det med ald sin Herlighed og rette Tilliggelse, intet i nogen Maade undtagen (uden allene saa mange af Frugttræerne i Haven, som kand flyttes mig til Nytte alt efter Contractens Indhold), være sig Agger og Eng, Fiskevand og Fægang, Tørvegrøft og Lyngslett samt al anden Rettighed som der til ligger af Arilds Tiid tillagt haver og med rette bør ligge. Og som bemelte Christen Andersen samme Gaard mig til Fornøyelse efter Accort haver betalt med den Summa 420 Rdr og eet Aars Rente, siger Firehundrede og Tyve Rixdaller, saa skal benefnte Gaard være Christen Andersen og hans Arvinger som et frit og frelst Kiøb tilhørende og dette Skiøde Ham og Dem et tryg og fast Hiemmel derpaa. Dets til Bekræftelse er dette Skiøde ey allene af mig selv under skrevet og forseiglet, men endog til Vitterlighed efter Begiæring Sr. Jens Holst paa Irup og Sr. Lorentz Dons ibm. Fuldmægtig med deres Underskrift og Forseigling forsynet". Christen Andersen kaldte sig eller blev kaldt Christen Andersen Toftdahl, da han bosatte sig på gården.

Gården Toftdahl nævnes allerede i matriklen 1664. Den havde da et hartkorn på 3 tdr og var beboet af fæstegårdmand Niels Madsen, der til gårdens ejer Hartvig Kaas i årlig landgilde svarede 1 td byg og 2 tdr havre samt til Villerslev kirke 2 tdr byg. I matr 1688 nævnes gården med et hartkorn på 3 tdr

2 skp 3 fjk, og den var nu beboet af fæstegårdmand Christen Nielsen, medens Hartvig Kaas stadig stod som ejer. I 1718 var fæstet på gården overtaget af en Bertel Christensen, men nogle år senere købtes Toftdahl til selveje af herredsfoged Niels Winther, der nævnes her i matriklen fra 1735. Efter Niels Winthers død solgte arvingerne Toftdahl til den nye herredsfoged Andreas Høyer ifølge et skøde af 28. april 1749, og han beboede nu gården til 1753, da han som ovenfor nævnt solgte den til Christen Andersen, mens herredsfogden flyttede ind på hovedgården Irup.

Christen Andersen var kun ejer af gården i ganske kort tid, idet han allerede året efter d. 10. juni 1754 solgte den til forpagteren på Aabjerg i Hardsyssel Sr. Niels Jespersen for samme beløb, som han selv havde givet. Han blev imidlertid boende på gården og videredrev den til sin død i 1776, hvorefter den overgik til sønnen Laust, der købte den tilbage i 1786 af enkemadame Møller til Krogsgaard i Gudum sogn. Denne handlen frem og tilbage med gården Toftdahl, skønt familien blev siddende på den, forekommer umiddelbart noget besynderligt, og endnu mere mærkeligt synes det at være, at Andreas Høyer i 1757 i en skrivelse til Christen Andersen Toftdahl vedrørende en nyopført bygning på gårdens jorder benytter følgende sætning: "omendskiønt I saadan Bygning paa egen Jord og Eiendom skal kunde sætte.." Det kan således se ud, som om Christen Toftdahl på trods af salget af gården til Niels Jespersen stadig blev betragtet som gårdens ejer. Hvem var i grunden Niels Jespersen?

Han var søn af en af Christen Toftdahls ældre halvbrødre og altså derfor en nevø. Niels Jespersen havde skabt sig en efter den tids forhold ganske betragtelig formue, og forklaringen på, at han havde købt gården af sin onkel, synes nærmest at være, at han har villet hjælpe denne rent økonomisk.

Sr. Niels Jespersen døde i 1765 i Gudum. 4½ år forinden havde han, der sad som ejer på gården Krogsgaard i Gudum sogn, sammen med sin hustru Maren Christensdatter Atzer udarbejdet et testamente, idet ægteskabet var barnløst, hvorefter hendes søskende og hans fars søskende med efterkommere skulle arve dem, idet han selv ingen søskende havde. I testamentet bestemtes det, at Niels Jespersens farbror Jens Andersens børn Jesper Jensen Møller og Maren Jensdatter, "der stedse fra deres Barndom af" havde været i huset hos Niels Jespersen, skulle overtage Krogsgaard i forpagtning og iøvrigt tillægges alt, hvad Niels Jespersen og hustru måtte efterlade sig af jordisk gods omfattende bl.a. gården Toftdahl, Tilsted sogns kongetiende samt en del kontanter og obligationer. Der var dog den betingelse forbundet hermed, at Jesper Jensen Møller og søsteren Maren skulle udbetale 2280 rdr til arveladernes udarvinger.

Den nærmere fordeling af disse beløb er ligeledes fastslået i testamentet, og det fremgår heraf, at Niels Jespersen og hustru ved fordelingen har taget særligt hensyn til de familiemedlemmer, der på en eller anden måde var handicappet. Således skulle Niels Jespersens fætter Peder Jensen, "som var svag paa Øjnene", arve 150 rdr, kusinen Kirsten, "som ser ey vittig (klog) ud", arve 150 rdr, og en anden Kusine Kirsten, "som øknene er bollet ud paa", skulle arve 100 rdr. Den, der skulle arve mest, var imidlertid Niels Jespersens farbror Christen Andersen Toftdahl, der ifølge testamentet fik tillagt ikke mindre end 300 rdr.

Christen Toftdahl nævnes som sognefoged i 1774

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814

Nordisk Slægtsforskning, Skals 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev

Kb fra Gudum-Fabjerg 1744-1816

172 - 173

174 - 175

fæstegårdmand i Vibbestoft, Villerslev sogn

Jens Pedersen Hove g m

* 1728 i Villerslev

+ 07.08.1773 i Villerslev

Johanna Jensdatter

* 1733 i Villerslev

+ 09.06.1787 i Villerslev

børn:

Peder Jensen Hove	dbt 27.03.1757 i Villerslev	+ 1764
43 Johanna Jensdatter Hove	dbt 21.10.1758 i Villerslev	
Christen Jensen Hove	dbt 08.03.1761 i Villerslev	
Peder Jensen Hove	dbt 16.06.1764 i Villerslev	+ før 1787
Laust Jensen Hove	dbt 19.05.1766 i Villerslev	
Jens Jensen Hove	dbt 13.03.1768 i Villerslev	
Maren Jensdatter Hove	dbt 29.09.1770 i Villerslev	

Jens Pedersen Hove var fæster af en gård i Vibbestoft, som hørte under godset Irup og havde et hartkorn på 4 tdr 1 skp 2 fjk 2 alb. Han blev gift med Johanna Jensdatter i 1755/56, og ved barnedåberne var familierne samlet: Johannas far og ægteparrets brødre, søstre og svigerinder blev noteret som faddere.

Da Jens Hove døde i 1773, blev der ikke holdt skifte. Johanna blev gift igen d. 22. april 1774 med den nye fæster på gården Peder Christensen Harboe, som efter giftermålet kaldte sig Hove i stedet for Harboe. Deres eneste søn blev døbt Jens d. 10. september 1775.

På 30te dagen efter Johanna Jensdatters død i 1787 mødte skifteforvalteren fra Irup op med to vurderingsmænd for at holde skifte og deling mellem enkemanden og børnene fra de 2 ægteskaber. Som formyndere for børnene mødte deres morbrødre Peder Jensen Ringgaard, Christen Jensen og Jens Jensen, alle af Skyum, enkemandens far Christen Pedersen Harboe for den yngste søn og Lauritz Toftdahl på sin kone Johannas vegne.

Fæstegårdens indbo og redskaber vurderedes til 115 rdr, mens besætningen sættes til 120 rdr og omfattede 5 heste til 72 rdr, 7 køer til 33 rdr og 2 kvier til 15 rdr. Skifteforvalteren forlangte enkemandens fæstebrev til eftersyn, og det fremgik heraf, at fæstebrevet var dateret d. 12. marts 1774. I henhold til forordningen krævedes der til driften en god hest pr tønde hartkorn eller ialt 4 heste sat til en værdi af 80 rdr, 2 vogne med tilbehør til ialt 40 rdr samt en plov og 2 harver til 8 rdr, hvilket beløb skulle fratrækkes aktiverne. Hertil kom, at der var store mangler på bygningerne, således at det ville koste 60 rdr at få dem istandsat. Afdødes begravelse havde kostet 12 rdr, og et tilsvarende beløb skulle sættes til side til enkemandens begravelse, når den tid kom. Boets midler blev talt sammen til 235 rdr, men gælden androg 237 rdr, så der blev intet at arve. Imidlertid tilbød enkemanden "af Kiærlighed til hans Stifbørn" trods boets ringe omstændigheder at give hver stedsøn 7 rdr og den yngste steddatter moderens kiste og klæder, samt når den tid kom, en skikkelig og anstændig bryllupsfest efter hans evne og formue ligesom hendes ældste søster.

Peder Christensen Hove giftede sig efter Johannas død med Anne Catrine Poulsdatter; de fik i 1792 en datter Karen, som senere blev nr. 20 Peder Jensen Uhrbrands 2. kone.

kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814

Skifteprot. fra Irup gods 1756-1800

Nordisk Slægtsforskning, Skals 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

180-181

182-183

90
91

fæstegårdmand i Skaarup, Vestervig sogn

Peder Andersen Skaarup

g 21.04.1751 i Vestervig m

dbt 25.10.1722 i Vestervig

Karen Madsdatter

+ 03.04.1797 i Vestervig

dbt 15.11.1722 i Vestervig

+ 12.06.1799 i Vestervig

---

børn:

45 **Maren Pedersdatter**

dbt 28.05.1752 i Vestervig

Anders Pedersen

dbt 02.02.1754 i Vestervig

dødfødt pige

1756

Anna Cathrine Pedersdatter

dbt 05.03.1758 i Vestervig g 1784 m Peder Chri-

Matz Pedersen

dbt 29.09.1760 i Vestervig stensen af Oxenbøl

dødfødt dreng

1763

Ved barnedåberne var ægteparrets søskende noteret som faddere. Peder Andersen må have været fæster under Vestervig kloster, men jeg har ikke fundet nogle skifter efter ham og hans kone.

Kilde:

Kb fra Vestervig 1729-70, 1770-1809

184-185

186-187

92
93

fæstebonde

Christen Jensen

g 15.07.1757 i Hørdum m

dbt 15.04.1731 i Hørdum

Karen Jensdatter

+ 06.03.1807 i Stagstrup

* 1719 i Hørdum

bgr 29.06.1787 i Hørdum

børn:

dødfødt

1758

46 **Jens Christensen**

dbt 26.08.1759 i Hørdum

Kirstina Christensdatter

dbt 20.12.1761 i Hørdum

Peder Christensen

dbt 03.08.1766 i Hørdum + før 1807

Christen Jensen fik d. 30. september 1756 fæstebrev på en gård i Hørdum; den hørte under Irup gods og havde et hartkorn på 4 tdr 4 skp 1 fjk 1 3/4 alb. Da fæsteprotokollen fra Irup ikke er bevaret, er det ikke muligt at se, om han overtog sin fars fæstegård. Under skifteforretningen efter hans kones død måtte Christen Jensen fremlægge sit fæstebrev, og de vigtigste oplysninger blev heldigvis indført i skifteprotokollen.

Skiftet efter Karen Jensdatters død blev begyndt og sluttet på 30te dagen efter dødsfaldet. Den ældste søn Jens var myndig, mens datteren Kirsten og den yngste søn Peder havde deres morbroder Michel Jensen Heedegaard af Thisted som værge.

I stuen var der det samme møblement som i snart sagt alle fæstegårde på den tid: 1 bord, 1 lang bænk, 2 gl stole og 1 jernbilæggerkakkellovn samt 3 sengesteder med 1 olmerdugsoverdyne og 2-3 hovedpuder i hver; desuden bl.a. 1 rok, 1 lysestage, 1 jernpande, 1 kerne og forskellige fade, gryder, potter og krus. Der nævnes ingen tallerkener og hornskeer.

I vesterstuen endnu 1 sengested med dyne og puder, 1 par kværne, seller og løber (af halm), 4 bikuber, 2 saltfjerdinger og 1 gl kiste, der kun indeholdt børnenes tøj. Den afdødes tøj er ikke registreret.

I et lille kammer stod øltønder, ølankre, 1 ørebalje og 5 hampesække. I køkkenet 1 lille kobberkedel, 3 fyrrekar med træbånd om, 2 spande med jernbånd, 4 sorte gryder, 2 lyngleer, 1 kande og 1 krus samt ovntømmer.

Til gården hørte 2 beslagne vogne, 1 plov, 2 harver, hestetøj til 4 heste, samt redskaber til markarbejdet: leer, river, grebe, skovle, spader og plejle. Besætningen var på 4 heste, 4 køer, 3 kvier, 1 kalv, 1 stud, 1 svin, 6 får, 4 lam og 2 væddere. Indtægten blev sat til 171 rdl 5 mk 2 sk, hvoraf dyrene var vurderet til 127 rdl.

Efter forordningen skulle der på hver fæstegård være 1 hest pr td hartkorn, 2 arbejdsvogne, 1 plov med fuldt behør og 2 harver med jerntænder til en fast værdi, her 117 rdl, der blev fratrukket boets indtægt.

Var gården mere eller mindre forfalden, skulle der ligeledes tilbageholdes penge til istandsættelse; hos Christen Jensen så det ret slemt ud, både bindingsværk, lervægge og stråtag skulle fornyes eller udbedres; materialer og arbejds løn blev anslået til 80 rdl 3 mk 3 sk.

Til udgifterne kom også konens begravelse og skifteomkostningerne, så der blev intet at arve. Når godsejeren således beregnede sig prisen for idealet af en fæstegård, hindrede han, at penge gik ud af boet fordelt som arvelodder. Arvingerne fik som regel aldrig noget, og godsejeren sikrede sig, at gården kunne føres videre.

Christen Jensen giftede sig ikke igen, men overlod fæstegården til sin ældste søn Jens og fik ophold hos ham og hans kone, indtil sønnen døde i 1798. Derefter blev han indsidder hos Mikkel Jegindø i Hørdum, og sine sidste år tilbragte han hos datteren Kirsten og hendes mand Anders Haring i Stagstrup; de var blevet gift i 1798.

Der blev holdt skifte efter Christen Jensen d. 28. marts 1807. Begge hans sønner var da døde, men den ældste havde efterladt sig 4 børn, som deres stedfar Niels Olesen i Hørdum var værge for. Ved registreringen blev noteret 1 brunmalet fyrrekiste med afdødes tøj; alt var meget gammelt i sorte, brune og hvide farver, ikke noget bemærkelsesværdigt udover 1 par støvler. Desuden var der 1 blåmalet skab med lås og nøgle, hvori lå 1 tobakspibe og dåse, 2 små æsker med røgelse (tobak), 1 fyrstøj, 4 messing-spænder, 1 kam og 1 tegnebog. Man kommer ligesom lidt mere ind under huden hos Christen ved denne opremsning af hans personlige ting. Fæstebønderne kan ellers godt virke som een stor grå masse.

Derpå udviklede der sig en længere diskussion om en panteobligation fra 1799, hvorefter Christen skulle have 99 rdl til gode hos Mikkel Jegindø, men hvor obligationen var, vidste ingen. Ved et senere skiftemøde blev den fremlagt og viste sig at være færdigbetalt i 1804, underskrevet af Christen med ført hånd. Gået nærmere på klingen måtte Mikkel tilstå, at det var sket under kvide og vånde, fordi Christen ingen penge havde fået overhovedet.

Det er en lang historie om, at Mikkel Jegindø mente, at han havde fået alt for ringe betaling for at have Christen boende, så han havde modregnet sin skyldige gæld i prisen for opholdet og fundet ud af, at Christen skulle betale ham yderligere 49 rdl for at regnskabet kunne gå op. Derom havde de oprettet endnu en kontrakt i 1804, hvoraf det fremgik, at Christen ud over årligt at give Mikkel 1 td rug, 1 td byg og 2½ læs fladtørsv skulle give ham de 49 rdl.

Skifteretten kunne ikke indse, hvorfor Mikkel skulle have 49 rdl ud over de årlige naturalier og betragtede beløbet som en gave, som Christen Jensen uberettiget havde givet væk, skønt han havde umyndige arvinger. Da Mikkel ikke ville indgå i et forlig, blev han dømt til at betale 99 rdl til boet, hvor det indgik som uvis gæld.

Den afdødes efterladenskaber blev solgt ved offentlig auktion og indbragte 16 rdl 2 mk 1 sk, der blev delt mellem de 4 børnebørn, idet Anders Haring på sin hustrus vegne anmeldte, at han ikke gjorde krav i boet.

kilder:

Kb fra Skyum-Hørdum 1719-84, 1784-1815
Kb fra Stagstrup 1742-1810
Skifteprot. fra Irup 1756-1800
Skifteprot. fra Hassing-Refs hrd. 1805-13

188-189

94
95

Berthel Jensen

g m

* 1732 i Villerslev

Mette Clemensdatter

bgr 13.03.1805 i Villerslev

bgr 30.08.1810 i Villerslev

børn:

Jens Berthelsen	dbt 23.02.1757 i Villerslev	+ 1763
Johanna Berthelsdatter	dbt 28.02.1759 i Villerslev	+ 1767
Clemen Berthelsen	dbt 23.08.1761 i Villerslev	+ 1763
Inger Berthelsdatter	dbt 19.09.1762 i Villerslev	
47 Maren Berthelsdatter	dbt 30.03.1765 i Villerslev	
Jens Berthelsen	dbt 23.08.1767 i Villerslev	
Johanne Berthelsdatter	dbt 13.03.1770 i Villerslev	
Anne Berthelsdatter	dbt 05.08.1772 i Villerslev	
Clemme Berthelsen	dbt 15.01.1775 i Villerslev	
Kirsten Berthelsdatter		

Bertel Jensens far var fæstegårdmand i Villerslev under hovedgården Irup i Hørdum sogn. Som ældste søn må det formodes, at Bertel overtog fæstegården, men må o. 1800 have købt den til selveje.

Da Bertel Jensen døde i 1805, blev der d. 1. april afholdt skifte efter ham. Arven skulle deles mellem enken Mette Clemensdatter og deres sammenavlede børn: Jens 38 år; Clemme 32 år; Inger g m Christen Pedersen i Villerslev; Maren g m Niels Olesen i Hørdum; Anne g m Henrich Olesen i Hørdum og Johanne og Kirsten begge ugifte. Enken havde som lavværge antaget degnen Claus Madsen af Villerslev, mens storebror Jens var født værge for sine to ugifte søstre.

I dagligstuen var der 2 faste sengesteder med sengeklæder, 1 fyrrebord, 1 bænk og 1 stol, 1 jernbilæggerkakkellovn, 1 viseværk i futteral (ur med kun 1 viser), 1 spejl, 1 lygte samt tallerkener, fade, krus, 1 ølglas, 6 hornskeer, 1 væv med tilbehør, 1 par karter, 1 huspostil og 1 bønnebog.

I ølkammeret og køkkenet fandtes øltønder, mælkebøtter, 1 jernpande, 1 puster, 1 trefod og 1 rist, gryder, krus, fade og krukker samt 1 kobbergukedel, 2 stripspande og 2 spande med åg.

I østerstuen, som var stadsstuen til gæster, og hvor familiens tøj opbevarede, stod der kun en gammel fyrrehalvkiste med Bertels efterladte tøj, der bestod af 1 sort kiol, 1 blå drejelsundertrøje, 1 gl lædertrøje, 1 blå hue, 1 par læderbukser, 1 brystdug, 1 gl undertrøje, 2 skjorter, 2 par strømper og 1 par træsko, ialt vurderet til 7 mk 8 sk.

I malkammeret, der også kunne benyttes til spisekammer, stod 1 par kværne, mange halmkurve, 1 degnekær, 2 lyngleer, 1 spinderok, 1 fjerding og 1 loftstige.

I gården stod 2 beslagne vogne, 1 gl harve, 2 jerngrebe og 1 gl trillebør; i vognhuset bl.a. meder til en slæde, 1 tjærekande, 1 spade, 2 høleer, 1 gl økse, 1 skærekiste med kniv, 2 plejle, 1 rive og lejrer og stænger til en vogn.

I stalden var der 2 heste og 1 plæg, 2 stude, 4 køer, 1 kvie, 5 kalve; i fårestien 9 får, 2 væddere, 2 svin, 1 plov med tilbehør, 2 harver med jerntænder og 1 kornkratte. Mon de havde været i gang med forårsplojningen? Boets indtægt blev sat til 365 rdl 14 sk, heraf udgjorde vurderingen af dyrene 264 rdl.

Som udgifter anmeldte enken at være skyldig til sønnen Jens 50 rdl; begravelsen havde kostet 25 rdl og samme beløb ville enken have sat til side til sin egen begravelse. Da også skiftets omkostninger var trukket fra, blev der til deling mellem arvingerne 255 rdl 3 mk 10 sk, hvoraf enken fik halvdelen + en broderlod på 23 rdl 1 mk 6 $\frac{8}{11}$ sk, sønnerne fik hver en broderlod og døtrene det halve. Arvelodderne skulle blive stående i gården og udbetales, når der kom rede penge.

Mette Clemensdatter døde 5 år senere i 1810, 76 år gl. Jeg har ikke kunnet finde, hvor hun kom fra, selv om jeg har været langt omkring. I de 5 år var der sket lidt i familien, idet Kirsten var blevet gift med gårdmand Christen Kudsk den yngre i Gudnitz, mens Johanne var blevet 40 og stadig ugift; desuden var sønnen Clemme blevet vanvittig.

Mettes efterladenskaber blev registreret og vurderet: 1 vævestol, 1 stol, 1 rødtribet vadmelseoverdyne, 1 sorttribet underdyne, 1 lang og 3 små hovedpuder, 1 kiste med lås og nøgle, derudi 1 blå vadmelskåbe, 3 blå vadmels-skørter, 2 blå snøreliv, 1 blå trøje, 3 grønne strikkede trøjer, 1 blåtribet forklæde, 1 særk, 1 pandepude, 1 sort og et rødt tørklæde, 1 sort hætte, 1 muffe, 1 sort forklæde, 2 luer, 1 par sorte vanter, 2 par strømper, 2 blå vadmels-skørter, 1 rødt og 1 blå silkeklæde, 2 strikkede trøjer og 2 livstykker, ialt vurderet til 36 rdl 2 mk 14 sk, som ved offentlig auktion blev solgt for 53 rdl 4 mk 3 sk og sammen med den broderlod, Mette arvede efter sin mand, udgjorde boets indtægt. Herfra skulle trækkes skiftets omkostninger og 10 rdl for begravelsen, som åbenbart ikke blev så flot som Bertels.

Til deling mellem de 7 søskende blev der 61 rdl 1 mk 4 sk, hvoraf Jens og Clemme fik hver en broderlod på 13 rdl 3 mk 9 $\frac{7}{9}$ sk og deres søstre hver en søsterlod på 6 rdl 4 mk 12 $\frac{8}{9}$ sk, der blev dem udbetalt mod behørig kvittering.

256 - 257

258 - 259

fæstegårdmand under Ulstrup

Christen Salmandsen

g 27.09.1722 i Jannerup m

* 1689 i Hundborg

Kirsten Povelsdatter

bgr 08.02.1754 i Jannerup

* 1683 i Kallerup

bgr 07.12.1753 i Jannerup

børn:

- 64 **Salmand Christensen** dbt 17.03.1723 i Jannerup
- Christen Christensen dbt 11.11.1725 i Jannerup + 1725
- Sidsel Christensdatter dbt 06.07.1727 i Jannerup
- Christen Christensen dbt 09.07.1730 i Jannerup + 1730

Kirsten Povelsdatter var gift 1) med Christen Christophersen, der blev begravet 17/5 1721. De havde 7 børn: Christopher * 1707, Povel * 1709, Jens * 1712, Chresten * 1714, Birgite * 1716, Jørgen * 1719 og Bodel * 1720. Christen Salmandsen overtog fæstet efter ham og giftede sig med enken. Gården lå i landsbyen Snejstrup i Jannerup sogn. Han underskrev sit fæstebrev 26/7 1722 med bogstaverne C S S og havde medbragt 2 vitterlighedsvidner, der kunne skrive.

Han fik overladt en gård, der svarede skatter af 1 td. 5 skpr og 2 fjkr. Han måtte beholde den sin livs tid med al dens tilliggende, hvis han betalte de kongelige skatter til rette tid og iøvrigt vedligeholdte og dyrkede den ordentligt. I landgilde og i stedet for ægt (kørsel) og arbejde på hovedgården skulle han betale 3 rdr 2 m årligt og desuden i indfæstningspenge 6 rdr 4 m.

Det har nok været hårdt. Han overtog godt nok en kone, der ikke var meget ældre end ham, men han overtog også forsørgelsen af 7 børn, og landbruget var i krise.

I kop- og karosseskatten 1743 fra Jannerup sogn står der: Udi dette sogn er ingen som efter den allernaadigste forordning tilkommer at svare Kop- eller Carosseskat, thi der er ingen uden fæstebønder. Ingen Selv-ejer Bønder. Ingen Haandværkere. Ingen Huusmænd, der haver meere end een Koe.

Christen Salmandsen fra Snejstrup var kirkevæрге i Jannerup 1733-50 og førte kirkens regnskaber.

I 1749 overtog sønnen Salmand halvdelen af fæstegården, ved faderens død den hele.

Ved skiftet efter Kirsten Povelsdatters 1. mand var børnenes morbrødre Mouritz Povelsen og Jens Povelsen tilstede, begge boende udi Kallerup. Til deling mellem enken og børnene var der 96 rdr 4 mark og 4 skilling. Af disse børn blev Bodel gift 1749 med Salmand Nielsen, søn af Niels Salmandsen, Christen Salmandsens broder. Birgite blev gift med Laurids Pedersen Stentoft 1718-71; hun døde 1782 i Vester Vandet.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jammerup 1715-86

Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800

Jammerup kirkeregnskabsbog 1705-1807, side 81

Kop- og Karosseskat 1743

264-265

266-267

husmand i Klitmøller

Christen Christensen Brandi d.æ.

g 22.10.1720 m

* 28.11.1692 i Vester Vandet

+ 13.01.1772 i V Vandet

Mette Pedersdatter Brandi

* 14.11.1686 i Vester Vandet

+ 23.05.1756 i V Vandet

børn:

Poul Christensen Brandi

* 24.04.1721 + 1791 skipper

Christen Christensen Brandi d.y.

* 03.10.1722

Anders Christensen Brandi

* 26.08.1724 + som lille

Peder Christensen Brandi

* 12.11.1728 + 1801

Anders Christensen Brandi

* 1730 + 1730

Mette Pedersdatter var gift 1) 18.10.1711 med fisker Poul Andersen, der druknede 16/4 1720. Den første søn i det nye ægteskab blev opkaldt efter ham, som det var sædvane.

Christen Brandi var fæster ligesom alle de andre beboere i Klitmøller, men jeg ved ikke, hvilket gods han hørte til.

Christen Brandi var lige så fattig som sine forældre. I 1743 havde han 2 køer, var aldeles forarmet og kunne ikke svare skat.

Da Mette døde var hun 69 år, 6 måneder, 1 uge og 2 dage gammel. Christen var 79 år, 1 måned, 2 uger og 1 dag gammel. Så nøjagtigt står der i kirkebogen.

Af sønnerne blev Poul Brandi gift med Karen Pedersdatter Skinnerup 1717-94. Peder Brandi blev gift med Inger Christensdatter Krog.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet 1691-1731, 1731-92

Dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn på lokalhistorisk arkiv i Thisted, nr. 302.

fæster under Ulstrup

Madz Pedersen Skræder

* 1685 i Hundborg

bgr 08.04.1767 i Vang

g 1) 10.03.1715 i Hundborg m

Helvig Jensdatter Foged

* 1693 i Hundborg

bgr 08.04.1727 i Hundborg

g 2) 16.04.1730 i Hundborg m

Anne Thomasdatter

1 datter Hedvig * 1731

g 3) 30.06.1735 m

Dorte Sørensdatte

børn:

Else Madsdatter

dbt 09.06.1715 i Hundborg

Christen Madsen

dbt 19.06.1718 i Hundborg

68 **Peder Madsen**

dbt 03.11.1720 i Hundborg

Jens Madsen

dbt 07.06.1722 i Hundborg

Anne Madsdatter

dbt 23.07.1724 i Hundborg

I 1715 overtog Madz Pedersen sin kommende svigerfaders fæstegård, der var ansat til hartkorn 6 tdr 2 skpr 1 fjk 2 alb, på følgende betingelser: at han betalte de kongelige skatter, vedligeholdte bygningerne, dyrkede og gødede jorden forsvarligt, gjorde ægt og arbejde på Ulstrup, betalte landgilden efter jordebogen, ægtede den tidligere fæster Jens Christensens datter Helvig og holdt sig den indgåede aftægtskontrakt til Jens Christensen og hustru efterrettelig (dvs. at de skulle bo som aftægtsfolk hos datteren og svigersønnen). Mads underskrev fæstebrevet med egen hånd. Fæstebrevet var oprindeligt udstedt ca 1714/15, men først ført til protokols d. 20/11 1720, da der kom en kongelig forordning om oprettelse af fæsteprotokoller.

Mads Pedersen underskrev endnu et fæstebrev sammen med 3 andre d. 20/6 1720 på en ødegård i Hundborg.

I april 1727 døde Mads Pedersens 1. kone Helvig Jensdatter, kun 34 år gammel. Dødsårsagen er desværre meget sjældent opgivet i kirkebøgerne. Der blev holdt skifte efter hende d. 5. maj. Tilstede var foruden enkemanden børnenes fasters mand Niels Salmandsen af Hundborg samt deres mosters mand Christen Jensen Smed af Hundborg og skifteforvalteren med 2 vurderingsmænd.

Bohavet bestod af 1 fyrrebord med bænk og en skammel, 3 stole, 2 hængeska-be og 2 sengesteder, i vesterstuen nok 2 sengesteder med 1 overdyne, 1 underdyne og 1-3 hovedpuder i hver seng. Desuden trætallerkener og skeer, stenkrus og glas, et par messinglysestager, 1 salmebog og 1 bønnebog. Ved ildstedet 1 rist og 1 ildklemme, 4 lergryder og 2 lerkander, og i bryggerset 1 stor kobberkedel i grue, 5 ølkar, diverse øltønder (siden er ret ulæselig), 1 kærne, 1 rok og 1 par karter. I stalden stod 7 heste, 4 køer, 7 stude, 2 kalve, 10 får med 5 lam og 4 væddere, 2 svin og 3 grise. Til gården hørte endvidere 2 beslagne vogne med alt tilbehør, 1 møgvogn, 1 hjulplov, 1 bagplov og 2 harver samt diverse arbejdsredskaber som grebe, skovle, leer, plejle, skærekister, river, tørvespader og en hjulbør, alt vurderet til 242 rdr 2 m 14 sk. Tilsyneladende en gård, der var velforsynet såvel til arbejdet på egne mar-

ker som til hoveriarbejdet på godsets jorde. Men landbruget var i dyb krise; nogle klarede sig igennem; det gjorde Mads Pedersen ikke.

Nu skulle boets gæld gøres op. Først modregnedes de vogne, redskaber og heste, der nødvendigvis skulle forefindes i en fæstegård: 6 heste, 1 beslagen vogn, 1 møgvogn, 1 plov med tilbehør og 2 harver. Her manglede Mads Pedersen ikke noget. Værre stod det til med fæstegårdens bygninger, der skulle repareres for 27 rdr. Folkene, 2 karle og 3 piger, gjorde fordring på deres løn til Mikkelsdag; der manglede betaling af kongelige skatter og tiende, og Mads havde desværre pådraget sig en hel del gæld til forskellige mennesker i omegnen, ligesom han skyldte penge for korn, han havde fået på Ulstrup; dertil kom skiftets omkostninger. Jorden var tilsået, men der var kun 1 td havre i laden og langt til næste høst, så Mads måtte igen købe 2 tdr byg og 2 tdr rug af sin husbond for at få mad til familien og ædelse til dyrene. Gæld og besværing beløb sig til ialt 214 rdr 2 m 15 sk.

Mads og hans børn skulle så deles om de resterende 27 rdr 5 m 15 sk, hvoraf Mads fik det halve, de 3 sønner hver en broderlod og de 2 døtre hver en søsterlod. Børnenes arvelodder skulle blive stående i boet, til de blev voksne, men hvis boet blev forringet, kunne formynderne med $\frac{1}{2}$ års varsel kræve pengene udbetalt. Mads underskrev skiftet MP^{SF} (Mads Pedersen Foged). Her benyttede han konens tilnavn; han var sikkert heller ikke skræder, som var faderens beskæftigelse.

Mads Pedersen fik lov til at fortsætte som fæstebonde, men i 1736 måtte han forlade gården på grund af armod. Hvordan det siden gik ham, hans børn og hans 3. hustru, ved jeg ikke.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86

Kb fra Vang 1688-1796

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800, fol. 1b, 6a-b og 33b

Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87

fæster under Ulstrup

Jens Svendsen Harkiaer

* 1680 i Hundborg

bgr 04.01.1734 i Hundborg

g 1) omkr. 1702 m

Maren Sørensdatter

bgr 29.09.1719 i Hundborg

g 2) 24.11.1720 i Hundborg m

Maren Christensdatter Toft

* 1686

bgr 31.05.1735 i Hundborg

børn:

Christen Jensen Harkiaer

dbt 30.08.1722 i Hundborg

+ 1796 i Snedsted

70

Jens Jensen Harkiaer

dbt 22.04.1725 i Hundborg

Jens Svendsen Harkiaer fik d. 24. maj 1703 sin afdøde fars hus i Harkiaer i Hundborg sogn i fæste og betalte 1 rd i indfæstning; huset hørte da under Fadersbøl gods. Det efter kongelig forordning af 1720 krævede fæstebrev fik han udleveret d. 20. november 1720, og huset hørte nu under Ulstrup gods. Der var de sædvanlige betingelser om at holde bygningerne og markerne vedlige, betale skatterne og arbejde på herregården. Ejendommen var ikke stor, sat i hartkorn til 1 skp 1 album.

280

Faderen hed Svend Harkiaer efter stedet, hans patronymikon kendes ikke. Han betalte kopskat for sig selv og sin hustru i 1699.

Jens Harkiaer var gift 1. gang med Maren Sørensdatter; de havde børnene: Karen * 1703, Maren * 1706, Svend * 1710, Christen * 1712 og Anne * 1715. Skiftet efter Maren Sørensdatter påbegyndt og sluttet 14.10.1720. Der blev ikke registreret andre møbler i stuen end 1 kiste med lås; om resten var båret over til naboen, eller det var så forfaldent, at det ikke lod sig vurdere, står hen i det uvisse. Boet var så fattigt, at der ikke blev nogen arv at dele, fordi fæstehuset først skulle repareres for 9 rdr 4 m 6 sk; dertil kom skifteomkostningerne og lidt klatgæld for indkøbte varer, ialt en gæld på 14 rdr 1 m 14 sk mod vurderingen på 13 rdr 4 m 2 sk.

Da Jens Harkiaer døde 15 år senere, så det ikke meget bedre ud. Der blev holdt skifteforretning d. 1. februar 1734. I stuen stod et gammelt fyrebord, 2 stole, 1 lille malet skab og 1 gammel kiste med lås; sengestederne nævnes ikke, sengeklæderne var få og ikke meget værd: 2 dyner, den ene med lidet fyld udi, 3 hovedpuder og 2 uldne lagner. Enkens seng blev holdt uden for registreringen. Familien spiste på trætallerkener og brugte træskeer, og Maren havde en hjulrok og et par karter. I fadeburet var der solde, selder, løber, 1 smørkerne, 1 fløde- og 1 smørbøtte, 3 gamle øltønder og 1 lyngle. I bryggerset havde Maren en lille grukedel, 6 lergryder, potter og kander, 1 rist og 1 ildklemme, 2 spande og 2 trug. Her havde Jens Harkiaer også sine arbejdsredskaber: 2 skovle, 1 stålgreb, 2 spader, 1 økse, 2 river, 1 høle, 1 skærekiste og 1 plejl. Med det udstyr må Jens Harkiaer have været daglejer på Ulstrup, for der var hverken heste eller vogne i boet, kun 1 ko og 9 får.

Det mest interessante ved dette skifte er, at den salig mands klæder blev registreret; som regel blev klæderne givet til børnene inden registreringen, men ikke her. Jens havde haft 1 par støvler, 1 grå vadmelskiold, 1 ny lædertrøje med spirant knapper, hvad det så er, 1 blå vadmelstrøje, 1 gl. lædertrøje, 1 par læderbukser, 2 par vadmelbukser, 1 hat, 1 kabudslue af blå vadmel, 1 par nye og 1 par gamle strømper, 1 par gamle sko med messingspænder,

1 par vanter, 3 halsklude og 3 gamle skjorter. Boet blev vurderet til 23 rdr 6 sk.

Nu fulgte boets gæld og besværing: huset skulle repareres for 8 rdr 14 m og 6 sk, enken ville have tilbageholdt det samme til sin begravelse, som mandens havde kostet 6 rdr, og skifteomkostningerne til stemplet papir, skriverens og skifteforvalterens salær skulle betales. Tilbage til arv blev der 2 rdr 1m, som blev stående i boet, da enken ville blive på stedet og give sine 2 yngste børn en kristelig opdragelse. De ældre børn af Jens Harkiærs 1. ægteskab afstod fra at kræve arv, som de syntes, skulle komme de 2 halvbrødre til gode.

Da den nye fæster Søren Clausen overtog fæstet 4 måneder efter Jens Harkiærs død, forpligtede han sig til at gifte sig med enken. Han underskrev sit fæstebrev d. 8/5 1734, og dagen efter blev han viet til Maren Christensdatter Toft. Hun er muligvis datter af Christen Christensen Toft i Jannerup.

Ved Marens død 1½ år senere var der ikke sket de store forandringer i hjemmet, men Marens klæder blev også registreret, og hun havde været velforsynet. Hun havde haft 1 rødt vadmels skørt og trøje, 1 sort vadmels dito klædning, 1 grøn dito, 1 blå dito, 1 gl. brunt skørt og blå trøje, 1 sort skørt og trøje, 1 grøn og 1 rød bunden natttrøje, 1 gl. sort firskafte kiol, 3 særke, 3 forklæder, 3 huer og 1 pandepude, 1 blå hue, 1 hvidt lærredsforklæde, 3 halsklude, 2 lommeklude, 2 par handsker og 1 par vanter, 1 hvidt halsklæde, 1 par strømper, 1 par gamle sko og 1 par tøfler.

Stervboets midler var steget til 35 rdr 13 sk, og deraf var Marens tøj vurderet til 12 rdr 1 m 10 sk. Desuden havde Søren købt endnu 1 ko og 1 so. Men han havde endnu ikke fået gjort noget ved fæstehuset, så der blev igen sat penge af til reparationer; han måtte købe noget rug til brød og byg til gryn og malt; han skyldte Christen Kortgaard i Sundby for hjælp ved forårspløjningen og havde lånt penge af sin søster; Marens begravelse havde kostet ham 5 rdr 4 m, og det ville han også have sat til side til sin egen begravelse; skifteomkostningerne stod ham i 3 rdr 3 m, så stervboens gæld og besværing blev på 24 rdr 3 m 12 sk.

Der blev således 10 rdr 3 m 1 sk til deling mellem Søren Clausen og hans 2 stedsønner. Desforuden havde Søren lovet at give drengene 4 rdr efter deres far, hvorpå formynderen foreslog, at Søren yderligere skulle give dem deres mors klæder. Enden på det hele blev, at Søren beholdt Marens tøj mod at give hver dreng 6 rdr 13 sk, som skulle blive stående i boet et års tid og derefter sættes på renter, til børnene blev myndige. Det blev yderligere bestemt, at Søren Clausen skulle beholde sin yngste stedsøn hos sig i op til 3 år og forsyne ham med klæder og føde samt holde ham til gudsfrygt og skikkelihood. Den ældste stedsøn Christen blev nok sendt ud som tjenestedreng. Om Søren Clausen giftede sig igen, har jeg ikke undersøgt, men det er sandsynligt.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800, fol. 5b-6a og 29b

Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87, fol. 2a-b, 61-63, 74-76

Kopskattemandtaller 1699-1700, Dueholm, Ørum og Vestervig amter.

286-287

fæstegårdmand

Ville Christensen g før 1715 m

* i Sjørring

bgr 09.12.1730 i Hundborg

Anne Povelsdatter

* 1687 i Hundborg

bgr 17.04.1751 i Hundborg

børn:

- Povel Villesen dbt 10.07.1715 i Hundborg
- Christen Villesen dbt 05.09.1717 i Hundborg
- Jens Villesen dbt 05.09.1717 i Hundborg
- 7/ **Maren Villesdatter** dbt 19.11.1719 i Hundborg
- Karen Villesdatter dbt 19.07.1722 i Hundborg
- Christopher Villesen dbt 31.12.1724 i Hundborg + 1725
- Kirsten Villesdatter dbt 31.12.1724 i Hundborg + 1725

Ville Christensen var barnefødt i Sjørring, der var nabosogn til Hundborg. Han var i 1699 karl hos Jens Christensen Foged i Hundborg, som betalte 2 rdl i tjenestekarleskat for ham. På den tid fik en karl 4-4½ daler i løn pr år.

En 10-12 år senere, nøjagtigt hvornår kan ikke siges, måtte gamle Poul Madsen i Hvolgaard i Hundborg sogn under Ulstrup gods opgive sin fæstegård formedelst alderdom og skrøbelighed. Hvolgaard var ansat i Landmålingens nye matrikel under nr 4 for hartkorn 6 tdr 1 fjk.

Den nye fæster blev Ville Christensen; han skulle gifte sig med datteren Anne Poulsdatter og forpligte sig til at give Poul Madsen og hans hustru et ærligt og christeligt ophold i deres livs tid samt betale de andre døtre hver 10 sk, når de giftede sig eller når forældrene døde. Først og fremmest skulde han dog love sin husbond at betale de kgl. skatter og landgilden til rette tider, at gøre hoveriarbejde på Ulstrup med 4 heste, at holde fæstegården og de tilliggende jorde i forsvarlig stand og iøvrigt overholde kongelig Maje-stæts love og forordninger, alt med fæstets fortabelse til følge, hvis han ikke overholdt betingelserne. Han underskrev fæstebrevet "med egen Haand Weld Christensen".

Det er dateret d. 20. november 1720, da bestemmelsen om fæstebrevets indskrivning i protokoller blev indført, men kontrakten må være indgået 1714/15, idet Ville skrev under på at ville forsørge begge sine svigerforældre, og Poul Madsen blev begravet d. 10. oktober 1715.

De første 25 år af 1700-tallet var dårlige for landbruget; bønderne sled og slæbte og kunne knap klare til dagen og vejen. Som mange andre havde Ville Christensen svært ved at holde de løfter, han havde skrevet under på. Da han døde, havde han ikke betalt landgilde i 8 år og kunne således være blevet sat fra gården. Men da hovedparten af fæstebønderne var i samme ynkelige situation, valgte de fleste godsejere at vente på bedre tider og inddrive gælden til den tid. For hvordan skulle de ellers få deres egen og fæsternes jorde pløjet, tilsået og høstet, hvis de satte deres fæstebønder fra gården; nye fæstere kunne næppe gøre det bedre.

Ville Christensen døde i december 1730; der står ikke, hvor gammel han blev,

men det kan lade sig gøre tilnærmelsesvis at regne det ud. Da han var karl hos Jens Foged, blev der ikke betalt kopskat for ham i 1699, så han må have været under 15 år. Det var ikke almindeligt, at en ung mand giftede sig, før han var omkring 30 år. Hvis vi antager, at han var født i 1685, var han 14 år som tjenestekarl og 29 år ved sit giftermål. Han var således ca 45 år, da han døde.

Der blev afholdt skifteforretning i dødsboet d. 17. februar 1731. Ejeren af Ulstrup gods Peder Mads Jensen kom med 2 vurderingsmænd for at skifte og dele mellem enken Anne Povelsdatter og ægteparrets 5 børn. Anne havde taget Niels Christophersen af Hundborg til lavværge, og da alle børnene var umyndige, fik de også værger, gode mænd fra Hundborg, der skulle overvåge, at alt gik rigtigt til.

Fæstegården bestod af et stuehus, en lade og et lille hus vesten i gården. I stuen var der 1 fyrrebord med åben fod og skab under, 1 skammel, 1 langbænk med skab med tre rum, 2 gl. stole og 5 sengesteder, hver med 1 olmerdugsdyne og 1 eller 2 hovedpuder - til 9 personer! familien havde nemlig både karl og pige, så de 4 mindste børn må have ligget i samme seng og deles om en gammel dyne og 2 hovedpuder; det skal nok have givet spektakler. Desuden var der i stuen 2 sten- og 6 trætallerkener, 4 horn- og 3 træskeer, 2 knive, 8 stenkar og 3 krus, 3 glas, 1 lysestage, 1 klædesbørste, 1 rivejern, 1 mangelfiel med tril, 1 hammer og hovtang, 2 hjulrokke samt hynder til bænkene.

I fadeburet, køkkenet og bryggerset var der lerpotter og lergryder, 1 kobbergruekedel, øltønder, 1 smørkerne, 2 lygter, 1 teje, spande og baljer m.m.

I stalden stod 5 heste, 3 køer, 2 kalve, 1 stud, 8 får, 4 væddere og 1 so. Til gårdens redskaber hørte 1 beslagen vogn, 1 gammel møgvogn, 1 plov med dræt til 4 heste, harver, plejle, høleer, skovle, spader, tørvespader, river og grebe, 1 sav og 1 høvl. På loftet var der 4 tdr havre, i laden 3 tdr rug, 10½ tdr byg og 6 tdr sort havre.

Den samlede vurdering af boets midler beløb sig til 104 rdr 1 mark 8 sk.

Nu gik man over til boets besværing, dvs husbondens krav til fæstegården samt boets udgifter og gæld. Ganske vist var der af heste og redskaber, hvad godsejeren kunne kræve, men gårdens og besætningens tilstand var langt fra en fæstegårds optimale tilstand.

Husene trængte meget til reparation, især stråtagene var ret så forfaldne, og noget træværk skulle udskiftes; gårdens brøstfældighed blev vurderet til 14 rdr 14 m 4 sk. Godt nok havde Ville 5 ret gode heste, men en fæstegård skulle have 6 døvtige bæster á 10 rdr, og så meget blev Villes heste ikke vurderet til. Det stod bedre til med vogne og redskaber, som fandtes i godkendt stand.

Dertil kom, at der manglede betaling af de kongelige skatter både for april og juli kvartal; landgilden til herremanden, der skulle erlægges i tønder byg, var ikke afleveret siden 1722 og blev vurderet til 24 rdr; karlen havde ikke fået løn i 1½ år og skulle have 11 rdr; endvidere havde Ville fra tid til anden lånt småbeløb hos folk i Hundborg, Thisted og Tingsted, og skiftets omkostninger blev lagt oveni det hele, så gælden blev beregnet til 175 rdr 3 m 2 sk. Der blev som sædvanlig ikke noget at dele, hvilket heller ikke var meningen, da gården blot skulle føres videre som hidtil. Enken lovede at fortsætte fæstet og om muligt at afbetale lidt af gælden.

Der stod allerede en ny fæster parat. Han hed Hans Mogensen, og han fik fæ-

stebrev d. 10. april 1733 på betingelse af, at han giftede sig med stedets enke og sørgede for hendes børn; i så fald ville restancen på 27 tdr 5 skp byg og 6 rdr i rede penge bortfalde, og han skulle derefter kun betale 1 rdr 2 m i indfæstning og årligt aflevere 5½ tdr byg i landgilde. Hans Mogensen og Anne Povelsdatter blev viet d. 17. maj 1733 i Hundborg kirke. De fik ingen børn sammen.

Anne døde d. 10. april 1751, 63 år og 6 mdr gammel. Der blev holdt skifte efter hende d. 10. maj s.a. Annes 3 sønner var nu myndige, mens de to døtre fik hver en formynder.

I de 18 år ægteskabet havde varet, var der ikke ændret meget i gården; 1 par bænke ved bordet, 1 lidet hængeskab af fyr, 2 salmebøger, 4 gamle bøger og 1 timeglas var de eneste nytilkomne ting. Der nævnes ikke nogen kiste, så hvor den salig kones klæder blev opbevaret, er uvist; hun havde haft 1 sort klædning, 1 blå dito, 4 trøjer, 2 nattrøjer, 1 livstykke, 1 blå vadmelsskørt og 3 brune dito, 4 særker, 4 forklæder, 5 huer og 2 pandepuder, 6 klæder af lærred, 6 strimler, 2 par ærmer og 1 krave, 1 par handsker og 1 par vanter, 2 par strømper og 2 par tøfler. Det var jo mænd, der vurderede, så de har sikkert ikke anet, hvad 6 klæder af lærred var for noget!

Heller ikke Hans Mogensen havde afleveret sin landgilde i mange år, og det blev vurderet til 64 rdr 3 m 12 sk. Efter en ny forordning skulle gårdens brøstfældighed beregnes af gårdens hartkorn på 7 tdr 2 fjk á 10 rdr pr. tønde hartkorn, ialt 72 rdr 5 m. Dertil kom begravelsesomkostningerne, lidt smågæld og skiftets bekostning. Summa summarum: boet endte med at have en gæld på 4 rdr 4 m 10 sk, som enkemanden lovede at betale.

Hans Mogensen giftede sig igen d. 17. november 1752 med Kirstine Christensdatter, døbt i Hundborg kirke d. 29. september 1720, datter af Christen Nielsen og Johanne Christensdatter af Sallingboegården. Og således kunne fæstegården fortsætte.

Ville Christensen og Anne Povelsdatters børn:

Povel Villesen g m Maren Christensdatter, + 1772, enke ef. Niels Gregersen i Skinnerup, hvis fæstegård P V overtog i 1751. 1 barn.

Christen Villesen g 1 m Sidsel Christensdatter, 1727-54. 1 barn.
g 2 m Anne Jensdatter, 1725-1804. 3 børn.

Jens Villesen + 06.11.1800, g 02.08.1754 m Maren Christensdatter Landboe,
+ 1786. Ingen børn.

Maren Villesdatter g 1753 m Jens Jensen Harkvær.

Karen Villesdatter + 21.09.1811, g 15.02.1753 m Christen Jensen Harkvær d.æ.
1712-1786. 4 børn.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86

Ekstraskatter: Kopskat 1699-1700, tjenestekarleskat 1699

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800

Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87

fæstebonde

Jens Sørensen

g 14.04.1696 i Nors m

* 1672 i Tved

Johanne Jensdatter

bgr 07.02.1744 i Tved

* 1666

bgr 11.01.1741 i Tved

børn:

Søfren Jensen	dbt 10.01.1697 i Tved
Kirsten Jensdatter	dbt 13.08.1699 i Tved
Christen Jensen	dbt 24.09.1702 i Tved
Mette Jensdatter	dbt 09.11.1704 i Tved
dødfødt	1707
Karen Jensdatter	dbt 16.09.1708 i Tved

Jens Sørensens og Johanne Jensdatters fødselsår er beregnet ud fra den aldersangivelse, præsten har noteret ved deres begravelse. De blev hhv. 72 og 75 år gamle.

Ved de 3 første barnedåber var Jens Sørensens 2 søskende Christen og Dorthe indskrevet som faddere.

i 1699 betalte Jens Sørensen 1 rdr i kopskat for sig selv og sin hustru. I 1729-31 betalte han 3 rdr i brandstyr. I 1743 blev der opkrævet formue-, kop- og karosseskat; Jens Sørensen betalte ingenting; der står blot et 0. Han var fæster på et søhus på 4 skp 1 alb, der hørte under præstens anneks-gård. Det var en meget lille ejendom på en dårlig jord.

kilder:

Kb fra Nors 1675-1735

Kb fra Tved 1675-1735, 1736-61

Ekstraskatter: Kopskat 1699-1700, brabdstyr 1729-31, formue-, kop- og karosseskat 1743.

udlagt barnefader
Jens Pedersen
en karl fra Nors

Anne Lauridsdatter

---

barn:

75 **Karen i Kiæret**

dbt 13.05.1703 i Tved

Ved dåben var Karen Lauridsdatter og Maren Lauridsdatter blandt fadderne, men om de var søstre til moderen har ikke kunnet bevises. Anne forsvandt fra sognet efter fødslen.

Kilde:

Kb fra Tved 1675-1735

fæstegårdmand på Ræhrgaard

Ove Christensen

g m

* 1670 i Ræhr

bgr 22.04.1738 i Ræhr

Anne Knudsdatter

* 1664

bgr 21.11.1745 i Ræhr

børn:

Christen Ovesen dbt 1707 i Ræhr

78 **Jacob Ovesen** dbt 06.10.1709 i Ræhr

Maren Ovesdatter g m Anders Jørgensen Smed

Flere børn kan ikke tydes, da Kb er defekt.

Jeg har ikke fundet skifte efter ægtefællerne.

Christen Ovesen g 1) m Karen Nielsdatter, skifte 18.03.1760, 2 børn: Jens * 1743, Anne * 1747. 2) m Kiersten Madsdatter, skifte 23.08.1762, 1 barn: Mads * 1762.

Kilde:

Kb fra Ræhr 1650-1708 meget defekt, 1709-93.

fæstegårdmand i Villerslev

Jens Pedersen Uhrbrand

* ca 1660 i Visby

+ efter 1735 i Villerslev

barn:

80 Peder Jensen Uhrbrand

* ca 1691 i Villerslev

Jens Pedersen Uhrbrand nævnes første gang i matriklen 1688 som fæster af gård nr. 13 i Villerslev, der havde et hartkorn på 2 tdr 6 skp 2 fjk 2 alb, og som hørte under Ørum gods, hvorfra der ingen arkivalier er bevaret.

Han nævnes atter ca 1710 i et landeværnsmandtal for Villerslev by; landeværnet her lededes af korporal Niels Raun, der var 33 år gammel, og bestod af byens gårdmænd, boelsmænd og husmænd, heriblandt Jens Pedersen Uhrbrand, der var udstyret med "fyrbøsse, karabin og kaarde".

I den til 1718 ajourførte matrikel opføres Jens Pedersen Uhrbrand atter som fæster af gård nr. 13 og ligeså i den til 1735 ajourførte matrikel.

Da Jens Pedersen Uhrbrands herkomst ikke kendes, er han den ældst kendte bærer af navnet Uhrbrand i vores slægt. Navnet stammer fra et husmandssted ved navn Uhrbrand i Visby sogn, som grænser op til Villerslev sogn. Udover nærværende slægt kendes en slægt af samme navn fra Stagstrup sogn, og de to slægter synes ikke at have andet til fælles end, at de begge stammer fra mænd, der på forskellige tider har boet i boelsstedet Uhrbrand i Visby sogn uden dog at være blodsbeslægtet.

Det sandsynligste er, at vor Jens Pedersen Uhrbrand blev født på boelsstedet Uhrbrand som søn af den Peder Lauritsen, der nævnes som fæster der i 1664. Stedet havde da et hartkorn på 2 tdr 7 skp og hørte til Henrik Jørgensen i Viborg, til hvem Peder Lauridsen i årlig landgilde svarede 2 tdr. byg, 1 pund smør og 3 snese ål. Peder Lauridsen døde på ejendommen i 1674 og blev begravet d. 16. oktober.

Så vidt Nordisk Slægtsforskning i Skals, hvorfra jeg har taget ovenstående. Men hvad angår Stagstrup-slægten, har jeg fundet en ekstra lille krølle. Der var faktisk 2 slægter Urbrand i Stagstrup; selv om de ikke har noget at gøre med vores slægt, synes jeg alligevel det skal med her.

En mand ved navn Christen Nielsen Urbrand i Visby sogn blev d. 17. marts 1636 stævnet for Hassing herredsting for en landgilderestance på 3 snese ål. Nogle år efter må han være flyttet til Stagstrup sogn, hvor en person af samme navn blev begravet d. 25. oktober 1653 sammen med sin kone Kierstine Pedersdatter og datteren Anne. Mon de blev ofre for pest?

Hans søn var givetvis den Peder Christensen Urbrand, der d. 29. januar 1654 i Stagstrup blev gift med Karen Knudsdatter, en søster til vores nr. 338 Christen Knudsen d. yngre i Sundby. Peder og Karen fik 7 børn: Christen * 1654, Knud * 1656, Kirsten * 1658 og senere gift med vores nr. 168 Anders

Jespersen, Peder * 1660, Maren * 1662, Karen * 1666 og Citzel * 1670. Kun få af disse børn brugte navnet Urbrand, og i 3. slægtled er det helt forsvundet.

Hvorfra kom da slægten Urbrand i Stagstrup? Fra en ung mand der var karl hos Peder Christensen Urbrand og nævnes i kopskatten 1699-1700. Han hed Christen Jensen. Hvorfra han kom, ved jeg ikke, men han blev nok kaldt Kræn Urbrands og tog navnet med sig. Han blev gift som Christen Jensen Urbrand d. 4. oktober 1711 i Stagstrup med Ingeborg Povelstdatter. Gommens forlover hed Peder Urbrand, en søn af den gamle Peder Urbrand. De fik en stor efterslægt.

Kilder:

Nordisk Slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev Kb fra Stagstrup 1648-1745

fæster på Refsbisgaard

Claus Sørensen

g ca 1704 m

+ ml. 1733 og 1741 i Hurup

Sidsel Hansdatter

* på Tolbølbjerg i Lodbjerg

+ ml. 1741 og 1784 i Hurup

børn:

82

Søren	dbt 17.05.1705 i Hurup	+ 1705
Søren	dbt 13. .1706 i Hurup	
Peder	dbt 06.01.1709 i Hurup	
Hans	dbt 10.05.1711 i Hurup	+ 1711
Michel	dbt 17.04.1712 i Hurup	+ 1716
Hans	dbt 27.01.1715 i Hurup	
Anne	dbt 20.03.1718 i Hurup	+ 1719
Anne	dbt 03.03.1720 i Hurup	+ 1721
Anne	dbt 27.12.1722 i Hurup	
Michel	dbt 01.11.1725 i Hurup	

Claus Sørensen var fra 1704 fæster af Refsbisgaard, som senere blev overtaget af sønnen Peder. I matriklen 1688 er gården, som da hørte under kronen (Det første jyske rytterregiments gods), opført med et hartkorn på 9 tdr 5 skpr 1 alb og bortfæstet til en Mads Pedersen, der ifølge kirkebogen blev begravet d. 27. september 1698, 74 år gl. Inden da må fæstet imidlertid være blevet overtaget af en Frans Clausen, der nævnes her ved kopskatten 1699-1700, 1703 og 1704, men som sidstnævnte år synes at være fraflyttet gården.

Af justitsprotokollen fremgår det, at en Søren Nielsen i Gettrup d. 3/7 1704 stævnedes Frans Clausen og Claus Sørensen i Refs Bisgaard. Det var omtrent på den tid, hvor Claus Sørensen havde overtaget fæstet på gården, og forgængeren Frans Clausen havde blot endnu nogle ejendele stående her, i hvilke Søren Nielsen havde gjort udlæg for et tilgodehavende på 28 slettedaler for leveret korn.

På et vist tidspunkt efter 1688 er Refs Bisgaard blevet solgt af kronen, og d. 19. juli 1741 ses madame Anna Nysom, borger i Aalborg, at have solgt gården til Sr. Jens Pedersen Clementin, forpagter på herregården Hindsels i Thy. Af skødet fremgår det, at gården da var bortfæstet til afdøde Claus Sørensens enke og hendes børn, og at den stadig havde hartkorn på 9 tdr 5 skpr 1 alb.

Claus Sørensen og Sidsel Hansdatter fik 10 børn. Fadderlisterne ved børnenes dåb peger i retning af slægtsmæssig tilknytning til den fremtrædende Rotbøl-slægt i Lodbjerg sogn. Alt tyder på, at Sidsel Hansdatter var datter af Hans Sørensen og Anne Christensdatter på gården Tolbølbjerg i Lodbjerg sogn. Nævnte Hans Sørensen, Anne Christensdatter og hendes datter Kirsten Hansdatter optrådte næsten ved hver dåb som faddere. I 1712 fik Claus og Sidsel en søn døbt med navnet Michel, båret til dåben af Elisabeth Michelsdatter Rotbøl fra Rotbølgaard, en datter af ridefoged Michel Christensen i Rotbøl, som netop var død året forinden, hvorefter man efter den tids skik opkaldte de efter hans død førstefødte børn i slægten.

Et muligt slægtskab mellem Claus Sørensens hustru Sidsel Hansdatter og Rot-

bølslægten består i, at Sidsel Hansdatters formodede mor Anne Christensdatter på Tolbølbjerg må have været en søster til ridefogden og dermed en datter af Christen Michelsen på Rotbøl, der døde 1668, og som igen var søn af Michel Christensen, der i 1614 fik fæste på gården Rotbøl.

I midten af 1700-tallet tilsandede gården, men navnet blev ført videre i slægten.

Blad om til nr. 330-331 og se slægtstavlen.

Kilder:

Kb fra Hurup 1669-1733 (kirkebogen mangler fra 1733-83)

GRyt 6. Det 1. jyske rytterregiments gods, det vestjyske distrikt

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev, Hassing hrd.

fæstegårdmand i Stagstrup

Anders Jespersen

* 1650 i Koldby

bgr 15.08.1738 i Stagstrup

g 2) 02.07.1713 i Stagstrup m

Maren Christensdatter

dbt 19.07.1685 i Stagstrup

+

børn:

Niels Andersen	dbt 18.02.1714 i Stagstrup	gårdmand i Stagstrup
Kirsten Andersdatter	dbt	g m Mads Poulsen, gmd i Skjoldborg
Anna Andersdatter	dbt 29.03.1717 i Stagstrup	
84 Christen Andersen	dbt 23.04.1719 i Stagstrup	gårdmand i Villerslev
Mads Andersen	dbt 16.03.1721 i Stagstrup	Meld mølle ved Irup
Karen Andersdatter	dbt 26.12.1723 i Stagstrup	+ 1726

I matriklen 1688, der blev ajourført til 1712, oplyses om gården matr. nr. 10 i Stagstrup, at den havde et hartkorn på 7 tdr 1 fjk og ejedes af Villads Poulsen. Gården havde tidligere været beboet af Niels Svendsen, men var nu bortfæstet til Anders Jespersen. Det siger jo desværre ikke noget om, hvornår sidstrævnte overtog gården, men det er sandsynligt, at det var omkring 1680, da han var 30 år og stod foran at skulle giftes.

Anders Jespersen giftede sig 1. gang d. 29. marts 1682 i Stagstrup med Kirsten Pedersdatter Urbrand (dbt 16.05.1658 i Stagstrup, bgr 13.07.1712 sst). Hun var datter af gårdmand i Stagstrup Peder Christensen Urbrand (* 1630, bgr 21.09.1721 i Skjoldborg) og Karen Knudsdatter, hvis data jeg ikke har kunnet finde.

Anders og Kirsten fik 8 børn: Jesper dbt 27.01.1684, senere gårdmand i Stagstrup og far til den meget velhavende Sr. Niels Jespersen; Povel dbt 01.03.1685, + 1690; Maren dbt 29.07.1688; Kirsten dbt 28.09.1690, g m Enevold Nielsen; Peder dbt 09.02.1696, + som lille; Jens dbt 27.11.1698, senere gårdmand i Torp i Karby sogn; Peder dbt 11.02.1701, senere på Vildsund mølle; Povel dbt 29.07.1703, senere gårdmand i Øsløs Bisgaard.

1687, 19/5 og atter 3/11 samme år var Anders Jespersen indkaldt som vidne på Hassing herredsting i anledning af en sag mod hans svigerfar Peder Christensen Urbrand, der havde været kirkeværg. Af Anders Jespersens vidneudsagn fremgår, at han d. 7. maj 1687 var nærværende i Snedsted præstegård, da hans svigerfar havde erkendt at have skyldt kirken 132 slettedaler, hvoraf han dog hævdede at have givet de 92 slettedaler i løn til en murermester for udført arbejde på kirken, således at han kun mente at skyldte kirken 40 slettedaler 3 mark og 4 skilling.

I 1712 døde Anders Jespersens 1. kone Kirsten Pedersdatter, og han giftede sig året efter med Maren Christensdatter, som var en kusine til Kirsten, idet Kirstens mor var søster til Marens far. Da de to kvinder var så nært beslægtede, var det nødvendigt inden vielsen at ansøge om bevilling til giftermålet. Bevillingen blev givet d. 25. marts 1713 og havde følgende ordlyd:

Wii Friderick den Fierde, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig Holsteen, Stormarn og Dytmarsken, Gre-

ve udi Oldenburg og Delmenhorst, gjør alle vitterligt, at Vi efter allerunderdanigsk Ansøgning og Begiering allernaadigst have bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at Anders Jespersen, boendes udi Stagstrup sogn og Bye paa Thy, udi Vort Land Nørrejyland, og Maren Christensdatter af Sundbye i bemelte Staxstrup sogn maa udi Ægteskab sammenkomme, uanset at hun skal være hans forrige afgangne hustrus Morbroders Datter; dog skal de først behørige Steder bevisligt gjøre, at de hverandre eij nærmere, end som her oven er meldet udi Slægt eller Svogerskab paarører, saa og noget efter deres Midler og leilighed samt Biskoppens billigsigelse, til næste Hospital udgive, saafremt de denne Vores allernaadigste bevilling agter at nyde.

Forbydende alle og enhver herimod som forskrevet staar at hindre eller udi nogen Maade forfang at gjøre. Under vor Hyldest og Naade.

Kiøbenhavn den 25 Martii Anno 1713.

Efter hans kongelige Mayestæts allenaadigste befaling udi højbemelte hans Maysts. fraværelse under det kongelige Segl og det herværende Conseils underskrift.

O. Krabbe

C. Sehestedt

Originalen af ovenstående kongelige bevilling er vedhæftet en kvittering fra Nykøbing Hospital om, at der d. 28. juni 1713 af Anders Jespersen i Stagstrup var indbetalt 4 slettedaler.

Trods mange timers søgning har det været mig umuligt at finde Maren Christendatters eventuelle 2. giftermål og hendes død.

Kilder:

Kb fra Stagstrup 1648-1745

Nordisk slægtsforskning, Skals: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

172
173

fæstegårdmand i Villerslev

Peder Houe

g m

* 1683

?

+ 17.03.1765 i Villerslev

* 1691

+ 02.02.1765 i Villerslev

børn:

86 **Jens Pedersen Houe**

* o 1728

evt. Christen, Karen og Laust, der var med ved barnedåb hos Jens.

I den til ca 1748 ajourførte matrikel dækkende Dueholm, Ørum og Vestervig amter opføres Peder Houe som fæster under Irup gods på gården matr. nr. 1 i Vibbestoft i Villerslev sogn; den havde et hartkorn på 2 tdr 3 skp 3 fjk.

Der findes ingen arkivalier fra Irup.

Konens navn er ikke nævnt i kirkebogen; ved hendes begravelse står blot Peder Houes hustru.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

fæstegårdmand i Villerslev

Jens Bertelsen

* 1703

+ 10.05.1788 i Villerslev

g 1) m **Johanna** ? + før 1757

2) m Anne Pedersdatter Bach

* 1705

+ 15.06.1779 i Villerslev

børn i 1. ægteskab:

Bertel Jensen	* 1732
87 Johanna Jensdatter	* 1733
Peder Jensen	* 1735 + 1803 i Skyum
Christen Jensen	* 1739 + 1797 i Skyum
Jens Jensen	* 1742 + 1803 i Skyum

I et skøde fra Jens Jørgen Hopp til herredsfoged Andreas Høyer på hovedgården Irup med tilliggende gods, dat. d. 4. maj 1754, opføres under Villerslev by fæsteren Jens Bertelsen på gården matr. nr. 10, som havde et hartkorn på 3 tdr 4 skp 1 fjk, hvoraf han i årlig landgilde svarede 4 rdr 1 m og 8 sk.

Jeg har brugt mange timer på at udrede ovenstående slægtsforhold og kom til det resultat, at Anne Pedersdatter Bach ikke var børnenes mor; det må have været en Johanna. Alle Jens Bertelsens 5 børn kaldte deres førstefødte datter Johanna, og Jens Bertelsen var med som fadder ved mange af barnedåberne hos dem alle 5.

Peder Jensen, kaldet Ringgaard, blev gift 15.10.1762 i Skyum med Maren Andersdatter af Urbrand-slægten i Stagstrup (* 1740 i Skyum, + 24.04.1815 i Skyum); de fik 13 børn, hvoraf 4 blev voksne.

Christen Jensen, kaldet skiftevis Balsen og Bertelsen, blev gift i Skyum 01.08.1760 med Maren Christensdatter; de fik 9 børn, hvoraf 1 døde som spæd.

Jens Jensen, kaldet Ringgaard, oftere dog Balsen og Bertelsen, blev gift 03.11.1770 i Skyum med Else Jensdatter Møller (bgr 25.04.1796 i Skyum); de fik 8 børn, hvoraf 4 blev voksne.

Hvorfor de havde disse ejendommelige kaldenavne, har jeg ikke fundet ud af. 2 af dem må have haft tilknytning til en gård, der hed Ringgaard.

Der er ingen fæsteprotokol fra Irup, og der er ikke fundet skifter efter Jens Bertelsen og hans koner.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814

Kb fra Skyum 1719-84, 1784-1815

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

1) gmd i Villerslev
 2) ANNE PEDERSDATTER BACH
 1700
 † 16-6-1779 Villerslev

94	1	87	2	3	4	5
<u>BERTTEL JENSEN</u>	<u>JOHANNNE JENSNDTR</u>	<u>PEDER JENSEN RINGGAARD</u>	<u>CHRISTEN JENSEN</u>	<u>JENS JENSEN RINGGAARD</u>	<u>CHRISTEN JENSEN</u>	<u>JENS JENSEN RINGGAARD</u>
1732 Villerslev	1733 Villerslev	1736 Villerslev	1739 Villerslev	1736 Villerslev	1739 Villerslev	1742 Villerslev
bgn 13-3-1806 Villerslev	† 9-6-1787 Villerslev	bgn 24-3-1803 SKYUM	bgn 24-7-1797 SKYUM	bgn 24-3-1803 SKYUM	bgn 24-7-1797 SKYUM	bgn 4-5-1803 SKYUM
~	~	~	~	~	~	~
<u>METTE CLEMENSNDTR</u>	<u>JENS PEDERSEN HOVE</u>	<u>MAREN ANDERSDTR</u> ^{brand}	<u>MAREN CHRISTENS DTR</u>	<u>MAREN ANDERSDTR</u>	<u>MAREN CHRISTENS DTR</u>	<u>ELSE JENSNDTR MOLLER</u>
† 1734	† 1728	† 1740 SKYUM	†	†	†	† 1742
bgn 30-8-1810 Villerslev	† 7-8-1773 Villerslev	† 24-4-1816 SKYUM				bgn 25-4-1796 SKYUM
bgn dbt i Villerslev	bgn dbt i Villerslev	bgn dbt i SKYUM	bgn dbt i SKYUM	bgn dbt i SKYUM	bgn dbt i SKYUM	bgn dbt i SKYUM
JENS 23-2-1757 †	PEDER 27-3-1757 †	JOHANNA } 10-7-1763 †	CHRISTEN 5-7-1761	JOHANNA } 10-7-1763 †	CHRISTEN 5-7-1761	JENS 19-1-1772
JOHANNA 28-2-1759 †	JOHANNA 21-10-1758	KAREN } 21-10-1764 †	JOHANNE 2-1-1763	KAREN } 21-10-1764 †	JOHANNE 2-1-1763	JOHANNA 21-8-1774
CLEMEN 23-8-1761 †	CHRISTEN 8-3-1761	JENS 16-3-1766 †	JENS 8-5-1760 †	JENS 16-3-1766 †	JENS 8-5-1760 †	daad 1777
INGER 19-2-1762	PEDER 16-6-1764 †	ANDERS 28-5-1767 †	JENS 11-3-1767	ANDERS 28-5-1767 †	JENS 11-3-1767	daad 1778
MAREN 30-3-1765	LAUST 19-5-1766	PEDER 28-12-1769 †	MAREN 30-7-1769	PEDER 28-12-1769 †	MAREN 30-7-1769	POUL 24-1-1779
JENS 23-8-1767	JENS 13-3-1768	JOHANNA 18-11-1770 †	PEDER 6-12-1772	PEDER 28-12-1769 †	PEDER 6-12-1772	ELSE 16-4-1780
JOHANNE 13-3-1770	MAREN 29-9-1770	PEDER 30-8-1772	METTE 5-6-1776	JOHANNA 18-11-1770 †	METTE 5-6-1776	CHRISTEN 1782
ANNE 5-8-1772		JOHANNA 25-6-1775 †	KIRSTEN 12-7-1778	PEDER 30-8-1772	KIRSTEN 12-7-1778	ANNA 18-5-1783
CLEMMÉ } 16-1-1776		KIRSTINA 16-11-1777 †	ANNA 4-11-1781	JOHANNA 25-6-1775 †	ANNA 4-11-1781	
KIRSTEN } 16-1-1776		CHRISTEN 7-11-1779 †		KIRSTINA 7-11-1779 †		
		MAREN 30-9-1781 †		MAREN 30-9-1781 †		
		OLE 19-12-1784		OLE 19-12-1784		

† kom over alle i Skardum
 Dom. X. p. Ta 1742 som alle
 af Jeno Pilsom og Sibe
 Pedersdatter i Millemøllen.

fæstebonde i Vestervig

Anders Nielsen

g 20.01.1715 i Vestervig m

* 1677 i Vestervig

Maren Pedersdatter

bgr 31.08.1750 i Vestervig

* 1690

bgr 27.02.1745 i Vestervig

børn:

Niels Andersen dbt 05.07.1716 i Vestervig

Anna Andersdatter dbt 03.05.1718 i Vestervig

Karen Andersdatter dbt 01.05.1720 i Vestervig

90 **Peder Andersen** dbt 25.10.1722 i Vestervig

Anders Andersen dbt 02.04.1725 i Vestervig

Anne Andersdatter dbt 01.06.1727 i Vestervig

Maren Andersdatter dbt 11.11.1729 i Vestervig

Anders Nielsen boede i Schaarup i Vestervig sogn og var formodentlig ligesom sin far fæstebonde under Vestervig kloster.

360 Hans far hed Niels Andersen. Han betalte 2 rdr i tjenestekarleskat i 1699 for sin søn Anders. Ligeledes betalte han i kopskat samme år 1 rdr 3 mark for sig selv, hustruen, sønnen Anders og en pige.

Kilder:

Kb fra Vestervig 1697-1728, 1729-70

Ekstraskattemandtal for Vestervig sogn 1699

fæstebonde i Vestervig

Madz Olufsen

* 1678

bgr 14.03.1762 i Vestervig

g 22.11.1716 i Vestervig m

Anna Lauridsdatter

* 1685

bgr 30.12.1759 i Vestervig

børn:

Oluf Madsen dbt 29.08.1717 i Vestervig

Karen Madsdatter dbt 20.03.1720 i Vestervig

91 **Karen Madsdatter** dbt 15.11.1722 i Vestervig

Else Madsdatter dbt 22.07.1725 i Vestervig

Mads Olufsen var sandsynligvis fæstebonde under Vestervig kloster som alle andre bønder deromkring.

Ved den første barnedåb i 1717 blev barnet båret af Karen salig Laurids Bertelsens i Oxenbøl; der er næppe tvivl om, at det er Annas forældre.

Anna Lauridsdatter var gift 1) 27.06.1706 i Vestervig med Niels Pofvelsen, der blev begravet 01.10.1715 i Vestervig, 53 år gl. Han var således 23 år ældre end sin kone.

366 Annas far Lauridz Bertelsen af Oxenbøl blev begravet 16.07.1716, 70 år.
367 Hendes mor Karen blev begravet 23.03.1732, 84 år.

Kilde:

Kb fra Vestervig 1697-1728, 1729-70.

fæstebonde i Hørdum

Jens Pedersen

g 21.10.1725 i Hørdum m

*

Johanne Olufsdatter

bgr 21.04.1743 i Hørdum

* 1707

bgr 12.02.1775 i Hørdum

børn:

Karen Jensdatter	dbt 07.07.1726 i Hørdum	+ 1726
Peder Jensen	dbt 24.08.1727 i Hørdum	
Karen Jensdatter	dbt 24.07.1729 i Hørdum	+ 1729
Christen Jensen	dbt 15.04.1731 i Hørdum	
Knud Jensen	dbt 25.05.1733 i Hørdum	
Niels Jensen	dbt 12.06.1735 i Hørdum	
Anna Jensdatter	dbt 23.04.1737 i Hørdum	
Oluf Jensen	dbt 03.05.1739 i Hørdum	

Jens Pedersen var fæstebonde, men jeg ved intet om ham.

Ved den første barnedåb i 1726 var Oluf Andersens hustru og Oluf Andersen de første, der er noteret blandt fadderne. Det er sikkert Johannes forældre. Oluf Andersen blev begravet 05.05.1737, og Jens Pedersens yngste søn blev opkaldt efter ham i 1739.

Kilde:

Kb fra Skyum-Hørdum 1719-84

92
370

fæstebonde i Hørdum

Jens Michelsen

g før 1719 m

* 1680

Maren Christensdatter

bgr 04.05.1756 i Hørdum

* 1677

bgr 25.02.1750 i Hørdum

børn:

Anne Jensdatter

dbt ?

93 **Karen Jensdatter**

dbt 1719 i Hørdum

Michel Jensen

dbt 20.04.1721 i Hørdum

Maren Jensdatter

dbt 15.10.1724 i Hørdum

I kirkebogen kaldes Jens Michelsen anneksbonde, og han var fæster under Irup. Der findes ingen fæsteprotokol fra dette gods.

Der findes ikke et skifte efter Jens Michelsen og hans kone.

Præstens og degnens hustruer var blandt fadderne ved barnedåberne ligesom fodermesteren og ladefogden på Irup.

Kilde:

Kb fra Skyum-Hørdum 1719-84

376

fæstegårdmand i Villerslev

Jens Bertelsen

* 1703

+ 10.05.1788 i Villerslev

g 1) m **Johanna** ? + før 1757

2) m Anne Pedersdatter Bach

* 1705

+ 15.06.1779 i Villerslev

børn i 1. ægteskab:

94 **Bertel Jensen** * 1732
 87 **Johanna Jensdatter** * 1733
 Peder Jensen * 1735 + 1803 i Skyum
 Christen Jensen * 1739 + 1797 i Skyum
 Jens Jensen * 1742 + 1803 i Skyum

I et skøde fra Jens Jørgen Hopp til herredsfoged Andreas Høyer på hovedgården Irup med tilliggende gods, dat. d. 4. maj 1754, opføres under Villerslev by fæsteren Jens Bertelsen på gården matr. nr. 10, som havde et hartkorn på 3 tdr 4 skp 1 fjk, hvoraf han i årlig landgilde svarede 4 rdr 1 m og 8 sk.

Jeg har brugt mange timer på at udrede ovenstående slægtsforhold og kom til det resultat, at Anne Pedersdatter Bach ikke var børnenes mor; det må have været en Johanna. Alle Jens Bertelsens 5 børn kaldte deres førstefødte datter Johanna, og Jens Bertelsen var med som fadder ved mange af barnedåberne hos dem alle 5.

Peder Jensen, kaldet Ringgaard, blev gift 15.10.1762 i Skyum med Maren Andersdatter af Urbrand-slægten i Stagstrup (* 1740 i Skyum, + 24.04.1815 i Skyum); de fik 13 børn, hvoraf 4 blev voksne.

Christen Jensen, kaldet skiftevis Balsen og Bertelsen, blev gift i Skyum 01.08.1760 med Maren Christensdatter; de fik 9 børn, hvoraf 1 døde som spæd.

Jens Jensen, kaldet Ringgaard, oftere dog Balsen og Bertelsen, blev gift 03.11.1770 i Skyum med Else Jensdatter Møller (bgr 25.04.1796 i Skyum); de fik 8 børn, hvoraf 4 blev voksne.

Hvorfor de havde disse ejendommelige kaldenavne, har jeg ikke fundet ud af. 2 af dem må have haft tilknytning til en gård, der hed Ringgaard.

Der er ingen fæsteprotokol fra Irup, og der er ikke fundet skifter efter Jens Bertelsen og hans koner.

Kilder:

Kb fra Villerslev 1757-1814

Kb fra Skyum 1719-84, 1784-1815

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

gmd i Villerslev
 præsten i Trup

JENS BERTELSEN
 * 1703 Villerslev
 + 10-5-1788 Villerslev

1) JOHANNA + føn 1757

2) ANNE PEDERSDATTER BACH
 * 1705
 + 15-6-1779 Villerslev

94	1	87	2	3	4	5	
<u>BERTEL JENSEN</u>		<u>JOHANNE JENS DTR</u>		<u>PEDER JENSEN RINGGAARD</u>		<u>CHRISTEN JENSEN</u> <u>fralder BALSSEN og BERTELSEN</u>	
* 1732 Villerslev bgn 13-3-1805 Villerslev		* 1733 Villerslev + 9-6-1787 Villerslev		* 1736 Villerslev bgn 24-3-1803 SKyum w 15-10-1762 SKyum		* 1739 Villerslev bgn 24-7-1797 SKyum w 1-8-1760 SKyum	
<u>METTE CLEMENS DTR</u>		<u>JENS PEDERSEN HOVE</u>		<u>MAREN ANDERS DTR</u> ^{Udn-}		<u>MAREN CHRISTENS DTR</u>	
* 1734 bgn 30-8-1810 Villerslev		* 1728 + 7-8-1773 Villerslev		* 1740 SKyum ^{brænd} + 24-4-1815 SKyum		* 1742 bgn 25-4-1796 SKyum	
bogn dbt i Villerslev		bogn dbt i Villerslev		bogn dbt i SKyum		bogn dbt i SKyum	
JENS 23-2-1757 +	PEDER 27-3-1757 +	JOHANNA 10-7-1763 +	CHRISTEN 5-7-1761	JENS 10-1-1772	JOHANNE 2-1-1763	JOHANNA 21-8-1774	
JOHANNA 28-2-1759 +	JOHANNA 21-10-1758	KAREN 21-10-1764	JOHANNE 2-1-1763	JOHANNA 21-8-1774	JENS 8-5-1765 +	dødt 1777 +	
CLEMEN 23-8-1761 +	CHRISTEN 8-3-1761	JENS 21-10-1764	JENS 8-5-1765 +	dødt 1778 +	JENS 11-3-1767	dødt 1778 +	
INGER 19-2-1762	PEDER 16-6-1764 +	ANDERS 16-3-1766 +	JENS 11-3-1767	POUL 24-1-1779 +	MAREN 30-7-1769	POUL 24-1-1779 +	
MAREN 30-3-1765	LAUST 19-5-1766	ANDERS 28-5-1767	MAREN 30-7-1769	ELSE 16-4-1780	PEDER 6-12-1772	ELSE 16-4-1780	
JENS 23-8-1767	JENS 13-3-1768	PEDER 28-12-1769 +	PEDER 6-12-1772	CHRISTEN 1782 +	METTE 5-6-1775	CHRISTEN 1782 +	
JOHANNE 13-3-1770	MAREN 29-9-1770	JOHANNA 18-11-1770 +	METTE 5-6-1775	ANNA 18-5-1783	KIRSTEN 12-7-1778	ANNA 18-5-1783	
ANNE 5-8-1772		PEDER 30-8-1772	KIRSTEN 12-7-1778		ANNA 4-11-1781		
CLEMMIE } 16-1-1776		JOHANNA	ANNA 4-11-1781				
KIRSTEN }		KIRSTINA 25-6-1775 +					
		CHRISTEN 16-11-1777 +					
		ANNA					
		KIRSTINA 7-11-1779 +					
		MAREN 30-9-1781 +					
		OLE 10-12-1784					

x) kom ude dbt i Hørdum
 Dom. x. p Tr 1742 som dte
 af Jens Møllem og Esbe
 Pedersen i Møllemøllen.

fæstegårdmand

Salmand Christensen Dam

g.m.

Sidsel Nielsdatter

+ før 1715

* 1649

bgr 02.02.1726 Hundborg

børn der blev voksne:

Kirsten Salmandsdatter *1669 bgr 28.11.1735 i Hundborg, g 28.04.1715 i Hundborg m Christen Christensen Kaarsgaard, ladefoged på Ulstrup. 1 søn Christen dbt 24.06.1719 i Hundborg.

Niels Salmandsen *1673 bgr 25.04.1747 i Hundborg, g 24.03.1715 i Hundborg m Giertrud Pedersdatter *1681 bgr 28.05.1760 i Hundborg. 4 børn dbt i Hundborg: Maren 20.04.1718, Salman 28.08.1720, Peder 07.07.1723 + 1746 og Anders 06.02.1726.

Maren Salmandsdatter *1678 bgr 23.12.1717 i Hundborg, g før 1715 m Niels Lauritzøn Syndergaard *1672 bgr 20.10.1719 i Hundborg. 2 børn kendes: Maren *1711 +1719, Salmand dbt 11.12.1715 i Hundborg.

Christen Salmandsen *1680? bgr 11.10.1748 i Thisted. If. skiftet efter Søren Salmandsens anden kone Maren Christensdatter Toft skulle han være broder til Søren S, men jeg er ikke helt sikker på ham her i rækken.

Jens Salmandsen *1683 bgr 28.09.1763 i Hundborg, g før 1715 m Maren Christophersdatter *1678 bgr 19.01.1759 i Hundborg. 2 børn kendes: Anne dbt 28.12.1718 og Maren dbt 07.09.1721 i Hundborg.

Søren Salmandsen *1684 bgr 03.07.1741 i Hundborg, g 1. før 1715 m Inger Olufsdatter *1673 bgr 14.07.1737 i Hundborg. 1 datter dbt 08.05.1716 i (Maren) Hundborg. G 2. 29.10.1737 m Maren Christensdatter Toft *1714 bgr 23.09.1752. 1 søn Salmon dbt 26.02.1741 i Hundborg. Hun g 2. i 1742 m Christen Jensen Harkier d. ældre.

Margrete Salmandsdatter *1688 bgr 23.05.1768 i Hundborg. Ugift.

128 **Christen Salmandsen** *1689 bgr 08.02.1754 i Jannerup.

Karen Salmandsdatter *1692 bgr 05.11.1758 i Hundborg, g 07.10.1725 i Hundborg m enkemand Christen Andersen Horsfald *1679 bgr 05.05.1756 i Hundborg.

Salmand Christensen Dam var fæster under Velb. Hartvig Kaas på Ulstrup/Faddersbøl.

I kopskat 1699 betalte han lrd lm 8sk for sig selv, sin kone og 1 hjemmeværende barn over 16 år. Samme år betalte han 2rd i tjenestekarleskat for sønnen Niels, der arbejdede som karl hos forældrene.

D. 20.11.1720 fik sønnen Niels fæstebrev på den fædrene gård, der da hørte under Ulstrup. Gårdens hartkorn var 2tdr 7skpr 1alb. Niels har sikkert overtaget gården, da faderen døde, men fæstebrevet er først skrevet ind i protokollen i 1720, da det blev påbudt at føre en sådan. Hans mor boede hos ham på gården.

Salmand Christensen Dam nævnes i Hundborg herreds tingbog 10. januar 1676 blandt de 8 ransnævninge.

Sidsel Nielsdatter Damme blev begravet på Hundborg kirkegård d 2. februar 1726 i sin alders 76 år og 3 måneder.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86
Kopskat 1699-1700, Dueholm, Vestervig og Ørum amter
Tjenestekarleskat 1699, Hundborg sogn
Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87
Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800
Martin Odgaard: Gamle Slægter i Hundborg
Tingbog fra Hundborg herred 1666-88
Kb fra Thisted 1698-1764

516-517

fæstegårdmand

Povel Mouritzen

g m

* 1633 i Vester Vandet

bgr 02.06.1716 i Kallerup

Bodil Jensdatter

* 1639

bgr 10.02.1718 i Kallerup

børn der kendes:

Mouritz Povelzen

Jens Povelzen

if. skiftet efter søsteren Kirstens 1. mand i 1721

129 **Kirsten Povelzdatter** *1683, g 1. 1706 m Christen Christophersen i Hundborg
g 2. 1722 m Christen Salmandsen i Hundborg

Povel Mouritzen var sandsynligvis fæster under Ulstrup gods.

1718, d 10 february blev Bothil Jensdaater Sl. Povel Mouridsens Efterlatte Enche begravet. Som hendes levnet var christeligt, saa og var og hendes endeligt saligt, 79 Aar. Ingen eege Kiste.

Kilder:

Kb fra Kallerup 1712-63

Skifteprot. fra Ulstrup gods 1720-87

(528-529)

(530-531)

264
265

husmand i Klitmøller

Christen Michelsen Brandi

g før 1691 m

*11.12.1658 i Vester Vandet

Karen Andersdatter

+21.12.1706 i V Vandet

*06.11.1659 i V Vandet

+22.11.1741 i V Vandet

børn:

Maren Christensdatter Brandi	*18.05.1691 i V V	+1748
Christen Christensen Brandi d.æ.	* 1692 i V V	+1772
Peder Christensen Brandi	*05.02.1695 i V V	+1775
Oluf Christensen Brandi	*27.04.1697 i V V	+1752
Ane Christensdatter Brandi	*02.07.1700 i V V	+1777 ugift
Kirsten Christensdatter Brandi	*15.07.1703 i V V	+19.04.1780, g 12.10.1732 m Anders Frost fra Klitmøller (1689-1758)

132

Fadderne ved barnedåberne var alle folk fra Klitmøller deriblandt Karens broder Poul Andersen.

Om Christen Michelsen Brandi er der ikke meget at sige; de steder i Justitsprotokollerne, hvor hans navn træffes, oplyser ikke andet end, at han tog klittag som de andre og gav sig af med bjergninger. Hans kår var næppe videre gode, og da han døde i en forholdsvis ung alder, kom hans enke til at sidde så småt i det, at hun i skattemandtallet for 1710 opføres som husarm, hvorved man forstod "en fattig, der ikke går ud at tigge, men hjemme lider mangel på det allernødvendigste til livets ophold"; senere har hun dog ikke denne vedtegning, der naturligvis gjorde en person skattefri.

Christen Brandi bgr 3. juledag 27.12.1706

Karen Andersdatter bgr 28.11.1741

Sixhøi skriver: jeg er tilbøjelig til at tro, at Christen Michelsen Brandi er søn af Michel Christensen Blach og Kirsten Christensdatter Brandi, men opkaldt efter sin morfader, enten fordi han var uægte barn, eller fordi morfaderen var død ved hans fødsel, mens farfaderen endnu levede. Han skal i så fald være broder eller halvbroder til Christen Michelsen Blach (1665-1709).

Kilder:

Kb fra Vester Vandet 1691-1731, 1732 92

dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn (lokalhistorisk arkiv i Thisted; nr. 310 og 26 i kartoteket)

Sixhøi

532

534

husmand i Klitmøller

Peder Christensen Brandi

* 1639

+ 15.02.1712 i Vester Vandet

g 1) m ? Christensdatter

2) m Kirsten Mortensdatter Kløvborg

* 1640

+ 14.04.1703 i V Vandet

3) m Kirsten Michelsdatter Jegind

(1671-1743) datter af Michel Jegind

2 børn kendes:

133

Mette Pedersdatter Brandi

*14.11.1686 i V Vandet

Kirsten Pedersdatter Brandi

*24.04.1704 i V Vandet

Peder Christensen Brandi var 1. g m en datter af Anna Poulsdatter og Christen Poulsen, hvis fæste han overtog i 1683. Han havde et hus med lidt jord omkring (en toft), hvor han havde en ko og 3 får, desuden havde han sin første svigermøder boende i en årrække.

Det er uvist, om datteren Mette er fra 1. eller 2. ægteskab.

Peder Brandis 2. kone var datter af strandfoged Morten Christensen Kløvborg (1595- + efter 1646).

Peder Brandi var i sine sidste år så fattig, at han ikke betalte skat. Han blev bgr d. 19.12.1712 i V Vandet.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet sogn 1691-1731

dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i V Vandet sogn, nr. 411 i arkivet.

536-537

538

skudeejer, skipper, strandfoged og fæster i Klitmøller

Michel Christensen Blach

g m

* 1648 i Vester Vandet

Inger Christensdatter Krog

+ 13.07.1727 i V Vandet

+ 20.05.1729 i V Vandet

børn:

Christen Michelsen Blach	*ca 1677 +1755	skifte i Ulstrup 04.02.1756 ^{*)}
Ane Michelsdatter Blach	*ca 1680 +1732	g m Niels Sørensen Dahl i Norge
Christen Michelsen Blach	*ca 1683 +1709	ugift
Eiler Michelsen Blach	*ca 1685 +1756	bosat i Christianssand i Norge
Maren Michelsdtr. Blach	*ca 1688 +1723	g m Oluf Christensen Drasbech
¹³⁴ Christen Michelsen Krog	*ca 1690 +1742	
Bodil Michelsdtr. Blach	* 1694	g m Peder Andersen

Michel Christensen Blach (kaldet lille eller unge Michel Blach) overtog ved fæstebrev af 2/3 1677 det husmandssted, hørende under Søgaard, senere under Fadersbøl, som hans far havde haft i fæste. Gården bestod af et 10-fags stuehus og en 9-fags stald og lade. Stedet blev ikke optaget i matriklen 1688, hvorfor det senere kaldtes "umatrikuleret". Omtrent samtidig må han have giftet sig med Inger Christensdatter Krog; af deres børn blev 7 voksne.

Michel Blach var en driftig og flittig mand, som formåede at bringe en vis velstand til huse. Ud fra de mange skatter han måtte betale: konsumptions-, familie- og folkeskatter, krigsskatter (også kaldet krigsstyr), ildsted-, kvæg- og kopskatter, tjenestekarle- og karosseskat (myndighederne var lige så opfindsomme dengang som nu) kan man se, at han var en mellemstor skatteyder.

Skippere og skudeejere i Klitmøller er der mange af i slægten, derfor må det være på sin plads med lidt historie om skudefart og skudehandel i Thy.

I slutningen af middelalderen var det en fastslået regel, at al handel skulle foregå i købstæderne. Men der var flere steder i landet, hvor bønderne havde skibe og selv drev handel, fx på Lolland-Falster og i Halland.

I Thy var der et godt agerland og en betydelig produktion af landbrugsvarer, men det var svært at komme til og fra Thy. Vejene var ikke for gode, afstandene var store, og Limfjorden kunne være svær at besejle for lidt større skibe. Thy var dengang skovfattigt, men borgere og bønder skulle bruge træ til deres huse. På den anden side af Skagerrak var der et vældigt behov for landbrugsvarer, da Norge ikke kunne brødføde sig selv; til gengæld havde man her mere end nok af tømmer i de store skove. På et eller andet tidspunkt begyndte man at sejle over det store og vilde hav til Kongens undersætter på den anden side. Ingen kan sige, hvornår skudefarten begyndte; den omtales først langt ned i 1500-årene, men har vel allerede eksisteret i middelalderen.

Købstaden Thisted kæmpede en hård kamp imod den ulovlige handel, forprang kaldtes det, i sit handelsområde, 4 mil i omkreds. Gang på gang prøvede man at standse thyboernes handel med nordmændene, nordbaggerne som de blev kaldt, hvad enten det nu var folk fra det norske Sørland, der kom til Thy på egne skibe for at købe op, eller det var thyboerne, der selv købt varer op, sejlede dem til Norge og solgte dem der. Det var især de store købmænd i Thisted, der følte sig presset.

Da 16 skippere og skudeejere fra Hansted og Klitmøller i 1665 klagede til Kongen over borgmesteren i Thisted, som havde forsøgt at forhindre thyboerne

*) g 1714 m Maren Christensdatter Dragsbech 1689-1762

i at sejle og handle, fremførte de, at "vi fattige strandmænd", som de kaldte sig, altid havde brugt "små sandskuder eller fiskebåde at drage ud på havet at fiske med". Når fiskeriet ikke ville lykkes, sejlede de på Norge, enten for Thistedmænd eller for sig selv. Nu klagede de over, at borgmesteren "bægster os at ville betage og forhindre den ældgamle Skik og Brug som fra Arilds Tid vores Formænd og os af Borgmester og Raad udi Tisted have været udesputerlig og upaataalt". Dersom denne sejlads, som de således drev, skulle afskaffes, ville ikke alene de med hustru og børn omkomme af hunger og nød, men også de omliggende egne, som støttes af denne handel, ville lide trang og skade, ligesom også Kongen ville miste "den aarlige Indkomst og Told, som vi erlægger rigtig i Thisted paa kongl. Toldbod, hvilket altsammen denne unge og nye borgmester Peder Justesen ikke betænker, begriber eller forstaar". Klagen endte med bøn og begæring om, at de for fremtiden må uhindrede vedblive at bruge deres sandskuder "enten til Fiskeri paa Havet eller at sejle paa Norge med til vores Føde og Ophold med Hustru og Børn", ligesom de lover rigtig at erlægge tolden, "saa at ingen Klagemaal derover skal komme".

Den 24. september 1666 fik "strandmændene" i Hansted og Klitmøller tilladelse til at sejle på Norge og forhandle "Korn og andre uforbudne Varer og igjen hjemføre Tømmer til eget Brug og Behov", hvilket blev stadfæstet ved placat af 4/9 1680, mens toldrullerne iøvrigt forbød dem handel på udlandet.

Afgiften var 10½ mark pr læst, men senere da konsumtionen 1696 blev bortforpagtet, blev afgiften fastsat til 200 rdr årligt, som skulle svares af samtlige skudeejere i byerne og indbetales til konsumtionsforpagteren i Thisted. Da denne ordning senere viste sig uheldig, fordi skudernes antal aftog, blev afgiften nedsat til 120 rdr. I 1769 udgjorde skudeskatten som oprindelig 10½ mark pr læst, og Klitmøller havde da 13 skuder.

Handelen vedblev dog hele tiden at være en torn i øjet på Thistedborgerne, for selv om enkelte af købmændene med deres midler deltog i skudehandelen, så kunne det ikke undgås, at den megen "landprang" bevirkede, at størsteparten af omsætningen gik uden om købstaden.

Skuder og købmænd

Skibene var alle små, gennemsnitlig en 12-13 tons (6-7 læster). Her var jo, som tolderen i Thisted skrev, kun "åben red og den vilde hav". Det berettes, at sandskuderne blev slæbt op på det tørre sand. Man brugte i 1600-årene "slipper", som skibene blev rullet på, og hertil skulle bruges 16-18 karle. Det var sværere på ny at få skibet ud i søen, og her måtte man have mindst 24 man til hjælp. Når skuderne vendte hjem fra Norge, havde de først og fremmest tømmer som last, og det var almindeligt at kaste tømmeret over bord uden for revlerne. Indladningen foregik også ude på havet, almindeligvis på 2 á 2½ alen vand. Det kunne tit være meget vanskeligt, og brød stormen med et løs, måtte man lade godset ligge på stranden og straks stå til søs. Vinden måtte være gunstig, fra øst, sydøst eller syd.

Skuderne blev ofte bygget i Norge, hvor tømmeret jo var. De havde næsten altid flere redere, mest bønder ved vestkysten og købstadsborgere. Skuderne førtes sjældent af ejerne. Besætningen var som regel på 3 mand. Farten over Skagerrak var farlig, og mange af skibene gik tabt. Hvis vejret var gunstigt, kunne man komme op til Norge på 7-8 timer.

Skudehandlerne tilhørte ofte bestemte slægter, idet forretningen gik i arv fra slægtled til slægtled, fx Bagge, der vel stammer ned fra en indvandret nordmand, Blach, Løber, Krog, Søre og Dragsbæk. Deres kunder var først og fremmest landbefolkningen, der solgte landbrugsvarer og købte tømmer.

Når en skipper stod til søs, havde han især korn ombord, men som regel også en del andre af landets produkter, tit også fisk, bl.a. tørrede eller saltede ål, og lærred, vadmel, nu og da hjemmegjorte hatte. De skibe, der kom tilbage fra Norge, førte først og fremmest tømmer med sig, men havde tit mange andre varer som norsk aske, tobak, bark, jern, norske kakkelovne, tjære, forskellige købmandsvarer, nu og da også norske hopper.

I 1600-årene havde der været sandskuder mange steder på Thys kyst. Klitmøller og Hanstholm var dog de vigtigste. I de følgende århundreder mistede Hanstholm sin betydning, mens Klitmøller vandt mere og mere frem. 1725 var der 11 skuder i Klitmøller, 2 i Hansted og 2 i Vigsø. Det højeste tal Klitmøller nåede op på var 15 i 1762.

Skudehandelen i 1800-årene

Da præsten Knud Aagaard i 1802 skrev en bog om Thy, berettede han også om skundefarten. Skibene var af en sådan struktur, "at de endog i hårdt vejr tør løbe på land uden at tage skade. En hovedegenskab ved disse både er elasticitet; til den ende forbindes de ikke med jern, men med træagler, især af ene-bær. Det er almindelig troet, at disse skibe er fladbundede, men de er alle kølbygget, skønt ikke med skarp køl". Skuderne kunne rumme en 3-400 tønder byg, og der blev af dem udført mere end 10.000 tdr. korn om året. Indladningen skete ved, at varerne på vogne kørttes ud i vandet, hvor de blev modtaget af både og ført videre ud til skibet. Endnu som i 1600-årene blev tømmeret kastet over bord, når man nærmede sig land, mens de øvrige varer blev losset i både, mens skibet lå for anker.

Under Englandskrigene led skudeflåden store tab, da de engelske krigsskibe beherskede farvandene, men sejladsen var nødvendig, hvis nordmændene ikke skulle sulte. Da krigen var slut i 1814, var der kun 2 sandskuder tilbage på vestkysten.

Efter krigen lykkedes det at bygge en ny flåde af handelsskuder op. Fra 1825 var skundefarten atter i fuld gang. Skibene var dog nu større end de gamle sandskuder, enkelte helt op til 30 tons, så de nu også kunne sejle til England, Hamburg eller Altona. I 1825 var der 6 skuder i Klitmøller, 3 i Vigsø og 1 i Stenbjerg.

Da Agger tange i 1825 var blevet gennembrudt, blev der efterhånden en rende, som skibene fra 1835 kunne sejle igennem til Thisted, som nu fik en rigtig havn. Skudehandelen på vestkysten gik hurtigt tilbage. Hårdest ramt blev Klitmøller, som snart igen kun var en fiskerby.

Familien

Allerede som ung mand sejlede Michel Blach jævnligt til de norske byer Christianssand og Bergen. Man kan følge ham i toldregnskaberne 1670-1705 som ejer af en skude på 7 læster, enten som udgående til eller ankommande fra Norge, men også ind imellem i anledning af for lidt betalt told eller lastepenge. I 1693 udnævntes han til strandfoged i Nør Klitmøller for en periode af 3 år. Om han ejede sin skude alene eller kun havde en part i den, fremgår ikke tydeligt. Derimod nævnes det i 1705, at han nu havde 1/3 part i en skude på 7 læster sammen med Morten Kløvborg i Klitmøller og borger Hans Olsen i Thisted, og tilsyneladende tog han derefter ikke mere selv ud på de farefulde sejlads.

I 1723 overlod han sit fæstehus til sin yngste søn Christen Krog, der i sit fæstebrev lovede, ud over at betale sin landgilde med 2 rdr 3 m årligt og at vedligeholde stedets bygninger forsvarligt, at forsørge sine forældre med rigeligt underhold, at give dem en sømmelig og skikkelig begravelse og iøvrigt rette sig efter de kongelige love og forordninger og være sin husbond hørig og lydlig.

Michel Blach døde i 1727 og hans kone 2 år efter, hvorpå der blev holdt skifte efter begge ægtefæller. Som aftægtsfolk var det ikke meget, de efterlod sig, det meste var gammelt og godt brugt. De havde en mindre kakkelovnsopvarmet stue med fast alkove og det nødvendigeste sengetøj, et fyrebord og 4 stole, en spinderok og karter, en gammel salmebog, 2 huspostiler og en bibel med messingbeslag. Det fornemste i stuen var et lille sølvbæger.

Endnu et mindre rum, der nærmest blev anvendt til pulterkammer; heri stod blandt meget andet en stor fyrrekiste til deres tøj og den gamle skibskiste, som havde fulgt Michel Blach på hans mange rejser. Køkkenet var næppe stort, men alligevel vel forsynet med gryder, kedler, pottes og kander, træ- og stentallerkener, glas og drikkekruke, horn- og træskeer m.m.

De mange fiskeredskeber viser, at Michel også drev fiskeri; der nævnes også 2 køer, 2 kvier, ca 15 får og 1 svin, så der hørte et mindre landbrug til stedet. Det fremgår endvidere, at boet ejede 1/3 part af skuden "Jomfru Maria", som med sit behør blev vurderet til 100 rdr, samt parter i forskellige pakhuse og fiskerbåde på stranden. Det hele blev vurderet til 232 rdr 3 m og 8 sk.

Da 2 af arvingerne Eiler og Ane var bosat i Norge, måtte skiftet udsættes, indtil skifteforvalteren havde hørt fra dem. Forretningen blev genoptaget 2 måneder senere, hvor boets gæld blev opgjort. Den viste sig desværre at overstige vurderingssummen med 14 rdr. Af egentlig gæld var der dog kun 70 rdr, som var lånt af nogle venner. Resten var stort set Christen Krogs krav om at få det samme beløb, som hans søskende havde fået, da de giftede sig og rejste hjemmefra, og godsejerens sædvanlige krav om tilbageholdelse af penge til bygningernes vedligeholdelse og restaurering; da de var ret forfaldne, var det et ret stort beløb.

Da Christen Krog lovede at betale gælden, og ingen af hans søskende gjorde fordringer i boet, blev det hele overladt til ham. Af et brev fra Eiler Blach til broder Christen, som citeres i skiftebrevet, ser det ud som om de 2 brødre var gået sammen om at bygge en ny skude.

Michel Christensen Blach blev begravet 19.07.1727, og Inger Christensdatter Krog 29.05.1729 på Vester Vandet kirkegård.

Kilder:

Kb fra VesterVandet sogn 1691-1731

Dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i V Vandet sogn, nr. 233 i kartoteket Historiske årbøger fra Thisted amt III bd. 1919-23, s. 44

Turistårbogen 1972 fra Thy s. 53

Skifteprot. fra Fadersbøl gods 1718-98, fol. 33 ff

skudeejer og husmand i Klitmøller

Christen Christensen Drasbech

g 1. m

* 1660 i Vester Vandet

+ 15.05.1745 i V Vandet

Beritte Andersdatter Broe

* 1661 i V Vandet

+ 18.02.1701 i V Vandet

g 2. 08.01.1708 m

Kirsten Christensdatter Krog

1686-1755

børn:

Maren Christensdatter Drasbech	* 1689	g m Christen Michelsen Blach
Anders Christensen Drasbech	*02.04.1691	i V Vandet
dødfødt tvilling	1691	
135 Ane Marie Christensdtr Drasbech	*03.09.1693	i V Vandet
Peder Christensen Drasbech	*06.11.1695	i V Vandet
dødfødt	1697	
Niels Christensen Drasbech	*01.09.1699	i V Vandet
Christen Christensen Drasbech	1711	i V Vandet
Else Christensdtr. Drasbech	1715	i V Vandet

Christen Christensen Drasbech, også kaldet unge C C eller Christen Skottekjær, var fæster under Fadersbøl gods og havde et husmandssted med et stuehus på 10 fag samt et udhus til lade, stald, lo og et kammer. Den tilliggende jord var mager og sandet kun egnet til græsning for får og lidt høavl.

I 1701 døde hans kone, og han klarede sig alene med sin børneflokk med hjælp fra skiftende tjenestepiger, til han giftede sig igen i 1708.

Som mange søfolk og fiskere lod han sig indrullere til orlogstjeneste, fordi der til gengæld for den risiko mændene udsatte sig for, blev givet dem flere fordele, deriblandt fritagelse for forskellige skatter; i 1709 blev han indkaldt til tjeneste (den store nordiske krig 1709-20), men han søgte om fritagelse, hvilket han opnåede, formentlig på grund af alder, dog måtte han betale de skatter, han var blevet fritaget for.

Han var nok heller ikke særlig søvant; han var ganske vist skudeejer, men ses ikke som sejlede skipper i toldregnskaberne. Hans 3 store pakhuse på stranden ved Klitmøller peger snarere på, at han var handelsmand, der opkøbte de varer, som hans skuder sejlede til Norge, og solgte dem, de bragte med tilbage. 1705-15 ejede han 1/3 part af en skude på 6 læster, fra 1716 1/4 part af en anden på 8 læster. Ved sin død ejede han 3/4 parten af sandskuden "St. Johannes", 1/8 part af skuden "St. Peter" og 3 fiskerbåde med sejl og redskaber. Det var i skudedefartens opgangstid, intet under at han blev en velhavende mand, den næststørste skatteyder i Klitmøller.

En sandskude var en betydelig investering; derfor var det normalt, at en skude var ejet af 3 eller 4 parthavere, der så igen kunne have andele i andre skuder. Dette system virkede som en slags forsikring, for var uheldet ude og skibet forliste, blev parthaverne ikke totalt ruinerede, men kunne have indtjening fra parter i andre skuder. Klitmøllerfolkene byggede iøvrigt deres skuder selv. I skiftet noteres en del tømmer og andet materiale til skibsbygning.

Christen Drasbech døde i 1745, og en stedfortræder for skifteforvalteren indfandt sig på 30. dagen efter dødsfaldet, blot for at meddele, at cancelieraad Hans Langballe havde fået lovlig forfald, hvorefter skifteforretningen blev udsat til d. 6. juli; det passede enken fint, da hendes søn Christen var i Norge og forventedes hjemkommen til den tid.

På dagen indfandt Hans Langballe sig for at foretage registrering og vurdering, skifte og deling af boet. Tilstede var foruden 2 vurderingsmænd fra Klitmøller enken med lavværge og hendes 2 børn Christen og Else og hendes tilforordnede formynder (kvinder var jo ikke myndige) samt den yngste stiftsøn Niels. De øvrige 4 stiftsbørn, som alle var gift og bosat i Klitmøller havde allerede i 1737 givet tilbørlig afkald og kvittering såvel for deres mødrene arv som for det, de havde fået af deres far indtil da, og derfor ikke ville gøre yderligere krav i boet.

På nær nogle få træhuse af norsk tilvirkning var størstedelen af Klitmøllers bebyggelse lerklinede huse efter tidens og stedets skik. Indendørs boede skudehandlerne stort set, som man gjorde andre steder i Thy. Hvis der var velstand i hjemmet kom det især til udtryk i smukke klædedragter, men Christen Drasbechs tøj var allerede bortgivet til børn og børnebørn og blev derfor ikke registreret. Beboelsen bestod af dagligstue, vesterstue, 2 små kamre, køkken og kælder. I dagligstuen fandtes et fyrrebord med åben fod, en skammel af fyr, en gammel skibskiste, en lille halvkiste, en stor åben træstol, 2 små træstole, en stentavle og et gammelt skrin af egetræ samt 3 senge med sengeklæder og en bilæggerovn. Endelig fandtes af bøger: 2 huspostiller, en bibel med messingbeslag, en bog kaldet "Sjælens trøst mod dødsens skræk", 2 salmebøger og en "Bedendes Kæde", en ret almindelig andagtsbog på den tid.

Vesterstuen var møbleret med et langt fyrretræsbord med et klæde af hvergarnstøj, 4 åbne træstole og en fyrretræshimmelseng. Endelig indeholdt de 2 små kamre nogle flasker, smørbøtter, tejner, stenkrus med låg, en jernbismær, 2 fyrretræskister og forskellige andre småting. Desuden fandtes der også en del husgeråd i sølv, tin, messing, kobber og jern. I stalden var der 2 gule hopper, en gammel ko, en kvie, otte får, seks lam, 4 væddere og en galt. Af befodringsmidler en beslagen vogn og en slæde.

Ialt beløb aktiverne sig til 551 rdr; når gælden blev trukket fra, var der 490 rdr til deling, hvoraf enken fik halvdelen 245 rdr og de tre søskende hver 81 rdr 4 m. Enken bad om, at pengene indtil videre måtte blive stående i ejendommen, og børnene skulle så få dem, når de behøvede dem. Alle samtykkede og var tilfredse med ordningen.

Christen Christensen Drasbech blev begravet på Vester Vandet kirkegård d. 21 maj 1745 i sin alders 84 år 5 måneder og 2 dage.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet sogn 1691-1731, 1732-92

Dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn på Thisted lokalarkiv

Skifteprot. fra Fadersbøl gods 1718-98

Skuder og skipper i Klitmøller - blade af skuddefartens historie

udgivet af Sparekassen Thy

skræder

Peder Andersen

g m

* 1642

bgr 28.06.1722 i Hundborg

Anne Madzdatter

* 1641

bgr 19.10.1721 i Hundborg

børn der kendes:

Anders Pedersen skræder

Giertrud Pedersdatter

* 1681 bgr 28.05.1760, g 24.03.1715 m Niels Salmandsen

136

Madz Pedersen skræder

* 1685

1721, 19.Oct. Peder Andersen skræders Hustrue Anne Madzdatter begravet i Hundborg Kirkegaard, som døde i sin alders 80 aar ringere 5 Uger.

1722, 28. Junj Peder Andersen skræder begravet i Hundborg Kirkegaard, som døde i sin Alders 80 aar.

Der findes ikke skifte efter dem.

Kilde:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86

fæstegårdmand

Jens Christensen Foged

g m

* 1659

bgr 10.10.1734 i Hundborg

Else Christensdatter

* 1644

bgr 25.03.1733 i Hundborg

børn:

Anne Jensdatter Foged * 1685 bgr 31.05.1738 i Hundborg, g m Christen Jensen Smed

Karen Jensdatter Foged * 1688 bgr 07.11.1757 i Hundborg, g 11.12.1718 i Hundborg m Mourids Povelsen bgr 10.03.1771. 4 børn

187 **Helvig Jensdatter Foged** * 1693

Jens Christensen Foged var fæster under Ulstrup gods, hvilket fremgår af, at han d. 20.11.1720 overlod sin fæstegård til svigersønnen Mads Pedersen skræder mod, at denne giftede sig med datteren Helvig. Sandsynligvis er fæstet overgået til Mads allerede 1714-15, men fæstebrevet først indført i protokollen, da der kom påbud derom.

Jens Foged betalte kopskat for sig selv, sin kone og en tjenestedreng 1 rd i 1699. Samme år betalte han tjenestekarleskat 2 rdr for sin karl Ville Christensen.

Jeg har på fornemmelsen, at Jens Foged havde været gift før med en Helvig, og at Anne og Karen er fra 1. ægteskab. Begge disse døtre kalder deres første-fødte datter Helvig, ligesom deres yngste søster kan være opkaldt efter den afdøde 1. kone.

Kilder:

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-86

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800

Kopskat 1699-1700, Dueholm, Ørum og Vestervig amter

Tjenestekarleskat 1699, Hundborg sogn

fæstegårdmand i Hundborg

Pofvel Madsen

g m

* 1650

bgr 10.10.1715 i Hundborg

Karen Andersdatter

* 1644

bgr 07.10.1725 i Hundborg

---

børn:

143

Anne Pofvelsdatter

* 1687 i Hundborg

Maren Pofvelsdatter

Kirsten Pofvelsdatter

Giertrud Pofvelsdatter

} if. dåb hos Anne, hvor de alle 3 kaldes moster

Pofvel Madsen var fæster under Ulstrup gods, og svigersønnen Ville Christensen overtog fæstet efter ham. Dette fæstebrev blev underskrevet 20.11.1720, men af indholdet fremgår det, at fæsteskitet må være sket omkring 1714, men kontrakten først indført i protokollen i 1720.

I fæstebrevet påtog Ville Christensen sig at sørge for sine svigerforældre, så længe de levede; derfor må kontrakten være indgået før oktober 1715, hvor Pofvel Madsen døde.

Kilder:

Fæsteprot. fra Ulstrup gods 1720-1800

Kb fra Hundborg-Jannerup 1715-1786

fæstebonde

Søren Jespersen

g m

* i Nors

+ 1684 i Tved

Maren? Andersdatter

* i Nors

+ i Tved

børn:

Christen Sørensen

148

Jens Sørensen

* 1672 i Tved

Hans Sørensen

Anders Sørensen

Dorte Sørensdatter

I 1670, 12/4 bortfæstede hæderlige og vellærde mand Christen Mortensen Høst den gård i Sønderby i Tved sogn, som han havde boet i, til Søren Jespersen og Christen Christensen, begge født i Nors. Han selv flyttede til Lemvig, Søren Jespersen havde tidligere været fæster på en gård i Hinding, hvor både lade og stald trængte til en større reparation. Om han kom til at betale for det, fremgår ikke.

Søren Jespersen var kirkeværge i 1672, og i 1677 var han udpeget som nævning på Hillerslev herredsting.

I 1684, 11/3 var Søren Jespersen død, og Christen Pedersen var ny fæster på gården. Han måtte gifte sig med enken som skik var. Den nye fæster kom overens med salig Søren Jespersens børn Christen, Jens, Hans, Anders og Dorte eller snarere med deres formyndere, da de alle var under 18 år, om deres fædrene arv. De enedes om, at Christen Pedersen skulle give hver søn og datteren 16 slettedaler, pigen foruden en opredt seng og bryllupskost til 10 par folk, og ellers skulle de være i boet, til de blev 18 år, og nyde kost, klæder, skolegang og lære efter deres vilkår og tilstand. Arven skulle imidlertid stå uforrentet i boet, og deres stedfader lovede at have faderlig omsorg for børnene. Morbroderen Jens Andersen blev efter egen begæring tilladt at være værge for de 2 ældste drenge Christen og Jens.

kilde:

Torsten Balle: Tingbogsekstrakter fra Hillerslev-Hundborg hrdr.: 1670: 12/4, 10/5, 31/5. 1672: 19/3, 16/7, 6/8. 1677: 9/1. 1684: 11/3.

1324

Michel Christensen

blev i 1614 fæster på gården Rotbøl
i Lodbjerg sogn under Vestervig kloster

662

søn: **Christen Michelsen**

+ 1668 på Rotbøl

børn:

ridefoged

Michel Christensen

* på Rotbøl

+ 1711 på Rotbøl

331 **Anne Christensdatter**

* på Rotbøl

+ efter 1712 på Tolbølbjerg

330 g m **Hans Sørensen**, + efter 1722
fæster på Tolbølbjerg i Lodbjerg

børn:

Elisabeth Michelsdatter Rotbøl

børn:

Kirsten Hansdatter

165 **Sidsel Hansdatter** g m

Claus Sørensen på Refsbisgaard

fæstegårdmand i Koldby, Hørdum sogn

Jesper Madsen

+ mellem 1664 og 1688

børn:

Mads Jespersen faderens efterfølger i fæstegården

Karen Jespersdatter

168

Anders Jespersen

* o 1650

Jesper Madsen fik omkring 1642 fæste på en gård i Koldby, Hørdum sogn, som indtil da havde været bortfæstet til en Thomas Jensen. I forbindelse med overtagelsen af fæstet synes han af den tidligere fæster at have lånt forskellige effekter, idet denne d. 20/3 1645 udfærdigede en skrivelse, hvori han opregnede disse effekter, heriblandt to par kværne med tilbehør, en selde, en stor sold, en seng med 4 stolper, der stod i stuen, en ny standtønde med tolv bånd om, endnu en seng, en skibsplanke, en egeplanke, to hjul med stålring om, en ildskovl, en dragtønde, en trillebør, en harve, en plejl, en kasteskovl, et par vognhamler og to travere havre, "hvilket Godz jeg indnu er venlig begierendes att maatte mig uden Lenger ophold lefuereis..."

Øjensynlig har Jesper Madsen ikke været meget for at tilbagelevere disse effekter, for d. 24/4 1645 stævnedes Thomas Jensen ham for Hassing herredsting. Her havde Jesper Madsen iøvrigt 14 dage forinden måttet stå skoleret i anledning af en gæld på 2 tdr byg til præsten i Skyum, og d. 4/12 samme år blev han atter stævnet, denne gang af fogeden på Øland for en gæld på 2 slettedaler.

D. 23. marts 1648 blev der på Hassing herredsting af herremanden på Irup hans foged foretaget synsforretning i Jesper Madsens fæstegård. Det blev i den anledning konstateret, at laden var brøstfældig på tag og vægge, især i den østre ende og i den søndre side, hvor hullerne i væggene endog var blevet fyldt ud med jord. Taget behøvede et læs nyt materiale, og ved den vestre ende af laden fandtes opført et jordhus. Stuehuset manglede et læs tag og tre lange fodstykker samt en halv tylt lægter, mens det om en mindre bygning vest for stuehuset hedder, at også her var hullerne i væggene fyldt med jord, og der manglede to syvalens bjælker

Da kirkebogen for Hørdum sogn først findes fra 1719, har det ikke været muligt at finde Jesper Madsens død. Han nævnes sidste gang i matr. 1664 som fæster af en gård i Koldby, som havde et hartkorn på 4 tdr 2 2/3 skp, og som hørte under Ulstrup hovedgård, hvortil han i årlig landgilde svarede 4 tdr byg og to snese ål. I matr. 1688 ses samme gård at være bortfæstet til Jesper Madsens søn Mads Jespersen.

672

Det er muligt, at Jesper Madsen var søn af den Mads Pedersen i Koldby, Hørdum sogn, som i januar 1632 var sandemand på tinget samt i oktober delefoged for kongen vedrørende skatter og i november samme år delefoged for herremanden på Tandrup gods.

Kilde:

Nordisk slægtsforskning, Skals: Slægten Uhrbrand fra Villerslev

676-677

678-679

338

339

fæstegårdmand i Sundby, Stagstrup sogn

Christen Knudsen d. yngre

+ 1717-1728

trol. 11.11.1677 i Stagstrup m

Giertrud Andersdatter

dbt 11.07.1654 i Stagstrup

bgr 01.09.1728 i Stagstrup

børn:

Anna Christensdatter dbt 12.01.1679 i Stagstrup

Else Christensdatter dbt 11.07.1680 i Stagstrup

Maren Christensdatter dbt 26.11.1682 i Stagstrup

169 **Maren Christensdatter** dbt 19.07.1685 i Stagstrup

dødfødt 1688

Else Christensdatter dbt 19.01.1690 i Stagstrup

Karen Christensdatter dbt 12.11.1692 i Stagstrup

Karen Christensdatter dbt 29.09.1695 i Stagstrup

Den første Maren og den første Karen må være døde, inden de næste blev døbt, men præsten indførte ikke de døde småbørn i kirkebogen. Den første Else derimod levede endnu i 1699, så hun havde altså en lillesøster, der også hed Else.

Ved barnedåberne var familierne på begge sider rigt repræsenteret: Christen Knudsen d. ældre, Jens Knudsen, Karen Knudsdatter, Peder Urbrand, Anders Jespersen, der senere giftede sig med Maren, og Giertruds stedfader Niels Povelsen.

Christen Knudsen var opført i matr. 1688 samt i den til ca. 1712 ajourførte matr. I 1688 oplyses det, at han var fæster af gård nr. 9 i Sundby; den havde et hartkorn på 7 tdr 1 skp 2 fjk 1 alb og ejedes af Mogens Rosenkrantz.

Christen Knudsen betalte kopskat 1699-1700 og havde da 2 døtre over 15 år: Anna og Else Christensdøtre.

Der er ingen, der har kunnet finde Christen Knudsens død indført i kirkebogen, men Giertrud Andersdatter var enke, da hun blev begravet.

kilder:

Kb fra Stagstrup 1648-1745

Ekstraskatter, Stagstrup sogn, Sundby, kopskat 1699-1700

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

fæster under Irup

Bertel Jensen

og

hustru

barn, der kendes:

174 **Jens Bertelsen** * o 1703 far til nr. 87 og 94

696 Bertel Jensen og hans hustru nævnes i Kopskat for Villerslev sogn i 1699-1700. De betalte 2 rdr for sig selv, 4 mark og 8 sk for en pige, mens en tjenestedreng og Bertel Jensens far Jens Bertelsen, der var en gammel vanfør mand, som ej kunne fortjene sit brød, gik fri for betaling.

kilde:

Ekstraskattemandtal for Vestervig, Dueholm og ørum amter: kopskat 1699-1700.

fæster under Irup

Bertel Jensen

og

hustru

barn, der kendes:

188 Jens Bertelsen * o 1703 far til nr. 87 og 94

752

Bertel Jensen og hans hustru nævnes i Kopskat for Villerslev sogn i 1699-1700. De betalte 2 rdr for sig selv, 4 mark og 8 sk for en pige, mens en tjenstedreng og Bertel Jensens far Jens Bertelsen, der var en gammel vanfør mand, som ej kunne fortjene sit brød, gik fri for betaling.

Kilde:

Ekstraskattemandtal for Vestervig, Dueholm og ørum amter: kopskat 1699-1700.

fæstebonde under det Skanderborgske rytterdistrikt

Peder Lauridsen

g 18.04.1702 i Veng m

* 1668 i Dover

Johanne Michelsdatter

bgr 10.07.1742 i Veng

*

+ 1729 i Veng (if. skifte)

børn:

Peder Pedersen	dbt 19.11.1702 i Veng	+ 1704
Laurids Pedersen	dbt 08.12.1703 i Veng	+ 1703
193 Karen Pedersdatter	dbt 09.05.1705 i Veng	
Michel Pedersen	dbt 29.10.1707 i Veng	
Anne Pedersdatter	dbt 19.10.1710 i Veng	
Laurids Pedersen	dbt 11.12.1712 i Veng	
Jost Pedersen	dbt 05.01.1716 i Veng	
Anne Cathrine Pedersdtr	dbt 25.09.1718 i Veng	
Hans	* 1724 i Veng	+ 1741

Læs om denne familie i min slægtsbog side 67-72

772-773 Peder Lauridsens forældre Laurids Pedersen og Anne Hansdatter er beskrevet på side 70.

sognepræst

4128 **Christen Nielsen** i Møborg

(Wiberg; Møborg og Nees sogn nr. 4 Christen Nielsen)

sognepræst

2064 **Mouritz Christensen Møborg**

ejer af Tandrup + ca 1603

(Wiberg: Ø og V Vandet sogn nr. 3 Mouritz Christensen Møborg, bor i Agerholm, maaske af Møborg-Nees)

fæster af Tandrup fra 1606

1032 **Peder Mouritzen**

sognepræst

Christen Mouritzen

(Wiberg: Ø og V Vandet sogn nr. 4 Christen Mouritzen Agerholm)

fæster af 1/2 Tandrup

516 **Mouritz Pedersen**

+ ca 1655

g m

Maren Madsdatter 517

lever endnu 1682

børn:

258 **Povel Mouritzen** * 1633 i Vester Vandet

Ingeborg Mouritzdatter

Christen Mouritzen

Birgitte Mouritzdatter

Maren Mouritzdatter

en datter g m Peder Pedersen i Hundborg

Dette forløb har jeg ikke selv undersøgt; jeg har fået det meddelt fra en anden forsker Fredy Kristensen i Thisted, som har brugt følgende kilder:

Wibergs præstehistorie

Torsten Balle: Tingbo_gsekstrakter fra Thy, Hillerslev hrd. 13/6 1682

dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn på lokalhistorisk arkiv i Thisted.

Michel Christensen Blach

g m

1058

Kirsten Christensdatter Brandi

* 1629

+ 22.12.1702 i Vester Vandet

børn:

264 **Christen Michelsen Brandi** * ca 1658
Christen Michelsen Blach * 1665 + 1709

Det er ikke helt sikkert, at Michel Christensen Blach hører med blandt vore forfædre, men Sixhøi skriver, at han er tilbøjelig til at tro, at Christen Michelsen Brandi er søn af Michel Christensen Blach og Kirsten Christensdatter Brandi, men opkaldt efter sin morfar, enten fordi han var vægte barn, eller fordi morfaderen var død ved hans fødsel, mens farfaderen endnu levede. Han skulle i så fald være broder eller halvbroder til Christen Michelsen Blach.

Der vides ellers intet om Michel Blach udover, at han i 1668 sammen med Christen Knudsen blev udpeget til strandfoged over stranden fra Klitmøller å til Vangså. I middelalderen havde kystboerne en vis ret til det gods, der indstrandede på kysten, og det hævdes, at denne ret i nogle tilfælde fristede dem til at vildlede søfolkene. Senere blev denne såkaldte strandret frataget dem, hvorefter den tilfaldt Kongen, hvis stedfortrædere, lensmændene, lod tilsynet med kysterne udføre af lokale strandfogeder.

Michel Blach var ikke medunderskriver af bønsskriftet til Kongen 8/8 1665, da han formodentlig kun var husmand.

Kirsten Christensdatter døde d. 22. december 1702 ved 5 slet boende hos sønnen Christen Michelsen Brandi ved møllen i sin alders 74 år mindre end 2 måneder, bgr d. 27.

Kirsten var datter af Christen Christensen Brandi og søster til Peder Christensen Brandi nr. 266.

Kilde:

Dr. Krogh-Jensens arkiv over beboere i Vester Vandet sogn på lokalarkivet i Thisted

skudeejer, skipper og husmand i Klitmøller

Anders Poulsen g m

* 1619 i Vester Vandet
+ 21.01.1692 i V Vandet

Maren Andersdatter

* 1616
+ 31.01.1692 i V Vandet

børn antagelig:

Kirsten * ca 1651 + 1733, g m Niels Pedersen Skræder ca 1630-1712

265 **Karen Andersdatter** * ca 1659 + 1741, g m Christen Michelsen Brandi

Poul Andersen * 1660 + 1720, omkom på havet sammen med Jens Nielsen Schinderup

Anders Poulsen var broder til nr. 537. De var børn af Poul Andersen i Klitmøller, men ellers vides der ingenting om ham.

I matr. 1662 og 1664 nævnes Anders Poulsen som fæster under herregården Nebel, og i 1665 og 1668 som skipper og skudeejer. Han deltog i mødet i Hansted mølle, hvor "vi fattige strandfolk" sendte et bønsskrift til Kongen d. 8. august 1665, og han underskrev sig med APS.

1668-71 noteres han i Thisted toldregnskaber som skipper ankommende fra Christianssand med en last tømmer og spansk salt. 2 gange nævnes han som skipper for udgående til Norge med sin skude på 6 læster.

1678 betalte han kop- og kvægskat for sig selv, sin hustru, 2 tjenestefolk, 1 ko, 1 kvie, 14 får og lam; i 1682 havde han 2 køer, 10 får og svin. 6 år senere var det gået tilbage for ham, men han var nu også en gammel mand. Han regnedes blandt de mindste skatteydere, en husmand, der hverken havde heste eller køer.

Anders Poulsen døde 21. januar 1692 i sin alders 73 år og blev begravet d. 24. på Vester Vandet kirkegård. 10 dage efter døde hans kone 75 år og 18 uger på nær 2 dage, bgr 7. februar sst.

Kilder:

- Kb fra Vester Vandet sogn 1691-1731
- Dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn, nr. 2315.

husmand og strandfoged i Klitmøller

Christen Christensen Brandi

ca 1590 - ca 1670

børn antagelig:

529	Kirsten Christensdatter Brandi	* ca 1629 + 1702
	Inger Christensdatter Brandi	* ca 1635 + 1725, g m Poul Christensen Blach ca 1630-ca 1690
	Anders Christensen Brandi	* ca 1638 + 1703, g m Maren Andersdatter ca 1649-1713
266	Peder Christensen Brandi	* ca 1639 + 1712

Klitmøller bestod i begyndelsen af 1600-tallet kun af 3 vandmøller og nogle få huse, der lå spredt i det øde klitlandskab. Agerbrug fandtes ikke, og vegetationen var meget sparsom på grund af den voldsomme sandflugt. Den eneste mulighed for at overleve var ved at udnytte havet, enten ved fiskeri eller sejlads og handel.

I Viborg landstings dombog fra 1616 findes den ældste fortegnelse over beboerne i Klitmøller, og her nævnes Christen Christensen Brandi som beboer af et hus i Vester Vandet sogns klit. Han er den ældste af navnet Brandi, der kendes i Klitmøller.

I Ørum lens regnskaber 1652-55 nævnes Christen Brandi som strandfoged. Han var fæster under Ørum slot, men han betegnes i 1662 som forarmet og stedet næsten øde.

Han må være død før 1671, da hans hustru dette år indkaldes til betaling af landgilde til Ørum på 4 sk. Desværre er konens navn ikke noteret.

Kilde:

Dr. Krogh-Jensens katalog over beboere i Vester Vandet sogn nr. 301.

husmand i Klitmøller

Morten Christensen Kløvborg

ca 1595 - + efter 1646

børn antagelig:

- Christen Mortensen Kløvborg ca 1625 - 1690
- 543 Giertrud Mortensdatter Kløvborg ca 1631 - 1717, g m Anders Nielsen Broe
- 267 Kirsten Mortensdatter Kløvborg ca 1640 - 1703, g m Peder Christensen Brandi

Slægten Kløvborg stammer fra Tvorup og flyttede senere til Vang og Klitmøller, hvor de tog navn efter gården Kløvborg i Vang. Mange af de betydningsfulde skipper-slægter, som kom til at præge skudefarten mange år frem, kom til Klitmøller i første halvdel af 1600-årene, så de få spredte huse efterhånden blev til et fiskerleje (i 1662 40 huse mod de 10 i 1616). De blev fæstere under de stedlige godser Nebel, Ørum, Nystrup, Fadersbøl og Råstrup samt Vester Vandet kirke. Når denne sidste stod som ejer af nogle af Klitmøllers huse, tyder det på, at kirken var interesseret i den befolkningstilvækst, som skudefarten førte med sig. Det gav jo også større offergaver til præst og degn.

Morten Kløvborg nævnes nu ikke som deltager i skudefarten. Han har sikkert ernæret familien ved fiskeri. Han betegnes som boelsmand og inderst i ekstra-skattemandtallerne, men det fremgår ikke, under hvilken herregård han var fæster.

I forbindelse med en stranding i 1645 får man et mindre flatterende billede af Klitmøllerboerne, deriblandt Morten Kløvborg og hans søn Christen. De fleste havde ikke mere end til dagen og vejen og udnyttede derfor enhver mulighed for at tjene en ekstra skilling eller få del i vraggods, selv om det til tider stred imod loven. Et skib var strandet mellem Klitmøller og Vangså; de nærmestboende strømmede til kysten og gav sig straks til at plyndre både skib og ladning. De overlevende søfolk forsøgte at hævde deres ejendomsret, men blev ubarmhjertigt drevet bort "med sten og slag", som et øjenvidne berettede. Sagen kom for herredstinget, men herredsfogden var ikke meget for at røre ved den og sendte den til landstinget i Viborg, hvis kendelse gik ud på, at sagen først skulle behandles i herredstinget og pådømmes der. Dommen har ikke været til at finde, så den er nok, om jeg så må sige, løbet ud i sandet.

Kilder:

nr. 1481 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn
Skuder og skipper i Klitmøller, udgivet af sparekassen Thy

1072

skipper, skudeejer og husmand i Klitmøller

Christen Christensen Blach g m

ca 1610 - ca 1682 i Vester Vandet

Maren Poulsdatter

* 1611

+ 25.03.1696 i V Vandet

børn:

Poul Christensen Blach	ca 1630 - ca 1690, g m Inger Christensdtr. (Brandi)
Christen Christensen Blach	ca 1640 - 1721 (kaldet Aalekiste)
268 Michel Christensen Blach	ca 1648 - 1727
Maren Christensdatter Blach	ca 1649 - døde hos sin broder ved Aalekisten, ugift endnu 2 døtre

Lille Christen Christensen Blach var antagelig søn af Christen Christensen Blach ved havet, og da denne levede endnu længe efter, at sønnen havde fæstet bo, skelnedes de fra hinanden ved betegnelserne "store" og "lille", der havde samme betydning som "gamle" og "unge". Lille Christen Blach kaldtes ikke andet i daglig tale end "bitte Christen", for sådan er han betegnet i matr. 1664. Han var fæster under Søgaard, svarede i landgilde 200 tørre kuller og betalte kop-, kvæg-, konsumptions- og folkeskat.

I toldregnskaberne fra Thisted 1668-70 noteres han 2 gange som skipper ankommet fra Norge. I 1671 er han anført som ejer af en skude på 7 læster udgående til Norge med Christen Mortensen Kløvborg som skipper.

1677 blev hans fæstegård overtaget af sønnen Michel, som kaldtes "bitte Christens Michel" i fæstebrevet, men om Christen Blach var død eller gået på aftægt, ses ikke. 1682 var han i hvert fald død, idet han i arvesagen efter sin søster Bodil Christensdatter Blach + 1683 anføres som salig Bitte Christen.

Hvem "bitte Christen" var gift med, kan ikke med absolut bestemthed siges, men 25/3 1696 døde "Maren Poulsdatter, salig bitte Christen Christensens Hustru ved Aalekisten, 85 Aar og nogle Dage gammel". Ordet "bitte" er skrevet til over linien foran navnet, så præsten må have anset det for nødvendigt at få det med, naturligvis fordi manden altid var blevet kaldt sådan, og det kan næppe være nogen anden end Christen Blach. Formodningen om, at det er rigtigt, støttes også af, at der i matr. 1688 findes en mand ved navn Poul Christensen Blach; han måtte være søn af bitte Christen Blach og opkaldt efter sin morfar. Tilbage står at forklare udtrykket "ved Aalekisten". Sådan var Christen Blachs hus aldrig blevet betegnet, men det behøver ikke at betyde andet end, at Maren Poulsdatter døde i huset ved Aalekisten, og dennes fæster var Christen Christensen Aalekiste, der var en søn af bitte Christen. Maren havde ophold hos sin søn efter mandens død.

Kilder:

Kb fra Vester Vandet sogn 1691-1731
nr. 200 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn
Sixhøiside 81-83

husmand i Klitmøller

Christen Krog

ca 1610 - ca 1690

Peder Christensen Krog	1637 - 1719	
Voldborg Christensdatter Krog	1640 - 1727	
Maren Christensdatter Krog		g m Peder Christensen i Ø Vandet
Karen Christensdatter Krog	1647 - 1726	
269 Inger Christensdatter Krog	1651 - 1729	
Christen Christensen Krog	1655 - 1712	

evt. Oluf Christensen Krog der var medunderskriver på bønsskriftet 8/8 1665 til Kongen

Familien Krog boede ikke i Klitmøller i 1616, men hvorfra de kom til Klitmøller, har det endnu ikke været muligt at finde ud af. Der har været gættet på gården i Viksø, men beviset mangler stadig. Heller ikke Christen Krogs patronymikon kendes.

Han nævnes første gang i matr. 1662 og 1664 som fæster under Ørum slot og opføres i de senere mandtaller på følgende måde:

1672-74: 1 søn, 2 døtre (konsumptions- og folkeskat)
 1677 : 2 ildsteder, 1 ko (ildsted- og kvægskat)
 1679 : krigsstyr 72 mark (lille skatteyder)
 1682-84: hustru, 1 søn, 2 døtre, 3 køer, 6 får (kop- og kvægskat)
 1686 12/8: Christen Krog giver 2 mark til Vester Vandet kirke ved sønnen Christens trolovelse

Så langt er der ingen tvivl, men da sønnen af samme navn som faderen blev gift i 1686, er det ikke længere muligt at skelne far og søn i mandtallerne

Af ovenstående tørre mandtalsuddrag kan læses følgende: 1) konsumptions-skatten blev ikke opkrævet for børn under 15 år, så de 3 børn, der nævnes, må alle være født før 1657. 2) krigsskatten i 1679 opkrævedes på landet kun af personer, som "i Købstæderne have boet og derfra er fløttet eller nogen mærkelig Handel og Næring bruger" samt af højere embedsmænd som herredsfogeder og præster. Da bondefamilien Krog næppe kom fra en Købstad og ikke havde offentlige hverv, må Christen Krog have givet sig af med lidt handel; meget har det ikke beløbet sig til, da hans skat var den laveste, der blev opkrævet i Klitmøller.

Hverken Christen Krogs eller hans kones død findes i Vester Vandets kirkebog, der begynder 1691; de må være døde i tiden mellem sønnens trolovelse og 1690, hvor der i justitsprotokollen blandt restanterne til Ørum slot for året 1/5 1689 til 30/4 1690 findes både en Christen Krog og en Christen Christensen Krog, som må være far og søn. Christen Krog må således være død mellem 30/4 1690 og 1/1 1691, hvor præsten er begyndt at føre kirkebogen.

Kilde:

nr. 1580 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn.

1080 - 1081

skipper, skudeejer og husmand i Klitmøller

Christen Olufsen Dragsbech

g ca 1660 m

* 1635 i Vester Vandet

Else Pedersdatter (Skinnerup) ²

+ 12.02.1715 i V Vandet

* 1634 i V Vandet

+ 08.12.1714 i V Vandet

børn:

- 270 **Christen Christensen Dragsbech** 1660 - 1745
- Maren Christensdatter Dragsbech 1666 - 1735
- Ane Christensdatter Dragsbech 1670 - 1742, g 1695 m Peder Jensen Frøkjær
- Dorethe Christensdatter Dragsbech 1673 - 1743
- Oluf Christensen Dragsbech 1676 - 1755
- Helle Christensdatter Dragsbech 1684 - 1762

Christen Olufsen Dragsbech fremtræder i kilderne under flere forskellige benævnelser: Christen Skottekær eller Christen Olufsen i Skottekær eller simpelthen Christen Olufsen. I kirkebogen kaldes han hyppigt "gamle" Christen Dragsbæk for at skelne ham fra sønnen "unge" Christen Dragsbech. I matr. 1664 nævnes han som fæster under Vester Vandet kirke med en årlig landgilde af ½ daler og - som et af hans navne viser - må fæstet have været beliggende ved Skottekæret; i matr. 1688 er stedet ansat til 3 fjkr 2 alb.

Efter sin far arvede han i 1672 en del jordegods, bl.a. en halvpart i gården Bjerregaard i Vester Vandet. I 1694 indstævnedes han sammen med sin broder Poul Olufsen fæsteren i denne gård, deres egen svoger, for resterende landgilde. Nogle år efter solgte han sin part af gården til broder Poul, der efterhånden blev en stor godsherre på disse kanter.

Iøvrigt var Christen Olufsen skudeejer og skipper; som sådan nævnes han så tidligt som i 1668 i Thisted toldregnskaber, hvor han kom fra Norge d. 26. oktober med tømmer spansk salt og huder. I 1677 betalte han 6 rdr i krigsstyr som sognets 4. største skatteyder. I 1680 noteres han for en skude på 8 læster, og i 1688 førte han sin skude på 6 læster til Christianssand. Han havde ganske sikkert parter i disse store skuder som kunne tage en anselig last. Han sejlede i 1689 2 gange til Bergen med hhv. 180 tdr. byggryn, 28 tdr havregryn, 8 tdr mel og 209 tdr byg, 10 tdr gryn, 4 tdr mel. Endnu i 1705, da han var 70 år gammel, førte han selv sin skude til Norge. Igennem årene betalte han alle de ham pålagte skatter for hustru, børn, tjenestefolk, heste, køer, får, lam og 2 bisteder.

8. december 1714 døde Else Pedersdatter, Christen Olufsens hustru ved møllen i sin alders 80 år, bgr d. 15. 2 måneder senere d. 12. februar 1715 lukkede gamle Christen Olufsen Drasbech også sine øjne, ligeledes 80 år gammel.

Jeg tror ikke, at Else Pedersdatter er datter af Peder Nielsen Skinnerup; i skiftet efter ham (tingbogen fra Hundborg 7/2 1670) er hun datter af en Peder Vellemsen.

Kilder:

nr. 801 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn.
Skuder og skippere i Klitmølle, udg. af sparekassen Thy.

skipper, skudeejer og husmand i Klitmøller

Anders Nielsen Broe

g m

ca 1630 - ca 1690

Giertrud Mortensdatter Kløvborg

* 1631 i Vester Vandet

+ 12.02.1717 i Vester Vandet

børn:

Niels Andersen Broe

* ca 1657

Peder Andersen Broe

* ca 1660

271 **Beritte Andersdatter Broe**

* 1661 + 1701

(se bagsiden)

Morten Andersen Broe

* ca 1666

Christense Andersdatter Broe

* ca 1670, g m Jens Jensen Hundborg

Anders Nielsen Broe var fæster under Nystrup (matr 1662); stedet var det største i Klitmøller; også de oplysninger, der gives om ham i tingbøgerne, viser, at han var blandt de mere fremstående i sognet. Da forpagteren på Søgaard engang var kommet i bekneb for rede penge "til at fortsætte sin avl med", lånte han et beløb af Anders Broe, som åbenbart havde svært ved at få sine penge tilbage, da han senere måtte stævne forpagteren.

Bønskriftet til Kongen 8/8 1665 underskrev han "Anders Nielsen egen Handt", så han var åbenbart mere skrivekyndig end de andre skudeejere, der kun kunne prente deres forbogstaver; måske kunne han også læse.

Anders Broe omtales i toldregnskaberne og i tingbøgerne både som skipper og ejer af en sandskude på $7\frac{1}{2}$ læster. At han foruden køer, får og lam også havde 1 eller 2 heste, tyder på at han også var handelsmand; der var meget få heste i Klitmøller, og det var kun skudehandlerne, der ejede sådanne, som de brugte til transport af varer.

Anders Broes dødsår kan med nogenlunde sikkerhed sættes til 1690, idet hans arvinger d. 24. februar 1691 gav afkald og kvittering for den arv, der tilkom dem efter deres salig fader, som boede og døde i Klitmøller, og efter deres endnu levende moder Giertrud Mortensdatter, deriblandt $\frac{1}{4}$ skudepart. Svigersønnen Jens Jensen Hundborg overtog fæstet og forsørgelsen af enken, der overlevede sin mand i mange år. Hun døde d. 12. februar 1717, 86 år gl.

Kilder:

nr. 441 og nr. 1465 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboerne i V. Vandet sogn Skuder og skippere i Klitmøller, udg. af sparekassen Thy.

Niels Andersen Broe 1657 - 1713, g 1. 1691 m Kirsten Larsdatter Krog 1655 - 1696
g 2. 1696 m Maren Larsdatter 1665 -1730

Peder Andersen Broe 1660 - 1711, g m Maren Nielsdatter Skinderup 1661 - 1748

Beritte Andersdatter Broe 1661 - 1701, g 1688 m Christen Christensen Dragsbech

Morten Andersen Broe 1666 - 1738, g 1695 m Bodil Christensdatter Kaasgaard
1663 - 1734

Christense Andersdatter Broe 1670 - 1698, g 4/10 1691 m Jens Jensen Hundborg
1649 - 1710

fæstebonde

Anders Andersen Gade

g 1) m ?

+ 1686 i Skårup, Nors sogn

2) m Dorte Andersdatter + 1685

3) 1686 m Ing Pedersdatter

børn i 1. ægteskab:

Jens Andersen

297 **Maren? Andersdatter** g m Søren Jespersen

børn i 2. ægteskab:

Mette Andersdatter g m Jens Tomesen i Vorring

Anders Andersen

Maren Andersdatter

Anne Andersdatter

Anders Andersen var fæstebonde på en gård i Gade i Nors sogn, der tilhørte borgmester Christian Mortensen i Thisted. Ved en synsforretning 13/11 1677 blev gårdens beskatningsgrundlag nedvurderet fra 9 tdr til 4 tdr 4 skp, fordi markerne var ødelagt af sandflugt.

Da han ville gifte sig for 3. gang, blev der holdt skifte d. 19/1 1686 efter hans 2. kone Dorte Andersdatter. Det blev bestemt, at han skulle give sine 3 børn med hende Anders, Maren og Anne 40 slettedaler, som skulle deles mellem dem efter loven. Pengene skulle foreløbig blive stående i gården, og børnene skulle blive boende hos deres far og stedmor, indtil de var 18 år. Den ældste datter Mette var gift, og hendes mand havde givet kvittering for hendes arv 1/12 1685.

Anders Gade kan ikke have været gift mere end et par måneder med Ing Pedersdatter, idet han var død før d. 13. august 1686, hvor hans ældste søn Jens Andersen blev udpeget som værge for sine 2 yngste halvsøstre. Han bad sig dog fritaget for værgemålet, fordi han allerede var værge for sin hellsøsters 2 sønner efter hendes mand Søren Jespersens død; han havde kun 1 td kornlandgilde, og loven sagde, at ingen måtte have flere værgemål, end han havde midler til. Desuden havde han selv 4 umyndige børn og en skrøbelig mor (svigermor?) og en skrøbelig broder boende. Han blev af dommeren fritaget for værgemålet, som overgik til andre lidt fjernere beslægtede familiedlemmer. Børnenes arv blev af Ing Pedersdatter udbetalt til værgerne.

Kilde:

Torsten Balle: Tingbogsekstrakter fra Hillerslev-Hundborg hrdr. 1674: 3/2, 1677: #13/11, 1685: 1/12, 1686: 19/1, 9/2, 3/8, 24/8, 19/10, 1687: 11/1.

fæstegårdmand i Stagstrup

Knud Jensen Jyde

g m

* o 1600

bgr 11.01.1650 i Stagstrup

Maren Christensdatter

* 1612

bgr 24.04.1687 i Stagstrup

g 2) 12.09.1652 m

Niels Poulsen

børn, hvis orden efter alder ikke kendes:

Christen Knudsen d. ældre

g m Boel Thomasdatter + 1676

338 **Christen Knudsen d. yngre**

Karen Knudsdatter

g m 1654 Peder Christensen Urbrand

Maren Knudsdatter

+ før 1687

Kirsten Knudsdatter

* 1632 bgr 1708, g m Søren Nielsen

gamle Jens Knudsen

unge Jens Knudsen

boede i Haring i 1687

Niels

dbt 1649 i Stagstrup, + før 1687

Denne børnerække fremgår af en sag i Thisted Købstads tingbog d. 17/12 1687, hvor en Kirsten Justdatter stævnedem dem for at få 15 mark og 12 skilling, som hun havde lånt deres mor Maren Christensdatter. De blev dømt til at betale hende pengene.

Knud Jensen Jyde var fæstegårdmand i Stagstrup, og efter hans død må fæstet være overgået til hustruens 2. mand Niels Poulsen.

D. 4. november 1630 blev Knud Jensen Jyde stævnet for Hassing herredsting, hvor han imidlertid undlod at møde frem. Anledningen var den, at han i påsken 1627 af en Maren Christensdatter i Gærup havde købt en gråhjelmet ko formedelst 8 slettedaler på nær 1 mark. Han havde lovet at betale beløbet snarest, hvorefter han var draget af med koen. På herredstinget lod Maren Christensdatter fremføre vidner og krævede, at Knud Jyde enten skulle betale sin gæld snarest eller lide dom og udlæg i sine ejendele.

D. 20. april 1648 fremførtes på herredstinget et 8-mands vidne om, at Knud Jensen Jyde i Stagstrup over for dem havde oplyst, at han til ridefogden på Ørum Peder Pedersen Høg havde betalt 20 rdr til dækning for landgilden for året 1647, men uden at have modtaget kvittering for beløbets betaling.

1353
1352 Knud Jensen Jydes far kendes ikke med sikkerhed, mens det af kirkebogen fremgår, at hans mor Maren Jensdatter af Stagstrup blev begravet d. 21. november 1650. Det må dog formodes, at faderen var den Jens Lauritsen, der d. 17. juli 1605 fik stadfæstelsesbrev på livstid på Stagstrup kirkes anpart af korntienden i sognet, hvoaf der årligt skulle svares 14 pund byg og 6 pund havre til kirken.

I matriklen 1664 hedder det om gården i Stagstrup, at den tidligere havde været beboet af Jens Lauritsen og nu var bortfæstet til Niels Poulsen. Protokolføreren må således have været uvidende om, at gården efter Jens Lauritsen og før Niels Poulsen må have været bortfæstet til Knud Jensen Jyde.

Gården, som tidligere havde været ejet af Jørgen Seefeldt til Øland, hørte nu under Irup gods og havde et hartkorn på 6 tdr 5 skpr. I årlig landgilde til herskabet på Irup skulle svares 4 tdr byg, 2 pund smør, et svin, en fødenød, 4 snese ål og 4 tdr havre.

kilder:

kb fra Stagstrup 1648-1745

Tingbog fra Thisted købstad 1670-1711, 17/12 1687

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev

fæstegårdmand i Sundby, Stagstrup sogn

Anders Nielsen

g før 1648 m

*

bgr 03.03.1674 i Stagstrup

Else Nielsdatter

* 1618

bgr 19.10.1688 i Stagstrup

børn:

Dorethe Andersdatter	dbt 27.11.1650 i Stagstrup
339 Giertrud Andersdatter	dbt 11.07.1654 i Stagstrup
Maren Andersdatter	dbt 02.07.1657 i Stagstrup
Dorethe Andersdatter	dbt 30.09.1660 i Stagstrup
Niels Andersen	

Anders Nielsen er opført i matriklen 1664 som fæster af en gård i Sundby i Stagstrup sogn, der ejedes af Mogens Rosenkrantz og af den afdøde rigsdrosts arvinger. Gården havde et hartkorn på ikke mindre end 8 tdr 1 skp 2 2/3 fjk, og i årlig landgilde svarede Anders Nielsen til herskabet 6 tdr byg, 1 pund smør, 1 svin, 1 fødenød, 1 lam, 1 gås, 2 høns, 3 snese ål og 6 tdr havre.

Nogle af Anders Nielsens søskende var if. Hillerslev-Hundborg hrdr's tingbog følgende:

Jens Nielsen + før 1670, børn: Else, Maren og Karen

Peder Nielsen + før 1670, g m Else Sørensdatter, børn: Jens, Maren, Karen, Mette og Anne

Maren Nielsdatter, g 1655 m Anders Pedersen + 1672, børn: Peder og Kirsten.

Flere af disse børn måtte Anders Nielsen påtage sig værgemålet for efter forældrenes død, da han var den nærmeste beslægtede. Men da hans søsters mand døde i 1672, kunne han ikke påtage sig værgemålet for hendes børn, da han var "en fattig, svag og skrøbelig mand og desuden sad i andet formynderskab."

I 1672 måtte han betale lejemålsbøde til delefogden på Ørum for sin broderdatter Mette Pedersdatter. Han skulle altså ikke alene sørge for, at børnene fik føde, øl, klæder, sko og god optugtelse, han måtte også betale, når de skejede ud.

Anders Nielsen døde i 1674, men først d. 7/10 1678 fremlagde Christen Knudsen d. yngre i Sundby registrering, vurdering og skifte i boet efter salig Anders Nielsen i Sundby. Det er nok de mange værgemål, der har forhalet sagen, da der er penge involveret til mange sider. Christen Nielsen i Stagstrup, som var børnenes morbroder, var til stede på deres vegne. Til overs i boet blev 36 slettedaler 1 mark og 2 skilling, som Christen Knudsen foreløbig tog til sig. Enken Else Nielsdatter skulle blive i boet hos Christen Knudsen og enkens datter Giertrud. De to piger Maren og Dorethe måtte få deres arv mod kvittering, men sønnen Niels Andersens arv skulle blive i boet, til han blev 18 år. Moderens part skulle deles lige mellem børnene. Niels fik da 13 slettedaler og pigerne hver 11 slettedaler 1½ mark.

Kilder:

Kb fra Stagstrup 1648-1745

Torsten Balle: Tingbogsekstrakter fra Thy, bd 1

Nordisk slægtsforskning, Skals, 1977: Slægten Uhrbrand fra Villerslev.

husmand og strandfoged i Klitmøller

Christen Christensen Brandi

ca 1590 - ca 1670

børn antagelig:

- 529 **Kirsten Christensdatter Brandi** * ca 1629 + 1702
- Inger Christensdatter Brandi * ca 1635 + 1725, g m Poul Christensen Blach
ca 1630-ca 1690
- Anders Christensen Brandi * ca 1638 + 1703, g m Maren Andersdatter
ca 1649-1713
- 266 **Peder Christensen Brandi** * ca 1639 + 1712

Klitmøller bestod i begyndelsen af 1600-tallet kun af 3 vandmøller og nogle få huse, der lå spredt i det øde klitlandskab. Agerbrug fandtes ikke, og vegetationen var meget sparsom på grund af den voldsomme sandflugt. Den eneste mulighed for at overleve var ved at udnytte havet, enten ved fiskeri eller sejlads og handel.

I Viborg landstings dombog fra 1616 findes den ældste fortegnelse over beboerne i Klitmøller, og her nævnes Christen Christensen Brandi som beboer af et hus i Vester Vandet sogns klit. Han er den ældste af navnet Brandi, der kendes i Klitmøller.

I Ørum lens regnskaber 1652-55 nævnes Christen Brandi som strandfoged. Han var fæster under Ørum slot, men han betegnes i 1662 som forarmet og stedet næsten øde.

Han må være død før 1671, da hans hustru dette år indkaldes til betaling af landgilde til Ørum på 4 sk. Desværre er konens navn ikke noteret.

Kilde:

Dr. Krogh-Jensens katalog over beboere i Vester Vandet sogn nr. 301.

husmand og strandfoged i Klitmøller

Store Christen Christensen Blach ved Havet

ca 1580 - ca 1665

børn antagelig:

536 **Lille Christen Christensen Blach** ca 1610 - 1682
Maren Christensdatter Blach

Michel Christensen Blach ved Havet ca 1613 - 1696, g m Else Nielsdatter
1621 - 1697

Niels Christensen Blach ca 1615 - 1655

Anders Christensen Blach ca 1620 + før 1683

Jens Christensen

Bodil Christensdatter Blach + 1683, g m Niels Madsen Skomager 1637-1709,
ingen børn

Christen Christensen Blach ved Havet nævnes i Viborg landstings dombog blandt de 10 familier, der var bosiddende i Klitmøller i 1616. Han var fæster under Ørum slot og ses i lensregnskaberne 1626/27 at have været strandfoged. 3 år tidligere blev han idømt en bøde på 1½ rdr for klittag, han havde skåret udi klitten; han betalte mere end de andre klitboere, så han var nok mere formuende end dem.

1643 afstod han det fæstehus, han hidtil havde beboet, til sønnen Niels, der også overtog strandfogedhvervet, men det betød ikke andet end, at Christen Blach ombyttede et mindre hus med et større. I matr 1662 var han fæster under Nebel og betalte en årlig landgilde på ½ rdr, mens lejen af hans første hus kun var 4 sk.

Christen Blach var gift 2 gange; de 2 ældste børn var fra 1. ægteskab. Det fremgår af skiftet efter Bodil Christensdatter, som ikke efterlod sig nogen børn, hvorfor hendes hel- og halvsøskende arvede hende (Hillerslev herreds tingbog 24/4 1683).

Navnene på Christen Blachs koner er ikke kendt.

Kilder:

nr. 199 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn
Thorsten Balle: tingbogsekstrakter fra Thy.

skudeejer, skipper, fæster, senere selvejer i Klitmøller

Oluf Christensen Dragsbech

g ca 1633 m

ca 1605 - ca 1672

Helle Christensdatter Blach

ca 1605 - ca 1680

børn:

- 540 **Christen Olufsen Dragsbech** ca 1635 - 1715
- Karen Olufsdatter Dragsbech ca 1637 - 1731, g m Niels Pedersen Skinnerup
- Anders Olufsen Dragsbech ca 1641 - 1724
- Poul Olufsen Dragsbech ca 1647 - 1721
- Maren Olufsdatter Dragsbech g m Salmand Andersen i Bjerregaard
- Peder Olufsen Dragsbech - 1685, omkom på havet

Oluf Christensen Dragsbech er den første af navnet Dragsbech, der har kunnet påvises i Klitmøller, og det antages, at han er kommet fra en lokalitet af dette navn. Tæt ved Thisted lå Dragsbæk mølle. Hans far var formodentlig den Christen Ollesen, der i Ørum lens ekstraskattemandtal for 1614 var opført som bruger af en mølle i Tinstrup og Torp udi Thisted sogn, den samme mølle som i ekstraskattemandtallet for 1611 kaldes Dragsbæk mølle; da han ikke nævnes i senere mandtaller, må han være flyttet og kan tænkes at have taget bopæl i Klitmøller. Denne teori bestyrkes af en indtægtspost i Ørum lensregnskaber for 1631/32, som går ud på, at Oluf Christensen betalte $\frac{1}{2}$ daler i "Stedsmaal af det Gadehus udi Klitmøller, som er opbygget i Klitmøllers felleds Klit i Vester Vandet sogn, som hans Fader Christen Olufsen fradøde", hvilket betyder, at han overtog sin fars fæstehus under Ørum slot; senere kom det til at høre under Nebel.

De mange strandinger, som skete langs kysten, fristede Klitmøllerboerne, selv om de vidste, at de var på kanten af loven og kunne risikere bøder for deres foretagsomhed. Oluf Dragsbech blev indstævnet for herredstinget d. 10. november 1641, fordi han sammen med 3 andre på ulovlig vis havde tilegnet sig nogle ankertove, som de ikke godvilligt ville give fra sig igen. Herredsfogeden afviste sagen, men lensmanden appellerede til Viborg landsting, i hvis dombog for 1646 den er refereret. Oluf Dragsbech mødte selv på de indstævnedes vegne, men dommen gik dem imod. Den forpligtede dem til førstkommande mandag at give møde ved Vester Vandet kirke og følges med lensmandens ridefoged til Hundborg herredsting, hvor de skulle aflevere de omstridte ankertove og samtidig aflægge ed på, at det var de rigtige, de afleverede! Dermed bilagdes sagen, selv om det ikke var småting, det drejede sig om; det berettes, at tovene fyldte flere vogne.

Den hyppigste forseelse, der dengang blev begået i Klitmøller, var at samle klittag, som var det billigste materiale til tækning af husene eller til strøelse i staldene. Forseelsen blev betragtet som meget alvorlig, fordi den kunne fremme sandflugten, der var en stor plage på vestkysten. Overtrædelse af forbudet blev straffet med bøder, og Oluf Dragsbech måtte punge ud flere gange.

I 1642-43 noteres han i lensregnskaberne som parthaver i en skude på 4 læster sammen med Oluf Pedersen i Klitmøller, og i 1670 omtales han som ejer af en skude på 7 læster sammen med sønnen Peder. At han blev ved med at sejle som

skipper lige til sine gamle dage, fremgår af en pakke ekstrakter af Thisted toldregnskaber for årene 1661/99, hvori toldforvalteren besvarede en antegnelse således: "Faderen Oluf Dragsbech og Sønnen Peder Olufsen have begge en Skude sammen og skiftes til at sejle paa den, og har Faderen været Skipper paa den udi Udgaende d. 21. Marts 1671".

I 1665 deltog han i skudeejernes møde i Hansted, hvor han underskrev bønsskriftet til Kongen med bogstaverne OCD.

Oluf Dragsbech blev en velhavende mand, og dermed fik han også magt. Det ses bl.a. af de stævninger, han foretog. I 1671 indstævnedes han 3 mænd fra Hanstholm, der tilsammen skyldte ham 16½ rdr, som han havde investeret i deres skuder. Men det var kun småting i sammenligning med, hvad han havde til gode hos sin egen godsejer fru Anne Lunou på Nebel. Herom oplyser Hillerslev herreds tingbog, at han d. 4. oktober 1670 mødte og begærede dom over Salmand Andersen i Bjerregård, Vester Vandet, for 4 års landgilde, arbejdspenge og ugedage. Derefter indstævnedes han samme mand, denne gang for lejermål med en pige, der tjente hos ham. For at bevise sin ret hertil, fremlagde Oluf Dragsbech det "forleningsbrev" fra Anne Lunou, dateret Nebel 20. maj 1663, hvori denne overlod ham alt sit gods i Vester Vandet sogn som pant for 262 rdr, han havde lånt hende, og med godset også al dets herlighed, skyld og landgilde, ægt (kørsel), arbejde, stedsmål og sagesfald. Mellem dette gods var Bjerregård, hvis fæster altså hørte under Oluf Dragsbech. At Salmand Andersen var gift med hans datter Maren, tog svigerfaderen ikke hensyn til. Det ser ikke ud til, at Anne Lunou nogensinde fik rede penge til at indløse de pantsatte jordegodser, og langt senere viser det sig, at 2 af Oluf Dragsbechs sønner var ejere af Bjerregård, som de sikkert har arvet efter faderen.

Oluf Dragsbech døde i 1672; i januar 1673 gav de 4 sønner og 2 døtre afkald på arv efter deres salig fader og endnu levende moder Helle Christensdatter, d.v.s. at boet var blevet delt mellem de 6 søskende, og moderen havde fået ophold hos sønnen Poul Dragsbech, der overtog fæstehuset efter sin far mod at forsørge sin mor resten af hendes liv. I skattemandtallet for 1678 var hun endnu opført, men 1682 var hun død.

Der er blevet fremsat formodninger om, at Helle Christensdatter Blach skulle være datter af Store Christen Christensen Blach ved Havet. Det kan ikke være tilfældet, da hendes arvinger i så fald ville have været nævnt i skiftet efter Bodil Christensdatter, som angiveligt var hans datter (Hillerslev hrd's tingbog 24/4 1683).

kilder:

nr 877 og nr 214 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboerne i Vester Vandet Skuder og skipper i Klitmøller, udg. af sparekassen Thy
Sixhøi
Hillerslev herreds tingbog 21/1 1673

husmand i Klitmøller

Morten Christensen Kløvborg

ca 1595 - + efter 1646

børn antagelig:

	Christen Mortensen Kløvborg	ca 1625 - 1690
543	Giertrud Mortensdatter Kløvborg	ca 1631 - 1717, g m Anders Nielsen Broe
267	Kirsten Mortensdatter Kløvborg	ca 1640 - 1703, g m Peder Christensen Brandt

Slægten Kløvborg stammer fra Tvorup og flyttede senere til Vang og Klitmøller, hvor de tog navn efter gården Kløvborg i Vang. Mange af de betydningsfulde skipslæfter, som kom til at præge skudéfarten mange år frem, kom til Klitmøller i første halvdel af 1600-årene, så de få spredte huse efterhånden blev til et fiskerleje (i 1662 40 huse mod de 10 i 1616). De blev fæstere under de stedlige godser Nebel, Ørum, Nystrup, Fadersbøl og Råstrup samt Vester Vandet kirke. Når denne sidste stod som ejer af nogle af Klitmøllers huse, tyder det på, at kirken var interesseret i den befolkningstilvækst, som skudéfarten førte med sig. Det gav jo også større offergaver til præst og degn.

Morten Kløvborg nævnes nu ikke som deltager i skudéfarten. Han har sikkert ernæret familien ved fiskeri. Han betegnes som boelsmand og inderst i ekstraskattemandtallerne, men det fremgår ikke, under hvilken herregård han var fæster.

I forbindelse med en stranding i 1645 får man et mindre flatterende billede af Klitmøllerboerne, deriblandt Morten Kløvborg og hans søn Christen. De fleste havde ikke mere end til dagen og vejen og udnyttede derfor enhver mulighed for at tjene en ekstra skilling eller få del i vraggods, selv om det til tider stred imod loven. Et skib var strandet mellem Klitmøller og Vangså; de nærmestboende strømmede til kysten og gav sig straks til at plyndre både skib og ladning. De overlevende søfolk forsøgte at hævde deres ejendomsret, men blev ubarmhjertigt drevet bort "med sten og slag", som et øjenvidne berettede. Sagen kom for herredstinget, men herredsfogden var ikke meget for at røre ved den og sendte den til landstinget i Viborg, hvis kendelse gik ud på, at sagen først skulle behandles i herredstinget og pådømmes der. Dommen har ikke været til at finde, så den er nok, om jeg så må sige, løbet ud i sandet.

Kilder:

nr. 1481 i dr. Krogh-Jensens kartotek over beboere i Vester Vandet sogn
Skuder og skippere i Klitmøller, udgivet af sparekassen Thy